مۇختار مەخسۇت

ئۇت ئارىلى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇختار مەخسۇت 1957 - يىلى 4 - ئايدا گۇما ناھىيەسىدە تۇغۇلغان. 1983 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن، شۇ فاكۇلتېتتىنىڭ ئاخبارات كەسپىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. 1997 - يىلىدىن 2005 - يىلىغىچە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىدە ئىشلىگەن. 2005 - يىلىدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايونلۇق رادىئو - كىنو - تېلېۋىزىيە ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ. ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تەكلىپلىك پروفېسسورى، جۇڭگو ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە مۇقام ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، شىنجاڭ ئاخباراتچىلار جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى.

مۇختار مەخسۇت 1974 - يىلى ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە كىرىپ كەلگەندىن بۇيان، 300 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر ۋە نەسرى، 60 پارچىدىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالىسى ئېلان قىلىندى، خەنزۇ ۋە چەت ئەل شائىرلىرىنىڭ كۆپلىگەن شېئىرىنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلدى. ئۇنىڭ بىر قىسىم شېئىرلىرى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىندى. ئۇنىڭ نەشىر قىلىنغان ئاساسلىق كىتابلىرىدىن «ئاشىقلار سۆزى»، «ئەنھا قېيىق»، «ئىلاھە چوققىسى» (تەرجىمە) قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى، «ئاخبارات يېزىقچىلىق ماھارىتى»، «مۇخبىرلىق سەنئىتى»، «ئەسىر بوسۇغىسىدا»، «يېزىقچىلىق» قاتارلىق ئىلمىي ئەسەرلىرى، «غەربكە ساياھەت» (رومانىنىڭ 1 - 2 - تومى)، «يېڭى ئەسىر — مۇتەپەككۇرلارنىڭ ساداسى»، «بالىلارنى ئورتاق تەربىيەلەيلى»، «كەمپۈتتېر تاتلىق»، «كاتىبات يېزىقچىلىقى» قاتارلىق تەرجىمە ئەسەرلىرى بار.

مۇختار مەخسۇت

ئوت ئارىلى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

火岛：维吾尔文 / 穆合塔尔·买合苏提编译. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2012.1
ISBN 978-7-228-14961-2

Ⅰ.① 火… Ⅱ.① 穆… Ⅲ.① 诗集-世界-维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ.① I12

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2011)第 281952 号

责任编辑	孜来汗·艾则孜
责任校对	古丽夏尔·尼格买提
封面设计	买买提·诺比提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	(0991)2827472
邮政编码	830001
印　　刷	新疆生产建设兵团印刷厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	11.875
版　　次	2012 年 2 月第 1 版
印　　次	2012 年 2 月第 1 次印刷
印　　数	1-3000
定　　价	35.00 元

تۇزگۈچىدىن

1980 ـ يىلى ئالىي مەكتەپنىڭ 2 ـ يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. شېئىرىيەتكە مەجنۇنلارچە ئىشتىياق باغلاپ يۈرگەن بۇ كۇنلەردە، بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن ئەدەبىيات سىمنارىيەسىگە قاتنىشىپ قايتىپ كەلگەن بىر يازغۇچىمىز ماڭا ھىندىستانلىق بۇيۇك شائىر رابىندىرانات تاگورنىڭ «ھىلال ئاي» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنىڭ خەنزۇچە نەشر نۇسخىسىنى سوۋغا قىلدى. مەن بۇ كىتابنى ئوقۇپ چىقىپ ئىنتايىن سۆيۈنۈپ كەتتىم. بۇ شېئىرلاردىكى گۈزەل مۇھىت، بالىلارغا خاس ئاجايىپ تەسەۋۋۇر، ساپ ۋە سەممىي ھېسسىيات، يەڭگىل تىل ۋە يۇگەنسىز ئويناق پىكىرلەر مېنى بىردىنلا مەپتۇن قىلۋالدى. بۇ بەلكىم مېنى دۇنيا شېئىرىيىتىنىڭ يۇلتۇزلۇق ئاسمىنى بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشتۇرغان «ھىلال ئاي» بولسا كېرەك. مەن بۇ شېئىرلارنىڭ بىر قىسمىنى قۇربىمنىڭ يېتىشچە تەرجىمە قىلىپ «دۇنيا ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلدۇرغانىدىم.

ئارىدىن يىگىرمە نەچچە يىل ئۆتۈپ كەتتى، تارىخىمىزدىكى يىپەك يولىنىڭ قىسقىغىنا چاقناش دەۋرىدىن كېيىن بەكمۇ ئۇزاق بېكىنمىچىلىك ھالىتىنى بېشىدىن كەچۈرگەن خەلقىمىز ئىسلاھات، ئېچىۋېتىشنىڭ باھارى يېتىپ كېلىش بىلەن تەڭ، دۇنيانىڭ ھازىرقى زامان ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيىتىدىكى رەڭگارەڭ يېڭىلىقلار ھەم نامايەندىلەر بىلەن ئازادە ئۇچرىشىش

ئىمكانىيىتىگە ئېرىشتى. دۇنيا بىزگە ئەمدى ئانچە ناتونۇش بىلىنمەيدىغان بولدى، دۇنيا شېئىرىيىتىدىن بىلىدىغانلىرىمىز پۇشكىن، لېرمۇنتوف، مايياكوۋسكى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمىدى. گەرچە تىل ۋە تەرجىمە جەھەتتە شۇنچە كۆپ توسالغۇلار مەۋجۇت بولسىمۇ، قىسقىغىنا بىرقانچە يىل ئىچىدە بىز نۇرغۇن يېڭى سىيمالار بىلەن تونۇشۇشقا ئۇلگۈردۇق. بىر قىسىم پىشقەدەم شائىرلىرىمىز تەرجىمە قىلغان چەت ئەل شېئىرلىرى ھەم پەرھات ئىلياس تۇزۇپ تەرجىمە قىلغان «يارىلانغان يۈرەك» ناملىق چەت ئەل مۇنەۋۋەر شېئىرلىرى ئوقۇرمەنلەر ئىچىدە قىزغىن قارشى ئېلىشقا ئېرىشتى. شۇنى ئېتىراپ قىلمايلا بولمايدۇكى، ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ 1980 ـ يىللارنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ جانلانغانلىقىنى ۋە بەلگىلىك يېڭىلىقلارنىڭ مەيدانغا كەلگەنلىكىنى مانا مۇشۇنداق تونۇشتۇرۇش ۋە ئالماشتۇرۇشتىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ.

شۇنى ئېتىراپ قىلىۋاتىمىزكى، بىر مىللەتنىڭ ئىقتىسادىۋە مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ھەرگىزمۇ يەككە ـ يېگانە بولمايدۇ، ئۇ باشقا مىللەتلەر بىلەن ئۆزئارا ئالماشتۇرۇش، ئۆلارنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئۆگىنىش، ئۆزئارا تولۇقلاش جەريانىدا مۇكەممەللىشىدۇ، يۇكسىلىدۇ. بىز ئۆزىمىزنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە ئىكەنلىكىمىزنى بىلىش ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى چۈشىنىشىمىز، ئۆلارنىڭ نېمىلەرنى يېزىۋاتقانلىقىنى، قانداق يېزىۋاتقانلىقىنى بىلىشىمىز كېرەك. شۇلار بىلەن تەڭ پەللىگە يېتىش ئۈچۈن، ئۆلارنىڭ قوبۇل قىلىشقا بولىدىغان بارلىق ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئۆزىمىزگە ئىجادىي يوسۇندا خىزمەت قىلدۇرۇشىمىز كېرەك.

مانا مۇشۇنداق ياخشى ئارزۇ ـ تىلەكنىڭ تۇرتكىسىدە مەن يېقىنقى يىللاردىن بېرى سۆيۈپ ئوقۇغان ۋە ئەسەرلىرى

بىلەن تونۇشۇش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشكەن جۇڭگو ۋە چەت ئەل شائىرلىرىنىڭ بىر قىسىم مۇنەۋۋەر شېئىرلىرىنى تاللاپ تەرجىمە قىلىپ، بۇ كىتابنى تۈزۈپ چىقتىم. كىتابقا 19 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن 20 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئاتمىش بەش شائىرنىڭ ئىككى يۈز ئوتتۇز بەش پارچە شېئىرى كىرگۈزۈلدى، بۇلارنىڭ ئىچىدە ئون يەتتە شائىرنىڭ شېئىرى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. شېئىرلارنى تەرجىمە قىلىشتا مۇنداق بىرقانچە ئۆلچەمنى ئىگىلەشكە تىرىشتىم:

بىرىنچىدىن، ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە بولۇش: ئالدى بىلەن شۇ شائىر ئۆز دۆلىتى، ئۆز دەۋرى ۋە ئۆزى تەۋە بولغان شېئىرىيەت ئېقىمغا ۋەكىللىك قىلالايدىغان بولۇش، يەنە بىر تەرەپتىن، تاللانغان شېئىر شائىرنىڭ ئۇسلۇبىغا ۋەكىللىك قىلالايدىغان بولۇش. لېكىن، ئەپسۇسلىنارلىق يېرى، ماتېرىيال مەنبەسىنىڭ چەكلىمىسى ۋە تەرجىمە سەۋىيەمنىڭ تۆۋەنلىكى تۈپەيلىدىن، بەزى شېئىرلار ھەققىي ۋەكىللىك ئەسەر بولماي قالدى.

ئىككىنچىدىن، تەرجىمىگە ماس كېلىش ۋە ئوقۇشچانلىققا ئىگە بولۇش. بىزگە مەلۇمكى، شېئىر مىللىي خۇسۇسىيىتى ئەڭ كۈچلۈك بولغان بىر ئەدەبىي شەكىل، ئۆز تىلىدا ناھايىتى گۈزەل سانالغان بىر شېئىرنى ئىككىنچى بىر تىلغا (بۇ كىتاب ئۈچۈن ئېيتقاندا ئۈچىنچى تىلغا) تەرجىمە قىلغاندا، ئەسلىي ئالاھىدىلىكىنى ساقلاپ قېلىش تولمۇ تەس. شۇڭا، بىر قىسىم شېئىرلار تەرجىمە جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكمۇ نەزەرگە ئېلىنغان ئاساستا، ۋەكىل خاراكتېرى ۋە ئوقۇرمەنلەرنىڭ قىزىقىشى ئالدىنقى شەرت قىلىپ تاللاندى.

ئۈچىنچىدىن، شېئىرلارنىڭ جەلپكارلىقى نەزەردە تۇتۇلۇپ، ئومۇمەن قىسقا لىرىك شېئىرلار تاللاپ تەرجىمە قىلىندى.

بۇنىڭدىن باشقا، ئۇيغۇر ئوقۇرمەنلىرىگە تونۇشلۇق

بولغان، ئەسەرلىرى ئىلگىرى كۆپ تەرجىمە قىلىنغان پۇشكىن، لېرمونتوف، مايـاكوۋسكى، بايرون، ھېينرىخ ھېينى قاتارلىقلارنىڭ ئەسەرلىرى كىرگۈزۈلمىدى. بۇنىڭدىن ئۇلارنىڭ دۇنيا شېئىرىيىتىدىكى ئورنىغا سەل قارالدىمۇ، قانداق دېگەن چۈشەنچىنىڭ شەكىللىنىپ قالماسلىقنى ئۈمىد قىلىمەن.

بۇ كىتابنىڭ يەنە بىر مەقسىتى ئوقۇرمەنلىرىمىزگە ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئاساسىي ئەھۋالى توغرىسىدا ئۇچۇر بېرىش، شۇڭا ئەدەبىيات تارىخىدا شەكىللەنگەن خىلمۇخىل شېئىرىيەت ئېقىمىدىكى ۋەكىللىك شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇشقىمۇ بەلگىلىك كۈچ سەرپ قىلىندى. مەسىلەن، بۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئاننا ئاخماتوۋا، بورس پاستېرناك، كونستانتىن سىمونوف، ئوسسىپ ئەمىلىۋىچ ماندېلشتام، ساندبورگ قاتارلىقلار رېئالىزم ئېقىمىغا؛ ۋىليام بۇتلېر يېتىز، مارىئا رىلكې قاتارلىقلار ئېستېتىزم ئېقىمىغا؛ چارلىز بادلېر، توماس ئېلىئوت، ئالېكساندىر بىلوك، ئېۋگىنىئو مونتالى، سالۋاتور كاشمودو قاتارلىقلار سىمۋولىزم ئېقىمىغا؛ گارسىيا لوركا، جۇئان رامون جىمىنېز، پابلو نېرۇدا، گابرىئېلا مىسترال قاتارلىقلار يېڭى رومانتىزم ئېقىمىغا؛ رىچارد ئالدىڭتون، خىلدا دولىتتى قاتارلىقلار ئىماگىزم ئېقىمىغا؛ ژىئوم ئاپولىنىر، ساينت جون پېرس، پائول ئېلۇئارد، ئودىسسىئوس ئېلىتس، ئوكتاۋىئو پاز قاتارلىقلار سۇررېئالىزم ئېقىمىغا؛ سىماس ھېينى، يېۋېس بونىنفوي، سلۋىيە پىلاس قاتارلىقلار كېيىنكى مودېرنىزم ئېقىمىغا تەۋە شائىرلاردۇر. بىز بۇلاردىن ئوخشاش بولمىغان ئېقىمدىكى شائىرلارنىڭ ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبى ۋە بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرىنى بەلگىلىك دەرىجىدە ھېس قىلىپ يېتەلەيمىز.

دۇنيادىكى ھەرقايسى ئەل ۋە مىللەتلەرنىڭ تارىخىي كەچۈرمىشى، جۇغراپىيەلىك شارائىتى، مەدەنىيەت قۇرۇلمىسى، تىل ئادىتى ۋە پسىخىكىسى ئوخشاش بولمىغاچقا، ئۇلارنىڭ

ئەدەبىياتى، جۇملىدىن شېئىرىيىتىمۇ رەڭگارەڭلىكە ئىگە بولغان. مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرىدىكى پەرق ۋە سەۋىيە تۇپەيلىدىن ئوقۇرمەنلەرمۇ ئوخشاش بولمىغان زوقلىنىش ئادىتىنى شەكىللەندۈرگەن. لېكىن، شېئىرىي شەكىل ۋە ئىپادىلەش جەھەتتىكى ئامىللار ياخشى شېئىردىن زوقلىنىش ۋە ئۇنىڭ مەنىۋى قاتلىمىنى چۈشىنىشتىكى يەڭگىلى بولمايدىغان توسالغۇ بولالايدۇ، دەپ قارىمايمەن. بىز ئەنئەنىۋى زوقلىنىش ئادىتىمىزدىكى شېئىرىي پىكىرنى ئۇدۇلمۇئۇدۇل بايان قىلىشنى، شېئىردىن ئەقلىي خۇلاسە چىقىرىپ بېرىشنى كۈتىدىغان «تەييارتاپ»لىقىمىزغا خاتىمە بېرىپ، شېئىردىكى سىمۋول، ئىما ـ ئىشارەتلەرگە يوشۇرۇنغان «سىر»لارنى ۋە شائىر بىزگە قالدۇرۇپ قويغان شېئىرىي بوشلۇقلارنى قېزىشقا ماھىر بولساقلا، «گۈڭگا» دەپ قارالغان شېئىرلارنىڭمۇ بەدىئىي مەنزىلى بىلەن ئورتاقلىشالايمىز.

بۇنىڭدىن باشقا، ھەرقايسى شېئىرىيەت ئىقلىملىرىنىڭ تەشەببۇسلىرىنى بىلىشمۇ بىزگە بۇ شېئىرلارنى چۈشىنىشتە ئاسانلىق يارىتىپ بېرىدۇ. ئالايلۇق، رومانتىزمدىن تەۋەللۇت بولغان ئېستېتىزم تەسەۋۋۇر بىلەن تۇيغۇنى تەكتىلەيدۇ، بىراق سىياسىي مۇھاكىمە بىلەن ھەسرەت چېكىپ ئاھ ئۇرۇشنى ياقتۇرمايدۇ، نەزەريەۋى جەھەتتە سەنئەتنىڭ مۇستەقىللىقىنى ۋە سەزگۈ گۈزەللىكىنى ئالاھىدە ئورۇنغا قويىدۇ، شۇڭا ئۇلارنىڭ بىر قىسىم ئەسەرلىرى جەمئىيەت تۇرمۇشىدىن ئايرىلىپ قالغان. سىمۋوللىزمچىلار كائىناتتىكى گۈل ـ گىياھلار ئىنسانلارغا ئۇچۇر تارقىتىدىغان «سىمۋوللۇق ئورمان» دېمەكتۇر، ئىنسانلار جانلىق ماددىي ئوبرازلار ئارقىلىق نازۇك ئىچكى دۇنياسىدىن بېشارەت بېرىدۇ، دەپ قارايدۇ. ئۇلار ئىنسانلارنىڭ شەخسىي تۇيغۇسىنى ۋە ئىچكى دۇنياسىنى سۈرەتلەپ بېرىشنى، ماددىيلاشقان ئوبراز يارىتىشنى، بېشارەت، سىلىشتۇرۇش، تەمسىل ۋە باغلىما تەسەۋۋۇردىن

پايدىلىنىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ. ئىماگىزمىچىلار شەيئىلەرنى ئوبيېكتىپ، بىۋاستە ئىپادىلەشنى، ئىما ـ ئىشارەتلەرنى، يەنى ھېسسىي ئوبرازلارنى دەل، ئىخچام سۈرەتلەشنى، ئىپادىلەشكە پايدىسىز سۆزلەرنى ئىشلەتمەسلىكنى تەشەببۇس قىلىدۇ. سۈررېئالىزمچىلار بولسا، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئادەمنىڭ مۇرەككەپلىكى ۋە ئۇنىڭ كەيىنىدىكى بىردەكلىكنى بايقىشى لازىم، رېئال كۆرۈنۈشلەر رېئاللىقنىڭ ئۆزىنى ئەكس ئەتكۈزۈپ بېرىشكە ئاجىزلىق قىلىدۇ، رېئاللىقتىن ھالقىغان «مۇئەييەن بىرنېمە شەكىل» مەۋجۇت، بۇ شەكىل شەيئىنىڭ ماھىيىتىگە ئېلىپ بارىدۇ، ئۇ بولسىمۇ يوشۇرۇن ئاڭ ۋە چۈشتىن ئىبارەت، يوشۇرۇن ئاڭنى ئىپادىلىگەندە ئادەم ئۆزىنى تولۇق تونۇپ يېتەلەيدۇ، رېئال دۇنيانىمۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدۇ، دەپ قارايدۇ. قىسقىسى، سۈررېئالىزمچىلار ئىنسانلارنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى قېزىشنى ئالاھىدە تەكتلەيدۇ.

ھېنىڭ بۇ يەردە بىر قىسىم شېئىرىيەت ئېقىملىرىنىڭ تەشەببۇسلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇپ ئۆتۈشۈم ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ بۇ كىتابتىكى شېئىرلارنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىشىنى ۋە ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلىنىشنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت. بەلكىم بۇنىڭ كۆپ ياردىمى بولۇپ كېتىشى ناتايىن. لېكىن، ئاخىرقى مەقسىتىمىز ـــ تەنقىد ۋە تۈزىتىشنى كۈتۈپ تۇرغان بۇ كىتاب ئارقىلىق ئوقۇرمەنلىرىمىزگە دۇنيا ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئاددىي كارتىنىسىنى سىزىپ بېرىش، شۇنداقلا شېئىرىيىتىمىزنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى تونۇپ يېتىپ، ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئازدۇر ـ كۆپتۇر ئۆرنەك بولىدىغان قىممەت يارىتىشتىن ئىبارەتتۇر.

ئىشىنىمەنكى، ئەقىللىك ئوقۇرمەنلىرىمىز مەن كۆزلىگەندىنمۇ ئارتۇق ئۇنۇمگە ئېرىشەلەيدۇ.

2003 ـ يىلى مارت

مۇندەرىجە

(ئەنگلىيە)
ۋىلىيام ۋاردىز ۋارد 1
نېلۇپەر قەسىدىسى 1
تەنھا ئورمىچى 2
كاككۇك 4
تەرك ئېتىلگەن مۇھەببەت 5
رىچارد ئالدىنگتون 6
كەچقۇرۇن 6
كۈن ئولتۇرغاندا 7
دىلان توماس 8
يازنىڭ بالىسى بولماقتا گۈمران 8
توي خاتىرە كۈنى 11
ۋىلىيام بۇتلېر يېتىز 13
ۋىزانتىيەگە سەپەر 13
ياشانغىنىڭدا 15
كىم سىمىس 17
پويىز 17
پائول ئۆۋىنس 19
خيال لىرىكىسى 19
لۇئىس ماك نېئىس 21
چىمەنزاردا قۇياشنىڭ نۇرى 21

تېدخىگخېس 23
يەتتە ھەسرەت 23

(ئىرېلاندىيە)
سىماس ھېينى 26
سۇ ئىچكەندە 27
ئەگىشىش 27
شېئىر بۇلىقىم 28
شارقىراتما 29
باھار مەرسىيەسى 30
سۇدىكى پەرىزات 31
يوق ئىكەن بىزنىڭ بايلىقىمىز 31

2 (فرانسىيە)
چارلىز بادلېر 33
قۇياش 33
خۇشال ـ خۇرام ئۆلۈش 34
ژىئوم ئاپولىنېر 36
مىراپو كۆۋرۈكى 36
كېسەلچان كۈز 37
رېين دەريا سىنىڭ كېچىسى 38
پائول ئېلۇئارد 40
خىيالىي تۈيغۇ 41
تۈنجۇقۇش 41
سۆيگەن يار 42
ئەركىنلىك 43

پائول ۋېرلىن 47
ئاي نۇرى 47
ئۆگزىدىكى شۇ ئاسمان 48
ساينت جون پېرس 49
مسرالىرىم 49
ھېنرى مىشۇ 51
بەختسىزلىك 51
يېۋىس بوننېفوي 53
قۇدۇق 53
چاقماق 54
قۇشلار ئاۋازى 55
بىر سادا 55
دەرەخ، چىراغ 56
بىلىپ قالسەن 57

(گېرمانىيە)

نېللى ساكس 58
بىلگۈم كېلەر 58
كېچە، كېچە 59
ئاھ، جېنىم ئانا 60
ئولتۇرىسەن روھىڭ ئالدىدا 61
ھېرمان ھېسسې 63
تۇمان ئىچىدە 63

(ئىتالىيە)

ئېۋگىنىئو مونتالى 65
قويۇپ بەرگىن ئۇنى مەيلىگە 66

ئالامەت 66
سۈرتۈپ قويۇپ پىشانەڭدىن قىروۋنى 67
ھاياتتىكى رەزىللىك 67
ياز كۈنى سەيلە قىلدىم چىڭقىچۇشتە 68
ئېسىمگە چۈشتى خۇشناۋا كۈلكەڭ 69
بىلمەيمىز 70
سالۋاتور كاشمودو 71
خەت 71
لىمون دەرىخىدە سايراپ سېغىزخان 73
ساختا يېشىللىق ۋە چىن يېشىللىق 74
قارلىق كېچە 75
قىش كېچىسى 76
قەبرە تەزكىرىسى بۇ بەلكىم 77
دەرەخ 77
زېمىن 78
جەنۇب قايغۇسى 79
دېڭىز دولقۇنى 81
ئاق كۆڭلەك 82
تاڭ 83
گېئوسىپپى ئونگارىتتى 84
كالسودىكى سان مارتىنو بازىرى 84
سەرگەردان 85
كېچىدىكى قاراۋۇللۇق 86

(پورتۇگالىيە)
فېرناندو پېسسوئا 88
پورتۇگالىيە دېڭىزى 88

تەقدىرنىڭگە ھەمدەم مەن 89
يېيىلماقتا گۈگۈم پەردىسى 90
ئاي نۇردا، يىراق دېڭىزدا 90
بەخت ئارىلى 91
يىراقتىكى ماياك 92
سۆيۈملۈكۈم، ئايرىلىپ سەندىن 92

(ئاۋستىرىيە)
رېنىرماريئا رىلكې 94
كۆز كۆنلىرى 94
ياشلىقتىكى چۈش 95
ئېغىر كۆنلەردە 96
يىلپىز 97
ئايرىلىش 97
تۈيغۇ 98
پېتېر خاندىكې 99
تەتۇر دۇنيا 99

(گىرېتسىيە)
گېئورگى سېفېرىس 103
بۇرۇلۇش نۇقتىسى 103
ھەسرەتلىك قىز 104
ئەسلىمە 105
ئودىسسئوس ئېلىتىس 107

قەھرىمان مەرسىيەسى 107

(فىنلاندىيە)
ئېدىس سودېرگىران 124
سوۋۇماقتا كۈندۈز 125
كەچ كۈز 126
يۇلتۇزلۇق كېچە 127
تۇن لىرىكىسى 127
ئېۋامانا 129
سەھەر پەيتى ماڭسام شۇ تامان 129
يالىڭاچلاندى دەرەخلەر تامام 129
ب.كاپىلان 131
تىڭشا 131

(ئىسپانىيە)
گارسىيا لوركا 132
ئاتلىق كىشىنىڭ ناخشىسى 132
جۇئان رامون جىمېنز 134
تەنھالىق 134
كۈز لىرىكىسى 135
تۆتلىكلەر 136

(شۋېتسىيە)
توماس تىرانسترۆم 137
قارا ئىسمىلىك كارتوچكىسى 137

لاسىس نۇرى 138
بۇ يول بەلكىم 138

(رۇسىيە)
ئالېكساندىر بىلوك 139
سېنىك بىلەن كۆرۈشۈشتىن قورقىمەن 139
قوڭغۇراق ساداسى ئاڭلىنار يارقىن 140
شۇنداق بۇ كېچە 140
كىرىپ كەلدىم غۇۋا چىراغقا 141
پېتىرىبۇرگتا گۈگۈم پەيتى ياغماقتا قار 142
ساڭا قاراپ كېلىمەن تەنها 143
غايىب بولدۇڭ تۇمان ئىچىدە 143
يوللىرىمدا تۇرساڭ، ئەي سەنەم 144
كۈز مەرسىيەسى 145
تاغ باغرىدا، ئورماندا 146
چاناقلاردا يېلىنجار شەپەق 147
سېرگېي يېسىنىن 148
تۇن پەردىسى يېيىلدى 148
كەلدىم مەن قوينۇڭغا ئانىجان يۇرتۇم 149
ئېسىمدە بار 150
كەل، ئامرىقىم، سۆي مېنى 151
سۆيۈملۈكۈم، ئولتۇر يېنىمدا 152
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ 154
دەرەخلەردىن تۆكۈلەر ياپراق 155

سىير 156
بورس پاستىرناك 158
كۇز 158
قىش كېچىسى 160
قالدۇق يىللار 161
ئوسسىپ ئەملىۋېچ ماندىلىشتام 163
تېمىسز 163
قۇلۇله 164
تېمىسز 165
موسكۋادا ياغماقتا يامغۇر 165
ئانىنا ئاندىرېيېۋنا ئاخماتوۋا 167
ئىككى لىرىكا 167
قۇياش تەپتى ئۆچتى دىللاردىن 168
باھارنى كۈتۈش مەرسىيەسى 169
شائىرنىڭ ئۆلۈمى 169
بىللا ئاخاتوۋنا ئاخمادۇلىنا 171
ئۇمىد كۈتمە مەندىن بەھۇدە 171
ئاۋغۇست 172
كونستانتىن مىخايلوۋېچ سمونوف 174
كۈتكىن مېنى 174
ئۇئان ئالېكسىيېۋېچ بۇنىن 176
چۈشمەكته گۈگۈم 176
تەنھالىق 177

(ئامېرىكا)
توماس ئېللىئوت 179
مۇقەددىمە 179

دېرىزە ئالدىدىكى سەھەر مەنزىرىسى 180
كارىل ساندبۇرگ 181
بەلكىم 181
تۇمان 182
دېنىس لېۋتوف 183
يېگانە ئادەم 183
ئاننى سېكستون 184
يۇلتۇزلۇق كېچە 184
بويىدىن ئاجراش 185
سىلۋىيە پىلاس 187
كۆڭۈلدىكى گەپ 187
چەت 188
خىلدا دولېتتى 190
سېنى سۆيىمەيدۇ 190
جوسف برودىسكى 192
سۇكۇتتە دېمىگىن شېئىر ئىلاھى 192
شۇ ئادەم مەن 193
لېنىنگراد شەھەر ئەتراپىدىكى يەھۇدىيلار
قەبرىستانلىقى 195
مۇھەببەت 196
بېلىق 198
لىرىكىلار 199

(مېكسىكا)
ئوكتاۋىئو پاز 201

ئىنسان يىلتىزى 202
ئۇنتۇش 204
چىراغ 206
كېلىپ ـ كېتىش 207
بوران 208
ئوتسكو 209
خارابە قەسىدىسى 211

(چىلى)
پابلو نېرۇدا 215
ئون تۆتىنچى لىرىكا 216
سېنىك كۈلكەڭ 217
چوپان ناخشىسى 219
چۈش ئۇچۇپ كىردى يېپىق ئېغىزغا 220
سۆزلىگۈم كېلىۋاتىدۇ 223
قول سائىتى قەسىدىسى 226
گابرىئېلا مىسترال 229
سەۋدالىق 229
كۆڭۈل ئىزھارى 231

(كانادا)
ماكور بۇلوك 233
پارىژدا يامغۇر 233

(ياپونىيە)
ئاتانىيۇتايا 234
سىمفونىيە 234

يىپەك يولى 235
قىشتىكى دالا 237
يوشسوسى كوزو 238
يەكشەنبە كۈنى 238
فۇكۇناگا تاكىيخكو 239
ئوت ئارىلى 239

(ھندۇنېزىيە)
ئىسمىر 240
كۆتۈش 240

(ھندىستان)
رابىندىرانات تاگور 242
خوشلىششى 242
ئۇ قىرغاق 243
كىم ئۇ، ئۇيقۇنى كەتكەن ئوغرىلاپ 245
ھېسداشلىق 247
ئەڭ ئاخىرقى سودا 247
ساچداناناند ھىرانانىد ۋاتسيان ئاگېيىي 249
گۈلدان 249
نىشان 249
ئويغانغان چاغ 250
تۈن قويندىكى سەھرا 250

(جۇڭگو)
ئەي چىڭ 251

قەلەم ھەققىدە 251
شاراب 253
ئەينەك 254
گاۋيلىك 255
باھار بىلەن خوشلىشىش 255
بېي داۋ 258
جاۋاب 258
يامغۇرلۇق كېچە 260
ئەنئەنە ھەققىدە 262
قىشقا سەپەر 262
ئاقىۋەت ۋە باشلىنىش 265
شۇتلىك 269
ھەممە 269
قوش ماچتا 271
ئىلاھە چوققىسى 272
«؟!.» 272
ئۆتكەن ئىشلار 274
گۈچلىك 275
بىز ئىزدىدۇق بىر چىراغ 275
بىر ئەۋلاد كىشىلىرى 276
قار جىلۋىسى 277
ئەتىياز كۈنۈم 279
مەن بىر بەگباش بالا 280
بىلمۇۋالدىم كۆز يېشى نېمە 283
خەيرى 285
ئالتۇن يايلاق 285

قۇياش ۋە ياۋا گۈل 286
بۇغدايلىق 289
كۆز يېشى 292
ئىككى كەنت 293
شىمالدىكى ئورمان 294
قىزىلگۈل 295
كۆز 296
كۆز كۈنلىرى 296
كۆز 297
كۆز ئاخشىمى 297
چىراغ 299
ئەرەب قۇمىلۇقىدىكى مەھەللە 300
خاتىرە 303
شىزالك 303
يىراق 304
چىكىمچە كۆلى 305
ئاخىرقى كېچە بىلەن بىرىنچى كۈنگە يېزىلغان
شېئىر 306
كېچە ناخشىسى 307
كېچىدىكى ئاي 308
ئانامغا 309
لى تىك 312
قەشقەر، سۆيگۈ، ئاتا 312
كارۋان 314
ئىدىقۇتنا گۈگۈم 314

تىرىك تاش 315
چۆلدىكى بوستان 317

قوشۇمچە

پابلو نېرۇدانىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى 318
كاشمودونىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى 331
بىرودىسكىنىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى 337
شائىرلارنىڭ شېئىر ھەققىدە ئېيتقانلىرى 349

ۋىلىيام ۋاردىز ۋارد

(1770 ــ 1850) ئەنگلىيە شائىرى، مەشھۇر تەبىئەت كۈيچىسى. ئۇ تەبىئەت مەنزىرىلىرىنى مەدھىيەلەپلا قالماستىن، يەنە گۈزەل تەبىئەت قوينىدا ياشاۋاتقان ئاددىي خەلقنىمۇ مەدھىيەلەيدۇ ھەمدە ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى گۈزەللىكنى ماھىرلىق بىلەن بايقىۋالالايدۇ. بۇ ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى ئاساسلىق تىندىنسىيەنى شەكىللەندۈرگەن.

1

نېلۇپەر قەسىدىسى

مەن گويانى ئۇچۇپ يۈرگەن تەنها بىر بۇلۇت،
ئېگىز ـ ئېگىز چوققىلاردا سىلكىپ ماموق پەر.
ئېچىلىپتۇ پەسكە باقسام گۈللەر ھۆپپىدە،
زەر سۈيىنى ئىچكىنىدەك ئەنە نېلۇپەر.
ئېچىلىپتۇ كۆل بويىدا، شاخلاردا يەنە،
ساما سېلىپ شوخ شامالدا قىلىپ تەنتەنە.

جەم بولغاندەك جىمى يۇلتۇز سامانيولغا،
كۆز چاقنىتار جۇلالىنىپ يارقىن شۇ قەدەر.
ئۇ يېيىلىپ بارار چەكسىز يىراق ـ يىراققا،
ئەگىم ـ ئەگىم ساھىل بويلاپ ئۆپۈققا قەدەر.

باقساڭ خۇشال ئۇسسۇل ئوينار لەرزان تولغنىپ،
كۆز يەتكۈسىز كەڭلىكلەردە گۈلگۈن چېچەكلەر.

جىمىرلايدۇ تەڭگە چاچلىق كۆل سۈيى خۇشال،
نېلۇپەرنىڭ جۇلاسىغا بولغنىچە لال.
كۆرۈپ شائىر بۇ ئاجايىپ تەڭكەش شادلىقنى،
ھاياجانغا چۆمۈلمەيدۇ دەمسىز بىھايال.
يۈرىكىمنى چۈلغىماقتا ئاجايىپ ھېسلار،
قېتىپ قالدىم ئاڭا بېقىپ سۈرگەنچە خىيال.

تەنھالىقنىڭ چۆللىرىنى كېزىپ پەرىشان،
ئۆتتى كۈنلەر، ئۆزۈم مىسكىن بولدۇم خىيالچان.
شۇ مەنزىرە چاقنار يەنە قەلبىم كۆكىدە،
ھەسرىتىمنىڭ ئوتلىرىغا بولۇپ خىيابان.
نېلۇپەرنىڭ شوخ جۇلاسى قەلبىمدە يەنە،
خۇشاللىقتا تويۇندۇرۇپ قىلار تەنتەنە.

تەنھا ئورمىچى

تۆپلىكتە ياشقىنا بىر قىز
تۇرار تەنھا ئېكىنزار ئارا.
ئېيتىڭلارچۇ، توختىسۇن بىرپەس،
ئورما ئورۇپ ئېيتار ئۇ ناخشا.
ئۇنچىلەرنى باغلايدۇ ئۆزى
ناخشىسىدا ئەلەملىك نىدا.
سىڭىپ چوڭقۇر تاغلار ئىچىگە
جىلغىلاردىن قايتىدۇ سادا.

قاغجىرغان ئەرەب چۆللۈكى،
مۇخ يېنىدا ھارغىن بىر سەييياھ.
مۇڭ تۆكمەكتە بۇلبۇل تىلىدىن،
كىمنىڭ قەلبى ئېرىدىكىن، ئاھ؟
يىراقتىكى مىسكىن ئارالغا
كاككۇك ئۇنى ئەكەلدى باھار،
غەملىرىنى يۇدى دېڭىزنىڭ،
شۇ بىر ناخشا دىلنى ئوينىتار.
نېمىلەرنى كۆيلەر شۇ ناخشا؟
ئۆتمۈشتىكى ھەسرەتنىمۇ يا؟
بار ئۇنىڭدا ئۇنتۇلغان جەڭگاھ
ۋە يۇرەكنى تىلغىغان يارا.
بەلكىم شۇنداق ئاددىي ناخشا بۇ،
سىڭىپ كەتكەن ھەربىر قۇلاققا.
ئېيتىلغان ئۇ، ئېيتىلار يەنە
چىدىمىسا ئاچچىق ئازابقا.

قىز كۆيلەيدۇ، كۆيلەيدۇ ئەركىن،
كۆيلىرى ھېچ پۈتمەيدۇ بىراق.
كۆردۈم ئەنە، ناخشىسى بىلەن
سول يارىدۇ، قولىدا ئورغاق.
كۆيلىرىگە مەھلىيا بولۇپ،
تۆپىلىككە چىقتىم مەن ئاستا.
جىمجىت قالدى ناخشىسى، بىراق
يۈرىكىمدە قالدى بىر سادا.

كاككۇك

خۇشاللىقنىڭ ئەلچىسى سەن، كەلدىڭ قايىندىن،
ناخشاڭ ئاڭلاپ يۇرىكىمنى چۇلغىدى شادلىق.
جېنىم كاككۇك، سېنى بىر قۇش دەيمۇ، يا ناخشا ــ
جارانلىغان ھەر يان كېزىپ خۇددى قاناتلىق.

چىمەنلىكتە يېتىپ ساڭا سالىمەن قۇلاق،
زەينىپىڭنى قىچقىرسەن ئوتلۇق پىراقتا.
سادالىرىڭ توقايلارنى ماكان ئەتكەندەك
ئاڭلىنىدۇ گاھى يېقىن، گاھى يىراقتا.

تىنىقىڭدا كۆيلىنىدۇ قۇياش ۋە چېچەك،
سىر تۆكسەن خىلۋەت جىلغا ئېتەكلىرىگە.
ئەسكە سېلىپ ئۆتكەن تالاي ئەسلىمىلەرنى،
ئېلىپ كىردىڭ يۇرىكىمنىڭ گىرۋەكلىرىگە.

كەل، مەرھابا، نەۋباھارنىڭ ئوماق ئەركىسى،
سېنى قانداق قۇش دەپ ئاتاي،
سەن سىرلىق ناۋا.
كۆڭۈللەرنىڭ ئاسمىنىدا گۈڭگا پەرۋازلىڭ،
كۆيلەشلىرىڭ تاشلار بىزگە كۈرمىڭ ھۈنەمما.

ئېسىمدىدۇر مەكتەپ تامان ماڭغان چاغلاردا،
كۆيلىرىڭگە ئاشىقلارچە بولغان مەھلىيا.
سېنى ئىزدەپ كۆككە بېقىپ تالاي ۋە تالاي،
مەجنۇنلاردەك كەزگەنىدىم ئورمانلار ئارا.

قالمىدى مەن كەزمىگەن تاغ، چىمەنلەر، باغلار،
ۋىسالىڭغا يەتمەك ئۈچۈن بولۇپ سەكپارە.

سېنى پەقەت ئۈمىد دېدىم، مۇھەببەت دېدىم،
تاپالمىدىم، يۈرەكلىرىم بولدى مىڭ پارە.

كۆككە بېقىپ دالا ئۇزرە ياتىمەن مانا،
قۇلقىمدا يالغۇز ئاشۇ مۇڭلۇق كۈيلىرىڭ.
ئېلىپ كېتەر مېنى گويا ئالتۇن چاغلارغا،
يۈرىكىمگە ئېقىپ كىردى سەرخۇش ئۇنلىرىڭ.

كاككۇك، كاككۇك، سەن بەختكە ھامىي ھەرقاچان،
ئېلىپ كەلدىڭ كائىناتقا يېڭى قىياپەت.
ئالەم گويا سېھىرلەنگەن گىرىمسەن ئارال،
ماكانىڭ ئۇ، تەرك ئەتمە ئۇنى تائەبەد !

تەرك ئېتىلگەن مۇھەببەت

ئۇنىڭ ئۆيى بۇلاق بويىدا،
تارام ـ تارام يوللار ئادەمسىز.
سۆيۈلمىگەن،
تەرىپلەرگىمۇ
ئېرىشەلمەي ئۆتكەن شۇ بىر قىز.

بىنەپشە گۈل مۇخلار ئىچىدە،
نىگاھلاردىن قالدى بېگانە.
تولۇن ئايغا يۈلتۈزلار زىننەت،
شۇ بىر چولپان چاقنار يېگانە.

قاچان كېلىپ كەتتى دۇنيادىن،
بىلگىنى يوق ئۇنى ھېچ ئادەم.
قەبرىسىدە ياتار بىچارە،
مەن ئۇچۇن، ئاھ، يېرىلدى ئالەم.

رىچارد ئالدىڭتون

(1892 ــ 1962) ئەنگلىيەدە ئادەۋكات ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، ئون يەتتە ياش ۋاقتىدا تۇنجى شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان، ئون سەككىز ياش ۋاقتىدا شېئىرىيەت ئەنئەنىلىرىگە ئىجادىي يوسۇندا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىغان، 1913 ـ يىلى ئامېرىكىلىق شائىرە خىلدا دولىتتى بىلەن تۇيۇ قىلىپ، ئىماگىزم ھەرىكىتىنىڭ باشلامچىلىرىدىن بولغان، 1914 ـ يىلىدىن 1918 ـ يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتا يازغان «قەھرىمانىنىڭ ئۆلۈمى» ناملىق ئۇرۇش تەسۋىرلەنگەن رومانى سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدا ناھايىتى ياخشى بازار تاپقان. ئۇنىڭ «لىيۇكسېمبۇرگنىڭ چۈشى» ناملىق مەشھۇر شېئىرلار توپلىمى 20 ـ يىللاردا قىزغىن ئالقىشقا ئېرىشكەن.

كەچقۇرۇن

تۇرخۇنلار قاتار ـ قاتار
سۇزۇك كۆكنى تۇرىدۇ تىرەپ.
تولۇن ئاي

بەللىرىگە پايتىما ئوراپ
نازلىنىدۇ تۇرخۇنلار ئارا
سۇلكىتى يوق ۋىناستەك تىترەپ.

ئاشخانىنىڭ يوچۇقلىرىدىن
تۇرىمەن ئاڭا ھاياسىز قاراپ.

كۈن ئولتۇرغاندا

ئاپپاق تېنى گۈگۈمنىڭ
يىرتىلماقتا قانغا بويۇلۇپ،
تىلىنىپ، تېشىلىپ، كۆيۈپ ئۆرتىنىپ
قىپقىزىل بولۇپ.

مەسخىرە قىلغاندەك
تۇمانلار ئىچرە
گۈللەرنىڭ بەرگىدە تۇرار ئېسىلىپ.
سوغرە شامال كەلدى لوندۇندىن
فالانتوستىن قاڭسىق تەم ئېلىپ.

دىلان توماس

(1914 ــ 1953) كىشىلەر تەرىپىدىن «غالجىر دىلان» دەپ ئاتالغان توماس ئەنگلىيەدىكى ئوقۇمۇشلۇق ئوتتۇرا بۇرژۇئا ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. ئۇ كىچىكىدە ناھايىتى ئويۇنچى بولۇپ، كېيىن ھاراقكەش، بەڭگە بولۇپ كەتكەن. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇزاق ياشىيالمايدىغانلىقىنى بالدۇرلا ھېس قىلىپ، «تەخىرسىز دىلان» بولۇش ئىرادىسىگە كەلگەن. ئۇنىڭ ئون توققۇز ياش ۋاقتىدا ئېلان قىلىنغان تۇنجى شېئىرلار توپلىمى شېئىرىيەت ساھەسىنىڭ دىققەت ـ ئېتىبارىنى قوزغىغان، ئىككى يىلدىن كېيىن ئېلان قىلىنغان شېئىرلار توپلىمى نۇرغۇن داڭلىق شائىرلارنىڭ ماختىشىغا ئېرىشكەن، 1946 ـ يىلى نەشر قىلىنغان «ئۆلۈم ۋە مەردۇمەردان» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن ئەنگلىيەدىكى بۈيۈك شائىرلارنىڭ قاتارىدىن ئورۇن ئالغان.

يازنىڭ بالىسى بولماقتا گۈمران

1

يازنىڭ بالىسى بولماقتا گۈمران،
ئالتۇن ۋادىلار ئۆچتى چۆلسىمان،

مول هوسۇلغا قالمىدى ماكان،
سەرەتاندا توڭلىدى جاھان،
مۇزلىغان سۆيگۈنى ئېلىپ كەتتى قىش،
يازنىڭ تەپتىنى ئۆرتىگەن قىزلار
ئالمىلىق باغلارنى ئەيلىدى خازان.

نۇر بالىسى، ئەي، ئەزىمەتلەر
قوچۇيدۇ ھەرىنىڭ قاياشلىرىنى،
قىروۋ چۈشكەن بولكا دەرىخى
ئۈزىتار ھەرىگە بارماقلىرىنى؛
نۇر ئىچرە توقۇيدۇ نېرۋىلىرىغا
ئېزىققان كېچىنىڭ سوغۇقلىرىنى.
پايانسىز بوشلۇقنىڭ نۆل توچكىسىدا
كۆرسىتەر تولۇن ئاي زىناقلىرىنى.

كۆردۇم، يازنىڭ ئەركە بالىسى
تېپچەكلەپ يىرتماقتا بالياتقۇنى،
چىمچىلاق قولىدا تاشلىدى ئايرىپ
كۈندۈز ۋە تۈننى.
ھىلال ئاي قويىندا، نۇر سايىسىدا
ئانىنىڭ ھۆسنىگە ياپىدۇ شەلپەر
ماڭلىيىن ئۆپكەندە قۇياش يالقۇنى.

كۆردۇم ئۇرۇقلارنىڭ ئۆزگىرىشىدە
بولۇمسز ئەر بولۇپ ئاشۇ بالىلار
ۋە ياكى تىنچقتا ھاۋانى بۇلغار؛
ۋە ياكى پارتلاپ بوغۇزلىرىدىن
سۆيگۈ ۋە نۇر بولۇپ يۇلقۇنۇپ چىقار،
مۇز ئىچرە ھەي، ئەنە ياز تەپتى قاينار.

2

پەسللەر كۈتۈۋالار خىرىسنى ھامان،
غۇلاش دەملىرىدىن قېلىشقا ئامان.
ئۇلگۈرۈپ كەلگەندەك ئۆلۈم تەقدىرى،
چىللىساق ساماداى كۈلدى ئاي - چولپان.
پاتار تۈن قوينىدا قىش ئەركەكلىرى
قاپقارا تىلىدىن پۈركۈپ سائەتنى.
سوقسىمۇ گۈركىرەپ پەسل شامىلى
قايتماس تۈن، تولۇن ئاي ئوينىغان ئاسمان.

بىز زۇلمەت كېچىنىڭ ئاسىيلىرىمىز،
يازنىڭ قىز جىسمىدىن چىللايمىز ئۆلۈم؛
ئاشقىلار تېنىدىن چىللايمىز ھايات؛
دېڭىزنى چايقىغان ئۆلۈم تېنىدىن
چىللايمىز نۇرانە كۆزلۈك ھاشارات؛
چىللايمىز نەسىلىك بالىياتقۇدىن،
قارانچۇق ئادەملەر چىقرار قانات.

پىرقىرار شامالدا يازنىڭ بالىسى،
گۈياكى دېڭىزنىڭ يېشىل چۆپلىرى
شاۋقۇنلۇق دېڭىزنى كۆتۈرۈپ ئېگىز
بۇزغۇنلار ئەۋجىدە ئۇچۇرار كەپتەر،
دولقۇنلار تىلىدا قۇملۇق نالىسى
سەھرالار بېغىنى سۆيەر چىمەنلەر.

ماڭلايغا چىرماشتى دۇب دەرەخلىرى
ئۇرغۇدى قانلارمۇ، مانا بۇ باھار،

شادلىقنىڭ سۆلەتىۋاز بەگزادىلىرى
مىخلاندى دەرەخكە،
سۆيگۈ تېنىدىن
شەبنەملەر قۇرۇدى، ئۆلدى بىمادار.
سۆيگۈسىز تىلەكلەر قالدى چاكىلداپ،
نە قىلار ياز ئوغلى، ھەي، بۇ قەسەمكار.

3

يازنىڭ بالىسى بولماقتا گۈمران،
خىيال چۆللىرىدە كېزەر ئىنسانلار.
بالىلار يانچۇقى تولدى نېمەتكە،
داداڭدەك ئادەم مەن، ئىگە ھۆرمەتكە.
چاقماق ۋە ئاسفالت ئوغۇللىرى بىز،
سۆيۈشەر بىز ئۆتسەك ھەتتا تۆۋرۈكلەر،
كىم ئويلاپ يېتىپتۇ، باق بۇ قىسمەتكە.

توي خاتىرە كۈنى

ئاددىيلا توي خاتىرە كۈنى
يىرتىلدى ئاسمان،
ھەمدەم بولۇپ ئۆتكەن ئۈچ يىلدا
تېڭىرقاپ يۈرۈشتى قەسەم يولىدا.

مۇھەببەتتىن قالمىدى ئىزنا،
سۆيگۈ
كېسەل كەبى كىشەندە يىغلار،
پەريات ئاڭلىنار ۋولقان ئاغزىدىن،
قارا بۇلۇتتەك

ئۆلۈم ئۇلارنىڭ ئىشكىن قاقار.
خاتا ياغدى يامغۇر، كىچىكتى ئۇلار
بىر دارغا ئېسىلدى ـ يۇ، مېھرى ئايرىلدى.
روجەكلەر ئۇلارنىڭ كۆكسىگە پاتتى،
ئىشكىلەر ئوت بولۇپ كۆيدى بېشىدا.

ۋىليام بۇتلېر ييتىز

(1865 ــ 1939) ئەنگلىيەنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر لىرىك شائىرى، دراماتورگى، 1923 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇ ئىرېلاندىيەنىڭ ئەدەبىي ئويغىنىش ھەرىكىتىنىڭ رەھبەرلىرىدىن بىرى. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھازىرقى زامان ئەنگلىيە شېئىرىيىتىنىڭ تەرەققىياتىغا زور تەسىر كۆرسەتكەن. «ئاچا يول»، «قىزىلگۈل»، «قومۇشزارلىقتا شامال»، «ئورمانلىقتا»، «مەسئۇلىيەت»، «ئاخىرقى توپلام»، «ياۋا ئاق قۇ»، «ئابىدە» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى بار.

ۋىزانتىيەگە سەپەر

1

قېرىلارغا ئۇندا يوق ئورۇن،
ياشلار يۈرەر سۆيۈشۈپ قىزغىن.
ئەسلىگەندەك زەئىپ كۈنلەرنى،
قۇشلار شاختا سايرايدۇ غەمكىن.
شارقىراتما، زەڭگەر رەڭ دېڭىز،
جاندارلارغا جەننەت بۇ ماكان.

كۆيلەپ چقار ياز بويى قۇشلار،
هايات ـ مامات ئېتىدۇ داۋام.
ئەسىر ئۇلار شەھۋەت كۆيىگە،
پىسەنت قىلماس ئەقىل سۆيگە.

2

بىراك مالغا ئوخشاش قېرىلار ـــ
تون يېپىنغان هاسا تاياققا.
جۇلدۇر كېپەن ئالەمنى كۆيلەپ
مسكىن دىللار قاتار قوشاققا.
كىم نامايان قىلماس دۇنيادا
شانلىق ئەشئارىنى ئۆزگىگە.
كېچىپ دېڭىز ـ ئوكيانلارنى مەن
كەلدىم بۇيۇك ۋەزانتىيەگە.

3

ئوتتا كۆيگەن ئاھ، شۇ بەندىلەر
نەقىشلەنگەن تاملاردا ئايان[1].
چىق شۇ ئوتتىن، چەرخنى پىرقىرات[2]،
روھ كۆيۈمگە بولغىن پىركالان.
گۈمران بولسۇن شەھۋەت ئىستىكىم،
ئۇنتۇپ كېتەي تەبىئىتىمنى.

① چېركاۋ تېمىغا نەقىشلەنگەن بەندىلەرنىڭ ئىلاهىي ئوتتا كۆيۈۋاتقان رەسمى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.
② تارىخنى كۆرسەتمەكچى.

ياشاي ئەبەد، نەپس بۇيۇمغا
ئايلاندۇرسۇن كاسپلار مېنى①.

4

تەبىئەتتىن ھالقسام ئەگەر،
زىنھار ئۇندىن ئالمايمەن ئەندىز.
زەر يالاتقان تۇتقۇش قىلىپ
سوقسۇن مېنى يۇنانلىق زەرگەر.
غەپلەتتىكى شاھلار ئويغانسۇن،
ئالتۇن شاختا ئېيتاي ناخشامنى②.
ۋىزانتىيەلىك ئېسىلزادىلەر
تىڭشىسۇن بۇگۈن، ئەتە ئاخشامنى.

ياشانغىنىڭدا

15

چاچ ئاقىرىپ، بەل مۈكچىيىپ ياشانغىنىڭدا
مەش يېنىدا ئوقۇغىن بۇ شېئىرنى ئېيلىپ.
ئوقۇ، ئۇندىن نازاكەتلىك قىران چاغلارنى،
چۈشسۇن دەردلىك غەمكىن ھېسلار كۆزۈڭدىن ئېرىپ.

ياشلىقىڭدا ئاشىق بولغان ساڭا قانچىلار،
سۆيمەن دەپ گۈزەل چېھرىڭ، قامىتىڭنى ھەم.

---

① يېتىز سۈنئىي نەرسىلەر (ھۈنەر ـ سەنئەت بۇيۇملىرى)، ئەقلىي نەرسىلەر (پەلسەپە، شېئىر) مەڭگۈلۈك بولىدۇ، تەبىئىي ئۆسكەن نەرسىلەر (جانلىقلار) ۋاقىتلىق بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

② قەدىمكى گۈزەل سەنئەت بۇيۇملىرىدىكى ئالتۇندىن قۇيغان دەرەخته قۇش-قاچىلارنىڭ ناخشا ئېيتىۋاتقان كۆرۈنۈشى بولاتتى.

پەقەت بىراۋ سۆيگەنىدى شۇ پاك روھىڭنى،
قورۇق باسقان چىرايىڭنى، ھەسرىتىڭنى ھەم.

ئوت كۆيىدۇ مەشتە، ئاڭا غەمكىن باقسەن،
ئاھ ئۇرسەن ئوتلۇق سۆيگۈ كەتتى دەپ قايان.
سۆيۈپ كەتتى توقايلارغا، چوققىلارغا ئۇ،
يوشۇردى كەڭ قوينىغا ھەم يۇلتۇزلۇق ئاسمان.

كىم سىمىس

1938 ـ يىلى تۇغۇلغان. ئەنگلىيەدە ئالىي مەكتەپنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن، ئوقۇتقۇچى، مۇھەررىر، دىكتور بولغان، هازىر ئامېرىكىدا ئوقۇتقۇچىلىق قىلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى هېسسىي تۇيغۇلار ئۆزگىچە، قۇرۇلمىسى پۈختا، تىلى يېڭىل، ئىما ـ ئىشارىلىرى هالقىما رېئاللىق تۇسىگە ئىگە.

پويىز

تۇن قويندا
بايرىقىنى چىڭ سقىمداپ
ئولتۇرىدۇ هەر كىشى تەنها،

ئۆلۈمدىلا
ئەمەس خيالىم،
يامراپ كەتتى كېسەللىك هەر يان،
غايىب بولدى سېھرىگەر مانا.

ئالقىنىمدا يېيىلىپ ياتار
مېنىڭ يىگىرمە ئالته ياشلىقىم.
ئارگىنالسىز قالغاندا ناتىق،

كونسېرت ئۇزۇلۈپ قالغاندا بىردىن،
جەمجىتلىقنى كۈتمەن يانا،
بالامنى ئېلىپ كىرمەك بولمەن
يەر ئاستىدىن يۇندى يولغا،
ئاستىن - ئۈستۈن قىلىپ شەھەرنى
پارتلايدۇ جەمكى روھەك،
ئېچىلار ئۇ بولۇپ مىڭ چېچەك،
ئېلىپ كېتەر پەشتاقتىن سۇتنى
كېچىدىكى ئاشۇ سېكىلەك.
گۈگۈم قوينىدا قىيسىيپ ياتار
نەمجان تۈرقىدا يالغۇز ئاق تېرەك.
كۆمۈلۈپ قالار چاڭ - توزانلارغا
قىيالارغا، سازلىقلارغا ھەم
كائىناتنىڭ بىساتلىرىمۇ.
دوملايدۇ جەمجىتلىق ئارا
لەپىلدەتكەن گاز ياغلىقىنى ـــ
زېرىكىش بىر پويىزدۇر گويا.

پائول ئۇننس

1945 ـ يىلى تۇغۇلغان، ئەنگلىيەنىڭ يېڭى دەۋر شائىرلىرىنىڭ بىرى. شېئىرلىرى سىرلىق چۈش تۇ- سىگە ئىگە بولۇپ، ئوقۇرمەنلەر ئۇنىڭدىكى ھەم رو- شەن، ھەم گۇڭگا جىلۋىلىنىپ تۇرىدىغان ھېسسىي ئوبرازلاردىن يېڭىچە مەنىلەرنى ھېس قىلالايدۇ.

خىيال لىرىكىسى

رەڭلەر ئۇچۇن چاچلىرىڭ ئۇۋۇا،
بىر تۇپ دەرەخ ئېسىلىپ ياتار
كەينىڭدىكى ئېگىز سامادا.
ھەيرانمەن بۇندا،
كۆز ئالدىڭدىن ئۇچقان بۇلۇتلار
يېڭى چىققان دىيالېكت گويا.

«شېئىرنى سۆيىمەن ئۇيقۇدەك» دەيسەن
قاتار تىزىلىپ تۇرىدۇ پوستلار،
ئەدەپ بىلەن تىمساھمۇ شۇ كۇن
يورۇقلۇقتا يۇزۇڭنى سۈرتكەن.
قىلقىلرىڭدىن سۆيىمەيمۇ سېنى؟
تېرىپ ئالدىم يەردىن بىر باغاق،

«سائەت ئىككىدە مېنى ساقلىغىن»
دەپسەن، تاقىتىم ئۇزۇلدى شۇنداق.

ئەنگلىيەنىڭ كەچقۇرۇنى بۇ،
سېغىندۇردى ئانا يۇرتۇمنى
چۈشۈمدىكى بوغۇق قوڭغۇراق
مەن ھامان ئويغاق،
شاھى تون كىيىپ قايتىمەن ھامان.
چىشلىرىنى چىشلىشەر ئۇلار
قىزىل رەڭگە كىردى سۇ تامام.

لۇئىس ماك نېئىس

(1907 ــ 1963) ئەنگلىيەنىڭ مەشھۇر ھازىرقى زامان لىرىك شائىرى، دەسلەپتە ئالىي مەكتەپتە ئو-قۇتقۇچى بولغان، كېيىن ئەنگلىيە رادىيو شىركىتىدە ئىشلىگەن. ئۇ ئەنگلىيەدە ئاۋدىنىدىن كېيىنكى ئەڭ مەشھۇر شائىر دەپ قارالماقتا.

چىمەنزاردا قۇياشنىڭ نۇرى

چىمەنزاردا قۇياشنىڭ نۇرى
ئاستا ـ ئاستا سوۋۇدى، قاتتى،
تۇتالمايمىز ئالتۇن تور بىلەن،
دەقىقىلەر بىر ـ بىرلەپ قاچتى،
ئىزاھلىنىپ بولدى ھەممە ئىش،
ئەپسۇ ئۇچۇن قالمىدى پۇرسەت.

ھۆرلۈكمىز ھۆرلۈك ئوقىدەك
ئۇچۇپ كەتتى يىراق نىشانغا؛
قىستاپ كەلدى زېمىن،
شېئىرلار،
قۇشلار چۈشۈپ كەتتى تۇپراققا؛
جېنىم دوستۇم، قالمىدى ۋاقىت
ساما سېلىپ ئۇسسۇل ئويناشقا.

پەرۋاز ئۈچۈن ئاسمان يارالغان،
چېركاۋنى تاشلاپ چىققان سادالار
قارا گۈدۈك ھەر يان تاراتقان
ھەربىر مۇدھىش رەزىل مەنالار؛
زېمىن قىستاپ كېلىدۇ تىنماي،
ئۆلەر بولدۇق، بۇ ئالەم قالار.

ئەپۇنمۇ كۈتمەيمىز زىنھار،
پۈچىلاندى، چاك كەتتى دىللار.
مەيلى چاقماق، مەيلى يامغۇردا
سېنىڭ بىلەن بولاي بىللە يار.
چۈنكى قاياق ھېسلارغا تولۇپ
كۈن نۇردا كۈلدى چىمەنزار.

تېدخىگخېس

(1930 ــ) ئەنگلىيەنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى. ئۇ تەبىئەت دۇنياسىنى ماھىيىتىدىن يېشىپ بېرىشكە ماھىر بولۇپ، تەبىئەتتىكى چۆل ـ جەزىرە، رەھىمسىزلىك، زوراۋانلىق ۋە ئۆلۈم توغرىسىدا كۆپرەك قەلەم تەۋرەتكەچكە «تەبىئەت شائىرى» دەپ نام ئالغان. ئۇ 1957 ـ يىلى نەشر قىلىنغان «يامغۇردىكى لاچىن» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن شۆھرەت قازىنىپ، ئەنگلىيەدىكى ئەڭ خاسلىققا ئىگە مەشھۇر شائىر بولۇپ قالغان. 1984 ـ يىلى ئۇ تاجدار شائىر دېگەن نامغا ئېرىشكەن.

يەتتە ھەسرەت

كۆزنىڭ تۇنجى ھەسرىتى ــ
باغلار بىلەن خوشلاشتى چېچەك
بويۇن قىسىپ گۈگۈم قويندا
بېغىر رەڭ كۆز تۇرار يېتمەيدەك
كۆزى قېيماس كېتىپ قالغىلى
ياپرىقىدىن ئايرىلغان پىلەك.
ئىككىنچى ھەسرەت

قىرغاۋۇللار پۈتى باغلانغان
ئېسىقلىق تۇرار بىر تال قارماققا.
ئورمانلارنىڭ زەر رەڭ شولىسى
ئەكس ئېتەر قاناتلىرىدا
بىراق چۈشۈپ قالغان قاماققا.

ئۈچىنچى ھەسرەت
خەيرلەشتى قۇياشمۇ ئاستا
چىللاپ كەلدى ھارغىن قۇشلارنى
گۈگۈم قوينىدا ـــ
ئالتۇن رەڭگە كۆمۈلگەن
مۇقەددەس سىيما.

تۆتىنچى ھەسرەت
قارا سىياھتەك ئۆڭدى كۆلچەكلەر
گۈمران بولدى سۇ قەلئەلىرى ـــ
قوڭغۇزلارنىڭ قەسىر ـ ئوردىسى
يىڭنىغۇچىنىڭ قەبرىگاھلىرى.

بەشىنچى ھەسرەت
ئاستا ـ ئاستا خوشلاشتى ئورمان
خىيابانلار چۈۋۈلدى جىمجىت
ھاسا كەبى ئاقلاندى غوللار
يوپۇرماقلار تىترەر سارغىيىپ
بىلىندۇرمەي ئۇ كەتتى قايان؟

ئالتىنچى ھەسرەت
تۈلكىلەرنىڭ ھەسرىتى
ئۇۋچىنىڭ ھەم ئۇۋ ئىتىنىڭ شادلىقى،

تېپىرلايدۇ جان ھەلقۇمدا
زېمىن ئاڭلار ئاھۇ نالىسىن
كېتىپ قالار كۆز ئوچۇق پېتى.

يەتتىنچى ھەسرەت
سۈرمە، لاكلار ئۆچتى لەۋلەردىن
قورۇق باسقان مىسكىن چېھرىلەر
يىراقلارغا باقار روجەكتىن
يىللار ئۇزاپ كەتتى قول سېلىپ
تارقىغاندەك سەھرا بازىرى
ياتار جاھان رەتسىز، چېچىلىپ.

سىماس ھېينى

1939 ـ يىلى شىمالىي ئىرېلاندىيەدە دېھقان ئا ـ ئىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇ 1966 ـ يىلى نەشر قىلىنغان «ناتوراللىستىك ئۆلۈمى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن بىردىنلا داڭق چىقارغان. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ «زۇلمەتكە تۇتاشقان ئىشىك»، «قەھرىتان قىشنى ئۆتكۈزۈش»، «شىمال»، «ئېتىز ئىشلىرى» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى ئېلان قىلىنىپ، كۆپ خىل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ھەمدە يېتىزدىن كېيىنكى ئەڭ بۈيۈك ئىرېلاندىيە شائىرى دەپ ئېتىراپ قىلىنغان. ھېينى ئۆز تەجرىبىسىنى يىپ ئۈچى قىلىپ، جەمەتى ۋە پۈتكۈل مىللەتنىڭ تارىخى ئۇستىدە ئىزدەنگەن. ئىجادىيىتىدە سەھرا تەبىئىتىنى مەنبە قىلغان ھاياتىي كۈچىنى ئىنگلىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئەنئۇى ماھارەتلىرىگە زىچ بىرلەشتۇرگەن. «ئۇنىڭ ئەسەرلىرى لىرىك، نەپس گۈزەللىككە ۋە ئېتىكىلىق چوڭقۇرلۇققا ئىگە بولۇپ، كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزدىكى مۆجىزىلەر ۋە كەچمىشلەرنى بىر پەللە يۇكسەلدۈرگەن»لىكى ئۈچۈن، 1995 ـ يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

سۇ ئىچكەندە

گۈگۈمدىكى شەپەرەڭدەك لەپلەپ روھسىز
ھەر سەھەردە سۇ ئالغىلى كېلەر بىر چوكان.
كۆكيۆتەلدەك چىڭقىلىدۇ ناسوس تىنمسىز،
سۇ توشقانچە چېلەكتىمۇ پەسلەيدۇ زۇۋان.

ئۇندا چوكان،
يەلپۇندۇ كۈل رەڭ كۆڭلىكى،
سىرى چۈشكەن چوقۇر بولۇپ ئاپپاق چېلىكى.
چاقىرغاندا ئۇنى شۇنچە يېقىمسىز ئۇنىڭ،
ناله قىلىپ ئىڭرىغاندەك سۇ چاقپىلىكى.

ئەسكە چۈشتى شۇ كېچىلەر،
تاغقا قونغان ئاي.
شولىسىدا جىمىرلايدۇ ئىستاكاندا چاي.
ئوتلىغىلى تەگكۈزدۈم لەۋ سوزۇپ بىتاقەت،
ئىستاكانغا پۈتۈلمىش بىر ئوتلۇق دالالەت،
شۇرلىدىم، شەپقەتچىنى ئۇنتۇما پەقەت.

ئەگىشىش

يەر ھەيدەيدۇ ئاتام قوشۇپ تورۇق ئات،
كۆپجۇپ چىققان بىلەكلىرى يەلكەندەك.
قوشنى سۆرەر تىرەجەپ ئۇ جانۋار،
تام ياقىلاپ ئاتام ئېيتقان كۈي مۇڭ بەك.

چۈرلىكتە قىل سغمايدۇ، ساپانىڭ
پولات تىغى يالتىرايدۇ ۋاشىلداپ.

يېشىل تۈپراق ئۆرۈلىدۇ قايماقتەك،
قىر بېشىدا توختايدۇ ئات پۇشۇلداپ.

سىغار كۆزنى قىسىپ ئاتام ئېتىزغا
زەن سالىدۇ يېرىم قىيپاش هالەتتە.
قايتار يەنە قارا تەرگە چۆمگەن ئات،
ئاغدۇرۇلغان يەر بىر كەشتە، ئەلۋەتتە !

مەن كېلىمەن چىلك سوغىدىشپ ئاتامغا،
سەنتۈرۈلۈپ، چۆپلۈكلەرگە يېقىلىپ.
هاپاش قىلىپ ئالار گاهى ئۇ مېنى،
بارىمىز تەك ئېگىز - تۆۋەن چايقىلىپ.

ئىنتىلەتتىم تېزرەك كۆچكە تولسام دەپ،
بىر كۆزۈمنى قىسسام، يەرمۇ ئاغدۇرسام...
ئەپسۇس، ئۇنىك سايىسىلا بوپ قالدىم،
كاشكى، ئېتىز ئىشقا بىر يارىسام.

بولۇمسىزمەن، پالاكەتمەن، دائىما
يېقىلىمەن ناله - پەريات كۆتۈرۈپ.
ئەمدى دادام يۈرەر ماڭا ئەگىشىپ،
مەن يېقىلسام ئۇمۇ تەڭلا مۆدۈرۈپ.

شېئىر بۇلىقىم

باللىقتا ئۇلار مېنى كەتكۈزەلمىگەن
چىلەك هەم سۇ ناسوسى بار قۇدۇق يېنىدىن.
مەن سۆيەتتىم قاپقارا ئاغزۇ قۇدۇقنى —
ئۇندا بەند قىلىنغان قۇياشنى، چىمەنلەرنى،
شەبنەم قونغان مۇخلارنى

سەبىي دىلمىدىن.
ئەسكى شامالدا يېپىلغان ئاغزى
خشتا قوپۇرۇلغان كونا قۇدۇقنىڭ،
ئارقاندا تاشلانغان چېلەك ساداسى
بېرەتتى مەن ئۈچۈن ئاجايىپ لەززەت.
تېرەن ئىدى قۇدۇق شۇ قەدەر،
كۆرەلمەيتتىڭ سايەڭنى پەقەت.

گاھى قۇدۇقلاردىن قايتاتتى سادا
پاك كۆيلىرى تەڭكەش بوپ ساڭا،
گاھىلىرى ۋەھىمىلىك ھەم سۇرلۇك.
چاتقاللىقتىن چاشقان چىقىپ تالاي رەت
تىرىك قىيامەتنى كۆرسەتكەن ماڭا.

پاتقاق كېچىپ، يىلتىزلارغا چام سېلىپ
تەلمۈرەتتىم بۇلاقتىكى ساھىبجامالغا،
ئۇنىڭ ئويناق كۆزلىرى
ياش كۆڭۈلنى سالاتتى مىڭ خىيالغا.
شېئىر يازاتتىم
ئۆز - ئۆزۈمنى تونۇۋالاي دەپ،
سادا بەرسە قاپقارا تۈن دەپ.

شارقىراتما

ئېرىقلار غەرق بولار ئۆز ئېقىشىغا،
توختاۋسىز سىرغىپ چۈشكەن شۇ نېپىز شايە
چېپىدە توختىدى بولۇپ مىڭ پارە.

گاھىدا شىددەتتە ئاقىدۇ، گاھى
بىر دىنلا تىنىقسىز قالىدۇ توختاپ.

يەلغان شوخ بالا گويا كى دولقۇن،
«ئادالەت!» دەپ ئۇنلۇك ئاڭلاتقان خىتاب.

گويا ئۇ مۇز داۋان ـــ تەتۇر ئېسىلغان،
دەم تارتىپ پۈركۈيدۇ ئۇنى بىر ئوپقان.
نىگاھىم شۇ بۇيۇك ۋەزمىن بىلەن تەڭ
مىڭ گەزلىك چوققىدىن يىقىلار دەم ـ دەم،
ئەسلەرگە نەقىشلەپ سۈكۈتسىز غەلىيان.

باھار مەرسىيەسى

قەھرىتان قىش
مۇشتۇمىنى چىڭ تۈگۈپ
بوغۇزىغا سۇ پومپىسىنىڭ
يېتىۋالدى تۈگۈلۈپ.

تۆمۈرلەردە مۇز قاتتى،
تۇتقۇنلارمۇ كەتتى ئېگىلىپ.
كۈلا ئېشىپ پاخالدىن
تۇرۇبىغا يۆگىدۇق مەھكەم.
يەنە
سۇ پومپىسىنى چۆرىدەپ
ئوت يېقىلدى دەممۇدەم.

سۆزۈدى،
ئېچىۋەتتۇق قاپقىسىنى.
گىرۋىكىدە تارام ـ تارام نەم،
ئۇ كەلدى ھەم.

سۈدىكى پەرىزات

كېسىپ تاشلاپ چاتقاللارنى، لاتقىلارنى ھەم
راۋان قىلدى ئېقىنىمنىڭ يوللىرىنى.
تېنىم پاكلاپ، ئاڭا ئېتىلدىم شۇ دەم.

تۇرۇپ قالدى كۆرۈپ تۇغما سىياقمنى،
سۈزۈك ئېقىن ئاقار شۇنچە بىپەرۋا،
ئۇ ياندىشىپ ماڭدى ماڭا بولۇپ ھەمراھ.
ئەگىپ ـ ئەگىپ قاينىدىم، ئۇيناقشىدىم،
تارام ـ تارام ئېرىق گىرەلەشكەن شۇ جايدا
مېنى تارتىپ ئالغۇچە ئۇ ئۆز قوينىغا.

ئېرىقلىرىنى باغاشلاپ يامرىدىم پەۋەس،
سۆيگۈم بىلەن يىلتىزلىرىغا كەتتىم سىڭىپ،
مىس رەڭ دانلىرىغا چىڭ يامىشىپ.
بىلسە گەر مېنىڭ خۇشال كۈتكىنىمنى
پەقەت قالار زەررىچە نەپ مەندىن ئاڭا.
ئىزدەيدۇ ئۇ مېنى چەكسىز ۋە چەكسىز،
قاچقان تەنلىرىدىن ھارارەتسىز ئەرك،
ئاھ، ئىنسانلار، مېھرىڭنى ئەتمە ئۇنىڭدىن تەرك.

يوق ئىكەن بىزنىڭ بايلىقمىز

يوق ئىكەن بىزنىڭ بايلىقمىز،
گۈگۈمدا تىلىپ تاشلاپ زور قۇياشنى
نىگاھلار تۇشمۇتۇشتىن ئورۇن بەردى
كۆرۈپ ئۇپۇقتىكى يامراشنى.

هامان كۆلچەككە تاشلانغان سىغار قارىچوق،
قاشالانغان تۈپرىقمىز يوق بىزنىڭ.
تاڭ بىلەن زاۋالنىڭ ئارىسىدا
قاتماقتا تەنلىرى سازلىقمىزنىڭ.
كولىۋالدى لاتقىلارنىڭ تېگىدىن
ئىسكىلىتىنى
مۇڭگۈزلۈك ئىرىلاندىيە بۇغىسىنىڭ
دەسسەتسەڭ ئوخشايدۇ باداڭ سېۋەتكە ــ
بامبۇك بىلەن توقۇلغان.
يۈز يىل مۇقەددەم
لاي ئاستىغا چۆككەن سېرىقماي
كولىۋالساڭ ئاپپاق يەنىلا
ئۆز پېتى، يوقاتمىغان تەم.
قارايغان ياغ بۇ تۈپراقنىڭ ئۆزى،
ئاياغلار ئاستىدا ئېرىمەكتە.
مىليون يىللار ئاڭا باقمىغان
ئاخىرقى تەبرىنى كۈتمەكتە.
ئۇلار مەڭگۈ كۆمۈر قازمايدۇ بۇندا،
بەھەيۋەت قارىغايلارنىڭ شاخلىرى
يۇمشاپ، لۆمۈلدەپ تۇرىدۇ سۇدا.
بوز يەر ئاچقۇچلىرىمىز بىزنىڭ
تەكتىنى توختاۋسىز بارار قېدىرىپ.
ئېچىلغاندا ئۇنىڭ ھەر قاتلىمى
ئىنسان ياشىغانلىقى تۇرار بىلىنىپ.
كۆزلىرىگە بۇ سازلىقنىڭ
سىڭىپ كېتەمدىغاندۇ ئۇلۇغ ئوكيان.
نەملەشكەن ئوتتۇرىسى چوڭقۇر، بەك چوڭقۇر،
تەكتىگە يېتىپ بولماس ھېچقاچان.

چارلىز بادلېر

(1821 ــ 1867) پارىژدا تۇغۇلغان، بالىلىق چېغىدىلا دادىسى ئۆلۈپ كەتكەچكە، ئانىسى باشقا ئەرگە ياتلىق بولغان، شۇڭا ئۇ غەمكىن، غېرىب خاراكتېر يېتىلدۈرۈپ قالغان، ياشلىق مەزگىلىدە لاتىن رايونىدىكى ياش رەسسام، شائىرلار بىلەن باردى ـ كەلدى قىلغان، گاھىدا ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن، گاھى ئاچ ـ زېرىنلىق بىلەن ئۆتكەن، ئىنقىلابىي ھەرىكەتكە قاتناشقان، ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، سىياسىي قىزغىنلىقىنى يوقىتىپ، تەرجىمە قىلىش ۋە ئەسەر يېزىش بىلەن مەشغۇل بولغان. ئۇنىڭ «رەزىللىك گۈلى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى شېئىرىيەت ساھەسىنى زىلزىلىگە سالغان. ئۇ شېئىرلىرىدا ئىنسان قەلبىدىكى يوشۇرۇن ھېسسىياتلارنى ھەقىقىي ۋە چوڭقۇر يورۇتۇپ بەرگەنلىكى ئۈچۈن، فىرانسىيە، شۇنداقلا غەرب ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ باشلامچىسى دەپ قارالغان.

قۇياش

قەدىم شەھەر، قاتار ـ قاتار خارابە ئۆيلەر،
يوشۇرىدۇ رۇجەكلىرى شەھۋەت سىرىنى.

دالىلارغا، ئېكىنزارغا، ئۆگزىلەرگە ھەم
قەھرى بىلەن تۆكەر قۇياش ئۆتكۈر نۇرىنى.
تەنھا ئۆزۈم ئوينىتىمەن شەمشەرنى قالتىس،
بۇلۇڭلاردىن كېلەرمۇ دەپ قاپىيە، رېتىم،
تېگىرقايمەن سۆزلەر ئارا ئازغاندەك يولدىن،
چاقناپ قالار كۈتكەن گۈزەل شۇ مىسرالىرىم.
خازان قىلماس پەرۋىش قىلىپ بىزنى شۇ ئانا،
قىزىلگۈلدەك ئېچىلدۇرار دالىلار ئارا.
بېغىشلايدۇ خىياللارغا شېرىن تىلەكلەر،
يۈرەكلەردىن كېتەر ئۇچۇپ ھەسرەت ۋە يارا.
چۈشسەك ھاسا ـ تاياقتا گەر قىلار زەبەردەس،
ئاتا قىلار پەرىزاتتەك خۇلق ۋە شادلىق.
دىل قېتىدا ئېچىلدۇرۇپ سولماس چېچەكلەر،
بېرەر جىمى مەۋجۇداتقا مەڭگۈ ھاياتلىق.

پەيدا بولدى شەھەرگە ئۇ خۇددى شائىردەك،
خەستىلەرگىمۇ ئاتا قىلار مۇقەددەس تەقدىر.
پادىشاھ ئۇ ئۇن ـ تۈنۈشسىز ھەمدە چاكارسىز،
ئۇنى كۈتەر جىمى كۆلبە، جىمكى قەسىر.

خۇشال ـ خۇرام ئۆلۈش

قۇلۇللەر يامراپ يۈرگەن مۇنبەت شۇ تۈپراق،
ئۆز ـ ئۆزۈمگە چوڭقۇر قىلىپ كولاي بىر لەھەت.
راھەت بىلەن بەخرامان سوزۇلۇپ ئۇندا،
ئەسلەشلەردىن قاچقىپ كېتەي ئۇيقۇغا ئەبەد.

نە ۋەسىيەت، نە قەبرەمگە پۈتۈك بىھاجەت،
كىشىلەردىن تىلىمەيمەن بىر تامچىمۇ ياش.

قۇشلار كېلىپ ئوزۇق ئەتسۇن تىرىكلىكىمدە،
ئىپلاس جىسمىم قىزىل قانغا بويالسۇن تۇتاش.

چىراي ـ ئەپتى كېچە كەبى قارايغان ئەرۋاھ،
خۇشال ئۆلۈم سىلەرگە ئۇ بولىدۇ ھەمراھ
راھەتپەرەس پەيلاسوپ ئۇ، چىرىگەن گۇمراھ.
پۇشايمانسىز كىيىۋالغان سېسىق جۇۋامنى،
دېدىكى ماڭا: روھىڭ تەندىن بولدى خوپ جۇدا،
ئۆلدۇڭ، ئۆلۈكلەردەك باردۇر ساڭا كۆپ جازا !

ژىئوم ئاپولىنېر

(1880 ــ 1918) فرانسىيەلىك شائىر، سىتىرد-ئوئىزمچىلارنىڭ ۋەكىلى، فرانسىيە مودېرنىزم ئېقىمىنىڭ باشلامچىسى. ئۇ نىكاھسىز تۇغۇلغان بولۇپ، ئانىسى پولشالىق، دادىسى ئىتالىيەلىك ئوفىتسېر ئىدى. دەسلەپتە ماراكەشتە ھەم فرانسىيەنىڭ جەنۇبىدا دىنىي مەكتەپتە ئوقۇغان، 1899 ـ يىلى پارىژغا كېلىپ شېئىر يېزىشنى باشلىغان، 1913 ـ يىلى «شاراب جەۋھىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان. ئۇنىڭ يەنە بىر شېئىرلار توپلىمى «ئالما كارتىنىسى» ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىن نەشر قىلىنغان.

مىراپو كۆۋرۈكى

ئاقىدۇ جىمجىت سىنا دەرياسى
مىراپو كۆۋرۈكىنىڭ ئاستىدا.
خۇشاللىق كېلەر ھامان دەرد كەيىندىن،
سۆيگۈمىز ئەسلىنەمدۇ شۇ ۋاقىتدا.

كېچىنىڭ قوينىغۇرىقى تۇرار ياڭراپ،
ئۆتمەكتە زامان، بىزلەر قالدۇق ياشاپ.

كۆرۈشتۇق، قوللىرىمىز گىرەلەشتى،
قوللاردىن كۆڭۈرۈك ھاسىل بولدى چىرماش.
مەڭگۈلۈك نىگاھىمىز ئۆتەر بۇندىن
چارچىغان دولقۇنلارغا بولۇپ ھاياش.

كېچىنىڭ قوينۇرىقى تۇرار ياڭراپ،
ئۆتمەكتە زامان، بىزلەر قالدۇق ياشاپ.

مۇھەببەت غايىب بولدى ئېقىن كەبى،
مۇھەببەت نەلەرگىدۇر كەتتى يوقاپ.
ھاياتلىق يولى ئۇزاق، بەكمۇ ئۇزاق،
ئازغۇلار ياتار گۈلخان بولۇپ شۇ تاپ.

كېچىنىڭ قوينۇرىقى تۇرار ياڭراپ،
ئۆتمەكتە زامان، بىزلەر قالدۇق ياشاپ.

ئۆتمەكتە كۈنلەر، ئايلار، يىللار بىر - بىر،
شۇ كۈنلەر قايتىلانماس، مۇھەببەت ھەم.
مىراپو كۆۋرۈكىنىڭ ئاستى بىلەن
ئاقماقتا جىمجىت سىنا دەريا سى ھەم.

كېچىنىڭ قوينۇرىقى تۇرار ياڭراپ،
ئۆتمەكتە زامان، بىزلەر قالدۇق ياشاپ.

كېسەلچان كۈز

بىز سۆيۈنگەن ئەي، كېسەلچان كۈز
قىزىلگۈلنى بوران سوققاندا،
باغلارنى ئاق قارلار ياپقاندا،

ئۆلدۇك ئۇن ـ تىنسىز.
بىچارە كۆز، سېنىك ئۆلۈمىك
باشلاپ كەلدى كۈمۈش پەسلىنى
مېۋىلەرنىك مەيي باغلىشىنى
تىنىق كۆكتە
پەرۋاز قىلغان قىران بۇركۈتلەر
باقار يېشىل جۇلا يېپىنغان
كىچىككىنە سۇ پەرىسىگە
ئۇلار مۇھەببەتنى كۆرۈپ باقمىغان.

يىراقتىكى ئورمان ئىچىدە
بىر توپ بۇغا چېكىدۇ پەريات.
سۆيۈنمەن سېنىڭدىن،
سۆيۈنمەن سادالىرىڭدىن،
تۆكۈلۈپ تۇرغان مېۋىلىرىڭدىن.
ئىڭرار بوران، يىغلار دەرەخلەر
كۆز ياشلىرى ئۇزۇلۈپ بىر ـ بىر.
كۆز قويندا چۈشكەندە تامام
ئاياغ ئاستىدا
يوپۇرماقلار بولىدۇ خازان.
رېلىس ئۈستىدە
پىرقىرار چاقلار
ئۆتىدۇ
هايات.

رېين دەريانسىنىڭ كېچىسى

ئوتقاشتەك جۇلالىنار جامىمدا مەيي،
تىڭشايمەن كېمىچىلەر ناخشىسىنى.

يەتتە قىز چۆمۈلىدۇ ئاي نۇرىغا،
يەلپۈتۈپ يېشىل بوستان چاچلىرىنى.

ۋالسقا چۈشۈپ كەتتى ناخشا توۋلاپ،
ئاڭلانماس كېمىچىلەر كۈيى مانا.
جەم بولدى ئەتراپىمغا ئالتۇن چاچلار،
خۇمارلىق مېھرى بىلەن بېقىپ ماڭا.

مەست بولدى تەك ئاستىدا ئەزىم دەريا،
يۇلتۇزلار چىمرلايدۇ سۇ بېتىدە.
كۈيلىنەر يېشىل چاچلىق شاياتۇنلار،
مەستانە ياز پەسلىنىڭ قۇدرىتىدە
ۋىلقلاپ كۈلگەن كەبى چېقىلدى جام.

پائول ئېلۇئارد

(1895 ــ 1952) فرانسىيەلىك مەشھۇر شائىر، 1911 ـ يىلى ئۆيكە كېسەللىكىگە گىرىپتار بولۇپ ئوقۇشتىن توختاپ قالغان، دوختۇرخانىدا داۋالىنىۋاتقان ۋاقتىدا شېئىر يېزىشقا باشلىغان، بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىغاندا جەڭگە قاتنىشىپ يارىدار بولغان، دوختۇرخانىدا داۋالىنىۋاتقان مەزگىلدە «تىنچلىققا مەدھىيە» ناملىق ئىككى توپلىمى نەشر قىلىنغان. ئېلۇئارد دەسلىپىدە دادائىزمچىلارنىڭ، كېيىن سۇررېئالىزمچىلارنىڭ ھەربىكتىگە قاتناشقان. «ھايۋان ۋە ئادەم. ئادەم ۋە ھايۋان» (1920 ـ يىلى)، «ئازاب ئىچىدىكى شەھەر» (1926 ـ يىلى)، «نۆۋەتتىكى تۇرمۇش» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى نەشر قىلىنغان. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە يازغان «ئەركىنلىك» ناملىق شېئىرى پۈتۈن فرانسىيەگە تارقىلىپ، ئۇنى مىللەت شائىرىلىق ئورنىغا كۆتۈرگەن. «شېئىر ۋە چىنلىق» (1942 ـ يىلى)، «گېرمانلار بىلەن ئۇچرىشىش» (1942 ــ 1945 ـ يىللار)، «سىياسىي شېئىرلار» (1948 ـ يىلى) قاتارلىق توپلاملىرىدا، شەكىل ۋە مەزمۇن جەھەتتىن سۇررېئالىزمنىڭ تەسىرىدىن يىراقلىشىپ، شېئىر ئۇسلۇبىدا زور ئۆزگىرىش بولۇپ، مەزمۇنىمۇ ئاكتۇئاللاشقان.

خيالىي تۇيغۇ

كۆلكىلىك بەيگىگە قويۇلۇپ چېكىت،
يىقىلغان چەۋەندىز يوقاتتى سىزنىم.
ھاياتىي قۇدرەتكە تولغان ياراقلار،
توۋلىدى خور قىلىپ
ئوتلۇق قوشاقلار.

تالادىن كەلگەندە ئاياغ تۈۋىشى
تۆكۈلدى سەبدىلەر،
يىقىلدى ئۆيلەر،
ئەلئىبھرام يىغلىدى پەريات كۆتۈرۈپ،
ئەكس سادالارنى ھەم قويدى ئۆچۈرۈپ.
تۇيغۇمدا ئايلىنىپ قالمەن دائىم
كىيىملىك ئايال ۋە يالىڭاچ ئەرگە،
بىلمەيمەن سۆيگەن يا سۆيۈلگىنىمنى.

تۇنجۇقۇش

سۇ يۇزىدە سەكرەيدۇ تاش
چۆكەلمەيدۇ كۆك تۇمان بىراق.
دەخلىدىن خالىي
تېرە ئۇ شۇنداق،
ئالار قوينىغا
ئىنسان ۋە بىلىق بولغاندا مۇشتاق.

تۇتقۇن بىلىق سەكرىدى سۇغا،
ئاڭلاندى قۇلاق يارغۇدەك سادا،
ئۆلمەكچى ئۇ،
ئۇنىڭغا قايتا
نېسىپ بولمىدى قۇياش ۋە ھاۋا.
ئادەممۇ سەكرەپ چۈشتى دەريانا
بىلىق ئۈچۈن
ياكى يۈمران سۇ قەسرىنى دەپ
نەقەدەر تەس ياشىماق تەنها.

سۆيگەن يار

چىرايىمدا تۇرار ئۇ مەغرۇر،
چاچلىرىمىز كەتتى چىرمىشىپ.
قوللىرىمدا ئۇنىڭ سىيماسى،
كۆز رەڭگىمىز كەتكەن ئوخشىشىپ.
يۈتۈۋالار كۆلەڭگەم ئۇنى
كۆكتە چاقناپ تۇرغان تاش كەبى.

ئوچۇق تۇرغان ئويناق كۆزلىرى
قىلار مېنى ئۈيقۇدىن يىراق.
جۇلالىنىپ تۇرغان چۈشلىرى
قۇياشنىمۇ چەككۈزەر پىراق.
گاھى كۈلدۈرەر، گاھى يىغلىتار،
چىقمايدۇ ھېچ ئاۋازىم بىراق.

ئەركىنلىك

باشلانغۇچتىكى مەشق دەپتەرگە،
ئۇستىلىمگە، دەل ـ دەرەخلەرگە،
قار ئۈستىگە، قۇمساڭغۇ يەرگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئوقۇغان جىمى كىتابلىرىمغا،
ئاق قالغان ھەممە ۋاراقلىرىغا،
تاشلارغا، گۈلخان قوقاسلىرىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئالتۇن رەڭلىك كارتىنىلارغا،
جەڭچىلەرنىڭ قوراللىرىغا،
پادىشاھلارنىڭ تاجلىرىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئورمانلارغا، قاقاس چۆللەرگە،
قۇش ئۇۋۇسى ھەم رەڭدار گۈللەرگە
بالىلىقتىكى سەبىي ئۇنلەرگە،
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

كېچىدىكى مۆجىزىلەرگە،
كۈندۈزدىكى پېچىنلەرگە،
تويلاشقان گۈزەل ھۆر پەسىللەرگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

زەڭگەر رەڭلىك پۇرۇچ قەغەزگە،
قۇياش كەبى بىخسىغان كۆلگە،
سۇدىكى ئايىنىڭ جلۋىلىرىگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

دالىلارغا، كەڭ ئۇپۇقلارغا،
قۇشلارنىڭ قاناتلىرىغا،
تۇگمەننىڭ داد ـ پەريادلىرىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ھەربىر تاڭنىڭ جلۋىلىرىگە،
دېڭىزنىڭ ئۇچقۇر كېمىلىرىگە،
تاغلارنىڭ چوققا ـ تۆپىلىرىگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

بۇلۇتلارنىڭ ئۆرلەشلىرىگە،
شۇرغاننىڭ تەرلەشلىرىگە،
قارا يامغۇرنىڭ ئۆركەشلىرىگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

مەۋجۇداتنىڭ نۇر ھېكمىتىگە،
قوڭغۇراقنىڭ ئۇنلەشلىرىگە،
تەبىئەتنىڭ ھەقىقىتىگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئويغانغان تار چىغىر يوللارغا،
قۇچاق ئاچقان داغدام يوللارغا،

قاياق رەستە كەڭ مەيدانلارغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

پارلاپ يانغان چىراغلارغىمۇ،
ئۆچكەن، ئۆلگەن چىراغلارغىمۇ،
تار كۆلبەمگە، ياتاقلارغىمۇ
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

خلۇەت خانەم ئەينەكلىرىمگە،
پارچىلانغان نېمەتلىرىمگە،
قۇلۇله قېپىدەك تۆشەكلىرىمگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئاچ كۆز، ياۋاش رايىش ئېتىمنىڭ
دىڭ ـ دىڭ تۇرغان قۇلاقلىرىغا،
قاشاڭ پەمسىز تۇياقلىرىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئىشكىمنىڭ بوسۇغىسىغا،
ئۆيۈمنىڭ ھەر بىساتلىرىغا،
جۇلالانغان ئۇمىد ئوتىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

جىمى ئېجىل ـ ئىناق تەنلەرگە،
تونۇش چىن دوست پېشانىلەرگە،
ئۇزارتىلغان ھەربىر قوللارغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

پاچاقلانغان دېرىزىلەرگە،
سۇكۇت تونى كىيگەن غەملەرگە،
جىمجىت كۆتكەن ئۇنسىز لەۋلەرگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

بەربات بولغان ھاياتلىرىمغا،
ئۆرۈلۈپ چۈشكەن مايماكلىرىمغا،
ھەسرىتىمنىڭ ئاق تاملىرىغا
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ئۇمىد ئۈزگەن تېڭىرقاشلارغا،
تەنھالىقتا تېپىرلاشلارغا،
ئەزرائىلنىڭ تۇيۇقسىزلىرىغا،
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

ياشاش تاپقان ساغلام تەنلەرگە،
غايىب بولغان شۇ خەتەرلەرگە،
ئۇمىد بىلەن تولغان ئەسلەرگە
يېزىپ قويدۇم سېنىڭ ئىسمىڭنى.

بەخش ئېتىپ يېڭى ھاياتلىق،
مۇشۇ بىر سۆز ياشناتتى مېنى.
سېنى دەپلا ياشايمەن مەڭگۈ،
جېنىم بىلەن چىللايمەن سېنى.

پائول ۋېرلىن

(1844 ــ 1896) فرانسىيە سىمۋولىزم شېئىرى. يېتىنىڭ باشلامچىلىرىدىن بىرى، 1866 ـ يىلى «مىسكىن لىرىكىلار»، 1869 ـ يىلى «كاتتا زىياپەت» ناملىق توپلاملىرىنى نەشر قىلدۇرۇپ، ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبنى نامايان قىلغان، كېيىن «تىلسىز كۈيلەر» (1874 ـ يىلى)، «پاراسەتنامە» (1888 ـ يىلى) قاتارلىق توپلاملىرى ئېلان قىلىنغان، 1896 ـ يىلى نامراتلىق ۋە كېسەللىك ئىچىدە پارىژدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

ئاي نۇرى

چاقنار ئاي نۇرى
ئورمانلار ئارا،
شاخلار قويىندىن
ياپراق ئاستىدىن
كېلەر بىر سادا،

ئاھ، جان ئامرىقىم.
سۇزۇك ئەينەكتەك
چاقنار كۆل سۇيى،
قاپقارا تالنىڭ
ئەگىم سايىسى؛
كېزەر شامالنىڭ

ھەسرەتلىك كۆيى...
چۈشلەر قوينىدا.

شۇ قەدەر تىمتاس
نازۇك تەسەللى
چۈشىدۇ سىرغىپ
قىزارغان كۆكتىن
شەلپەردەك يېنىپ...

ئاھ، گۈزەل دەملەر.

ئۆگزىدىكى شۇ ئاسمان

ئۆگزىدىكى شۇ ئاسمان
تىنىق ھەم ياپيېشىل،
ئۆگزىدىكى شۇ ئورمان
خيابانلىق، بەك ئېسىل.

يىراق - يىراق ئۇپۇقتا
ئۇنلەيدۇ بىر قوڭغۇراق.
قۇشلار سايرار ئورماندا،
تىنىقدا دەرد - پىراق.

ھايات شۇنداق، ئەي، خۇدا،
تىنچ ھەمدە بىناۋا.
كېلەر يىراق قەلئەدىن
ئاسايىشلىق شۇ سادا.

ئولتۇرسەن ياش تۆكۈپ
تۇگمەيدۇ دەردلىرىڭ.
يېپىلامدۇ ۋاقتسىز
گۈزەل ياشلىق دەپتىرىڭ؟

ساينت جون پېرس

(1887 ــ 1975) كارب دېڭىزىنىڭ گادروپ ئارد-لىدا تۇغۇلغان، 1899 - يىلى فىرانسىيەگە كېلىپ ئولتۇراقلاشقان، 1911 - يىلى «قەسىدە» ناملىق نەسرىي شېئىرى ئېلان قىلىنغان، 1914 - يىلى فىرانسىيە تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقىغا ئىمتىھان بېرىپ كىرگەن، 1916 ــ 1921 - يىلىغىچە فىرانسىيەنىڭ شاڭخەيدىكى كونسۇلخانىسىدا ۋە بېيجىڭدىكى ئەلچىخانىسىدا كاتىپ بولۇپ ئىشلىگەن، ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ئۇ قورچاق ھاكىمىيەتكە قارشى چىقىپ، ئامېرىكىغا سەرگەردان بولۇپ كەتكەن. ئۇنىڭ «يامغۇر» (1943 - يىلى)، «قار» (1944 - يىلى)، «بوران» (1946 - يىلى) قاتارلىق توپلاملىرى بار. 1960 - يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

مىسرالىرىم ...

مىسرالىرىم دېڭىز قەسىدىسىگە جور بولماقچىدەك،
مىسرالىرىم ساھىل بويلاپ ياڭرىغان مارشتەك.
ئەزىم بۇزۇغۇنلىرى چايقايدۇ خورنى،
ئىبادەت مېھرابىنى پىرقىراتقاندەك.

ئېيتىلىپ باقمىغان دېڭىز كۆيى بۇ،
بىز دىلدىن كۆيلىگەن بۇيۇك دېڭىز ئۇ.
كائىنات بۇرجىدا، ھايات مەۋجىدە
بىز تاكى ھاياشلاپ كەلگەن دېڭىز ئۇ.

دېڭىز، تىمتاس پايانىدىن كەلگەن نەپىس ئۇن،
ئالەمنى كەزگەن ساپ تىنىقلىرى
يۇرىكىمىزدە قالدۇرىدۇ سىن.
مىسرالىرىم دېڭىزدا تۇنگەن ئاپتاپنى قوغلار،
مىسرالىرىم دېڭىز ساھلىنى شاد ـ خۇرام قوغدار.

دېڭىزنىڭ چۈشى ئۇ،
ئەزەلدىن چۈشلەرگە كىرىپ باقمىغان.
دېڭىز ئۇ، چۈشىمىزدە چۈشەپ قانمىغان.
دېڭىز ئۇ، چاتقاللار تەكتىدە بىز توقۇپ چىققان.
ئاھ، دېڭىز، بۇ بىزنىڭ يۇرىكىمىزدە
توقۇيدۇ نۇرلارغا تولغان دەملەرنى،
توقۇيدۇ گىرىمسەن كەڭرى يوللارنى.

جىمكى ئىجازەت، تۇغۇلۇش، پۇشايمان
دېڭىز دېمەكتۇر!
دېڭىزلار قوشۇلغان شۇ بۇيۇك دېڭىز
كۆۋرۈك ۋە تەرلەرنىڭ پاراستىدە،
ئانا تىلنىڭ مۇقەددەس قاينامليرىدا
ئاھ، ئەنە پەرىلەر،
پەرىزاتلار بار!
بۇزغۇنلىنىپ تۇرغان شۇ دېڭىز
ئېسىل تەختىتە ئولتۇرغان
ئەۋلىيا ئانا ...

هېنرى مىشۇ

(1899 ــ 1984) بىلگىيەدە تۇغۇلۇپ، ئۆسمۈر-لۈك مەزگىلىدە بىرىۋسسېلدا ئوقۇغان، 1924 - يىلى پارىژغا كۆچۈپ كەلگەن، 1927 - يىلى تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «مەن كىم ئىدىم» ئېلان قىلىنغان. مىشۇ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ياۋروپا، ئامېرىكا، ئاسىيا، ئافرىقا قاتارلىق قىتئەلەرنى سايا‌ھەت قىلىپ، نەزمىي شەكىلدىكى سايا‌ھەت خاتىرىسى «بىر مۇتتەھەم ئاسىيادا»نى ئېلان قىلغان. ئۇ جۈشگۈنلۈك تەرىقەتچىلىك پەلسەپىسىگە، رەسىم ۋە خۇشخەتلىرىگە ئىنتايىن ھەۋەس قىلغان. ئۇ «ھالاكەت تەجرىبىسى» قاتارلىق نۇرغۇن شېئىر توپلاملىرىنى نەشر قىلدۇرغان. ئۇنىڭ شېئىرلىرى يۇمۇرىستىك خۇسۇسىيەتكە باي.

بەختسىزلىك

بەختسىزلىك
مېنىڭ ئۇلۇغ پەرۋىشكارىم،
بەختسىزلىك
يېنىمدا ئولتۇرۇپ ئارام ئال بىرەدەم،
ھاردۇق چىقرايلى بىللە ئولتۇرۇپ.

تېپىۋالدىڭ مېنى،
تېتىۋالدىڭ تەممىنى،
مەن ئۇچۇن تېتىپ باقتىڭ مېنى.
خارابەڭ مەن،
سەن ماڭا گويياكى بۇيۇك بىر سەھنە.
ئوچاق،
خۇمدان،
ھەم پاناھگاھىم.
كېلەچىكىم سەن
ھەققىي ئانام،
ئىستىقبالىم سەن.
نۇرلىرىڭ ئارا،
كەڭلىكلىكىدە،
سەۋەنلىكىدە
چۆكۈپ كەتتىم مەن.

يۈلىس بوننېفوي

(1923 ــ) فرانسىيەنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى، تەرجىمانى ۋە ئەدەبىي ئوبزورچىسى. 1950 ـ يىللاردىن باشلاپ شېئىرىيەت سەھنىسىدە كۆزگە كۆرۈنۈشكە باشلىغان. 1981 ـ يىلىدىن باشلاپ فرانسىيەنىڭ ئەڭ ئالىي بىلىم يۇرتى فرانسىيە كۇتۇپخانىسىدا پروفېسسور بولۇپ ئىشلەپ، سېلىشتۇرما شېئىرىيەتتىن دەرس ئوتكەن. 1987 ـ يىلى فرانسىيە فىلولوگىيە جەمئىيىتىنىڭ شېئىرىيەت مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. بوننېفوي فرانسىيەنىڭ بادلىردىن كېيىنكى سىمۋولىزملىق يېڭى شېئىرىيىتىنىڭ تالانتلىق ۋارىسى.

قۇدۇق

تاشلانغاندەك قۇدۇققا چېلەك
ئاڭلىنار تاراڭلاپ شۇنداق بىر سادا،
بۇ قۇدۇق يۇلتۇزى ئانا زېمىننىڭ
گۈگۈم پەيتىدە چاقنىغان تەنھا.
ئۇ كۆتەر مالچىنى، پادىلارنى ھەم
سەھەرنىڭ لېۋىگە يېقىپ ئوت ـ لاۋا.

قۇدۇقنىڭ تېگى جەمجەت ئەبەدىل،
يۇزىدە يۇلتۇزنىڭ ئالتۇن تامچىسى.
دەرەخ ئاراشلىرىدىن چاقناپ ئۆتىدۇ،
كېچە سەييالىلرىنىڭ قارا سايىسى.
كۆتۈرۈپ تۇننىڭ ئېغىر يۈكىنى
كېزىدۇ ئۇلار چىغىر يوللاردا.
نېمىندۇر كۈتەر بەزىلەر،
بەزىلەر يوقايدۇ كېچە قويىندا.
سەپىرى ئەر ـ ئايالنىڭ ئۇزاق شۇنچە،
ئالەم ئۆمرىدەك.
ئاداققى مەنزىلدە ئاشۇ سەپەرنىڭ
چاقنايدۇ قۇدۇق ئۈمىد نۇرىدەك.
دەرەخلەر قويىندا ۋىللىدار كېچە
قۇدۇقتىن لەيلەپ چىققاندا چېلەك.
مەجنۇنتالنىڭ سايىلىرىدە
خۇشاللىق ئەۋجىگە تولىدۇ يۈرەك.

چاقماق

بۇ كېچە قارا يامغۇر ياغدى راسا،
يوللاردا كوكاتلارنىڭ نەمخۇش ھىدى.
پىژغىرىم ئاپتاپ چىقىپ شۇنداق سوغرە
پەيلەپ مۇرىمىزگە ئۇرۇپ قويۇپ
«خەپ، توختاپ تۇر، قېنى» دېدى.

شۇ ھامان
ئۇچقۇر دالا يوپۇرۇلۇپ
ئۇرۇلدى ئۆرۈك دەرەخلىرىگە.
بىر يىرتقۇچ يوپۇرماقلار ئارىسىدىن
بۇگۈنگە چۈشتى سەكرەپ تۇنۇگۈندىن.

بولدى بەس !
كېلىپ قالدۇق بۇ ئالەمنىڭ ئۇ چېتىگە.

چاقماقلار زىلزىلىگە سالغان ئەي ياز،
قاپقارا غول ئۈستىدىن شاخلىرىڭنى
چۈشتۈق سۆرەپ.
ئاقماقتا تۇنۇگۈننىڭ جەۋھەرلىرى
دەرەخلىرى قانىتىدىن مەغرۇر ئۆرلەپ.

قۇشلار ئاۋازى

ئاڭلاپ قالسەن بىر كۈنى ھامان
بۇ قۇشلارنىڭ سايراشلىرىنى
گىگانت تاغنىڭ قىيالىرىغا
شەمشەر كەبى ئېسىپ قويۇلغان.
بىلىپ قالسەن،
سەلتەنەتلىك ئاگاھلاردۇر بۇ
شاخلىردا نۇر ۋە ئۇمىدنىڭ
لاۋۇلداپ تۇرغان.
شۇنداق بىر كۈنى
قۇشلار بەزمىسىنىڭ ماكانلىردا
يوقتىسەن كۈتۈشلىرىڭنى،
ئال قولۇڭغا ئۆتكۈر شەمشەرنى
يىللارنىڭ سولغان گۈلخانلىردا.

بىر سادا

تىڭشا، مەن چەكسىز ئورمان ئىچىدە
ئەس ياپرىقىنىڭ سايىلىردە

يېشىللىققا ئايلىنىپ تامام
يادىڭغا سالمەن بۇيۇك زېمىنىڭ
قۇرۇغان دەرەخلەر تەبەسسۇمنى
ھاياتلىق بېرىمەن ئۇچقۇر يىللارنىڭ
ئۆلگەن قاپقارا يىلتىزلىرىغا.

تىڭشا، جۇش ئۇرار ھايات بۇلقىم،
باشلايمەن سېنى بىر گۈل - گۈلستانغا.
گۈگۈم قويندا ھاياتلىق شەۋقى
ئۇخلار سۇس بۇلۇتنى ئەتكەنچە ماكان.
تەۋرىتەر ھىماتىڭ بولۇپ قايتىدىن
سۆيگۈ قەسرىدە سېنى بىئارمان.

تۇنۇگۈن بىمالال بىر ياپراق ئىدىم،
ئۆلۈمدىن ئەركىنلىك يار بولدى ماڭا.
قۇياش تاشلىرىنى تەشمەكتە ئېقىن،
جىلغىلار ئاھ ئۇرۇپ تىنار قاپقارا،
يىللار ۋەسلىگە يەتمەكتە مانا.

دەرەخ، چىراغ

دەرەخ دەرەخلەر ئىچىدە كەتتى قېرىپ،
مانا بۇ ياز.
قۇشلار قۇشلار كۆيىدىن ھالقىپ
بولدى غايىب.
ئۇزۇم شارابىنىڭ چوغدەك نۇرىدا
پەلەكنىڭ دەردلىرى كەتتى ئۇت ئېلىپ.
ئازاب يۈكلىرىنى سۆرىگەن ھارۋا
ئالەمنىڭ ئۇ چېتىگە كەتتى سىڭىپ.

ئاھ، زەئىپلەشكەن ئەل
گويا يۇكسەكلىكتە يانغان شام چىراق
شۇمشيىپ دۇنيانىڭ جۇشقۇنلۇقىدا
زەبەردەس روھنى قوغلاپ چىكەر پىراق.

ئارمانلار قينىغان نۇرسىز دەملەردە
تېۋىنسەن شۇ نۇر چىراققا.
بىلسەڭ غەملىرىڭنىڭ پۈتكەن چېغى بۇ
يەلكىنىڭ ئۆرۈلۈپ تىمتاس قىرغاققا.

بىلىپ قالسەن

بىلىپ قالسەن، قۇشلار زۇۋانى
جىمى دەرەخلەردىن كېتىدۇ ئۆرلەپ،
ياپراق سايىسىدىكى شۇبرلاشتىنمۇ
ساددا ۋە مەسۇم تۇرىدۇ ئۇنلەپ.
ئورمانلار پورتىنى تەرك ئېتسەن
قەدىم چۇقانىنى
تاشنى ھەم كۆلنى
كۆچەپ ۋە تەرلەپ
كېتىۋاتسەن
قەدەملىرىڭ ئۇزۇن بىر كېچە
زېمىن يالىڭاچ.

پەرۋاز قىلار ئۇ يىراق - يىراققا،
كۆيلەپ بۇ قىرغاقتىن قارشى قىرغاققا.

نېللى ساكس

(1891 ــ 1970) گېرمانىيەلىك ئايال شائىر، 1966 - يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇ ئاساسلىقى لىرىك شېئىر ۋە دراما ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇنىڭ «ئەزرائىلنىڭ ئۆيىدە»، «خىرە يۇلتۇزلار»، «ھېچكىم بىلمەيدۇ»، «ئۆلۈم ھايات‌لىقنى كۆيلەيدۇ»، «ھارارەتلىك سىر» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى، «سېھىرلىك ئۇسسۇلچى» قاتارلىق شېئىرىي دراممىسى بار. ئۇ نوبېل مۇكاپاتىدىن باشقا، يەنە نۇرغۇن مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن، ئەسەرلىرى ئون يەتتە خىل تىلغا تەرجىمە قىلىنغان.

بىلگۈم كېلەر

بىلگۈم كېلەر چۈشكىنىڭدە سەكراتقا
نېمىلەرگە باقار كۆزلىرىڭ ــ
نىمجان كۆزلەر قېتىپ قالغان تاشقىمۇ؛
ئەلەس بولۇپ بىگانىلەرگە
ئۆيۈپ قالغان قاراقلارغىمۇ؟

باقارسەنمۇ ياكى تۇپراققا ــ
يولدا ماڭساڭ كىرىۋالغان ئاياغقا.

ئارىمىزغا سىلىپ كۆرمەك ھىجراننى
ئۆلۈملەرگە غۇلىتىپ جاننى
قارىداپ كەتكەن ئىپلاس تۇپراققا؟
باقارسەنمۇ ئەك ئاخىرقى يولۇڭغا
ساڭا سۆزلەپ بېرەرمۇ ئۇ
سەپىرىڭدىكى خوشلىششىلارنى؟
باقارسەنمۇ ياكى ئازگالغا
ۋە يا چاقناپ تۇرغان ھېتالغا؟

بەلكىم ئۇيۇپ قالار نىگاھىڭ
رەقىب كەمىرىنىڭ تۆشۈكلىرىدە،
بەلكىم، تەبىئەت سەلتەنىتىنىڭ
كىچىككىنە بۆشۈكلىرىدە.

بەلكىم، بۇ زېمىنغا قاراپ قالارسەن ــــ
سۆيگۈ لەززىتىنى بەرمەي ھېچكىمگە
قۇشلارنى ئۇياتقان ئېگىز كۆكلەردە،
ئازابتىن تولغانغان تەنلىرىڭ ئىچرە
روھىڭنى ئويغىتىپ سالغان لەرزىگە؟

كېچە، كېچە

كېچە، كېچە، چېقىلما زىنھار،
بولۇپ ملەك پارە،
شېھىت بولغان كۆكۈم قۇياشنى
ئالقىنىغا ئېلىپ بۇ دەۋران
چۆكۈپ كەتتى دېڭىز قەرىگە ــــ
پانىي ئالەم ئۆگزىسىگە چۈشكەن تولۇن ئاي

قانلىرىڭغا تاشلاندى
سۈكۈتلىرىڭ ئەۋجىدە قاتقان.
كېچە، كېچە،
سىرلىق يەڭگە بولغانىدىڭ سەن
قۇلقىڭغا قىسىپ گۈڭگا چېچەكنى،
غۇۋا قەدەھلەردە چاقناتقانىدىڭ
باتۇرلارنىڭ قەلبىدىكى ئىستەكنى.
كۆز ئالدىڭدا ئېچىلدۇرغان مۇھەببەت
تاڭ سەھەرنىڭ قىزىلگۈلىنى،
بولغانىدىڭ چۈشلەر ئەينىكى
قارشى قىرغاقتىن
جاكارلاپ تەڭرىنىڭ ۋەھيلىرىنى.

كېچە، كېچە،
بۈگۈن يۈلتۈز قولۇاقلىرىنىڭ
چۆكۈپ كەتكەن قەبرىستانى سەن.
قوينۇڭدا غايىب بولماقتا زامان —
بىللە ئېلىپ چىرىگەن تاشنى
تۇماندىكى بايرىقنى ھەم
سۈرمەستىن زۇۋان.

ئاھ، جېنىم ئانا

ئاھ، جېنىم ئانا،
ياشماقتىمىز بىر يېتىم شاردا،
ئاخىرقى ھەسرەتلىك تىنىقلىرىمىز
قوشۇلۇپ ئۆلگەنلەر ئاھۇ زارىغا
يېگانە قالدۇرۇپ سېنى تىكەندەك

كۆل رەڭ قۇم جىمرلار ئاياغ ئاستىدا.
قۇچاقلىرىمدا
يەشمەك بوپ ئېلىيا① مۇئەممالسنى
سۈرىسەن خىيال،
سۈكۈنات ئۇندا سۆزلەر ھېكايەت
يارىلىش ۋە ئۆلۈم ئەتمەكتە داۋام
تۆت تادۇ② قوشۇلۇپ ئۆزگىچە بىر ھال.

كۆتۈرىمەن سېنى قولۇمدا
ئەرش ئوغلىنى
ياغاچ ھارۋا ئېلىپ ماڭغاندەك،
ياغاچ يۇم - يۇم يىغلايدۇ
پۈتمەس قىسمەتلەردىن يىرىلغاندەك.

61

ئى، مېنىڭ پاناھگاھىم،
سىرلار ئۇنتۇلدى، كەتتى كۆمۈلۈپ
بەرق ئۇرۇپ تۇرغان سۆيگۈ ئىشقىدىن
يېڭى بىر خەۋەر كەلدى نۇرلىنىپ.

ئولتۇرىسەن روھىڭ ئالدىدا

ئولتۇرىسەن رۇھىڭ ئالدىدا
لەپ - لەپ قىلىپ ياغماقتا ئاق قار —
ئۇچىتىڭ ئاقارغان چاچ ھەم قوراللىرىڭ —
قار كەبى ئاپپاق چېھرىڭدە بىراق

---

① ئېلىيا — يەھۇدىيلارنىڭ بۇيۇك ئەۋلىياسى.
② تۆت تادۇ — سۇ، تۇپراق، ئوت، ھاۋا.

جىلۋىلىنىپ تۇرىدۇ باھار:
يايلاقلارنى
كۆرۈنمەس دۇنياغا ئاچقىتى تۇپراق،
ئېقىن بويىدا
ئۇخلاپ ياتار گىرىمسەن ئوغلاق.

ھەسرەتتە يىقىلدىم ئاپپاق تۇسۇڭگە،
ئاپپاق قارلىرىڭ ــــ
ھايات ئۇنىدىن ئايرىلدى ئاستا
تۇڭگەندەك ئاخىرقى دۇئا ــــ
ماموق قار قويندا كەتتىم ئويقۇغا،
ئالەمنىڭ ئوت كەبى تىنىقلىرىدا
ئۆرتەنگەن جىمى دەرد ـ ئازابلار بىلەن
بىراق
پىياز گۈلدەك ئاقارغان بېشىڭ
چۆكتى دېڭىزنىڭ كېچىلىرىگە
يۈز ئاچقاندەك يېڭى ھاياتقا.

ھېرمان ھېسسې

(1877 ــ 1962) گېرمانىيەلىك شائىر ۋە يازغۇچى، 1946 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

1899 ـ يىلى ئۇنىڭ «رومانتىك ناخشىلار»، «يېرىم كېچىدىن كېيىنكى بىر سائەت» ناملىق ئىككى شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان. 1904 ـ يىلى ئۇ «پېتىر كامىنچىنبت» ناملىق رومانى بىلەن داڭق چىقارغان. ئۇنىڭ «گېتخارت»، «دېمىيان»، «يايلاق بۆرىسى»، «باغچىدىكى نەپىس ئويۇن» قاتارلىق رومانلىرى بار.

تۇمان ئىچىدە

تۇمان ئىچىدە كېزىسەن دالا،
غېرىب كۆرۈنەر ھەر تاش، ھەر گىياھ.
كۆرەلمەس بىر ـ بىرىن دەرەخلەر
ھەربىر دەرەخ شۇنچىلىك تەنھا.

تولۇپ كەتكەن ئىدى دوستلارغا
قۇياش سۆيگەن يارقىن كۈنلىرىم.

كۆكنى قارا تۇمان باسقاندا
بولۇپ قالدىم بىچارە يېتىم.

زۇلمەت تۇننى كەزمىگەن كشى
بولالماسكەن ئاقىل ۋە دانا.
نېمە چارە ئاڭا، تۇن كېچە
ئىنسانلاردىن ئەيلسە جۇدا.

تۇمان ئىچىدە كەزمەك، كارامەت!
ھايات ئۆزى غېرىب شۇ قەدەر.
بىر - بىرىگە يوچۇن ھەر كشى،
ھەركىم غېرىب، يېگانە يۇرەر.

ئېۋگىنىئو مونتالى

(1896 ــ 1981) ئىتالىيە شېئىرىيەتچىلىكى سېھرىي رېئالىزم ئېقىمىنىڭ مۇھىم ۋەكىلى، 1975 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

سېھرىي رېئالىزم ئېقىمى 20 ـ ئەسىرنىڭ 20 ـ يىللىرىدا ئىتالىيەدە پەيدا بولغان بولۇپ، غەرب شېئىرىيەتچىلىكى تەسىرى زور ئېقىمنىڭ بىرى. ئۇ نەزەرىيە ۋە ئىجادىيەت جەھەتتىن فرانسىيە سىمۋولىزمىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان. مونتالى كىچىكىدىن تارتىپ مۇزىكىنى، كىلاسسىك ئەدەبىياتنى ئىنتايىن سۆيەتتى.

مونتالى شېئىرلىرىدا كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ئەگرى ـ توقايلىقلارنى، مۇڭ ـ ھەسرەتلەرنى، ھايات گۈزەللىكى ۋە قىممىتىگە بولغان توختاۋسىز ئىنتىلىشلەرنى كۈيلەيدۇ. «ھىتلېرنىڭ باھارى» مونتالىنىڭ ئۆزگىچە ئەسىرى بولۇپ، دارتىملاش، كىنايە قىلىش ئۇسۇلى بىلەن فاشىستلارنىڭ ۋەھشىيلىكىنى قاتتىق ئەيىبلەيدۇ. ئۇنىڭ ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەرلىرىدىن «قاراقچىنىڭ سۆڭىكى»، «ئۇچرىشىش»، «بوران ـ چاپقۇن ۋە باشقىلار»، «ساتۇرا» قاتارلىقلار بار.

قويۇپ بەرگىن ئۇنى مەيلىگە

قويۇپ بەرگىن ئۇنى مەيلىگە
دۇب دەرىخىدە قاينىغان ھەرە
جور بولار كاناينىڭ كۆيلەشلىرىگە.
شەپەق قىزارتقان قۇلۇلە ئىچرە
يانار تاغنىڭ يارقىن سۇرىتى
ئاق مانانلار لەيلەر ئۈستىدە.
ئۇچار تاش كاۋىكىدا بىر تەڭگە
چاقنار ژاللداپ
ئۈستەلدىكى ئاق قەغەزگە يانمۇيان
ھايات گەر بولسمۇ چەكسىز شۇ قەدەر
باشتىكى ياغلىقتىن تاردۇر ئۇ ھامان.

ئالامەت

ئىخ، مانا بۇ كارامەت:
قىش پەسلىنىڭ سەھەر جىلۋىسى
شەلپەر يۇپۇق ياپتى چىنارغا.
سېھىرلەنگەن جىلۋىدار شاخلار
قوللىرىنى سوزدى باغدىكى
زەر يېپىنغان ئېگىز تاملارغا.
«شىپىر ـ شىپىر» ئاياغ تىۋىشى
ئىسسىق ھۇجرىدىن چىققانچە لەيلەپ
ماھۇق قاردا كەتتى ئۇ ئېرىپ.
مۇشۇ سېنىڭ ھاياتىڭ، قېنىڭ
تومۇرۇمغا كىرمەكتە سىڭىپ.

سۇرتۇپ قويايي پېشانەڭدىن قىروۋنى

سۇرتۇپ قويايي پېشانەڭدىن قىروۋنى،
چىقتىڭ چەكسىز سامانى سەن ئاختۇرۇپ.
ۋەھشي بوران قانىتىڭنى سۇندۇردى،
ئويغاندىڭ سەن تىترەپ - تىترەپ شۇركۈنۈپ.

پېشىن ۋاقتى، ئالقاتنىڭ كۆيۈك سايىسى
دېرىزەڭگە چۈشتى سوزۇلۇپ،
تۇرار قۇياش كۆكتە مۇزدەك قورۇلۇپ.
كۆلەڭگىلەر قاتلانماقتا خالتا كوچىغا
يېنىمدا سەن،
دىلنى چىرماپ تۇرار تەئەججۇپ.

ھاياتتىكى رەزىللىك

ھاياتتىكى رەزىللىك
دائىم ماڭا قىلىدۇ ھۇجۇم،
بوغۇزلانغان دەريادا ئوخشاش
پەريات ئۇرۇپ يىغلايدۇ يۇم - يۇم.
بەئەينى ئۇ ئاپتاپتا كۆيۈپ
تىترەپ تۇرغان زەپىران ياپراق،
ۋە يا قۇش ئۇ سەكراتقا چۈشكەن
تېگىپ كۆكتە غايىب بىر ساداق.

قۇتۇلۇشقا نە بىر ئامالىم،
ياشاش كېرەك قىلماستىن پەرۋا،

ھەيكەلگە خوپ ئوخشار بۇ ھالىم.
چىڭقىچۇشتە گۈڭگا تەۋرىنىپ
شىرىن چۈشكە بۆلەنگەن گويا.
كۆك سەتھىدە ئاپپاق بىر بۇلۇت
ئۇزىدۇ تەمكىن.
قانات قېقىپ ساماما شۇڭقار
كېزىدۇ ئەركىن.

ياز كۈنى سەيلە قىلدىم چىڭقىچۇشتە

باغ ئارا قىزىل تامنىڭ يېشىل سايىسى
چىرايلىرىم شۇنچە زەپىران
تىنىق توختىتىپ سالمەن قۇلاق
يالىڭاچ شاخلاردا قۇشلار نالىسى
چۆپلۈكتە ۋىشىلداپ يۈرىدۇ يىلان.

چاكۈچاك بولغان سازلىققا باقسام
ياۋا پۈرچاق ئۈندا يېگانە
سەپ تارتىشقان قىزىل چۈمۈلە
پېتىراپ ھەر يان
قۇرۇق شۇاققا توپلىشار يەنە.

چاتقاللىقتىن سالمەن قۇلاق
داتسمان پىلەك ۋە ياپراقلار ئارا
بېلىق قاسىرىقدەك تىترەيدۇ دېڭىز
تومۇزغىنىڭ چىرىلداشلىرى
قورام تاشلاردىن قايتۇرار سادا.
ئوتتەك قۇياش قايدۇرىدۇ باش

قىنايدۇ كۆڭلۈمنى نامەلۇم ئازاب
تىكلەنگەن تاملارغا شىشە سۇنۇقى
كىزىمەن يىگانە شۇ تامنى بويلاپ
شۇنداق چىغى دەردلىك بۇ ھايات.

ئىسسىمگە چۈشتى خۇشناۋا كۈلكەڭ

ئىسسىمگە چۈشتى خۇشناۋا كۈلكەڭ
كىزىپ قۇمساڭغۇ ساھىلدا بىردىن
زۇمرەتتەك سۈزۈك سۇنى كۆرگەندەك.
ۋە ياكى نۇرانە بىر ئەينەك كەبى
سايىلەرگە بىغىشلاپ جىلۋە
بۇلۇتلۇق كۆكنى ئاپتاپ سۆيگەندەك.
ئەسلىمدۇر ئۇ، پەقەت ۋە پەقەت
قەلبىمنى ئىزھار قىلاي مەن قانداق
تۇرسا مىنىڭدىن ئۇ شۇنچە يىراق.
ئايان بولار سىنىڭ كۈلكەڭدىن
ھۆرلۈك ۋە پاكلىق
ئۇ ئەمەستۇر قىلچىمۇ يالغان.
يۈرسەڭ مەگەر بولۇپ سەرگەردان
دەرد ـ ئەلەمدىن ئىسسىپ تىلتۇمار
رەزىللىك سىنى ئەيلەر پەرىشان.

ساڭا شۇنى ئىيتاي مەن جانان،
خىياللارغا پاتقان شۇ سايەڭ
ھەسرەتلەرنى پەپىلەر ئىللىق،
نازىنىن كۈلكەڭ

سۈپ كىرەر كۆل رەڭ ئېسىمگە
بولۇپ گويا يېشىل خيابان.

بىلمەيمىز

بىلمەيمىز ئەتىكى تەقدىرىمىزنى
كۆتىدىكىن بىزنى نېمىلەر
بەختمۇ يا ھەسرەت ـ نادامەت؛
يوللار بىزنى ئېلىپ بارارمۇ
بۇلاقلار ياشلىقتەك جۇش ئۇرۇپ تۇرغان
قوتلۇق ماكانغا،
ياكى بىزنى تاشلاپ كېتەرمۇ
تاغلارنى يېتىسرگەن ئەسلىمىلەرگە
قارىغۇ كېچىلەرگە
يا چوڭقۇر ھاڭغا؟
ياقا يۇرتلار
ئالار بەلكى بىزنى قوينىغا.
قۇياش ئۆچتى ئەسلىرىمىزدىن
ئاغلانماس شېئىرىنڭ لىرىك ساداسى.
ئايلاندى ھەسرەتلىك تىلسىز تارىخقا
ھاياتىمىزنىڭ چۆچەك دۇنياسى!
ھەي ئاتا① بىزگە بولساڭچۇ ھېمات
سەن ياغدۇرغان شەپقەت ـ ئىلتىپات
لىرىك مىسرا بولۇپ تىللاردا
بۇلبۇل كەبى كۆيلىنەر، ھەيھات.

---

① ئوتتۇرا يەر دېگىزىنى دېمەكچى.

سالۋاتور كاشمودو

(1901 ــ 1968) ئىتالىيە شېئىرىيىتىدىكى سېھرىي رېئالىزم ئېقىمىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە شائىرى، 1959 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

كاشمودو ستىسلىيە ئارىلىدا تۇغۇلغان بولۇپ، دەسلەپكى مەزگىلدىكى شېئىرلىرىدا ستىسلىيەنىڭ تەبىئىي مەنزىرىلىرىگە، ياشلىق دەۋرىدىكى سۆيگۈنىگە بولغان سېغىنىشى ئەكس ئەتكۈزۈلگەن. بۇنىڭغا «سۇ ۋە تۇپراق»، «جىمىپ كەتكەن نەي ئاۋازى» قاتارلىق توپلاملىرى مىسال بولالايدۇ.

كاشمودو قارشىلىق كۈرىستىش ھەرىكىتىگە قاتناشقاندىن كېيىن، «ئىجتىمائىي شېئىرلار»غا كۆچكەن، «كۈنلەر»، «ھايات چۈش ئەمەس» قاتارلىق توپلاملىرىدا فاشىستلار كەلتۈرۈپ چىقارغان بالايىئاپەتلەرنى پاش قىلىپ، خەلقنىڭ ئەركىنلىك ئۈچۈن ئېلىپ بارغان كۈرەشلىرىگە مەدھىيە ئوقۇغان.

خەت

جىمجىتلىق
قېتىپ قالغان رەستىدە.

كۆز شاملى
ئۆملەپ يەر كۆكسىدە
ئوينار سولغۇن ياپراق بىلەن چىرمىشىپ.
سۆيۈشەر ھەم كۆتۈرۈلۈپ ئېگىزگە
يات ئەللەرنىڭ
كۆز چاقناتقان نامى بىلەن سىرداشىپ.

بەلكىم
ساڭا ئىزھار قىلالماسمەن دەردىمنى،
يېڭى بىر كۈن چۈنكى بىزدىن يىراقتا.
بەلكىم
بۇ ھۇرۇنلۇق بىزلەرنى
قالدۇرارمۇ ئېچىنىشلىق ئازابقا.
ھايات
ئەمەس ھەرگىز يۈرەكنىڭ
ۋەھىمگە چۈشۈپ غال ـ غال تىترىشى،
ياكى بىچارىنىڭ مەدەت تىلىشى.
ھايات
قانلار كېچىپ ئېلىشىش دېمەك،
ئۆلۈم
قان ئىچىدە ئېچىلغان چېچەك.
قەدىرلىكىم ئۇنتۇما ھەرگىز
ئوقلار تېشىپ ئۆتكەن تامنىڭ ئۈستىدە
توق قىزىرىپ ئېچىلغان شۇ رەيھاننى.
بۇگۈن
بولالمايدۇ ئۆلۈم بىزگە تەسەللى،
ساپ مۇھەببەت ئۈچۈن قانچىلار
پىدا قىلغان بولسىمۇ جاننى.

لىمون دەرىخىدە سايرار سېغىزخان

چېركاۋ ئالدى يېشىل چىملىقتا
تەڭكەش بولۇپ خۇشناۋالارغا،
ئوينار ئىدى پىرقىراپ ئۇسسۇل
باش ئوينىتىپ تۇتۇپ قولغا قول
شوخ بالىلار چۆرىدەپ مېنى.
بەلكى شۇنداقتۇر
ھاياتلىقنىڭ ھەقىقىي رەڭگى.

چۈشۈرمەكتە ئاسمانغا كېچە
پەردىسىنى ئېغىر ھەسرەتنىڭ.
تارام ـ تارام ئاينىڭ نۇرىدا،
يۇمرانغىنا چىملىق يولىدا
كۆلەڭگىسى تەۋرەر كۈلپەتنىڭ.
ئەسلەش ـــ
شېرىن خىيال بېغىشلار پەقەت،
ئويغىنىشقا ئەمدى كەلدى پەيت،
ياق، دېڭىزدا ئۇلۇغۋار تەۋرەش،
بۇ چاغلار
ئەمدى مەنسۇپ ئەمەستۇر ماڭا،
قېيقالغىنى خىياللار پەقەت،
شۇنچە يىراق، شۇنچىلىك غۇۋا،
ئەكىلسەن جەنۇب شامىلى
خۇش ھىدىنى لىمون گۈلىنىڭ،
ئۇچۇرۇپ كەت، شېرىن ئۈيقۇدا

قىيالىڭاچ ياتقان بالىنىڭ
ئۇستىدىكى ئاينىڭ نۇرىنى.
قۇلۇنلارنى كەتكەن ھەم باشلاپ
يامغۇر يۇيۇپ ئۆتكەن يايلاققا،
دېڭىزلاردا كۆتۈرگەن دولقۇن
ئورمانلاردىن قارا بۇلۇتنى
سۈرۈپ قوغلاپ كەتكەن يىراققا.
دېڭىز تامان ئۇچتى ئاققوتان،
چاتقاللىقتىن نىجاسەت پۇراپ،
لىمون شېخىدا ئەنە سېغىزخان
ئۇزاق - ئۇزاق تۇرماقتا سايراپ.

ساختا يېشىللىق ۋە چىن يېشىللىق

جىمىپ قالدى ئوينىغان قەلبىڭ،
ئەمدى مېنى كۈتمەيسەن تەمكىن.
نېمە بولدى، ھالىڭ پەرىشان،
نەلەرگىدۇر باقسەن غەمكىن.
سوغ دۇنيانى قاپلاپتۇ ئازاب،
تۆكۈلمەكتە شىلدىرلاپ غازاڭ.
ئېتىكىڭگە ئۇرۇلۇپ تەكرار،
ئۇ پىچىرلاپ قىلىدۇ پاراڭ.
دېرىزەمنىڭ سىرتىدا بۇلۇت
لەيلەپ يۈرەر سەرگەردان بولۇپ.

ئۇنتالمايمەن نازلىق كۈلكەڭنى،
زەڭگەر كۆڭلەك كىيگەن تۇرقۇڭنى.
مەجنۇنتالدەك يېپىپ يەلكەڭنى

دولقۇنلىنىپ تۇرغان زۇلفۇڭنى.
يادىمدىدۇر ئايدەك جامالىڭ،
سۇ ئەكسىدىن باققان نىگاھىڭ.
دىرىلدەيدۇ سارغايغان ياپراق،
كۈل رەڭ قۇشلار تۇرار پەرۋاسىز.
شاخلىرىدىن ئايرىلغان غازاڭ
ئۇچۇپ يۇرەر كۆكتە نىشانسىز.
ئاپرىلدا ساختا يېشىللىق
چىن يېشىللىق كەتكەن چىرمىشىپ.
رەڭمۇرەڭ گۈل ئېچىلغان باغدا
كۆرۈنەر ئۇ بەكمۇ چېنىشىپ.

قېنى ئەمدى گۈلدەك كەرەشمەڭ،
چۈشۈمگىمۇ كىرمەيسەن چاقناپ.
سېغىندۇردى ماموق قوللىرىڭ،
ئىللىققىنا قويمايسەن قاراپ.
مەن يازمەن ئوتلۇق خاتىرە،
كۆيلىرىمنى بىر ساڭا ئاتاپ.
مانا كۆكتە تۇرىمەن قاراپ،
رەزگى تەلەي بىلەن ئېلىشقان
يۇرىكىمدىن تەكرار ۋە تەكرار
بار ئاۋازدا قىلىمەن خىتاب.

قارلىق كېچە

بولسىمۇ شۇنچە ھىم ئىشىك ۋە روجەك،
ئاڭلىدىم يىراقتىن ئۆكسۈشلىرىڭنى.
قار ـ مۇزغا كۆمۈلۈپ ياتار تاغلىق كەنت،
چوپانىنىڭ كەپسى ئىچرە ۋىژىلداپ

شۇنرغان تىنمسىز چالدۇ پۇشتەك.
بىر دەملىك تاماشا ئەمەس ئەسلىمە،
لەپلدەپ تۆكۈلەر قار ئۇچقۇنلىرى.
كۆمۈلۈپ قالماقتا ئۆي تۇرخۇنلىرى،
قىپقىزىل يۇلتۇزنى ياپتى ئىس - تۈتەك،
چوقچىيىپ تۇرىدۇ كۆمۈلۈپ قارغا
رەسەتخانىلارنىڭ ئەگىم ئىشكى.
قايدا سەن ياپىشىل ئېقىنلىق قىرغاق؟
قايدا سەن ئارامبەخش يازنىڭ كېچىسى
سامادا تەبەسسۇم قىلغان ئاي — ئوماق؟

كەينىمدە جىمغىنا تۇننىڭ قوينىدا
خورلانغان ئاۋازلىڭ
پەقەت شۇ سادا.
بىلمەن ۋەجىنى ھەسرەتلىرىڭنىڭ
مەن سەندىن كۆپ ئۇزاق بولدۇمغۇ جۇدا.

قىش كېچىسى

يەنە شۇنداق بىر قىش كېچىسى،
يۇتۇپ كەتتى راۋاق سائىتى
بوغۇققىنا تۇن تەۋرىشىنى.
پەسلەپ چۈشكەن قارا بۇلۇتلار
يۇپۇقلىدى گۈل - گىياھلارنى
ۋە دەريانىڭ شوخ ئېقىشىنى.
جېنىم دوستۇم، بىلمەن سېنى
ئاھ، يۈرىكىڭ يىغلىماقتا قان
كۆز يەتكۈسىز بۇ كەڭ دالادىن
تېپىلمىغاچ بىزگە بىر ماكان.

قىيناپ سېنى زېمىن سۆيگۈسى،
ياش تۆكسەن بۇنداق ئۇن - تىنسىز.
چىشلىۋاپسەن كەشتە ياغلىقنى،
ياتسۇن دەمسەن ئۇنى دەخلىسىز؟
ئەنە مۇزدەك لەھەت ئىچىدە
يالاڭ ئاياغ شۇ ئۆسمۇر بالا
ئۇخلاپ ياتار چەكسىز ۋە چەكسىز.
ھېچكىم بىزگە بەرمىدى ئەسلەپ
ئانىلارنىڭ بۇيۇك ئىشىنى.
ھېچكىم بىزگە قىلمىدى بايان
سېغىندۇرغان يۇرتنىڭ چۈشىنى.

قەبرە تەزكىرىسى بۇ بەلكىم

دۇنيادىن شۇ قەدەر يىراق بۇ ماكان،
كۇن نۇرى چېكەڭگە سېپىلەر ئاران،
ئاخىرقى تومۇزغا چىرىلدار شاختا،
ئۇيقۇدىن بىزلەرنى بىر - بىر ئويغاتقان.
گۈدۈكنىڭ ساداسى كېزىدۇ ئېغىر
لمبارد دالاسىغا سېلىپ ۋەھىمە.
قۇياشقا قاقلىنىپ قىزىغان ئاھاڭ
ئېيتقىنا، سەن زادى تىلەيسەن نېمە؟
زېمىندىن بىر تەۋرەش ئۆرلىدى يەنە.

دەرەخ

ئېرىپ كەتتى سايەڭ تۇن ئارا،
غايىب بولدى كۆلەڭگەم مانا.

ئاناپونك[1] ئويناق سۇلىرى
ئاق تەڭگىدەك يالتىرار گويا.
مارت كېچىسى يېشىل گىياھلار
چۆمۈلىدۇ ئاينىڭ نۇرىغا،
مەدەت بېرىپ قېقىپ پەر قانات
ئالدىرىتار مېنى يۇرتۇمغا.

سايە ئۇچۇن ياشاپ نە قىلاي،
سولدۇم خۇددى تۆكۈلدۇم گۈلدەك.
باراقسان بوپ ياشىدىڭ بىراق،
زېمىن، قۇياش، زۇمرەت بۇلاقلار
ئابىھايات بەخش ئېتەر ئەلۋەك.
ئاھ، تېۋىنىپ ساڭا شۇ تاپتا
غوللىرىڭغا ياقمەن يۈرەك.

زېمىن

تۇن كېچە،
قېتىپ قالغان سايىلەر تامام،
بۆشۈكۈڭدە تەۋرىنىپ ئاستا
بار مەۋجۇدات ئالماقتا ئارام.
مىنىپ مەيىن تاڭ شامىلىغا
قۇچقىڭدا قاقمەن قانات.
دېڭىز
ھۇزۇرلىنىپ ساباللىرىڭدىن

---

① ئىتالىيەدىكى بىر دەريانىڭ نامى.

خۇش هىدىڭنى شورايدۇ پات ـ پات.
تاڭ نۇرلىرى كۈلسە ئۈپۈقتا
ساھىل تامان كېتەر ئاشقىلار.
يىراقلىشىپ يەلكەن قىرغاقتىن
دولقۇنلاردا ھىجران چايقىتار.

تاقىر دۆڭلەر ۋە يېشىل دالا
چەيلىمەكتە بەھۇزۇر يالماپ
ئۇندا چەكسىز يامرىغان پادا.
ئاھ، زېمىن،
سېنىڭ چەكسىز ئازابلىرىڭدىن
يۇرەك ـ باغرىم بولماقتا يارا.

جەنۇب قايغۇسى

تولۇن ئاي قىزارغان مىس لېگەن كەبى،
كۈلتۇك قار ئاستىغا كۆمۈلگەن جاھان.
مۇدھىش شۇنىرغاندا يىگانە ئايال
تۇرىدۇ يۇزلىرى تامدەك تاتارغان.

ئاھ، مېنىڭ مۇجۇلغان قەلبىم قېتىدا
قېپقالدى شىمالنىڭ چىمەنلىكلىرى.
قېپقالدى ئورىلىپ ئاپپاق تۇمانغا
جۇش ئۇرغان دەريانىڭ شوخ تىنىقلىرى.

ئېسىمدىن ئۆچمەكتە جەنۇب دېڭىزى،
ئۆچمەكتە ستىسلىيەنىڭ يېشىل دالاسى.
يولدىكى ھارۋىنىڭ مۇڭلۇق ئۇنى ھەم
چوپانىنىڭ ياڭراتقان بۇرغا ساداسى.

ئېسىمدىن ئۆچمەكتە،
پۇرچاق دەرىخى
يايلاقتا شال ئارتىپ قىزغۇچ تۈتەكتىن
يۇمران شاخلىرىنى يېنىك تىتىرەتكەن؛
كۆچكەن ئاق قاقىرلار ھەم ئاق تۇرنىلار
لومبارد دالاسىدا ئۇچۇشۇپ لەززان،
دەريانىڭ پەيلىرىن چىلىشىپ كەتكەن.

چۈشۈڭگە ھەمراھكەن يۇرتۇڭ ھەر زامان،
ئايرىلىپ جاھاندا بولساڭ سەرگەردان.
نە قىلاي، يىراقتا قالدى شۇ جەنۇب،
قايتالمايۇرمەن قەلبىم پەرىشان.

ئاھ، جەنۇب ماداردىن كەتتى ھالسىراپ،
جەسەتلەر توشۇلار سازلىقلارغا،
بۇ جەنۇب ماداردىن كەتتى ھالسىراپ،
تەنھالىق ۋە كىشەن تۇرغاچقا چىرماپ.

ئاھ، جەنۇب ماداردىن كەتتى ھالسىراپ
ئەلەملىك دەرد بىلەن تولغان قۇدۇقلار.
قىزارغان سۇلىرى يۇرتنىڭ قەلبىدىن
ئوقچۇپ چىقۋاتقان قىپقىزىل قاندەك.

كېتىشتى تۇلپاردا يىراق يوللارغا
جەنۇبنىڭ باھادىر مەرد ئوغلانلىرى.
سايىسىن ئۇلارنىڭ تۆپىلىكلەردە
ئىللىتىپ تۇرماقتا يۇلتۇز نۇرلىرى.

يايلاقنىڭ لېۋىدە سۆيگۈ دەرىخى،
تاقەتسىز تىتىرەيدۇ ئۇنىڭ گۈللىرى.

چېچەكلەر يۇزىدە چوغلۇق جىلۋىسى،
قان كەبى قىزارغان مەزمۇت غوللىرى.
نە قىلاي، ھەسرىتىم ئاشتى ھەسسىلەپ،
مېنى ھېچ چىللىماس جەنۇب يوللىرى.

زېمىستان بۇ قىشنىڭ ئۇزاق كېچىسى
تۇرماقتا يەنىلا بىزلەرنى قاپلاپ.
تۇرماقتا قەلبىمدىن ئۆرلەپ تىنمىسز
مۇلايىم سۆيۈنۈش ۋە ئاچچىق ئازاب.
بىر سەۋدا بولدۇمغۇ يۇرتنىڭ ئىشقىدا
سۆيگۈسىز سۆيگۈدىن باغرىم مىڭ كاۋاپ.
ئېيتىمەن بىر ئاچچىق بىر لەززىز كۆينى
قەدىرلىك ئىنسانلار سىلەرگە ئاتاپ.

دېڭىز دولقۇنى

تىڭشىدىم زوقلىنىپ قانچە كېچىلەر
دېڭىزنىڭ مەيىن دولقۇنلىرىنى.
ساھىلغا ناز بىلەن يېقىپ لېۋىنى
پىچىرلاپ يەتكۈزگەن كۆڭۈل سىرىنى.
كەلگەندەك بىلىندى ئۆتكەن كۈنلەردىن،
يېقىملىق بىر ئاۋاز ئوينىتىپ دىلنى.
ئەكس سادا ئويغاتتى تەكرار ۋە تەكرار
قەلبىمدە ساقلانغان ئەسلىمىلەرنى.

گويا كى تۇزلەڭگە ئۇچقان قۇشلارنىڭ
باھارغا ئىنتىلىپ سايراشلىرى ئۇ.

ۋە ياكى چايكىنىڭ قىيغىتىپ كۆكتە
قىيماستىن بوغۇلۇپ توۋلاشلىرى ئۇ.
ئىككىمىز ئۇنتۇلماس ئاشۇ كۈنلەردە
دولقۇنلار كۈيىگە بولغانتۇق سىرداش.
سەن مېنى، مەن سېنى سۆيگەن شۇ قەدەر،
سەن ئىدىڭ باغرىمدا كۈلگەن بىر قۇياش.

ئاھ، شۇ تاپ قەلبىمدە كۈچلۈك بىر ئۇمىد،
سېغىنچىم جۇش ئۇردى تىنماي تېپىرلاپ.
تىلەيمەن يەتسە دەپ ئۇنى قېشىڭغا،
تۇندىكى دېڭىزدەك ئاستا پېچىرلاپ.

ئاق كۆڭلەك

كىرپىكلەر تېگىدىن تىكىلدىڭ ماڭا،
ئەۋرىشىم تېنىڭدە ئاق شايى كۆڭلەك.
قەلبىڭنى نامايان قىلدى ئاشۇ تاپ
سەل پىنھان كۆرۈنۈپ سەدەپتەك كۆكرەك.

بەستىمگە چېچىلدى ئاھ، نۇرۇڭ ئەلۋەك،
تىترىدىم چىرمىغان چاغدا ئاق بىلەك،
ئۇچراتتىم مەن سېنى قايتىدىن يەنە،
تەمتىرەپ، كېكەچلەپ، كەتتىڭ ئالدىراش.
بايقىدىم،
ھاياتنىڭ تارازىسىغا
قويۇپتىمەن قەلبىڭنى،
بۇھۇ بىر ياشاش.
ئاھ، ياشاش چېلىشقا نەقەدەر ئوخشاش.

سۇكۇنات قاپلىغان مارت كېچىسىدە
غۇرقراپ يوللارنى كەزمەكتە شامال.
ئويغاندۇق،
ھەيرەتتە قارىشىپ قالدۇق
تۇنجى رەت ھاياتقا كۆز ئاچقان مسال.

تاك

ئاخىرلاشتى تۇننىڭ تىنىقى
ئوخشاپ گويا كۈمۈش تاۋاققا.
مۆكۈندى ئاي زۇمرەت بۇلاققا،
سۇزۇلگەندە ئۇپۇق تىنىقى.

ئەجەب گۈزەل بۇندا سېنتەبىر
گىياھلاردا چاقنايدۇ قەتىرە.
كۆرۈنىدۇ ئەتراپتا ھەممە
جەنۇب باھاردەك كۆركەم، جۇش چېھىر.

دوستلىرىمدىن بولدۇم مەن جۇدا،
يۈرىكىمنى قولدا كۆتۈرۈپ
تاش تام ئارا قويدۇم مەن كۆمۈپ،
ساڭا تەنھا بولۇشقا ھەمراھ.

تىكىلگەندە كۆزلىرىم ساڭا
كۆرۈندۈڭ شۇ ئايدىنمۇ يىراق.
كۈلمەكتە تاك روشەن ھەم پارلاق،
ئاتلار چاپچىپ بەرمەكتە سادا.

گېئوسپپى ئونگارىتتى

(1888 ــ 1970) ئىتالىيە شېئىرىيىتىدىكى سېھرىي رېئالىزىم ئېقىمىنىڭ مۇھىم بىر ۋەكىلى، دەسلەپكى مەزگىلدە سىمۋولىزم بىلەن فوتۇرىزمنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان.

ئونگارىتتى دەسلەپكى شېئىرلىرىدا تۇرمۇشنىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى، ئۇرۇشنىڭ جىنايىتىنى ئەكس ئەتكۈزگەن، شېئىرىي شەكىل جەھەتتە كۆپرەك ئىز-دەنگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى كۆپىنچە قىسقا، رېتىملىق بولۇپ، تەسىرچانلىقى كۈچلۈك، فاشىستلار هۆ-كۈمرانلىق قىلغان مەزگىلدە ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ئىنسانىيەت مەدەنىيىتى دۇچ كەلگەن بوھرانغا بولغان قايغۇرۇش هېسسىياتى ئەكس ئەتكۈزۈلگەن. ئۇنىڭ ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەرلىرىدىن «ئاغدۇرۇلغان كېمىنىڭ خۇشاللىقى»، «دەۋر ئىلهامى»، «چۇقان ۋە مەنزىرە»، «چالىنىڭ خاتىرىسى» قاتارلىقلار بار.

كالسودىكى سان مارتىنو بازىرى[1]

قاتار ـ قاتار كۆجۈم مەللەر
ئايلاندى تامام خارابلىككە،

---

① كالسو تېغى ئىتالىيە بىلە يوگوسلاۋىيەنىڭ چېگرالىرى، بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدا ئىتالىيە بىلەن ئاۋستىرىيە ئارمىيەسىنىڭ جەڭ قىلغان جايى.

قالدى پەقەت
قىيسايغان تاملار.

شۇ قەدەر كۆپ
جانجان دوستلار،
ھايات ياشاپ قالدى ئۇلاردىن
بارماق بىلەن سانغۇدەكلا،
قاتار ـ قاتار كىرىستلار
يۇرىكىمگە تىكلەندى مانا.

كۆڭۈل باغلىرىم
ھەسرەتكە تولغان قەبرىگاھ گويا.

سەرگەردان

دۇنيانىڭ ھەربىر
بۇلۇڭىدىمۇ
ياشىشىمغا
يوقتۇر ھېچ ئىمكان.

ئاياغ باسقان
ھەممە جاي
ناتونۇش ماڭا،
يۇرىكىمگە چىرماشتى
ھەسرەت ۋە پىغان،
بىراق مەن
بۇرۇن ـ بۇرۇنلا
سەۋر ـ تاقەتكە

كۆنۈپ قالغان.
يىللار ئۆتتى قوغلىشىپ،
بىلمەس مېنى ھېچ كىشى
جاھان كېزىپ
قايتىپ كەلدىم
كۈلپەتلەرگە تولغان
يىللاردىن.

راھىتىنى
سۈرسەم ھاياتنىڭ
مەيلى ئىدى بىرلا دەقىقە
نېسىپ بولسا پاكىز بىر
تۈپراق.

كېچىدىكى قاراۋۇللۇق

تاڭ ئاتقۇچە
ھەمرا بولۇپ تۇردۇم كۆزەتتە
ھالاك بولغان
شۇ سەپدىشىمغا.

لەۋلىرى ئۇنىڭ
چىڭ يۇمۇلغان.
مۇشتۇملىرى
تاشتەك پۈكۈلگەن.
يۈزلىرىگە
ئاي نۇرلىرى
سۈتتەك تۆكۈلگەن.

غېرىبلىقىمغا
كىرىپ كەلدى ئۇ،
قولۇمدا ئوينار ئاپپاق پەي قەلەم،
پۈتۈپ چىقتىم رىسالىلەرنى
مۇھەببەت بىلەن
ئاھ، ئەزەلدىن قىيالماي شۇنچە
مەن ھاياتنى
بۇنچە سۆيمىگەن.

فېرناندو پېسسوئا

(1888 ــ 1935) پورتۇگالىيەلىك مەشھۇر شائىر. ئۇ پورتۇگالىيەنىڭ ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنى ئۇسلۇبىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرىنىڭ رېتىمدارلىقى كۈچلۈك، مەنىسى يېڭى، پىكرى ئۆزگىچە، ئىپادىلىشى ناھايىتى ئىنچىكە.

پورتۇگالىيە دېڭىزى

ئاھ دېڭىز، سەن نېچۈن نۇرلۇق شۇ قەدەر،
پورتۇگالىيەنىڭ كۆز يېشىمۇ سەن؟
قوينۇڭدا ئۇزدۇق بىز سېنى قۇچقىلى،
ياش تۆكتى سەن ئۇچۈن قانچىلاپ ئانا،
قانچىلاپ ئوغلانلار قىلدى ئىلتىجا،
قىزلارمۇ نىكاھسىز قالدى ھەم تەنھا.
سۈتتەك پاك بولسىلا ۋىجدان روھىمىز،
ئەرزىيدۇ سەن ئۇچۈن قىلساق جان پىدا.
كۆزلىسەك بۇخارىل قىرغاقلىرىنى،
ئۇنتۇيمىز ئازابىنىڭ پىراقلىرىنى.
تەڭرىنىڭ قۇدرىتى سەندىكى خەتەر،
سەندىكى چوڭقۇرلۇق كۆرسەتەر ھامان
ئاھ، گۈزەل جەننەتنىڭ قۇچاقلىرىنى.

تەقدىرنىڭگە ھەمدەم مەن

تەقدىرنىڭگە ھەمدەم مەن، ھەمدەم،
گۈللىرنىڭگە شىپالىق شەبنەم.
سېنى جان دەپ سۆيىمەن ئەركەم،
ئۆزگىلەرگە چۈشمەيدۇ سايەم.

تىلىگەننى بەرمەس رېئاللىق،
گاھىدا ئاز، گاھى زىيادە.
ئۆزىمىزگە پەقەت ئۆزىمىز
باراۋەرمىز ھەر چاغ، ھەر يەردە.

بەخت دېمەكتۇر ياشاشنىڭ ئۆزى،
ئاددىي تۇرمۇش ئۇلۇغدۇر ھامان.
ئىسرىقداندا قالسۇن تەڭرىگە
نەزىر بولۇپ ھەسرەت ۋە پىغان.

يىراقلاردىن باققىن ھاياتقا،
ئاڭا سوئال تاشلىما زىنھار.
بىلسەڭ ھايات ساڭا ئەزەلدىن
ھېچنېمىنى قىلمايدۇ ئىزھار،
جاۋاب بەرمەس ھەم پەرۋەردىگار.

كۆزۈڭ يۇمۇپ، بولۇپ جىم ـ تىمتاس
ئولىمپىس تېغىنى قىلغىن سەن قىياس.
تەڭرى ھامان تەڭرى بەربىر،
مەۋجۇتلۇقتا تەپەككۇر قىلماس.

يېيىلماقتا گۈگۈم پەردىسى

يېيىلماقتا گۈگۈم پەردىسى،
كۈز تۈرىشى كەلمەكتە ھۇۋلاپ،
كېزەر كۈيلەپ مەغرىب شامىلى
دالىلارنى زور تونغا ئوراپ.
چۈشۈمدىكى ئەرۋاھلار كەبى،
تەنھالقىنىڭ چۆلىدە سويلاپ.
ياپراقلارنى كۆتۈرۈپ كۆككە،
زەردە بىلەن تاشلايدۇ ھەر يان.
شەپقەتسىزلىك ئۇلغىيار تىنماي،
ئۇچار نىمجان ياپراقلار سەرسان.
سوغۇق شامال بەرمەكتە شەپە،
سېزىپ بۇنى ياپراقلار، كۆكتە
چۈشكۈنلەرچە چېكىدۇ پىغان.

ئۇزاپ كەتتى، كەتتى تۇنۇگۈن،
جىمجىت گۈمران بولدى تىلەكلەر.
ئېيتقىنا بىر، كىم ئىدىم بۇگۈن
بوپ قالامدىم ئەتىكى دەردىمەن
تۇنۇگۈنگە ئۆزگىرەيمۇ مەن؟
ئەتە يەنە كېلىدۇ بوران،
سوغ نەشتىرى تىترىتىدۇ جان.

ئاي نۇرىدا، يىراق دېڭىزدا

ئاي نۇرىدا، يىراق دېڭىزدا
ئۇزۇپ يۈرەر بىر كېچىك يەلكەن.

جىمجىتقىنا.
سىرلارغا تولغان.

كۆڭلۈمنى ھېچ كىشى بىلمەيدۇ،
خۇددى تەنھا يەلكەنگە ئوخشاش
ئۇنسىز، تىۋىشسىز
چۈش دېگىزىدا كېزىدۇ سەرسان.

قانداق دەردكە ئەسىر بولدۇم مەن،
قانداق ھېستىن قالدىم گاڭگىراپ؟
ئۈيۈپ قالغان كېچە قوينىدا
شۇ بىر يەلكەن ئۆتىدۇ سويلاپ.

بەخت ئارىلى

دولقۇن ئارا ھەسرەت چېكەر كىم؟
بىپايان دېگىز.
ئېيتار مۇڭلۇق ھېكايىلەرنى
ئېچىپ ئۇ ئېغىز.
جىمىپ قالار، كۆڭۈل ئاغدۇرۇپ
قۇلاق سالسىگىز.
شېرىن چۈشكە بۆلەنگەندە بىز،
ئۈمىد چۆچىكىنى قىلار ئۇ بايان.
ئۇخلاپ ياتساق بوۋاقتەك تاتلىق
كۈلەلەيدۇ كىم ئۇرۇپ خەندان.
بار دەيدۇ ئۇ بەخت ئارىلى،
غايىۋى مەنزىل،
ئۈمىد سۈلتانى...

ئاستا ـ ئاستا ئويغاندۇق مانا،
ياڭراپ بىردىن دېڭىز چۇقانى.

يىراقتىكى مايماك

يىراقتا مايماك،
ۋالىلداپ چاقناپ
ساڭا كېچە چوڭقۇرلۇقىنى
قويىدۇ تاشلاپ.
شۇ قەدەر چەكسىز ئۇزاق بۇ كېچە.
غېرىبلىققا تولغان پالۇبا،
ھىجران دەردىنى يۈرەر ھاپاشلاپ.
يىراقتا مايماك،
زەپ قىسقا ھايات.
شۇنچە مەنسىز ئويلىساڭ ھايات،
خىيال مەنسىز، خىيال ھەم كاۋاك...
يىراقلاپ ئۆچتى يانغان ئاشۇ نۇر،
يىراقلاپ كۆزدىن يوقالدى مايماك.

سۆيۈملۈكۈم، ئايرىلىپ سەندىن

سۆيۈملۈكۈم، ئايرىلىپ سەندىن،
يىراقلارغا قىلسامۇ ھىجرەت.
يۈرىكىمنى تىلسىمۇ ھەسرەت،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

سېنى شېرىن بىر ناخشا دەيمەن،
جېنىم دەيمەن، ھەردەم كۆيلەيمەن.

مەيلى جۇدۇن مۇزلاتسۇن دىلنى،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

تېڭىرقىغان يېگىت ئىدىم مەن،
مەكتەپ يولىدا كۆرگىنىڭدە سەن.
يىغلار بوران، دىلدا مىڭ ھەسرەت،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

ساھىبجامال بىر لالە ئىدىڭ،
ئىشقىڭدا مەن سەرسانە ئىدىم.
يىغلار بوران دىلدا مىڭ ھەسرەت،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

ئوتۇڭ بىلەن ئۆرتەندى يۈرەك،
ئىشقىڭدا كۆكلەپ ئاچتى گۈل - چېچەك.
يىغلار بوران دىلدا مىڭ ھەسرەت،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

ئاي نازىنىن، يۇلتۇزلار پارلاق،
يىراقتا كۆك دېڭىز خوپ ئويناق.
تىندى بوران، دىلدا يوق ھەسرەت،
مېنى ئۇنتۇپ كەتتىڭ سەن بىراق.

سۆيۈملۈكۈم، ئايرىلىپ سەندىن،
يىراقلارغا قىلسامۇ ھىجرەت.
يۈرىكىمنى تىلسىمۇ ھەسرەت،
ئۇنتۇمايمەن سېنى تائەبەد.

رىنىر ماريئا رىلكې

(1875 ــ 1926) ئاۋستىرىيە شائىرى، مەكتەپتە ياخشى ئوقۇيالماي ئەركىن يازغۇچى بولۇشقا بەل باغلىغان، كىيىن داڭلىق ھەيكەلتىراش رودىنىنىڭ شەخسىي كاتىپى بولغان. دەسلەپكى شېئىرلىرىنىڭ قۇرۇلمىسى مۇكەممەل، مەزمۇنى چۇشكۇن بولغان. رودىنىنىڭ تەسىرىدە ئوبيېكتىپ شەيئىلەرنى مەدھىيەلەشكە بۇرۇلۇپ، «يىلپىز»غا ئوخشاش نادىر شېئىرلارنى يازغان. ئۇنىڭ مۇھىم ئەسەرلىرىدىن «بېڭى شېئىرلار»، «ماريئانىڭ ھاياتى»، «ئوفىللىسقا بېغىشلانغان سونېت» قاتارلىقلار بار.

كۆز كۆنلىرى

ئۇلۇغ ئىگەم، ۋاقتى يەتتى ھەممىنىڭ
چىداپ كەلدۇق كۆيدۈرسىمۇ سەرەتان.
قېنى، قۇياش سائىتىگە چۈشۈرگىن سايە
قويۇۋەتكىن شامالىرىڭنى
تۈلپار كەبى كەزسۇن باياۋان.

پىشسۇن ئەڭ ئاخىرقى مېۋىلىرىمۇ،
جەنۇب ئاپتېپىنى بەرگىن نەچچە كۈن.

قىيامغا يەتسۇن تېخىمۇ
ئاداققى شىرنىلىكنى سۈمۈرۈپ ئۈزۈم
جۇلالىنىپ مەيى كەبى گۈلگۈن.
ماكانسىزلار يۇرەر بولۇپ سەرگەردان،
غېرىبلارنىڭ كۈنى ئۆتەر پەرىشان.
كىتاب ئوقار، مەكتۇپ يازار تۇنلەردە،
ئورمانلاردا كېزەر ۋە يەنە
يوپۇرماقلار بولغاندا خازان.

ياشلىقتىكى چۈش

ئاھ، شۇلارنى سۆيمەن —
توسۇن ئاتالارنى مىنىپ تۇن بويى
تۈياقلارنىڭ بورانلىرىدا
مەشئەللەرنى يەلپۈتكەن
لەپىلدىگەن سۈمبۈل چاچلاردەك.
قوش ماچتىلىق يەلكەن بېشىدا
تۇرىمەن جەۋلان قىلغان بايراقتەك.
ئۇستۈمدە چاقنار قىپقىزىل ساۋۇت،
ۋۇجۇدۇم تۇم قارا سىياھ چاچقاندەك.
ئارقامدا قاتار يەنە ئون كىشى
چاقنار تۇندىكى يۇلتۇزغا ئوخشاش
گاھى يوقىلىپ كېچىدىنمۇ بەك.
يېنىمدا تۇرىدۇ قانداقتۇر بىرى
ياڭرىتىپ مەن ئۈچۈن خىيالىي مەنزىل
چاقنىغان كاناينىڭ بوغۇزلىرىدىن

نەرسىلىك يا جىمجىت كېچىدەك بالقىپ.
گۈياكى بىر تەلۈە چۈشلەردەك
چىقتۇق ئۇنىڭ قېنىدىن قاچقىپ.
ئۆيلەر ئالدىمىزغا كەلدى سەجدىدە،
يوللار تەزىم بىلەن ئالدى قوينىغا،
مەيدانلار جىمجىتقىنا قالدى ئارقىدا.
قوغلاپ يېتەرمىز هەممىنى هامان
ئاتلار بوراندەك
تۈياقلار گۈلخان.

ئېغىر كۈنلەردە

شۇ تاپتا دۇنيانىڭ قاي بىر يېرىدە
يىغلايدۇ بىمەھەل ئاھ ئۇرۇپ بىر كىم
يىغلار مەن ئۈچۈن.

شۇ تاپتا كېچىنىڭ چوڭقۇر قوينىدا
كۈلىدۇ بىمەھەل، كۈلىدۇ بىر كىم
كۈلەر مەن ئۈچۈن.

شۇتاپتا دۇنيانى كېزىدۇ بىر كىم
كېزىدۇ ۋەجىنى بولمايدۇ بىلىپ
يولى مەن تامان.

شۇ تاپتا دۇنيانىڭ قاي بىر يېرىدە
نېچۈنكىم جان ئۈزدى، ئۈزىدى بىر كىم
ماڭا تىكىلىپ.

يىلپىز

ـــ پارىژ ھايۋانات باغچىسىدا

تۆگىمەس رىشاتكىلار ماڭسا ـ ماڭسا،
تالجىقتى، زەئىپلەشتى كۆزى مانا.
كۆرمەس ئۇ شادىلاردىن باشقىسىنى،
كەينىدە شادىلارنىڭ يوقتۇر دۇنيا.

بەقۇۋۋەت پۇتلىرىنى نازۇك دەسسەپ،
شۇ كىچىك دائىرىدە ئايلىنار ئۇ.
قۇدرەتنىڭ تەنتەنىسى ئەجەبمۇ تار،
بۇيۇك بىر ئىرادىدىن يۇلقۇنار ئۇ.

كۆزىنى ئاچار ئۇنسىز گاھى ـ گاھى،
مەنزىرە نىگاھىغا بولار ئايان.
سىلكىنگەن ۋۇجۇدىدىن ئۆتۈپ جىملىق
يوقلار يۇرىكىگە چۆكۈپ شۇ ئان.

ئايرىلىش

ئايرىلىش دەردىنى يەتكۈچە تارتتىم،
تونۇشۇپ بۇاپا، رەھىمسىز بىلەن،
ئاھ، گۈزەل چاغلارنى غەل ـ پال كۆرسىتىپ
مىڭ پارە ئەيلىدى دىلنى شۇ لېۋەن.

يېنىڭدا ئېپقال، دەپ يېلنايمۇ مەن
چاقىردى ئسسمىنى ماڭسام مەن ئۇزاپ.
سەدەپتەك سۇپسۇزۇك ئاشۇ نازىنىن
جىمى ئايالالاردەك چېكەر ھەم ئازاب.

سلكىپ ئۇ قولىنى تۇرار تەلمۇرۇپ،
مەن ئۇچۇن ئەمەستۇر، ئەمەستۇر بىراق.
بىلمىدىم زادىلا،
بىر غېرىب كاككۇك
ئايرىلدى دەرەختىن ئۇۋسىن تاشلاپ.

تۇيغۇ

چەكسىز كۆكتە قورشالغان بايراق مەن گويا،
بەرداش بېرىپ يوپۇرۇلۇپ كەلگەن بورانغا.
يەر يۈزىنى سۇكۇت باسقان، يوقتۇر ھېچ سادا،
ئىشكىلەرمۇ چىلك ئېتىلگەن، تۇرخۇنلار جىمجىت،
روجەكلەرمۇ تىترىمەيدۇ،
تۇپراق بىناۋا.

بىلدىم، بوران ھۇۋلىماقتا گويا دېگىزدەك،
يۇلقۇنمەن، يىقىلمەن يەنە ئۆزۈمگە.
تاشلىنىمەن چەكسىزلىككە، تەكرار ۋە تەنھا
جەۋلان قىلىپ ئاشۇ بۇيۇك بوران ئەۋجىدە.

پېتېر خاندىكې

(1942 ــ) ئاۋستىرىيەنىڭ مەشھۇر دىراماتورگى، شائىرى، يازغۇچىسى، 1965 ـ يىلىدىن 1979 ـ يىلىغىچە گېرمانىيەگە بېرىپ ئولتۇراقلاشقان، كۆپ خىل ئەدەبىيات مۇكاپاتلىرىغا ئېرىشكەن، 1966 ـ يىلى «تاماشىبىنلارنى تىللاش» ناملىق دىرامىسىدا ئۆزگىچە ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، داڭق چىقارغان. خاندىكېنىڭ «گېرمان تىلىدىكى شېئىرلار»، «ئىچكى دۇنيا بىلەن تاشقى دۇنيانىڭ ئىچكى دۇنياسى» قاتارلىق توپلاملىرى بار.

تەتۇر دۇنيا

كۆزۈم ئوچۇق كەتتىم ئۇيقۇغا،
مەن نەرسىنى كۆرمىدىم، نەرسىلەر كۆردى مېنى؛
ئەينەكتىكى ئۆزۈمگە باقمىدىم، ئۇ باقتى ماڭا؛
مەن ماڭمىدىم، ئاستىمدىكى يول ماڭدۇردى مېنى؛
مەن سۆزلىمىدىم، سۆزلىمەكتە سۆز مېنى؛
دېرىزىگە قاراپ ماڭسام، ئېچىۋەتتى ئۇ مېنى؛
ئۆرە تۇرۇپ يېتىپ قالدىم؛

مەن كۆزۈمنى ئاچمىدىم، كۆز مېنى ئېچىۋەتتى؛
ئاڭلىمىدىم ئاۋازنى، ئاۋاز ئاڭلىماقتا مېنى؛
مەن سۈنى ئىچمىدىم؛ سۇ مېنى ئىچىۋەتتى؛
مەن نەرسىنى تۇتمىدىم، نەرسە تۇتۇۋالدى مېنى؛
مەن كېيىمنى سالمىدىم، كېيىم مېنى سېلىۋەتتى؛
بەزلىمىدىم ئۆزۈمنى، سۆزلەر مېنى بەزلىدى؛
ئىشككە قاراپ ماڭسام، تۇتقۇچ مېنى ئېچىۋەتتى؛
تۆڭلۈكنى ئېچىۋەتسەم، بوپ قالدى كېچە؛
تىنىق ئېلىۋالاي دەپ، چۆكتۈم دېڭىز تەكتىگىچە.

قورام تاشقا دەسسىسەم، ئوشۇغۇمغىچە كەتتىم چۆكۈپ؛
ھارۋا شوتىسىدا ئولتۇردۇم، پۇتلىرىمنى مىنگەشتۈرۈپ؛
كۈنلۈك تۇتقان ئايالنى كۆردۈم، قولتۇقۇم تەرلەپ كەتتى؛
بىر قولۇمنى سۈنسام كۆككە، ئوت كەتتى؛
ئالمىغا ئۇزارتسام قول، چىشلىۋالدى مېنى؛
يالاڭ ئاياغ يول ماڭسام، بەتنىكەمدىن تاش چىقتى؛
جاراھەتتىن سويسام داكىنى، جاراھەت داكىدىن چىقتى؛
سېتىۋالسام گېزىتنى، ئۇ مېنى ئوقۇۋەتتى؛
ئۆلتۈردۈم بىراۋنى قورقۇتۇپ، چىقماي قالدى زۇۋانىم؛
قۇلىقىمغا پاختا تىقسام، ياڭراپ كەتتى چۇقانىم؛
سىگنال ئاڭلىنار، بايرام قوشۇنى ئۇستۇمدىن
دەسسەپ ئۆتۈپ كەتتى؛
كۈنلۈك تۇتسام بېشىمغا، تاپىنىمدىن ئوت كەتتى؛
قېچىپ چىقسام شەھەردىن، ساقچىلار تۇتۇپ كەتتى.
پول ئۇستىدە كەتتىم پۇتلىشىپ،
سۆزلىدىم ئاغزىمنى يۇمماستىن تۇرۇپ،

نەرسنى تۇتتۇم مەن مۇشتۇمنى تۆگۈپ،
كۈلۈپ كەتتىم ئسقىرتىپ تۇرۇپ.
چاچلىرىمنىڭ ئۇچىدىن ئاقماقتا قان،
گېزىتنى ئاچسام، بوغۇلدى دىمىقىم شۇ ئان،
قۇسۇۋەتتىم ئېسىل نازۇ نېمەتنى،
بايان قىلدىم كەلگۈسىدىكى قىسمەتنى.
كايىپ كەتتىم يوق بىر ئىشلارغا،
ئۆز - ئۆزۈمنىڭ تېگىگە يەتتىم،
مەن بىراۋنى ئۆلتۈرۈۋەتتىم.

قۇشقاچ ملتىقنى ئالدى قارىغا،
كۆردۈم چۈشكۈنلەرنىڭ سائادىتىنى؛
ئەمچەكتىكى بوۋاق قۇچار ئۇمىدنى،
بىر كىشى كېچىدە ئەكەلدى سۈتنى.
پوسۇلكىنى سورار پوچتىكەش؛
باستېر چۆچۈپ كەتتى ئويغىنىپ؛
ساقچىلار تام تۈۋىدە تۇرار تىزىلىپ؛
ھەزىلكەش تاماشىبىنلارغا تاشلىدى بومبا؛
سۈيقەست يۈز بېرەر چىققاندا شاھىت.
پۈتبول كوماندىسىغا يەل بېرەر گۆركار؛
دۆلەت باشلىقى قەستلەر بولكىچى شاگىرتىنى؛
مارشال كوچىلارغا ئىسمىنى ئويار؛
تەبىئەت ساداقەتتە رەسىم سىزار؛
ئۆرە تۇرغان پاپانى قويۇپ بېرىدۇ چاچلار.
تىڭشا، گەردىش سىرتىغا چىقىپ قالدى سائەت!
باق، كۆيۈپ تۈگەي دېگەن شام كەتتى يوغىناپ!

تىڭشا، چۇقانلار يۈرەر تىلىنى چاينىاپ!
باق، چۆپلەر شامالدا قالماقتا توڭلاپ!
تىڭشا، ھۆركىرىگەن قۇشلار تۇرار ياڭراپ!
باق، كۆتۈرۈلگەن قوللار تۇرار ساڭگىلاپ!
تىڭشا، سوئاللار بۈيرۇق چۈشۈرەر توۋلاپ!
باق، ئاچ - زارلار كەتمەكتە سەمرىپ!
تىڭشا، قارلار كەتمەكتە چىرىپ!
سۇبھى نۇرى كەتمەكتە ئۆچۈپ،
تۇرار ئۇستەل بىر پۈتلۈق بولۇپ،
قاچقۇنلار ئولتۇرار باداشقان قۇرۇپ،
ئەڭ ئۇستۈنكى قەۋەتكە
تۇرار تىراللىبۇس بېكىتى قونۇپ؛

تىڭشا، ھاياتنىڭ يۈكسەك پەللىسى ــ
ئۆلۈمدەك تىمتاس!
ئويغاق تۇرۇپ كەتتىم ئۇيقۇغا،
قېچىپ كەتتى قەبىھ چۈشلىرىم
ئىللىق، مېھرىبان رېئاللىق تامان،
ــ ئوغرى كەلدى، قاتىلنى تۇت! دەپ
غىڭشىيدۇ ئۇ شادىمان!
جەسەت كۆردۈم دەپ سالمەن چۇقان
كەم - كوتسىز يالغان !

گېئورگى سېفېرىس

(1900 ــ 1971) گېرېتسىيە ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ مەشھۇر ۋەكىلى، ھازىرقى زامان ياۋروپا شېئىرىيىتىدە بىرقەدەر گەۋدىلىك ئورۇنغا ئىگە شائىر. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «بۇرۇلۇش نۇقتىسى»، «رىۋايەت ۋە تارىخ»، «دېڭىز خاتىرىسى» قاتارلىقلار بار. ئۇ ئۆمرىدە مىللىي ۋە شەخسىي دەرد ـ ئەلەملەرنى بېشىدىن كەچۈرگەچكە، شېئىرلىرىدىن بىر خىل ھەسرەت پۈراپ تۇرىدۇ. ئەمما، ماھىيىتىدىن ئالغاندا، يەنىلا ئاكتىۋاللىق ھەم ئۈمىدۋارلىق ئەكس ئېتىپ تۇرىدۇ. ئۇ 1963 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

بۇرۇلۇش نۇقتىسى

پۇرسەت،
مېنى سۆيۈندۈرگەن قول
ئېلىپ كەلگەن پۇرسەت بۇ ماڭا،
قانات قېقىپ قارا كەپتەردەك
تۇن كېچىدە كەلدى يېنىمغا.

ئاپپاق بىر يول ياتار ئالدىمدا،
تىنىقلىرى يېنىك ھەم سەبىي.

تاماملاندى كەچلىك غىزامۇ،
پۇرسەت پەقەت بىر تال قۇم كەبى.
تاقەت قىلدىك ئېغىر كۈنلەرگە،
ئۇندىمىدىك چىشلەپ لېۋىڭنى.
يەتتە باشلىق يالماۋۇز گويا
كېزىپ يۈرەر ئېرەمبېغىڭنى.

ھەسرەتلىك قىز

خيال سۈرۈپ تاشنىك ئۈستىدە
ئولتۇرسەن گۈگۈم ۋاقتىدا.
ئېقىپ چۈشەر قارىچۇقلىرىڭدىن
تارام - تارام ھەسرەتلىك ناخشا.

جۇدۇن سوققان يوپۇرماق كەبى
تىترەر تامدەك ئاقارغان لېۋىڭ.
نېمە قىسمەت قىينىدى سېنى،
دەرد تۆكىدۇ، يىغلايدۇ قەلبىڭ.

ئارام بەرمەي پىنھان تىلىكىڭ،
تۆكۈلدۇ كۆز يېشى بولۇپ.
تېۋىنىدۇ قاياقلارغىدۇر،
تولغان تېنىڭ ھەر يان تولغىنىپ.

ئاھ ئۇرمايسەن چەكسەڭمۇ ئازاب،
ئۇرغۇپ تۇرار شۇنداق بىر قۇدرەت.

كۆكتە يۇلتۇز چېچەكلىگەندەك
سېھرى بېرەر ئالەمگە زىننەت.

ئەسلىمە

ـــ دېگىزمۇ قالمىدى.
«ئىنجىل»دىن

قولۇمدا پەقەت قالدى بىر تال نەي،
كېچە جىمجىت، ئاي يۇزى سۇنۇق،
يامغۇر ھىدىدە خۇش پۇرار تۇپراق.
پىچىرلىدىم: ئەسلىملىرىم،
تېگىپ قويساڭ چاقىدۇ چاقماق،
ئاسمان بەك كىچىك، قالمىدى دېگىز،
كۈندۈزىدە ئۆلتۈرگەنلەرنى
ياريار ھارۇنغا سېلىپ
تۆكۈۋېتەر تاغنىڭ كەينىگە.
خىيال سۈرۈپ چالمەن نەينى؛
ئۇ قېرى چوپاننىڭ سوۋغىسى ماڭا،
خەيرلىك كەچ دېگەن مەن ئاڭا.
خەقلەر تەرك ئەتتى بۇنداق سالامنى:
ئويغىنىپلا ئېلىپ ساقالنى،
باشلۇېتىدۇ قىرغىنچىلىقنى،
يوق ئۇلاردا سۆيگۈ، ھېسسىيات؛
بىلىمىز، ئۆلۈم ھامان ئالار ھېسابات.

بىر ناخشىغا چالغۇم بار نەينى،
خجىلمەن ئۇ دۇنيا ئالدىدا،

كېچە كەيىندىن
ۋىجدانىمنىڭ روجەكلىرىدىن
تىكىلىپ تۇرىدۇ ئۇ دۇنيا ماڭا،
پۈتۈلگەن ئۇ شۇنداق سۆيگۈدىن
تىرىك تەنلەردىن، يورۇق دىللاردىن
ئۆلۈملەرگە تىز پۈكمەيدىغان
ئىنسانلار، تاشلار، سۇ ۋە گىياھتىن.

يۇرۇپ كەتتىم خىرە يول بويلاپ
كىرىپ قالدىم كونا بېغىمغا،
كۆمۈۋەتتىم نېيىمنى يەرگە
پىچىرلىدىم ئۆزۈمگە يەنە:
ھامان بىر كۈنى تىرىلەر ھەممە،
قىزىلگۈلدەك ئېچىلىدۇ تاڭ،
كۆكلىگەندەك باھاردا ئورمان
يارىلىدۇ دېڭىز ۋە ئوكيان،
ئافرودىتنى تۇغار دولقۇنلار،
بىز ئۆلگەن ئۇرۇق.
غېرىب ئۆيۈمگە يول ئالدىم شۇ ئان.

ئودىسسئوس ئېلىتىس

(1911 ــ) گىرېتسىيەنىڭ كولىت ئارىلىدا تۇغۇلغان، ئافىنا ئۇنىۋېرسىتېتىدا قانۇن ئوقۇغان، كېيىن فىرانسىيەگە بېرىپ ئەدەبىيات ئۆگەنگەن. «نىشان»، «يېڭى كۆتۈرۈلگەن قۇياش» قاتارلىق دەسلەپكى شېئىر توپلاملىرىدا سۇررېئالىزملىق تۈس قويۇق ئەكس ئەتكەن. 1943 ـ يىلى نەشر قىلىنغان «تەڭرىگە نالە»، «ئەلۋەتتە» ناملىق داستانلىرى 20 ـ ئەسىردىكى مەشھۇر ئەسەرلەر دەپ قارالماقتا. ئۇ 1979 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

قەھرىمان مەرسىيەسى

ــ ئالبانىيە ئۇرۇشىدا قۇربان بولغان قۇرۇقلۇق ئارمىيە لېيتىنانتىغا بېغىشلايمەن.

1

قۇياش تۇنجى رەت قونغان شۇ جايدا
ۋاقىت قىز كۆزىدەك ئېچىلغان چاغدا
ئۆرۈك چېچىكى قارەك تۆكۈلۈپ
ئاتلار تۇيىقىدىن ئوت چېچىلغاندا

مەغرۇر سلكىندۇ دۇب ياپراقلرى
ھەربىي تۇغ چوققدا قىلدۇ جەۋلان
ئۇندا ياراق تۇتۇپ باقمغان ھېچكىم
تەڭرى ياراتقان بۇ چەكسز جاھان
سەھەر مەڭزىدىكى شەبنەمدەك گويا
تاغلار ئېتىكىدە چاقنايدۇ شۇئان.

تەڭرى ھەسرەت چېكىدۇ شۇ تاپ
بىر قارا كۆلەڭگە كېلىدۇ يامراپ.

يادەك ئېگىلدى ئازابنىڭ بېلى
گۈللەرنى خار قىلدى بىر نەجس قولى؛
قۇرۇپ كەتكەن ئەسكى يارلىقتا
ماتەمدىن بوغۇلدى ناخشىنىڭ گېلى؛
ئاراللار مۇزلىغان راھىب بېشىدەك
توغرايدۇ سۇكۈتته قاقشال بولكىنى.
يۇرەكلەرنى تېشپ كىردى قش،
يۇز بېرەمدۇ كۈتۈلمىگەن ئىش.
تاغلار ئات يالىسىدەك كەتتى ئۆركەشلەپ.

بولكا ئۇۋاقلىرىنى قىلدۇ تەقسىم
قۇرغۇيلار ئېگىز كۆك قەرىگە ئۆرلەپ.

2

بالقىدى قۇرتلاپ كەتكەن كۆلدىن ھاياجان.
يوپۇرماقلارنى چىرمغان بوران
قۇسدۇ پاسق ئۇستىخانلارنى.

مېۋىلەر تۆكۈرەر ئۈرۈقلىرىنى
تۆپراق يوشۇرىدۇ قارا تاشلارنى.
ۋەھىمە چاشقانەك قازىدۇ كامار
چىشى بۆرىدەك كۈل رەڭ بۇلۇتلار.
ئاسمان ئورمىنىدىن چىقىدۇ ھۆۋلاپ،
قارا يامغۇرنى كېلىدۇ باشلاپ،
سوغرە مۇزدەك قار ياغىدۇ لەپ ـ لەپ
تاقىر جىلغىلارغا كىرىپ ئۇ قىستاپ
ئالماقچى بولىدۇ ھەركىمدىن جاۋاب:
ئوت ياكى شەمشەر!

ئوت ۋە شەمشەر تۆتۈپ يول ئالغانلارغا
رەزىللىك بەلكىم بۇنىدىن باشلىنار.
نائۇمىد قالماس كىرىست زادىلا
تۇرسىلا يىراق ـ يىراق جايلاردا
ۋېئولىت گۈلى بولۇپ تىلتۇمار.

3

كېچە ئۇلار ئۇچۇن ئازابلىق كۈندۈز
ئۇلار پولاتلارنى ئېرىتەر،
يەرنى چاپناپ تۆكۈرەر،
پۈرايدۇ تەڭرىسى تاپىدىن بەتتەر.

ھەربىر چاقماق ئۇزىتىدۇ ئۆلۈمنى كۆككە
تىكىلىدۇ ئۆلگەنلەرگە بولۇپ ئۇ كۈلكە
نېمە دېسە دېسۇن تەقدىر ھەر نېمە.

پىستان چاقتى ئوقلار بىردىن، يىغلىدى روھلار
ئۈچۈپ كەتتى ئوق پارچىسى قۇياشقا قاراپ
دۇربۇن، قورۇل، زەمبىرەكلەر قالدى ھەم توقۇلاپ.

ئاق خەسنى يىرتقاندەك بوران
تېشىلگەندەك جىگەر، ئاشقازان
پولات قالپىقى چۈشتى دوملاپ
شۇنچىلىك ئاسان...

تۇن پەردىسى يېيىلدى بىراق،
جان تالاشقان يىلانغا ئوخشاش
قاراپ تۇرۇپ ئەزرائىل ئۇزاق
زەردە بىلەن پاتۇردى تىرناق.

4

ئۇ ياتىدۇ كۆيگەن پىلاش ئۈستىدە،
مەيىن شامال تاراپ ئۆتەر چېچىنى.
قۇلىقىدا تۇرار بىر تال يېشىل چۆپ
قۇشقاچ تاشلاپ كەتكەندەك باغ ئىچىنى.
كېچىدىكى تىلسىز ناخشا ئۇ گويا
يا ئەمدىلا توختاپ قالغان بىر سائەت
كىرپىكلىرى دەيدۇ: «ئەلۋىدا، باللار»
چۆچۈشلىرى قېتىپ قالغان تاش پەقەت...

ئۇ ياتىدۇ كۆيگەن پىلاش ئۈستىدە،
ئەتراپ زۇلمەت قاپلىغان چۆل ـ باياۋان.

ئېچىرقىغان ئىتلار ھاۋشىپ تىنمايدۇ،
تاش كەپتەردەك قېتىپ قالغان سائىتى
ئۇندىمەستىن نېمىندۇر تىڭشايدۇ.

كۆيدى كۆلكە، پاڭقاي بولدى زېمىنمۇ
نالىلەرنى ئاڭلايدىغان كىشى يوق،
دۇنيامۇ ھەم بولۇپ قالدى قۇپقۇرۇق.

ئاشۇ بەش تۈپ قارىغاينىڭ ئاستىدا
شامغا ئوخشاش بىرنەرسە يوق كېچىدە،
ئۇ ياتىدۇ كۆيگەن پىلاش ئۈستىدە.
قالپاق قۇرۇق، يەر بويالغان قان بىلەن،
ئولۇك يېنىدا سۇنغان بىلەك ياتىدۇ.
ئىككى قاشنىڭ ئارىسىدا قارا ئىز
قېتىپ قالغان ئەسلىمىلەر ياتىدۇ.

قارىمغىن ئاڭا سىنچىلاپ
تاماملانغان بۇ جايدا ھايات.
سۆزلىمەي قوي، نېمىلەر بولدى،
چۈشلەر كەتتى ياساپ ھەم قانات.
ھەش - پەش دېگۈچە ئۆتتى ھەش - پەشلەر
خوش دېمەستىن مەڭگۈلۈك قۇياش
كېتىپ قالدى بىزلەرنى تاشلاپ.

5

قۇياش، قادىر ئىدىڭىزغۇ سەن ھەممىگە؟
قۇشلار، پۈتمەس ئىدىغۇ شاد كۆيلىرىڭ؟

بۇلۇتلارنى تېشىپ ئۆتكەن ئىدىك نۇر،
قېنى، ئەي باغ، پورەكلىگەن گۈللىرىڭ؟
قارا يىلتىز، سېنى نەي قىپ چالار كىم؟
تەنها دەرەخ تىترىگەندەك يامغۇردا
روھسىز تەندىن تەقدىر بىزار بولغاندەك،
شۇرغاندا سەۋدايى ئاھ ئۇرغاندەك،
جۇپ كۆزلەردىن ئاقار ياشلار تامچىلاپ.
بۇركۈت سورار: قېنى قەيسەر ئەزىمەت؟
قايغۇرىدۇ ئانا چېكىپ مۇڭ ـ ھەسرەت.
ئاھ، ئانىلار ئىزدەر ئوغۇللىرىنى
دوستلار سورار: قېرىندىشىم قېنى دەپ.
سىلاپ باقار قارنى ـــ
قولنى كۆيدۇرەر،
سىلاپ باقار قولنى ـــ
توڭلاپ ئۇششۇگەن،
چىشلەپ باقسا ناننى ـــ
تامار قىزىل قان.
كۆككە باقسا قانسىرىغان كۆك ـ ئاسمان،
نېچۈن، نېچۈن ئۆلۈم بەرمەس ھارارەت،
نېچۈن نانمۇ شۇركەندۇرەر تەنلەرنى،
نېچۈن قۇياش چاقنمايدۇ ئاسماندا،
ۋاھ دەرىخا، ئېيتقىن بۇ نە كارامەت؟

6

ئۇ قاملاشقان بىر يىگىت ئىدى،
تۇغۇلغاندا تاغلار ئەگگەن بېشىنى.

خۇشاللىقتىن كۈلۈپ كەتكەن باشاقلار
سلىس تېغى ئۇنى ئىللىق پەيلەپ،
ئىگىزىغاندا سۇرتكەنىدى يېشىنى.
يۇنانلىقلار كەلدى قورال كۆتۈرۈپ
شىمال ياقتىن سوققان شامال دەممۇدەم
يۆگەك بىلەن كۆككە ئاتتى ئۇچۇرۇپ...
ئۆتتى يىللار، باھادىرلار ئات مىنىپ
كۆرسىتىشتى ئوقيا ئېتىپ كارامەت.
دولقۇن ياساپ ئاققان ستۇن دەريا سى
ۋادىلاردا ئاپپاق سىگان گۈلىنى
كولدۇرمىدەك جىرىڭلاتتى رەتمۇرەت.
ئۇپۇقلاردىن كەلدى دېڭىز چوپىنى
ئاق يەلكەنلىك پادىلارنى ئەكەتتى.
ئۇندا دېڭىز ئېغىر - ئېغىر ئۆكسۈيدۇ،
قورام تاشمۇ يىغلار چېكىپ نادامەت.

يىگىت بولدى ئۇ بەقۇۋۋەت زەبەردەس،
كېچە قىزلار ياتار ئۇنىڭ قوينىدا.
ئۇ بۇلغايدۇ كۆڭلىكىنى يۇلتۇزنىڭ
پاك مۇھەببەت كۆۋرەيدۇ قېنىدا
زېمىندىن ئۇ سۈمۈرۈپ خۇش پۇراقنى
قىزلار بىلەن چۈشىدۇ شوخ ساماغا
قۇياش ئۆرلەپ، سەھەر ئاڭلاپ قالغۇچە،
كۆرىدۇ تاڭ، گۈللەرنى ئۇ پەيلەپ
ئوينار يۇمران شاخلاردىكى قۇياشنى،
ئېيتىپ بېرەر ياكى مۇشۇكياپىلاققا

مۇڭلۇق ئەللەي ناخشىسنى پىچىرلاپ،
تىنىقىدىن كېلەر رەيھان گۈپۈلدەپ،
يۇڭلۇق كۆكسى شۇنچە مەغرۇر ـ مەردانە
ھۆر ئىستىكى تۇرار ئۇندا پارتلاپ...
يىگىت ئەمدى بىر جەسۇر ئوغلان،
پۇزۇر فورما، يېنىدا ناگان.
ئەزىمەتتەك تاشلايدۇ قەدەم،
مىس قالپىقى چاقنىغان نىشان
(تېشىپ ئۆتتى ئوق شۇنچە ئاسان
سۇرەلمىدى بىچارە زۇۋان !)
سەپداشلىرى تۇرۇپ يانمۇيان
قىساس ئالدى مەلئۇنلىرىدىن
ئادالەتنى قىلىپ نامايان!
چېكسىدىن تېمىپ تۇرار قان
ئالبان تاغلىرى سالدۇ چۇقان،
ئېرىپ كېتەر مۇزلۇق چوققىلار
ۋۇجۇدىنى پاكلايدۇ قىيان،
ھالاك بولغان قەيسەتتەك گويا
ياتىدۇ ئۇ سەھەر قويىندا
جىمجىت بىزۇۋان.
ئىككى قولى چەكسىز بايا ۋان،
ئاھ، لەۋلىرى ئۇرمايدۇ خەندان،
چاقماق چاقىدۇ ئالبان تاغلىرى
زارلانمايدۇ ۋە تۆكمەيدۇ ياش
چۇنكى يىگىت ئەزىمەت ئوغلان.

7

كېچە كەبى قاپقارا ئورمان،
يىرتقۇچتەك ئېتىلىپ كېلىدۇ بوران.
چوققىلار تىزلىنىپ قىروۋ ئۈستىدە
پاناھلىق ئۇچۇن ئىزدەيدۇ ماكان.
جەسەتلەرنىڭ ئۈستىدىن
قىياغا يامشار ھۆركىرەپ ھاڭلار...
ئوغلىنى يوقاتقان سەۋدايى ئانا
كۆكسىدە كىرىستتەك بىر تال يېشىل چۆپ
ياش تۆكمەي ئايلىنىپ يۇرىدۇ ھەر يان.
بېلىدە ئۇنىڭ قارىلىق بەلباغ،
ھىلال ئايدەك بىر مېدالىيون.
ھەسرىتىنى كۆرمىسۇن دەيدۇ
ئېقىپ چۈشسە يۇلتۇز ۋە چولپان
يۇگۇرۇپ - يۇگۇرۇپ توختاپ قالدۇ
ھاسراپ، ھۆمۈدەپ، ئەنسىز بىدەرمان...

يىرتقۇچتەك ئېتىلىپ كېلىدۇ بوران.
غېرىبلىق چىرمىشىپ ئالار پېشگە
تىڭشايدۇ يىراقنى، گۇڭگا كۇنلەرنى
سەجدىگە ئولتۇرۇپ بۇلۇت كەينىدە.

چاڭگىدەك چۇۋۇلغان ئاتا چاچلىرى
مەيلىلا، ئىچىنى بوشاتسۇن يىغلاپ
مەيلىلا، مۇز يېغىپ تۇرغان ئۆيىدە

ئولتۇرسۇن يېگانە ئويلاپ تېڭىرقاپ.
كىملەرنى تۇل قىلمىغان تەقدىر
يىغلاشقا ياراتقان قىز ـ ئاياللارنى
ئەزىمەت ئەرلەرنى جەڭگە ئاتاپ
گۈللەر يارالغان قىزلار كۆكسىگە
دولقۇنلار غەزەپتە نەرە تارتىشقا
قانلار ئېقىشقا
ئەركىنلىك ئەبەدىي نۇرلار چېچىشقا.

8

يىتتى يەر يۈزىدىن ئۇنىڭ ۋەتىنى،
كۆتۈرمەيدۇ ئەرلىك غۇرۇرى بۇنى،
قۇياشقا ئىلتىجا قىلىپ باشقىدىن
ئىزدەيدۇ يېڭى دېڭىز يولىنى.
ياكى يۇغۇرۇپ سۇ ۋە تۇپراقنى
باشقا بىر ئاسماندا قىلىدۇ بەرپا
گىرېتسىيەلىك ئاچا ـ سىڭلىنى
قۇياشقا دەڭلار، ئاچسۇن يېڭى يول
باشلاپ بارمىسۇن دەستار گۈلىگە
ئېچىلسۇن دەستار گۈل يېڭىچە تۇستە
ئۇزۇپ خار قىلمىسۇن ئۇنى نىجىس قول.

ھۆرلۈككە ئېرىشسۇن ياۋا كەپتەرلەر،
دەردىنى تۆكمىسۇن دېڭىز ۋە ئارال.
شامال پۇشتەك قىلىپ قۇلۇللەرنى
ئازاب ـ ئوقۇبەتتىن بەرمىسۇن سىگنال.

ئېچىلار ئاتلىق قوشۇن بېغىدا
روھلارغا ئىلھام بەرگۈچى ئەتىر
ئۇندا كۆز چاقنىتار شوخ كېپىنەكلەر
قىزدەك رەڭدار كېپىنەكلەر
قۇياش نۇرىنى سۆيىدۇ لەۋلەر
گۈل چاڭلىرىدىن مەست بولار قوڭغۇز
تىڭشايدۇ شاخلاردا قۇشلار زوقلىنىپ
خسلەتلىك ئۇرۇقتىن بۇ ئېسىل دۇنيا
كەلدى ئەلمساقتىن شۇنداق تۆرىلىپ.

9

ئاتا قىلساڭچۇ يېپىيڭى قولنى
ئېيتىپ بەرمەكچى ئۆرلەپ ئۇ ئەرشكە
يۇلتۇز باللىرىغا ئەللەي كۇيىنى.
ئاتا قىلساڭچۇ يېپىيڭى پۇتنى
پەرىشتىلەر بىلەن ئۇ ئويناىدۇ ئۇسسۇل
پەرۋەردىگار، بەر ئاڭا شۇنداق كۆز
كۆرۈنسۇن ياري بولۇپ قىزىلگۇل.
ئاتا قىل ئاڭا ساپ ۋە يېڭى قان
شادلىقتىن يايرىسۇن ئېچىلىپ راسا
يەنە بەرسۇن ئېغىزىنى سولماس غۇنچىدەك
ئۇپۇقلارغا دېمەكچى ئۇ ئەلۋىدا.
كۇندۇزى شاپتۇللارغا بولۇپ پاسبان
كېچىسى ئېكىنزارنى قىلار پەرۋىش
ئۇ چەكسىز دالىغا يېقىپ يېشىل شام
قۇياشقا تېۋىنىپ سالىدۇ چۇقان.

قۇيۇندەك چاپىدۇ جەڭ ئاتلىرىدا
بولۇپ ئاكىللىستەك قورقماس قەھرىمان.
سىرلىق ئاراللارنى كېزىپ چىقىدۇ
سۆيىدۇ تۇخۇمسىمان كىچىك تاشلارنى
سوغرە تاتلىق ئۇيقۇغا چۆكۈپ
چۈشلەر دېڭىزىنى ئېتىدۇ سەيلان
ئىزدەيدۇ يېڭى پۇت، يېڭى قولنى
يېڭى كۆز، يېڭى قان ۋە يېڭى تىلنى
گىگانت تاش ئۇستىگە چىقىپ مەردانە
مۇقەددەس ئاۋازدا دەيدۇ: «ئەزرائىل،
ئەمدى ئېلىشايلى راسا بىر مەيدان».

10

بېغىشلايمىز ئاڭا دەپ ھايات،
قۇياش ۋە شامالارغا قىلار قەسەمىيات،
رەزىللىك بەربىر بولىدۇ بەربات.
چىنار شاخلىرىدىن تۆكۈلۈپ تۇرار،
ئالتۇندەك شولىلار، زۇمرەت شەبنەملەر
كىرىست يالتىراپ كۆزنى چاقنىتار،
زاھىر بولغاندەك ئالىيجانابلىق
خەيرلىك دەس تۇردى قولىدا قىلىچ
جاكارلىدى ئۇنىڭ كۆزىچە:
«مەن ھايات تېخى» دەپ شۇنچە جارانلىق.
ئامان بول، قەدىمىي دەريالار، تاغلار.
تەڭرى ئوغلىنى كۆردۈڭ سەھەردە
چىشلەپ تۇرىدۇ ئانار شېخىنى
پاكلىنىپ زۇمرەتتەك سۈزۈك كۆللەردە؛

ئامان بول، سەھرانىڭ ئالقات دەريخى،
ياسانغىن پۇركىنىپ قىزىلگۈللەرگە
ئاندىرو① چۈشىنى كېتەر ئوغرىلاپ؛
ئامان بول، قاينىغان چەشمە بۇلاقلار،
پۇتىغا سۆزلىمە ئاستا پىچىرلاپ،
ئەي، جانان، سەن ئۇنىڭ يۈرەك پاردىسى،
بۇلبۇلى، يۇلتۇزى، مەريەم ئانىسى،
چۈنكى ئىنسانىنىڭ ئۆمرىدە پەقەت
مۇھەببەت يالقۇنى چاقنايدۇ بىر رەت،
يۇلتۇزغا تولىدۇ سېھىرلىك ئاسمان،
قۇشلارنىڭ قەلبىدە بېزىلەر ئورمان،
شائىرنى ئىپارغا پۈركەيدۇ رەيھان.

بايقالسا ناۋادا پىنھان رەزىللىك
ئۆرتىگىن، يوقاتقىن، پاكلانسۇن جاھان.

11

ھەسرەت چېكىپ كۆزى ئاققان گۈناھكارلار
بەختسىزلىكتىن قېچىپ جان تالاشقانلار
تېڭىرقاپ يۇرۇشەر تۇمان ئىچىدە
قايتىپ كەلدى ماڭلىيىدا پۆپۈكلىرى يوق
قايتىپ كەلدى پۇتلىرىدا تىرناقلىرى يوق
قايتىپ كەلدى دېڭىز سۈيى چايقىغان ـــ
يالقۇن تاغقا، ئۇزۇمزارلىققا
ئاينى ساپان قىلغان ئېكىنزارلىققا

① گرېتسىيەنىڭ دېڭىز ئارىلى.

ماندالىن بار ئۇندا تارى ئۇزۇلگەن —
تايغانلارنىڭ تىرنىقىدىن قان پۇراپ تۇرغان
قار - بوراندا يەسسەنگۈل ئېچىلىپ تۇرغان.

قارا بۇلۇت ئەسىر قىلدى گۈناھكارلارنى
يوق ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدا سۇپسۇزۇك شەبنەم
يوق قوي - پاقلان، ئېسىل شاراب، ئۇزۇم ۋە ناگان
يوق قەدىمىي كاۋچۇك ھەمدە غەزەپلىك بوران
ئىككى كۆزى تۇرار چەكچىيىپ
نىگاھىدا ئون سەككىز ئالەم.
قارا بۇلۇت ئەسىر قىلدى قوغلاپ كەينىدىن
يوق ئۇلارنىڭ ھەيۋە بىلەن تۇرغان تاغىسى
ئوقنى بەتلەپ تۇرغان دادىسى
ئوز قولىدا قەتلى قىلغان ئانىسى
ئۇسسۇل ئويناپ كۆكرەكلىرى يالىڭاچ
ئۆلۈملەرگە پىسەنت قىلماس مومىسى.

قارا بۇلۇت ئەسىر قىلدى شۇ گۈناھكارنى
چېكىنمەستىن كۆكتە قارا بۇلۇت ئالدىدا
مانا، تەنھا شەرەپ بىلەن يۈكسەلدى ئالغا.

12

ئۇ كېلىدۇ چىمەنلەردە مەرد قەدەم تاشلاپ
يۈكسىلىدۇ كۆككە، چېھرى شەپەقتەك چاقناپ.
گۈلچى قىزلار شوخلۇق بىلەن قىلىدۇ شەرەت
ئاۋازلىرى كۆكتە تاراپ كېتەر تۇمانەك
دەرەخلەرمۇ مېھرى بىلەن ئېگىلەر بېشىنى

شاخلىرىدىن قۇشلار ئۇچۇپ چىقار سالام دەپ
يوپۇرماقلار رەڭ تۇزەيدۇ قۇياش نۇرىدا
ئېيتقىنا بۇ نە كارامەت، زېمىنغا باقساڭ
ئاق تەنلىكلەر يەر ئاغدۇرار يېشىل سوقىدا
تاغ - چوققىلار يىراقلاردا چاقنايدۇ
ئۇپۇقلاردا باھار سۆيگەن تاغلارنىڭ
ئارمانلىرى ئىچ - ئىچىگە پاتمايدۇ.

چېھرىدە نۇر، يۈكسىلەر ئۇ پەلەككە
يورۇپ كېتەر قەلبى ئېمىپ قۇياشنى
بۇلۇت ئىچرە ئايان بولار ئولمەپس
ئەتراپىدا دوستلار ئۇنىڭ قاياشى...
مانا، قانەدەك جۇش ئۇرىدۇ ئارمانلار
چىغىر يولدا جەم بولۇپ بار ھايۋانلار
چېكەتكىدەك سايراپ سالار چۇقانلار
دەيدۇ گويا ئۇلار: چەكسىز بۇ ئالەم
بالىلىرىنى ئەخمەق ئەتكەن بىر ئادەم.

يىراقلاردا مىس قوڭغۇراق تىنماي ئۇنلەيدۇ
ئەتە چوقۇم كۆكتە پاسخا بايرىمى دەيدۇ !

13

كىرىستال قوڭغۇراق ئۇنلەر يىراقتا.
ئۇ قىلىدۇ بايان:
ھەسەل ھەرىسى ئىپار ئىچىدە ئۇزگەندەك جان
بۇ دۇنيادا ئۆرتىنىپ ئۆلگەنلەرنى؛
ئۇ قىلىدۇ بايان:

نۇرلىرىنى چېچىشقا قىلسىمۇ ئارمان
تۇنجۇقۇپ يەر تېگىدە قالغان سەھەرلەرنى؛
ئۇ قىلىدۇ بايان:
دىللاردا چاقناپ غايىب بولغان ئاق قارلارنى —
يىراقلاردا ئوق ئاۋازى ئاڭلانغاندا
ئالبان كەكلىكى كۆكتە پەريات ئۇرغاندا.
دەيدۇ ئۇلار: يىغلاشقىمۇ ئۇلگۈرمىدى ئۇ
سۆيگۈ ئەقىدىسى بولغاندا گۈمران
ئاشۇ چاغ ئۇلغىيىپ تېخىمۇ بوران
تورۇسىدا ئەسكى تۈگمەننىڭ
قۇشقاچلار قىلىشقان ناله - يۇ پىغان
مۇڭلۇق ناخشىلاردىن ئۆرتەنگەن جۇۋان
گويا ياغلىقىنى چىڭ چېكىلەپ
تۇرار روجەك يېنىدا ئېڭەكنى يۆلەپ
كېلىدۇ يىراقتىن ئەنسىز شۇم خەۋەر.
توختىدى ئىشكىدە تاراقلاپ بىر ئات
سۆزلەپ بەردى: يالغۇز قالدى بېشى دەپ
ئوچۇق كەتتى كۆزى دەپ
قىران ياشلىق سىڭىپ كەتتى تۇپراققا
يوللىرىغا ئەمدى باقما، دەپ.

14

تومۇردا ئارزۇلار جۇش ئۇرار مانا
ھەقىقىي دەملەرنى جاكارلار دۇنيا:
ھۆرلۈك، ئەركىنلىك
گىرىتسىيە زۇلمەتتە تاپتى يولىنى

هۆرلۈك، ئەركىنلىك
سەن ئۇچۇن قۇياشمۇ شادلىقتىن يىغلار.

دېڭىزغا چۆمۈلەر رەڭدار قىيالار
يەلكەنلىك كېمىلەر ئۇزەر يايلاقتا
ئاندىن تۇغما بوپ نومۇسچان قىزلار
ئەرلەرنىڭ كۆزىچە كېيىكتەك تاقلار
خجىللىق ئىسقىرتار شاخلار كەينىدە
دوستلار، ئەڭ ئېسىل جاي بۇ ئەسلىدە...
ھەقىقىي دەملەرنى جاكارلار دۇنيا.
يېشىل چىمەنلەرنى سۆيۈپ تالڭ نۇرى
شېشىدەك سۈزۈلۈپ كۈلگەندە ئاسمان؛
يالقۇنلۇق قۇياشتەك كەتتى نۇرلىنىپ
لەنىتى غېرىبلىققا كۆمۈلگەن ئارمان؛
ئۇنىڭ ئىستەكلىرى ئىدى بىر ژولقان؛
قۇشلار ئۇنىڭغا دەيدۇ مەرھابا،
ئەركەكلەر جان دوست دەپ، قىلار ئىلتىجا
«ئەي، بەخت قۇشلىرى، يوقالدى ماماتى»
جەننەتنىڭ زىياسى ئۇنىڭ بېشىدا
خىسلەتلىك نۇرلارنى بالقىتار قات ـ قات.

يىراقتا ئۇنلەيدۇ سۈزۈك قوڭغۇراق:
ئەتە چوقۇم تەڭرىنىڭ پاسخا بايرىمى.

ئېدىس سودىگەران

(1892 ــ 1923) رۇسىيەنىڭ پېتېربۇرگ شەھىرىدە شۇنىڭ تىلىدا سۆزلىشىدىغان فىنلاندىيەلىك ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، 1902 ـ يىلىدىن 1908 ـ يىلىغىچە پېتېربۇرگدا گېرمانىيەلىك ئاچقان بىر چېركاۋ مەكتىپىدە ئوقۇغان ھەم گېرمان تىلىدا شېئىر يېزىشقا باشلىغان، ئون بەش يېشىدا ئانا تىلى بولغان شۇنىڭ تىلىدا ئىجادىيەت ئېلىپ بارغان.

بۇ تالانتلىق ئايال شائىر ئوتتۇز بىر يېشىدا فىنلاندىيەنىڭ چېت بىر سەھراسىدا كېسەل سەۋەبىدىن ئالەمدىن ئۆتكەن. ئۇ ھايات ۋاقتىدا ئېلان قىلغان «شېئىرلار»، «سېنتەبىر لىرىكىسى»، «قىزىلگۈل مەرسىيەسى»، «كېلەچەك كۆلەڭگىسى» قاتارلىق تۆت توپلىمى ئەينى ۋاقىتتا ئوبزورچىلارنىڭ سوغۇق مۇئامىلىسىگە ئۇچرىغان بولسىمۇ، ئاتمىش نەچچە يىلدىن كېيىن ئۇ شىمالىي ياۋروپا ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ يېڭى سەھىپىسىنى ئاچقان دەپ ئېتىراپ قىلىنغان.

سوۋۇماقتا كۈندۈز...

1

سوۋۇماقتا زاۋالدا كۈندۈز...
قوللىرىمدىن ئىزدە هارارەت،
ئۇندا باهار تىنىقى ئاتەش،
باغرىڭغا ئال بىلەكلىرىمنى،
سۆزلەيدۇ ئۇ تىلەكلىرىمنى،
تەنلەر ئارا قۇترايدۇ تۇيغۇ،
قۇچقىمغا تاشلا بېشىڭنى،
نەقەدەر ئۇز، سۆيۈملۈك بۇ كەچ.

2

ئوتقاش كەبى سۆيگەن گۈلۈڭنى
تاشلىدىك پاك ماموق باغرىمغا.
قۇرۇپ كەتتى بىرپەستىلا ئۇ،
ئالسام ئاتەش ئالقانلىرىمغا.
كۆزۈڭ مۇزدەك تۇرسىمۇ چاقناپ،
گۈلتاجىڭنى ئالدىم ئاۋايلاپ.
نە ئۈچۈندۇر بېشىم بىردىنلا
كۆكسۈم تامان چۈشتى ساڭگىلاپ...

3

ۋىسالىغا يەتتىم مەن ئاخىر،
تونۇۋالدىم ئۇنىڭ تۇرقىنى.

ئاق بىلكىم ئۇنىڭ ئىلكىدە،
نازاكەتلىك شوخ كۆلكەڭ قېنى؟
مەغرۇر ئىدىم، ھۆرلۈكۈم قېنى؟
ئەسىر ئاغا تىترەك تەنلىرىم،
قۇلىقىمدا رەھىمسىز سادا
يەكسان ئەيلەپ زەئىپ چۈشۈمنى
يوپۇرۇلۇپ كېلىدۇ ماڭا.

4

چېچەك ئىزدىدىڭ
يەتتىڭ ئانارغا؛
بۇلاق ئىزدىدىڭ
يەتتىڭ دەريا‌غا؛
يەتمەكچى ئىدىڭ
گۈل رەنا‌غا،
بىر روھنى تاپتىڭ
قالدىڭ بالا‌غا.

كەچ كۈز

ئورمانلارنىڭ ئالتۇن رەڭگىدە
چايقىلىدۇ سۇزۇك كۈز پەسلى...
ئۇ جىلمىيىپ باقار ئالەمگە.
چۈشلىرىڭدە نە ئارزۇ، نە دەرد،
خالىمايسەن ياكى خىيابان.

كۆمۈلسەن گۈل - چېچەكلەرگە،
ئۇخلاپ ياتسائ، ياستۇق يېنىدا
ئوتقاشتەك مەي، بىر دەستە رەيھان...
كۆز كۆنلىرى ئۆڭدى تىلەكلەر،
سۇۋۇپ كەتتى ئۇنلۇك قوللىرى.
چۈشلىردە كۆرمەكتە ئەمدى،
تۆكۈلگەننى كۆمۈش گۈللىرى.

يۇلتۇزلۇق كېچە

بەھۇددۇر ئۇزاق كۈتۈشلەر
بەھۇددۇر چەككەن دەرد - پىغان،
گويا سېنىڭ كۈلكەڭگە ئوخشاش
مەنسىزدۇر بۇ زەئىپ جاھان.
تۆكۈلمەكتە مۇزدەك يۇلتۇزلار،
كېچە تىمتاس، كېچە مۇقەددەس،
چۈش قويىندا جىلمىيار سۆيگۈ،
سۆيگۈ ئىزدەر چاقناشنى مەڭگۈ...
بەھۇددۇر قورقۇپ يۈرۈشلەر،
بەھۇددۇر چەككەن دەرد - پىغان،
شۇنچە پۇچەك، مەنسىز جاھان،
ئەبەدىيلىك ئۇزۇكلىرىگە
سۆيگۈ بارمىقى كىرمەكتە ھامان.

تۇن لىرىكىسى

ئايدىڭ كېچە، ئوغۇز رەڭ كېچە،
زەڭگەر رەڭلىك يۈمران دولقۇنى.

نۇر ئېقىمى ئۆركەشلەر تىلسىز،
ئۇزەر قوغلاپ بىرى - بىرىنى.
كۆلەڭگىلەر قوندى يوللارغا،
ئۆكسۈپ يىغلار ساھىلدا چاتقال.
قىرغاقتىكى جاۋاھىراتنى
ساقلار گىگانت بەستلىك بىر چال.
ياز كېچىسى چەكسىز جىمجىتلىق،
چۈش قوينىدا تەۋرەر تەبىئەت.
دېڭىز ئۇزرە ئۇزگەن تولۇن ئاي،
نازاكەتلىك كۆرۈنەر قەۋەت.

ئېۋامانا

(1921 ــ) فىنلاندىيەدە 50 ـ يىللاردا قىزغىن قارشى ئېلىشقا ئېرىشكەن ئايال شائىر، شۇنداقلا كۆرۈنەرلىك نەتىجىگە ئېرىشكەن دراماتورگ، نەسرچى ۋە تەرجىمان. ئۇنىڭ ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «بۇ سەپەر»، «فارىنگېيت 121 گىرادۇس» قاتارلىقلار بار.

سەھەر پەيتى ماڭسام شۇ تامان

دەرەخلەردىن، يوپۇرماقلاردىن
سىرغىپ چۈشەر ياپيېشىل سەھەر؛
دەرەخلەردىن، يوپۇرماقلاردىن
تاراپ كېتەر قۇشلار ناۋاسى
شامال بىلەن ئۇيۇقتا قەدەر.
ئالمىشىدۇ پەسىللەر بىر ـ بىر،
سۆرەپ ھوسۇل ھارۋىلىرىنى
جىمجىت جىلغىدىن چىقار ئالتۇن كۈز.
جۈۋىسىنى يېپىنغاندا قىش
يوپۇقلىنار كەڭ دالا ـ ئېتىز.

يالڭاچلاندى دەرەخلەر تامام

يالڭاچلاندى دەرەخلەر تامام.
تۆلپارلىرىنى ئايپاق تۇمانىڭ
قوغلۇۋەتتى شۇ دەريا تامان.

يىراقلاردا ھاۋشيدۇ ئىتلار.
ھارۋىكەشسىز شۇ كىچىك ھارۋا
غايىب بولدى بىر ئۆزى تەنھا.
دەرەخ تۈۋىدە ئۇخلىسا يۈرەك
ئەرۋاھ ھەيدەپ كەتكەندۇر بەلكىم.
ئەرۋاھ چوقۇم ئەسلىمە دېمەك.
ئەجەب بالدۇر كەلدى بۇ كېچە،
قىش تەپتىمۇ قالدى يېقىنلاپ
قۇدۇق كەبى جىمجىت ھەم سوغۇق.

ب. كاپىلان

(1926 ــ) فىنلاندىيەنىڭ داڭلىق شائىرى. ئۇ شېئىرلىرىدا تەنقىد ۋە تەھلىلگە كۆپرەك ئەھمىيەت بەرگەن. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «سالقىن كېچە»، «قۇدۇق»، «ئايلىنىدۇ ئاق كېچە» قاتارلىقلار بار.

تىڭشا

تىڭشا
سۈكۈت ئىچىدە
قالمىدى سۈكۈت:
تىرناقلار،
سېپىللار.

گارسيا لوركا

(1898 ــ 1936) ئىسپانىيە شائىرى، 1936 ـ يىلى ئىچكى ئۇرۇشتا فاشىستلار پارتىيەسى تەرىپىدىن قەستلەپ ئۆلتۈرۈلگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى خەلق قوشاقلىرىنى مەنبە قىلىپ يېڭىلىق يارىتىشنىڭ ئۈلگىسى بولالايدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرى چوڭقۇر ئىجتىمائىي مەزمۇنغا، قويۇق رومانتىك كەيپىياتقا ئىگە بولۇپ، هازىرقى زامان ئىسپانىيە شېئىرىيىتىگە ناهايىتى كەڭ تەسىر كۆرسەتكەن. ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەرلىرىدىن «شېئىرلار»، «سىگان قوشاقلىرى»، «شائىر نيۇيوركتا» قاتارلىقلار بار.

ئاتلىق كىشىنىڭ ناخشىسى

كولدوبا
يىراق هەم تەنها.

تولۇن ئاي ئاستىدا قاپقارا تايچاق،
كاۋچۇك شاخلىرىدا يالتىرار مۇنچاق.
يوللار تونۇش ماڭا شۇ قەدەر،
كولدوباغا كەلمىگەن بىراق.

قىزارغان ئاي، قاپقارا تايچاق،
شامال ئارا كېزىمەن دالا.
كولدوبانلىك مۇنارلىرىدا
ئۆلۈم قاراپ تۇرىدۇ ماڭا.
قېنى چاپقىن، جەسۇر تايچىقىم،
ئەجەپ مۇشكۈل ئۇزاق بۇ يوللار!
كولدوباغا يەتمەستە تېخى
ئۆلۈم يۈگۈرۈپ ئالدىمغا چىقار!
ئەي كولدوبا
يىراق ھەم تەنھا.

جۇئان رامون جىمىنز

(1881 ــ 1958) ئىسپانىيەنىڭ ھازىرقى زامانداشى ئەڭ مۇنەۋۋەر رومانتىك لىرىك شائىرلىرىنىڭ بىرى. دەسلەپتە مودېرنىزمنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان، ئەسەرلىرىدە يۇرتنىڭ مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەشنى، تۇرمۇشتىكى خۇشاللىق ۋە غەم ـ قايغۇلىرىنى ئەكس ئەتكۈزۈشنى ئاساسىي تېما قىلغان، ئىچكى ئۇرۇش پارتلىغاندىن كېيىن، ئامېرىكا قىتئەسىگە سەرگەردان بولۇپ بارغان، 1956 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. «تەنھالىق سادالىرى»، «روھ سونېتلىرى»، «يېڭى تۇي قىلغان شائىرنىڭ خاتىرىسى»، «ناخشىلار»، «ئۆتكەن كۈنلەر» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى بار.

تەنھالىق

ھەممە مۇجەسسەم، ئەي دېڭىز، ساڭا،
يىراق ئۆزۈڭ يوقسىز ھەم تەنھا،
ئۆزۈڭ ئۆزۈڭدىن بەك يىراق ئەمما!

دولقۇنلىرىڭ سۆيۈپ مەڭزىمدىن،
تارام ـ تارام ئەيلەيدۇ يارا،
گويا ئۇچقۇر خيالىلىرىمدەك

كېلىدۇ - يۇ، كېتىدۇ يانا
گاھ سۆيىدۇ، گاھ ئەيلەر جۇدا،
ئەبەدىيلىك تونۇشتۇر، ئەمما
نە ئۇچۇندۇر تونۇشماس ئەسلا.
مانا سەن بۇ، بىلمەيسەن ئۆزۈڭ،
يۈرىكىڭنى سەزمەيسەن ئۆزۈڭ...
غېرىب دېگىز، سەن شۇنچە تەنھا!

كۆز لىرىكىسى

كۆتىمەن كۆز سېنى روجەك ئالدىدا،
ئۆتىدۇ مەڭزىمنى سىلاپ سوغ شامال.
دالىدا ئېزىقسىپ قالغان قىزىلگۈل
سىرلىق خۇش ھىدىنى چاچار بىمالال.

سايىگە ئايلاندى نەۋقىران چاغلار،
شوخلۇققا بېرىلدى ئاچچىق خاتىمە.
مۇھەببەت ئەجەبمۇ كەلدى كېچىكىپ،
تومۇرلار تەمتىرەپ سوقماقتا ئەنە.

ھاياتلىق يىراقتا جىلۋىلىنىدۇ،
سۆيۈملۈك چاغلارغا كىم بولار بېزەك.
ياپراقلار ئارىسى تىنچ، خىيابان،
شوخ كۆيلەر مېھرىگە قانمايدۇ يۈرەك.

نازاكەت كېزىدۇ ناخۇش تېگىرقاپ،
تۆپراقتىن ئۆرلەيدۇ يېپىيېڭى ھېسلار...
كەلگىنە، مەڭزىمدىن سۆيسەڭچۇ، ئەي كۆز،
قەلبىمدە ئىستەكلەر، چېقىن چېقىشلار.

تۆتلىكلەر

كېچە

كۆڭۈلۈككە ئوخشايدۇ گويا كى ئۇيقۇ،
ئاپپراق بۇگۈندىن ئەتىگە بىزنى.
كۆڭۈلۈكنىڭ ئاستىدا چۈشلەر بىر دۇنيا،
ئېقتىپ كېتىدۇ بىزنى ھەم سىزنى.

قۇملۇق ۋە دېڭىز

ئۇپۇق سىزىقى تېخىدۇر،
ئۇپۇق مېنىڭ جېنىمدۇر.
ئۇ چېتىگە بارسام يەنە شۇنچە قۇم،
چەتلىرىگە يەتسەڭ يەنە دېڭىزدۇر.

يەردە نۇر

كۆكتە گاھى يۇلتۇزلار
چاقنىمايدۇ، يانمايدۇ.
يەردە تۇپراق ئاسمانىدەك
نۇرلىنىدۇ، پارلايدۇ.

مېنىڭ سەن

سەن مېنىڭسەن، مېنىڭسەن ھامان،
باشقىسىنى سۆيمەيمەن بەلكىم.
مەن بولمىسام بىلمەيسەن، جانان،
سېنى مەندەك سۆيمەيدۇ ھېچكىم.

توماس ترانسترۆم

(1931 ــ) شىۋېتسىيەنىڭ ھازىرقى زامانىدىكى ئەڭ مۇنەۋۋەر شائىرى. ئۇ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى بىلەنلا داڭق چىقارغان. شېئىرلىرى ئون نەچچە دۆلەت تىلىغا تەرجىمە قىلىنغان.

قارا ئىسسىلىك كارتوچكىسى

1

كالېندار يېزىلىپ پۈتتى، كېلەچەك غۇۋا،
ئىگىزار ستولبىلاردا ۋەتەنسىز ناخشا.
قار لەيلەپ چۈشمەكتە جىمجىت دېگىزغا،
پورتلاردا كۆلەڭگىلەر كۆتۈرەر غوۋغا.

2

ئۆلۈم غېرىچلاپ كېتەر تەنلەرنى،
گاھىدا ئېسىدىن قالمىز چۈشۈپ.
ھايات يەنە شۇنداق ئېتىدۇ داۋام،
كېپەنلىك جىمغىنا قالىدۇ پۈتۈپ.

لاسسن نۇرى

(1944 ــ) شىنجاڭنىڭ ھازىرقى زامان ئەدەبىيات سەھنىسىدە ئاتاق كۆزگە كۆرۈنگەن ياش شائىر. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «سېرىنگۈل ۋە قار»، «داۋان» قاتارلىقلار بار.

بۇ يول بەلكىم...

بۇ يول بەلكىم
تۈتاشمايدۇ ھېچ ياققا،
كېلەر ئۇ ياقتىن كىملەردۇر بىراق.

ئالېكساندىر بىلوك

(1880 ــ 1921) رۇسىيەنىڭ داڭلىق شائىرى، 1897 ـ يىلىدىن باشلاپ شېئىر ئېلان قىلغان، 1904 ـ يىلى سىمۋولىزم ئۇسۇلىدا رومانتىزم تۇسىگە ئىگە «ساھىبجامال تونۇلمىسى»نى ئېلان قىلىپ زور شۆھرەت قازانغان.

بىلوك رۇس ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ بۇيۇك ئۇستازى دەپ قارىلىپ كەلمەكتە. گۇركىي ئۇنىڭ «چېكىدىن ئاشقان سەممىي شائىر» دېگەنىدى. مايا-كوۋسكى «بىلوك پۈتكۈل بىر شېئىرىيەت دەۋرىنىڭ يارىتىلىشى» دەپ قارىغان.

سېنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشتىن قورقىمەن

سېنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشتىن قورقىمەن،
چىدىمايمەن كۆرەلمەسەم ئۇنىدىن بەك.
ھەيران بولۇپ ئەتراپىمغا باقىمەن،
ئاچچىق ھەسرەتلەرگە تولۇپ بۇ يۈرەك.

كۆلەڭگىلەر كوچىلاردا ئاقىدۇ،
تىرىكلىكىن بىلىپ بولماس نېمىشقا.
چىقىپ چېركاۋ سۈپىسىدا تۇرىمەن،
جۇرئىتىم يوق قايرىلىپ بىر بېقىشقا.

قاي بىراۋنىڭ قولى تۇرار مۇرەمدە،
يادىمدا يوق ئۇنىڭ ئىسمى زادىلا.

هازا ئېچىپ ماڭغانلارنىڭ نالىسى
يېقىندىنلا ئاڭلىنىدۇ دائىما.

ئەرش گۈمبىزى ئوراپ تۇرار ئالەمنى،
پەسلەپ چۈشكەن ئاسمان شۇنچە قاپقارا.
بىلمەن، سەن بۇ يەردىلا، يېنىمدا،
سەن بۇ يەردە ئەمەس، بەلكى نېرىدا.

قوڭغۇراق ساداسى ئاڭلىنار يارقىن

قوڭغۇراق ساداسى ئاڭلىنار يارقىن،
ۋاپاسىز كۈندۈزنىڭ نۇرى ئۆچمەكتە.
چېركاۋ پەشتىقدا يېلىنجار شەپەق،
تىرىلگەن تاشلىرى سېنى كۈتمەكتە.

ئۆتسەن بۇندىن سوغ تاشلارنى سىلاپ،
ئۆتمۈشنىڭ نۇرلىرى يېلىنجار ئۈندا.
مۇرىدىغا باققانچە قەبرە يېنىدا
تىترەپ گۈلدەستىلەر تۇرماس قولۇڭدا.

قوڭغۇراق يىراقتا تۇرىدۇ ئۇنلەپ،
سوزۇلۇپ بارماقتا قىزارغان سايە.
قەدىمىي پەشتاقتا يېيىلغان ماناس،
نۇر ئىچرە كۈتمەن سېنى يېگانە.

شۇنداق بۇ كېچە

شۇنداق بۇ كېچە،
يوللار قۇيقۇرۇق،

ئادەمزاتسىز چۆلدەرەپ ياتقان.
شۇ قەدەر پاك سەن ھەمدە تەكەببۇر،
ئېيتقىنا، كىملەر كۆڭلۈڭگە ياققان؟

لەيلىردىن تاڭچىيدۇ شەبنەم،
ئۆز - ئۆزۈم بىلەن
نەپرەتكە تولغان رەزىل خىتابنى
چەكسىز ئاسمانغا چاچماق بولىمەن.

بەخت دېگەن يوقتۇر ئالەمدە،
جاھاندا بۇ ھەممىگە ئايان.
ناگاھ ئۇچىنى تەڭلەپ ئۆزۈڭگە
تەپكىنى باسماق بولسەن ھامان.

يىغا ۋە كۈلكە پۈتۈپ ئاقۇەت،
قۇچاق ئاچىدۇ يېپىيېڭى ھايات.
كۈندۈز ـــ بۇ شۇنداق كۈندۈز،
تەقدىرلىك
ھەممىنى كۈتۈپ تۇرىدۇ مامات.

كىرىپ كەلدىم غۇۋا چېركاۋغا

كىرىپ كەلدىم غۇۋا چېركاۋغا،
تامام بولدى ئاددىي مۇراسىم.
قىزغۇچ چىراغ نۇرلىرى ئارا،
كەلدى كۆتكەن گۈزەل نىگارىم.

شۇركىنىمەن ئىشىك ئېچىلسا،
ئېگىز تۇۋرۇك تاشلايدۇ سايە.

ماڭا چۈشتەك تۇرار تىكىلىپ،
شولىلاردا يانغان مەبۇدە.

نازاكەتلىك كىينىگەن شۇنچە،
ماڭا تونۇش شۇ مەغرۇر جانان.
خۇش كۆلكىلەر، چۈشلەر، چۆچەكلەر،
لەمپىلەردىن تارايدۇ ھەر يان.

ئەي پەرىشتەم، مەپتۇن مەن ساڭا،
جىلۋىلىرىڭ شۇ قەدەر خۇشال.
ئىشىنمەن سۆيۈملۈك جانان،
سەن ماڭىلا مەنسۇپ بولۇپ قال.

پېتىرىبۇرگتا گۈگۈم پەيتى ياغماقتا قار

پېتىرىبۇرگتا گۈگۈم پەيتى ياغماقتا قار،
رەستىلەر جىم، خانىسىدە قىزىلگۈللەر...
دىلغا ئارام بېغىشلايدۇ بىر سېغىنىش،
نازىنىن، ياق بىلەلمىدىم، باغرىم كۆيەر...

سۈس ئەكسىمگە قارايمەن جىم ئەينەك ئۆزرە،
(بەلكىم ھۇشۇ روجەككە ئۇ قاراپ تۇرار.)
ئەپتىم شۇنچە قەبىھ، لېكىن يانار سۆيگۈ!
بولمەن بۇ سىياقىمدىن شۇنچە بىزار.

ھېچ كىشىگە مەنسۇپ ئەمەس، مەنسۇپ ئەمەس
بوغۇزۇمدىن تىترەپ چىققان مىسكىن كۆيۈم.
ھېچ كىشىگە مەنسۇپ ئەمەس قوڭۇر چېچىم،
زەئىپلەشكەن، تاتارغان ھەم يۇمران قولۇم.

ئەكەتتى ـ دە، ئۆزگىچە ھال بولدى جاھان،
دۇنيا تامان قىزىلگۈلدەك ئاقماقتا قان.
سېنى بىر رەت كۆرۈۋالاي، سەن قايدىسەن؟
بولدى بەس، قوي، ئۇنتۇماق تەس ئىكەن ھامان!

ساڭا قاراپ كېلىمەن تەنھا

ساڭا قاراپ كېلىمەن تەنھا،
سۆيگۈ ئوتى قەلبىمنى ئۆرتەپ.
مەيلى مېنى چىللىمساڭمۇ،
يوللىرىمدىن قايتقان مەن دەسلەپ.

ئېغىر يىللار ئەزدى قەلبىمنى،
پەقەت ساڭا تەقدىر نىجادكار.
ئېنىق جاۋاب بەرمسەڭ مەيلى،
مەن قېشىڭغا كەلدىم، جېنىم يار.

مۇئەمماغا ئوخشار بۇ ھايات،
ئۇنى جان دەپ سۆيمەن لېكىن...
ۋۇجۇدۇمدا بىر سەۋدا قاينار،
ئۆچەرمۇ شۇ مۇقەددەس چېقىن؟

غايىب بولدۇڭ تۇمان ئىچىدە

غايىب بولدۇڭ تۇمان ئىچىدە،
ساپ ئاۋازىڭ ئاڭلىنار ئاران.
خىيالىمدا چاقنار سىياقىڭ،
سادىق قولۇڭ ئۇنتۇماس ھامان.

كىيۈاپسەن بېشىڭغا زەر تاج،
ئوتقاش كەبى تۇرىدۇ چاقناپ.
يادىمدا شاھ تەختى ئالدىدا
كەتكەنلىرىڭ قاتتىق سوراقلاپ.

لەپلىدىدۇ ئاپپاق كۆڭلىڭ،
ئارىمزدا چەكسىز سۇكۈنات.
چىرماشقاندا ھەشقىپچەكتەك،
سەن تۇرىسەن جىمغىنا قاراپ.

كەتتى قايان شۇ گۈزەل دەملەر،
كەتتى قايان يۇلتۇزلار كۆچۈپ؟
نېمىلەرنى دېگەنىدىڭ سەن،
بولغانمىدىڭ ئىشقىڭنى تۆكۈپ؟

ئاق سەبدىلەر دەريا بويىدا،
بىلەلمىدىم نېچۈندۇر پەقەت.
ئاق كۆڭلىڭ يەلپۈنەر رەڭسىز،
يەنە ئاپپاق يوچۇن بېشارەت.

يوللىرىمدا تۇرساڭ، ئەي سەنەم

يوللىرىمدا تۇرساڭ، ئەي سەنەم،
شۇ قەدەر ئۇز، شۇ قەدەر ئويناق.
يۈرىكىڭنى ئەزدىمۇ ئەلەم،
كۆرۈنسەن ئازابلىق بىراق.
خىيالىڭنى كەزدىمۇ ئۆلۈم،
نېچۈن سۆيگۈ بەرمەيسەن زىنھار.

ئۆزۈڭنى پەس چاغلايسەن ھەتتا،
بەردى كىملەر كۆڭلۈڭگە ئازار؟
گۆدەكلىكتە پىشپ بالدۇرلا
بىلگەنلىرىم كۆپ بولسىمۇ گەر،
ئىلىم تەھسىل قىلساممۇ قەۋەت.
ناتۇاتمەن، مەغرۇر ئەمەسمەن،
ئالداشنىمۇ بىلمەيمەن پەقەت.
گۈلدىن خۇش پۇراق سۈزىمەن،
نامى چىققان شائىرمەن پەقەت.

كۆڭلۈڭدىكى ھەسرەتلىرىڭنى
قايتا ـ قايتا قىلساڭمۇ بايان،
يوشۇرماستىن ئېيتمەن ساڭا،
ئون بەشكىلا كىردىڭ سەن ئاران.
سۆيگىن باشقا ئاددىي كىشىنى،
ساڭا شۇنداق بېرەي تەسەللى.
سۆيسىلا ئۇ كۆكنى، زېمىننى،
ئاسمان ـ زېمىن ئارا جىلۋىدار
ياشناپ تۇرار مۇھەببەت گۈلى.
سېنىڭ ئۈچۈن خۇشالمەن، جانان
قەدىرلىنەر ئادەمدەك چۈنكى
يۈرىكىدە سۆيگۈ بار ئىنسان.

كۈز مەرسىيەسى

1

كۈنلەرنى قوغلىشىپ يېتىپ كەلدى كۈز،
شاخلاردىن لەپەڭلەپ تۆكۈلەر خازان.

شۇ قەدەر سۇزۇك ھەم بىغۇبار ھاۋا،
چىركىنلىك روھلارنى چىرمايدۇ پىنھان.
ھالسىراپ بارىدۇ زەئىپ كۇز پەسلى،
يېشىللىق جىلۋىسى بولسا زەپىران.
ئەسلەردە ئۇلغىيىپ كۇز قىسمەتلىرى،
ئۆرتەنمەس كۆكۈللەر بولۇپ پەرىشان.

2

كۇز شۇنداق كېتىدۇ سايىدەك ئۆتۈپ،
ياپراقلار يوللاردا ياتار تۆكۈلۈپ.
ئۇزايدۇ كىرىمسەن تىنىق كۇندۇزلەر،
قىيمايمز، قالمىز يەنە ئۆكۈنۈپ.
ئاھ، جىمجىت كۇندۇزنىڭ نەپىس سايىسى —
قاياقا ھېس سەتھىسى كېتىدۇ تامام.
يوقالماس نەۋقىران ئارزۇ - تىلەكلەر،
ئاڭا جان بېغىشلار ئاخىرقى ئىلھام.

تاغ باغرىدا، ئورماندا...

تاغ باغرىدا، قەدىم ئورماندا،
يول بويىدا چاك ۋە تۇماندا،
قەبرىلەرنى شۇاق باسقاندا،
كىملەر ئۇچۇن ئېچىلدىك گۇلدەك؟

چوققىلارغا قونغاندا زىيا،
يېشىل كىمخاب كىيگەندە دەريا،

قەلبىمنى ئۆرتەپ ھەسرەت ۋە يارا،
سېنى ئەسكە ئالدىم سېكىلەك.

چۈشلىرىمدە سېنى كۆرەرمەن،
بۇركۈت پەنجىدەك قوللىرىم بىلەن
ماموق قولۇڭنى چىڭ قىسىپ، لەۋەن،
چاقىرارمەن ئىسمىڭنى شىردەك...

چاناقلاردا يېلىنجار شەپەق

چاناقلاردا يېلىنجار شەپەق،
كۆيلەر بۇلبۇل سۆتتەك ئايدىڭدا.
سىڭىپ گۈڭگا كېچە قوينىغا
گىرە سالسام دەيمەن بوينۇمغا.

قاپقاراڭغۇ قومۇشزار ئارا
تەنھا قېيىق يېنىك چايقىلار.
چىڭ جۈپلەشكەن لەۋلىرىمىزدىن
ئۆتۈشمەكتە ئوتلۇق تىنىقلار.

سۆيگۈمزنى كۆيلەيلى يايراپ،
ئوت ئالسۇن، ئاھ، شېرىن تۈيغۇلار
بۇلبۇل ئەمەس سېنىڭ تەڭدىشىڭ،
لاتاپىتىڭ دىلغا ئوت ياقار...

سېرگېي يېسىنىن

(1895 ــ 1925) مەشھۇر رۇس شائىرى. سوۋېت ئىتتىپاقى دەسلەپكى نەچچە ئون يىلدا ماياكوۋسكى- نىڭ نوپۇزىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، يېسىنىن، ماندىلىش- تام، ئاخماتوۋا، پاستېرناك قاتارلىق شائىرلارنى چەتكە قاققان. يېسىنىن سەھرا مەنزىرىسىنى كۈيلەش بىلەن شۆھرەت قازانغان. ئۇ ئۆزىنىڭ روھىيىتىدىكى جارا- ھەتلەرنى ئېچىپ تاشلاشقا جۈرئەت قىلغانلىقتىن، ئو- قۇرمەنلەرنى كۆچلۈك جەلپ قىلغان. ئۇ شېئىرلىرىدا ئۆزىنىڭ جېدەلخور، ئىشقىۋاز، لۇكچەك مىجەزىنى قىلچە يوشۇرماستىن ئەيىبلەپ، يېڭى ھاياتقا ئىنتى- لىپ، «مۇھەببەتنىڭ تۇنجى ناخشىسىنى ئېيتقان».

تۇن پەردىسى يېيىلدى...

تۇن پەردىسى يېيىلدى ئاستا،
قىيالاردا چاقنايدۇ شەبنەم.
يۆلەنگەنچە دوڭغاق سۆگەتكە،
يول بويىدا تۇرىمەن ئۆزۈم.

جىمىرلايدۇ ئۆگزەمدە شۇ دەم
كۈمۈش ئاينىڭ سۈزۈك نۇرلىرى.

قۇلقىمغا يىراق ـ يىراقتىن
ئاڭلىنىدۇ بۇلبۇل كۈيلىرى.

قىشتا مەشنى چۆرىدىگەندەك
شۇنچە ئىللىق، شۇنچىلىك خۇشال،
ياپراقلىرى شامدەك قىزىرىپ
ئاق قېينىلار تۇرىدۇ تال ـ تال.

ئۇ يېقىدا كىچىك ئېقىنىڭ
خىرە ـ شىرە كۆرۈنەر ئورمان.
مۈگدەك باسقان كۆزەتچى بوۋاي
تاك ـ تاك چېكىپ كېلىدۇ بۈيان.

149 كەلدىم مەن قوينۇڭغا ئانىجان يۇرتۇم

كەلدىم مەن قوينۇڭغا ئانىجان يۇرتۇم،
سېغىنىپ تۇپرىقىڭ، ئىللىق هىدىڭنى.
تاغلارنىڭ كەينىدىن ئۆرلىگەن گۈگۈم
قول سىلكىپ گويا كى چىللايدۇ مېنى.

هەسرەتلىك كۈنلەردە ئاقارغان چېچىم
ئىزغىرىن شامالدا يەلپۈنەر هەر يان.
كېچىنىڭ بېسىلماس دەرد ـ ئەلەملىرى
كۆڭلۈمنى ئەجەبمۇ قىلار پەرىشان.

چېركاۋنىڭ هەيۋەتلىك گۈمبەزلىرىدە
سايىدەك ئەگىيدۇ قاپقارا تۇمان.

قايداسەن، كۆزلىرىم ئاختۇرار سېنى،
ياشلىقتا تەك كۈلۈپ ئوينىغان جانان؟

شادىمان ئۆتكەنتى نەۋقىران چاغلار،
ئەمدى سەن يول ئالدىك نەلەرگە قاراپ.
گۈركىرەپ تۇرغان شۇ تۇگمەن كەينىدە
كۈلكىمىز تېخىچە تۇرىدۇ ياڭراپ.

تىڭشايمەن ھېلىمۇ سۇنغان تاللارنى،
گۈگۈمدا يېگانە تۇرغانچە ئۇزاق.
ئىلتىجا قىلمەن مۇقەددەس يەرگە،
ئەي جانان، ھەر جايدا چەكمىگىن پىراق.

ئېسىمدە بار

150

ئېسىمدە بار، سۆيۈملۈك ياريم،
يەلپۇنەتتى سۇمبۇل چاچلىرىڭ.
ئايرىۋەتتى بىزلەرنى تەقدىر،
يۇرىكىمدىن ئاقتى ياشلىرىم.

ئېسىمدە بار ئالتۇن كۈزلىرى
ئېرەنلەردىن تۆكۈلسە ياپراق؛
دېگەنىدۇق كۈنلەر قىسقىراپ
بولسا ئايدىڭ كېچىلەر ئۇزاق.
ئېسىمدە بار قىلغان گەپلىرىڭ:
«قىران چاغلار كېتىدۇ ئۆتۈپ،

مېنى ئۇنتۇپ كېتەرسەن جېنىم،
باشقا قىزنى قالارسەن سۆيۈپ.»

چېچەكلىدى فىكوسلار بۇگۈن،
بۆلەكتىنلا ھەسرەتكە پاتتىم.
ئۇ چاغ شۇنچە مېھرىبان ئىدىم،
ئۇستىبېشىڭغا گۈللەر چاچاتتىم.

ئۆزگىلەرنى سۆيمەيمەن زىنھار،
يۈرىكىمدە ئۆچمەس ھارارەت.
ياد ئېتىمەن سېنى ھەر جايدا،
خۇشاللىقىم سەن بىلەن پەقەت.

151 كەل، ئامرىقىم، سۆيۈ مېنى

كەل، ئامرىقىم، سۆيگىن، سۆيۈ مېنى،
چىڭداپ سۆيگىن، قانسۇن لەۋلەر.
قانماي كەتسۇن يۈرەك ـ يۈرەككە،
بەھوش بولۇپ ئېرىسۇن تەنلەر.

ئىچەيلى لىق تولدۇرۇپ جامنى،
نېسىۋىنى كۈتمەستىن پەقەت.
چۈشەنگەنسەن، جېنىم ئامرىقىم،
بۇ دۇنيادا ياشايمىز بىر رەت!

تىنچلانغىن، ئەتراپىڭغا باق،
تەرلەپ كەتكەن كۈل رەڭ تۇماندا.

مىس لېگەندەك چاقناپ تولۇن ئاي،
سەيلە قىلىپ يۈرەر ئورماندا.

قېنىپ ـ قېنىپ سۆيۈۋالاي مەن،
بەلكىم قايتا كەلمەيدۇ پۇرسەت.
ئەگىپ يۈرگەن ئەرۋاھلار ماڭا
ئۆلۈمدىن بەردى بېشارەت.

زەئىپلەشتىم، پۈتتى ماداريم،
ئەزرائىلمۇ تۇرار دىۋەيلەپ.
ئارمىنىم يوق، قۇچاقلىرىڭدا
جان بەرسەم مەن لېۋىڭنى چىشلەپ.

ئويغانمىسام زەڭگەر چۈشلەردىن،
ئېرىپ كەتسەم يالڭاچ پېتى.
ياپراقلارنىڭ شۇرلىشىدا
دېسەم تەكرار «سۆيىمەن سېنى!»

تۆكۈلمىسۇن، تۇرسۇن يالىلداپ
قەدەھلەرگە قۇيۇلغان شاراب.
ئىچەيلى، ئاھ، ئۇشبۇ ئالەمدە
پەقەت بىر رەت قالمىز ياشاپ!

سۆيۈملۈكۈم، ئولتۇر يېنىمدا

سۆيۈملۈكۈم، ئولتۇر يېنىمدا،
كۆزلىرىمىز بېقىشىپ قانسۇن.

بىر دەقىقە تىكىلگىن ماڭا،
ئاھ، سۆيگۈنىڭ ئوتلىرى يانسۇن.

زەر تون كىيىپ كەلدى كۈز پەسلى،
چاچلىرىمغا سانجماقتا ئاق.
سالاپەتلىك ئەمدى خۇي - پەيلىم،
لۈكچەك بالا ئىدىم ھەم شاللاق.

ئۆي - ماكانىم قالدى نەلەردە،
دالىلاردا گۈللەر بۈككىدە.
شەھەردىكى ئىشرەتلىك كۈنلەر
ئازاب بىلەن ئۆتكەن بىھۇدە.

قاينىق يازنى، گۈزەل چاغلارنى
سېغىنىمەن، ئەسلەيمەن ھازىر.
شوخ نەغمىچى ئىدى پاقىلار،
يېتىلدىم مەن بولۇپ بىر شائىر.
ئۆچمىگەندۇ كۈزنىڭ جىلۋىسى...
ھويلامدىكى فىكوس ۋە ئۈرەن
ئاختۇرىدۇ بالىلىقىمنى
يېشىل، يۇمران قوللىرى بىلەن.

قەبرىلەردە كۆكۈچ ئاي نۇرى
كىرىست كەبى تۇرىدۇ چاقناپ.
ئۇ ئالەمگە كەتتى تالايلار،
بارىمىز بىز ئۇلارنى يوقلاپ.

نە قسمەتلەر ئۆتمىدى باشتىن،
بىز كېلىمىز شۇ يولنى بويلاپ.
دولقۇنلىغان يوللار ئاشۇ چاغ
تىرىكلەرگە قۇيارمۇ شاراب؟

سۆيۈملۈكۈم، ئولتۇر يېنىمدا،
كۆزلىرىمىز بېقىشىپ قانسۇن.
بىر دەقىقە تىكىلگىن ماڭا،
ئاھ، سۆيگۈنىڭ ئوتلىرى يانسۇن.

نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ

نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ،
بىز ئالداندۇق بەختنى ئىزدەپ.
سەدىقە دەپ ئۆتتى نامراتلار...
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ...
كاشتانلاردىن ئاقار ئورمانغا
ئاي نۇرىدىن كەھرىڭا شاراب.
تەنلىرىگە يانداشتىم دىلبەر،
خەق كۆرمىسۇن، رومىلىڭنى ياپ.
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ.

بىز گاھىدا غەمسىز بىر بالا،
كۈلىمىز گاھ، تۆكىمىز ھەم ياش.
تەقدىر شۇنداق، بەختسىزلىكنى،
خۇشاللىقنى بېرىدۇ ئوخشاش.
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ!

كەزدىم تالاي - تالاي ئەللەرنى،
بەخت ئىزدەپ بولدۇم سەرگەردان.
نېسىۋەمنى بەرسىلا پەقەت،
مەندە بۆلەك يوق ئىدى ئارمان.
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ.

هايات پەقەت ئالداشلا ئەمەس،
يۈرەكلەرگە كۈچ تولار پەۋەس.
يار قوينىدا كەتكىن ئۇيقۇغا،
تىزلىرىغا باش قويۇپ بىرپەس.
هايات پەقەت ئالداشلا ئەمەس.

بىزنى تەقدىر پاكلايدۇ بەلكىم،
باهار پەسلى ئېرىگەن قاردەك.
سۆيگۈمىزگە بېرىدۇ جاۋاب
بۇلبۇللارنىڭ ناۋالىرىدەك.
نادان يۈرەك، سوقما دۈپۈلدەپ!

دەرەخلەردىن تۆكۈلەر ياپراق

دەرەخلەردىن تۆكۈلەر ياپراق،
شامال غىڭشىپ كۈيلەيدۇ ئۇزاق.
كىم تەسەللى بېرىدۇ ماڭا،
كىملەر خۇشال قىلىدۇ مېنى،
قىلىپ قايغۇ - دەردلەردىن يىراق؟
مۇڭغا پاتقان كۆزلىرىم شۇ تاپ،
كۈمۈش ئايغا قارايمەن تىنماي.

جىمجىتلىققا چۆمۈلگەن ئەتراپ،
تاڭ خورىزى چىللايدۇ ھارماي.

ئۇچتى يېنىپ تۇرغان يۇلتۇزلار،
تاڭ سۈزۈلدى، شېشىدەك ئاسمان.
نېمىلەرگە تەشنا مەن ئۆزۈم،
بىلەلمەيمەن دىلدا نە ئارمان.
تەتۈر مېنىڭ تەقدىر - پېشانەم،
يوقتۇر ماڭا بۇندىن كۆپ ئامال.
تىلەيمەن، ئاھ، روجەكلىرىمدە
پەيدا بولسا بىر ساھىبجامال.
ئۇنىڭ ئوماق زەڭگەر كۆزلىرى
پەقەت - پەقەت تىكىلىپ ماڭا،
ئۆزگىلەرگە قىلمىسا پىسەنت.
سۇغارسا قەلب ئېتىزلىرىمنى
مۇھەببەتلىك سۆزلىرى بىلەن.

يوقاتقۇم يوق ھوشۇمنى زىنھار،
پاك ھەم سۈزۈك ئايدىڭ كېچىدە
نېسىپ بولسا بۇ بەخت - ئامەت.
تىلەيمەن دوست - يارلارغا شادلىق،
كەچۈرمەيمەن ئۆزۈمنى پەقەت.

سىيىر

قېرىپ كەتتى، چىشلىرىمۇ تۆكۈلدى،
مۇڭگۈزىدە قىسمەتلەرنىڭ ئىزلىرى.

سەپرا مالچى ئۇنى تالاي قېينىدى،
ياشقا تولدى بىچارىنىڭ كۆزلىرى.

سۈرەن - چوقان ئۇنى قىلار بىئارام،
بۇلۇڭلاردا تېپىرلايدۇ چاشقانلار.
مەسۇم كۆڭلى تولۇپ ھەسرەت - ئەلەمگە،
ئاق تۈياقلىق موزىينى سېغىنار.

بالىسنى ئېلىپ كەتتى كىملەردۇر،
جۇدالىققا چىدامدۇ بۇ ئانىجان.
ئۇ باغلاقلىق تۈرىدۇ پور كۆتەككە،
نەشتەر بولۇپ سانجىلىدۇ شۈرغان.

كەلگىندە ئوتلاقنىڭ خۇش پۇرىقى،
بولۇپ قالار بالىسغا تەقدىرداش.
گۆشخومارلار باغلاپ ئۇنى بويىندىن
قۇشخانىغا ئېلىپ كېتەر ئالدىراش.

ئاچچىق ئەلەم - ھەسرەت بىلەن تىرەجەپ
مۇڭگۈزىدە تىلغايدۇ ئۇ تۈپراقنى...
چۈشلىرىدە ئايان بولار ئورمانلار،
سېغىنىدۇ چىمەنلەرنى، يايلاقنى.

بورس پاستىرناك

(1890 ــ 1960) رۇسىيەدە سەنئەتكار ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، مەملىكەت ئىچى ۋە چەت ئەللەردە ئالىي مەكتەپ تەربىيەسىنى ئالغان. 1920 ـ يىللاردا ماياكوۋسكى، يېسىنىن بىلەن تەڭ سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە ئوچ كاتتا شائىرنىڭ بىرى بولۇپ شۆھرەت قازانغان. ئۇ «دوختۇر ژىۋاگو» ناملىق رومانى ھەم لىرىك شېئىرلىرىدىكى مۇۋەپپەقىيەتى بىلەن 1958 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن، ئەمما مۇكاپاتنى قوبۇل قىلىشنى رەت قىلغان. پاستىرناك ھايات ۋاقتىدا نۇرغۇن ئەيىبلەشلەرگە ئۇچراپ ئازار يېگەن بولسىمۇ، ۋاپات بولغاندىن كېيىن دۇنيانىڭ ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشكەن.

كۈز

ئارىغا مەن سالدىم جۈدالىق،
قېرىنداشلار كېتىشتى ھەر يان،
دالىلاردا كېزەر غېرىبلىق،
كۆڭلۈم مېنىڭ شۇنچە پەرىشان.

بىر ھۇجرىدا بۇگۈن ئىككىمىز،
ئورمان ئىچى جىمجىت بىپايان.
ناخشىلاردا كۆيلىگىنىدەك
چىغىر يوللار ھۇخلارغا تولغان.

قاغجىرىغان ھويلا تاملىرى
ئىككىمىزگە تۇرىدۇ قاراپ.
چەكمىسەكمۇ جاپالارنى تەڭ،
جاننى بىللە قويدۇققۇ ئاتاپ.

كېچىلەردە ھەمراھىمىز ئۇزاق،
سەن يېڭىدە، قولۇمدا كىتاب.
تاڭ ئاتقۇچە مەستخۇش سۆيۈشتۇق،
لەۋلىرىمىز كەتكۈچە قاناپ.

كۆز ياپرىقى تۆكۈلەر شىر - شىر،
شۇنچە گۈزەل، شۇنچىلىك لەرزان.
تۇنۇگۈنكى دەردلەر ئازمىدى،
بۇگۈن كۆڭۈل شۇنچە پەرىشان.

دىلىنى مەپتۇن قىلار سېنتەبىر،
ئېرىپ كەتتۇق چۇقانلىرىدا.
مەجنۇنلارچە كۆمۈلگەن كۈزنىڭ
شىلدىرلىغان ھۇقاملىرىغا.

سېلىۋەتكىن كۆڭلەكنى سەنمۇ،
قىپيالىڭاچ بولماقتا ئورمان.

ئۇستۈڭدە ئاق شايى لەپلدەر،
قۇچقمغا تاشلانغن، جانان.

ھاياتتن مەن بولغاندا بىزار،
دەيمەن سېنى بەختىم ۋە تەختىم.
گۈزەللىكنىڭ يىلتىزى مەردلىك،
مەردلىككە بىز قىلغان جان تەقدىم.

قىش كېچىسى

قار - شۈرغان كېزەر جاھاننى،
كېزەر پىرقىراپ.
ئۇستەلدە شام يانار پىللىداپ،
يانار پىللىداپ.

گۈلخانلارغا ئاتقاندەك ئۆزىن
يازدا پەرۋانە،
دېرىزىگە قار ئۇچقۇنلىرى
قونار ۋىژىلداپ.

ئەينەكلەردە سۈزۈك قار گۈلى
زىچ ۋە قاتمۇقات،
ئۇستەلدە شام يانار پىللىداپ
يانار پىللىداپ.

تارام - تارام قارا كۆلەڭگە
غۇۋا تورۇستا؛

چىگىچ تەقدىر ئولتۇرار سىرلىق
پۇتنى ئالماپ.

پول ئۇستىگە بىر جۇپ قىزىل كەش
چۇشتى تاراقلاپ،
ئېرىگەن شام ئاپپاق كۆڭلەككە
ئاقتى تارامالاپ.

ھەممە يوقار قارلىق تۇماندا
ئاپپاق ھەم غۇۋا،
ئۇستەلدە شام يانار پىلىلداپ
يانار پىلىلداپ.

ئۇرۇلدى ئاھ، ئاچچىق شۇرغان
شام يالقۇنغا،
كىرىست كەبى كېرىپ قاناتنى
ھەممنى يالماپ.
قار قاپلىغان دېكابىر ئېيى،
كۆرىسەن ھەر ۋاق:
ئۇستەلدە شام يانار پىلىلداپ،
يانار پىلىلداپ.

قالدۇق يىللار

قانچە ـ قانچە قىش كېچىلىرى
ياد ئېتىمەن ئىللىق كۇنلەرنى.
ئېسىل چاغلار تەكرارلانمايدۇ،
ساناپ بولماس خۇشۋاق تۇنلەرنى.

ئالمىشىدۇ كۈنلەر ۋە تۈنلەر،
رېئاللىققا ئايلىنىپ بىر - بىر.
ئۇنى ياشاپ تۈگىتىپ قويىدۇق،
بوپ قالامدۇ يا زامان ئاخىر.

شۇ كۈنلەرنى ئەسلەپ ئۆتىمەن:
قىش پەسلىمۇ كەتمەكتە ئۇزاپ.
ئېرىمەكتە ئۆگزىلەر، قۇياش
مۇز ئۈستىدە ئىسسىنار ئاپتاپ.

بىر - بىرىگە يۆلىنىپ يېقىن،
چۈش كۆرىدۇ ئاشىق - مەشۇقلار.
دەرەخلەردە، ئېگىز كۆكلەردە
تىنچىقتىن خوپ تەرلەيدۇ قۇشلار.

مۈگدەپ قالغان مىنۇت، سېكۇنتلار
قىمىرلايدۇ شۇنچە ئېرىنچەك.
دىل پايانى چەكسىزدۇر - چەكسىز،
بىر كۈن ئۇزاق ئەسىرىدىنمۇ بەك.

ئوسسىپ ئەمىلۇچ ماندىلىشتام

(1891 ــ 1938) ژارشاۋادىكى بىر يەھۇدىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، رۇسىيەنىڭ پېتېربۇرگ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان. 1920 ـ يىللاردا ئۇنىڭ ئىجادىيىتى يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلگەن. ئۇنىڭ «تاش»، «تېرىستىيا»، «ئىككىنچى كىتاب»، «تاللانغان شېئىرلار» قاتارلىق ئون نەچچە توپلىمى نەشر قىلىنغان.

ماندىلىشتامنىڭ شېئىرلىرى مۇرەككەپ، سىرلىق بولۇپ، سۆز ـ جۈملىلىرى ئۆزگىرىشچان. ئۇ سوۋېت شېئىرىيىتىدە ئۆزگىچە ئورۇنغا ئىگە شائىر بولسىمۇ، كېيىنكى نەچچە ئون يىل ئىچىدە ئەسەرلىرى تىلغا ئېلىنمىغان. يېقىنقى يىللاردىن بېرى، رۇسىيەنىڭ گېزىت ـ ژۇرناللىرىدا ئۇنىڭ هايات ۋاقتىدا ئېلان قىلىنمىغان ئەسەرلىرى كۆپلەپ ئېلان قىلىنىپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشكەن.

تېمىسىز

قۇلاقلاردا ۋېڭىلدار يەلكەن،
ئىنسۇجىن يوق كاۋاك بۇ جاهان.

سۈكۈتلەردىن ھالقىپ بىرمۇبىر،
تۈن قۇشلىرى سايرايدۇ پىنھان.

تەبىئەتتەك بىچارىدۇرمەن،
سۈس ئاسماندا ساددا ھەم سەبىي.
ئەركىنلىكىم پەقەت بىر خىيال،
تۈن قۇشىنىڭ ناخشىسى كەبى.

كۆكتىكى ئاي زەئىپ ھەم خۇنۇك،
مۇگدەيدۇ لاتىدەك ئاسمان.
بۇ دۇنياغا تەگدىمۇ كېسەل،
ئارمان بىلەن كېتىدۇ بۇ جان.

قۇلۇلە

مېنى كېرەك قىلمايسەن بەلكى،
كائىناتنىڭ يانچۇقلىرىدىن
قىرغاقلارغا تاشلۇۋېتىسەن
مەرۋايىتسىز قۇلۇلە كەبى.

دولقۇنلارنى بۇژغۇنلىتىسەن،
ئۇزۇلمەيدۇ تەرسا كۆيلىرىڭ.
تەرك ئەتمەيسەن ئۇنى بىراك دەپ،
ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆيىدۇ دىلىڭ.

كۆڭلىكىڭنى كىيىپ ساھىلدا
ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياتسەن.
دولقۇنلارنىڭ سادالىرىغا
ئۇنى ناخشا قىلىپ قاتسەن.

شۇنچە نازۇك قۇلۇلە قېپى
سەبىي قەلبكە ئوخشايدۇ شۇ تاپ.
مەيىن شامال، يامغۇر، تۇماننى
بەلكىم ئاڭا قويدۇڭ سەن ئاتاپ.

تېمىسىز

سورىمىغىن، ئايان ئۆزۈڭگە،
سۆيگۈ هامان كېلىدۇ پىنهان.
نېمە دېسەڭ دېگىن بەربىر،
ئۆركەشلىسە تومۇرۇمدا قان.

نېچۈن ئىزهار قىلاي كۆڭلۈمنى،
بولۇپ كەتتى ئىشلار باشقىچە؛
جېنىم سېنىڭ ئىلكىڭدە قالدى،
قانداق ئۆتەر بۇ ئۇزاق كېچە.

قولۇڭنى بەر، مېهىر دەمسىنا؟
ئۇسسۇل ئويناپ تۇرىدۇ چايان.
سېنى ئاشىق - بىقارار ئەيلەر،
سېهرى ئۇنىڭ بىزلەرگە ئايان.

قويۇپ بېرەي ئۇنى مەيلىگە،
جۇلا ئەيلەپ شوخ ساما سالسۇن.
كۆزۈمنى يەر ئايدەك جامالى،
نۇر - شولىسى دىلىمدا قالسۇن.

موسكۋادا ياغماقتا يامغۇر

... سۇندۇك كەبى سوغۇق يېشىنى
يەر يۈزىگە تۆكمەكتە ئاياپ ـــ

ئۇستىمىزگە، ئورمانلىقلارغا،
چۈشەر شۇنچە بېخىل تامچىلاپ.

ئىستاكاندا چاي يوپۇرمىقى
يېنىك لەيلەر،
تۇن ھاياجاندا
چۈمۈلىلەر ئويناپدۇ ئىشرەت
گويا قويۇق يېشىل ئورماندا.

سۈزۈك تامچە قونغان ئۇزۈمزار
يېشىللىقتا تىترەپدۇ دىر ـ دىر.
موسكۋانىڭ تاپان ئاستىدىن
سالقىن سىرلار يېشىلەر بىر ـ بىر.

ئانا ئاندرىيۇنا ئاخماتوۋا

(1889 ــ 1966) دەسلەپكى يىللىرىدا مۇھەببەت لىرىكىلىرىنى يازغان، ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ۋە ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئىككى قېتىم يۇقىرى قاتلامنىڭ قاتتىق زەربىسىگە ئۇچراپ، ئۇزاق مۇددەت ئەسەر ئېلان قىلىشقا ئامالسىز قالغان. 50 ـ يىللارنىڭ ئوتتۇرىدىن باشلاپ، سوۋېت جەمئىيىتىنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىدا غايەت زور ئۆزگىرىش بولۇپ، ئۇنىڭ ئەسەرلىرى قايتا ـ قايتا نەشر قىلىنىپ، ئوقۇرمەنلەرنى ھەيران قالدۇرغان. ئۇنىڭ «گۈگۈم»، «سۆيگۈ مارجانلىرى» قاتارلىق توپلاملىرى بار. يېڭىتوشنكو ئۇنى پۈشكىن بىلەن بىر قاتارغا قويۇپ، پۈشكىن رۇس شېئىرىيىتىدىكى «قۇياش» بولسا، ئاخماتوۋا رۇس شېئىرىيىتىدىكى «ئاي» دېگەن.

ئىككى لىرىكا

1

ياستۇقۇمنىڭ ئۈستى ھەم ئاستى
قىزىپ كەتتى ئوت بولۇپ گويا.

ئىككىنچى تال شامنۇ پىللىداپ
ئۆچەي - ئۆچەي دەپ قالدى مانا،
شۇنچە ئېنىق قاقىلدار قاغا.
ئۇيقۇم قاچتى كېچىدىن خويمۇ،
ئۇخلاي دېسەم ئۇيقۇ يوق ئەمما...
كۆز چاقنىتىپ سۈت رەڭلىك پەردە
سۈزۈلمەكتە دېرىزەم بۇندا.

2

يەنە شۇ كۆز، يەنە شۇ ئاۋاز،
قوڭۇر چاچلار تۇرار يېلپۇنۇپ.
ئۆز پېتىچە تۇرۇپتۇ ھەممە
ئېغىر يىللار كەتسىمۇ ئۆتۈپ.
دېرىزەمدىن تۆكۈلگەن شولا
تۆت تېمنى قىلدى جىلۋىدار...
ئاق سەبدە گۈل چاچىدۇ ئەنبەر،
سېنىڭ سۆزۈڭ شۇنچە شېرىن، يار.

قۇياش تەپتى ئۆچتى دىللاردىن

قۇياش تەپتى ئۆچتى دىللاردىن،
سارغايماقتا ياۋا گىياھلار.
سوغۇق شامال ئۆتمەكتە يېلپۇپ،
چۈشەر لەيلەپ دەسلەپكى ئاق قار.

تار ئېقىنلار مۇزلىرى تامام،
دولقۇنلىنىپ ئاقمايدۇ ئەمدى.

بۇندا مەڭگۈ بولمايدۇ ھېچ ئىش،
قىزلار چېچەك قىسمايدۇ ئەمدى.

ئاق دالدا يالغۇز بىر سۆگەت،
پېچىرلىشىپ تۇرار كۆك بىلەن.
شۇكۇر دەيمەن ھېلىمۇ ملك رەت،
ساڭا خوتۇن بوپ قالماپتىمەن.

قۇياش تەپتى ئۆچتى دىللاردىن،
ئېيتقىن، تۇنمۇ، نېمە ئۈ ئەسلى؟
ئۆتۈپ كەتسە يەنە بىر كېچە،
بەلكىم يېتىپ كېلەر قىش پەسلى.

باھارنى كۈتۈش مەرسىيەسى

شارابسىز مەست بولدى شۇبرغان،
ئورمانلاردا سالالماس چۇقان.
ئوفلىياغا ئوخشار جىمجىتلىق،
كۈيلەپ چىقار سۇزۇلگۈچە تاك.
سۇكۈت كەبى ئۈيۈپ قالغاندەك
كۆرۈنىدۇ بىر سايە ماڭا.
خوشلىشىپلا كەتمەيدۇ ھەرگىز،
ماڭا مەڭگۈ بولغىلى ھەمراھ.

شائىرنىڭ ئۆلۈمى

ئەكس سادا جاۋاب بېرەر ماڭا قۇشلاردەك.
— بورس پاستېرناك

جىمپ قالدى تۇنۇگۈن مىسلىسىز بىر كۈي،
تاشلاپ كەتتى بىزلەرنى ئورمان سىرداشى.

ئۇ ئايلاندى باشاقلارغا يەلپۇنۇپ تۇرغان،
يامغۇر بولۇپ تۆكۈلمەكتە ئۇنىڭ كۆيلىشى.
ئاھ، شائىرنىڭ ئۆلۈمنى كۈتۈۋالغلى
جىمى گۈللەر ھۆپپىدىلا ئېچىلىپ كەتتى.
بۇيۇك زېمىن ئاتالغان بۇ سەييارە بىردىن
چۆكۈپ ئېغىر سۈكۈناتقا جىمىپ كەتتى.

بىللا ئاخاتوۋنا ئاخمادۇلنا

1937 ـ يىلى تۇغۇلغان، سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئالىي رۇس شائىرى، «تۆتىنچى ئەۋلاد» شائىرلىرىنىڭ ۋەكىللىرىدىن بىرى، 1960 ـ يىلى گوركىي ئەدەبىيات ئىنىستىتۇتىنى پۈتكۈزگەن. «سازلىرىم»، «مۇزىكا دەرسى»، «تاللانغان شېئىرلار»، «شۇنىرغان» قاتارلىق توپلاملىرى بار. ئۇنىڭ شېئىرلىرىغا ئەدەبىي تەنقىد ساھەسىدە تامامەن قارىمۇقارشى بولغان ئىككى خىل باھا بېرىلىپ كەلمەكتە.

ئۇمىد كۈتمە مەندىن بىھۇدە

ئۇمىد كۈتمە مەندىن بىھۇدە،
ھەم تاشلىما تۈگمەس سوئال.
تىكىلمىگىن ماڭا قولۇمغا،
جان تەسەددۇق دېسەڭ نە ئامال.

باھار پەسلى پاتقاقلار كېچىپ،
ئىزلىرىمنى يۇرمە ئاختۇرۇپ.
كۆرۈشسەكمۇ ئايانداۋۇر ماڭا،
قالالمايمەن سېنى ياقتۇرۇپ.

هالى يوغان دېسەڭمۇ مەيلى،
بېرەلمەيمەن ساڭا كۆڭلۈمنى،
تەكەببۇرلۇق ئەمەس، ئازابتىن
مەن يۇرىمەن كېرىپ كۆكسۈمنى.

ئاۋغۇست

ئاۋغۇست ئېيى يۇلتۇزلار پارلاق،
كېلەر زېمىن ئۆزرە يېقىنلاپ.
مارجان كەبى چۈشكەندە ئېقىپ،
جەنۇبلۇقلار قالدۇ قاراپ.

رازىدۇرمەن تەقدىر ـ ئامەتتىن،
ئۇچۇپ چۈشەر بېشىمغا يۇلتۇز.
قاغجىرىغان باغدا سىرىنگۈل
چېچەكلىگەن كەبى شۇنچە ئۇز.

تىكىلىمەن كەچكى شەپەققە،
رويال چالار ئاق چاچلىق قوشنام.
چۈشۈپ كەتتى بېشى ساڭگىلاپ،
نېمە ئۈنى قىلدى بىئارام.

قېيىپ كېتەر ئاھاڭلار تىترەپ،
تەڭكەش بولۇپ كۈيلىگەندە بىز.
ناخشا بەلكىم قالار ئۈزۈلۈپ،
ئۈزۈلمەيدۇ يۈرەك تارىمىز.

كۈز كېچىسى چاقنايدۇ مايماك،
ئېقىپ چۈشەر كۆكتىن يۇلتۇزلار.
سەيلە قىلار باغدا ماتروسلار،
ياغلىق سىلكىپ ئۆتەر شوخ قىزلار.

ھاۋا تىنچىق، ئاقار يۇلتۇزلار،
ئۆز پېتىچە دېڭىز ساھىلى.
ئاككورد بولۇپ تۆكۈلەر كۈيلەر،
قىياقلارغا ئۇنچە تاققىلى.

كونستانتىن مىخايلوۋىچ سىمونوف

(1915 ــ 1980) سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى شائىرى، يازغۇچىسى، 1934 ـ يىلىدىن باشلاپ ئەسەر ئېلان قىلىشقا باشلىغان، ژۇرناللاردا مۇخبىر بولغان. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «غالىبلار» (داستان)، «ھەقىقىي ئادەم»، «لىرىك خاتىرىلەر»، «دوست ژە دۇشمەن» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى، «كۈنلەر ژە تۈنلەر»، «ئاخىرقى يار» قاتارلىق رومانلىرى بار.

كۈتكىن مېنى...

كۈتكىن مېنى، كېلمەن قايتىپ،
تاقەت بىلەن كۈتكىن، ئەي جانان.
كۈتكىن، مۇزدەك كۈز يامغۇرىدا
نازۇك كۆڭلۈك چەككەندە پىغان.
كۈتكىن، لەپلەپ ياغقاندا ئاق قار،
كۈتكىن، بېشىڭدا كۆيسىمۇ ئاپتاپ.
كۈتكىن، تاقەت تۈگەپ ھەر كىمدە،
ئۇنتۇغاندا ھەممىنى بىراق.
كۈتكىن، يىراق ـ يىراق جايلاردىن

كەپتەر بولۇپ كەلمىگەندە خەت.
كۆتكەن، سەن بىلەن بىللە كۆتكەنلەر
ئۈمىدنى ئۈزۈپ چەككەندە ھەسرەت.
كۆتكەن مېنى، كېلمەن قايتىپ،
يوق ھېچ نەرسە ئەسلەشتىن بۆلەك.
ئۇنتۇپ كەتكەن ئۇنتۇيدىغاندا،
تىلمىگەن ھەم ئىزگۈ تىلەك.
ئوغلۇم، ئانام ئىشەنسۇن ئەمدى،
ئاللىقاچان ئۆلدى دەپ مېنى.
مەش يېنىدا جەم بولۇپ دوستلار
روھىمغا ئاتاپ كۆتۈرسۇن مەينى...
كۆتكەن مېنى،
لېكىن ئالدىراپ
ئۇلار بىلەن ئىچمىگەن شاراب.
كۆتكەن مېنى، كېلمەن قايتىپ،
غالىبلارچە يېڭىپ ئۆلۈمنى،
مەندىن ئۈمىد ئۈزگەن كىشىلەر
تەلەيلىككەن دېيىشسۇن مېنى.
قانلىق جەڭدە قالسام مەن ئامان،
چۈشىنەلمەس ئۇلار ھېچقاچان.
كۆتۈشلىرىڭ سېنىڭ، ئەي دىلبەر،
بېغىشلىدى ماڭا قايتا جان.
ياشاپ قالدىم نېچۈن ئۆلمەستىن،
سەن بىلەن مەن بىلمىز پەقەت ـــ
ھېچكىم مېنى كۆتمىگەن سەندەك،
ھېچكىمدە يوق سەندىكى تاقەت.

ئىۋان ئالىكسىيۋىچ بۇنىن

(1870 ــ 1953) رۇسىيەدە ئاقسۆڭەك ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، 1891 ـ يىلى تۇنجى شېئىرلار توپلىمى ئېلان قىلىنغان. 1901 ـ يىلى ئېلان قىلىنغان «تۆكۈلگەن ياپراقلار» دېگەن ئەسىرى پۈشكىن مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن، 1921 ـ يىلىدىن باشلاپ سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئايرىلىپ، مۇھاجىر يازغۇچى بولغان. ئۇنىڭ «ياشلىق لىرىكىلىرى»، «دالىدا»، «يېڭى شېئىرلار»، «قىزىلگۈل»، «يار كېچىسى» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى، «كونا مەھەللە» قاتارلىق ھېكايىلەر توپلىمى بار. ئۇ 1933 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

چۈشمەكتە گۈگۈم

چۈشمەكتە گۈگۈم، ئاسمان خوپ تىنىق،
ئۇپۇق سايان چۆكمەكتە قۇياش.
باقساڭ ئەتراپ چەكسىز كەڭ دالا،
ئالتۇن باشاقلار ئىرغاڭلىتار باش.
ئاق چېچەككە پۈركەلگەن ھەر يەر،
شامالىلارنىڭ تىنىقى ئەتىر.
مەھەللە ئىچىدىن چىققان قوڭغۇراق

قۇلقىڭغا پىچىرلايدۇ سىر.
يىراقتىكى خىيابانلاردا
كاككۇك ئۈنلەپ ـ ئۈنلەپ تىنمايدۇ.
ئېكىنزاردا ئىشلەپ كۈنبويى
قىز بېشىدا تۇنەپ قالغانلار
ئۆزىنى خوپ راھەت چاغلايدۇ...

چۈشمەكتە گۈگۈم، چۆكمەكتە قۇياش،
ئۇپۇق لېۋى قىزاردى چوغدەك.
مەيىن شامال دىللارغا ھۇزۇر
تىنىق كۆكتە چاقنىدى چېچەك.
كۆز قىسىشىپ ئوماق يۇلتۇزلار،
ئىشچانلارغا تىلەر ئاق تىلەك.
چارچىغاندا جاننىڭ راھىتى،
چەكسىز دالا ئۇلارغا تۆشەك.
چۈشلەر گۈزەل، چۈشلەر بەك شېرىن،
مۇرادىغا قانامدۇ يۈرەك...

تەنھالىق

كۆل سۈيىگە تۆكۈلەر يامغۇر،
مۇزدەك سوغۇق ھەمدە بەھۇزۇر.
باھار يېتىپ كەلمەستە تېخى
خازان بولدى ھاياتنىڭ بېغى.
ئولتۇرىمەن ھۇجرامدا تەنھا،
تامغا ئېسىلىق رەسىمگە قاراپ.
قاپقارا ئۆغۇ ئۆيىنچى تۇندەك،
بوران ئۈچار، روھەك غىچىرلاپ.
تۇنۇگۈنلا بىللە ئىدۇق بىز،

ئەمدى مەندىن بولدۇك سەن بىزار.
جۇدۇن سوققان قارا تۇنلەردە
يۇرىكىمنى تىڭشاپ جىمغىنا
قۇچقىمدا ياتقاندىك، يار...
ئەمدى بىزگە كەلدى جۇدالىق،
كەلسە قىسمەت نېمە ئامالىم؟!
باھار تېخى ئاچماستا قۇچاق
بولۇپ قالدىم يېگانە بويتاق،
يوقتۇر ئەمدى ياندا ئايالىم.

بۇگۈن تىنماي ياغماقتا يامغۇر،
پەشتاقتىكى ئىزنىڭمۇ ئۆچتى.
شۇنچە قەبىھ ئاسماننىك رەڭگى،
ئاھ، كۆڭلۈمگە بىر ئەلەم كۆچتى.

بار ئاۋازدا خىتاب قىلغۇم بار،
كېتىۋاتقان سايەڭگە قاراپ:
«بىر جانۇ تەن ئەمەسمىدۇق بىز،
كەتمىگىنە بۇنچە ئالدىراپ!»
ھەممىنى ئۇنتار ئىكەن ئاياللار:
سۆيگۈمۇ يوق،
كەتتۇق ياتلىشىپ.
تۇرارمىزمۇ پات - پات ئەسلىشىپ.
ئامال قانچە، نىتەي مەن ئەمدى؟
مەش ئوتىنى ئۇلغايتاي كۈچلۈك.
ئىچەي ئاچچىق مەينى سۇمۇرۇپ،
سېتىۋالاي يەنە بىر كۈچۈك.

توماس ئېللىئوت

(1888 ــ 1965) ئامېرىكىنىڭ بوستۇن شەھىرىدە سودىگەر ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، ئۇ زور تەسىرگە ئىگە تەنقىدچى ۋە شائىر، خارۋارد ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان، 1914 ـ يىلى لوندوندا ئېزرا پوند بىلەن بىللە يېڭى كىلاسسىزم شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان، 1917 ـ يىلى «پولۇوللىك ۋە باشقىلار» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئېلان قىلغان. 1922 ـ يىلى «باياۋان» ناملىك لىرىك داستانى ئېلان قىلىنىپ، زور تەسىر قوزغىغان، بۇ شېئىر ھازىرمۇ ئەنگلىيە، ئامېرىكا شېئىرىيىتىنىڭ ئابىدىسى دەپ قارالماقتا. ئېللىئوت 1948 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

مۇقەددىمە

قورداق ھىدىغا تولغان قىش كېچىسى
قېتىپ قالدى كارىدورلاردا.
سائەت ئالتىدە.
پاپىرۇس قالدۇقىدۇر تۇمانلىق كۈندۈز.
ئۆتكۈنچى يامغۇر تۆكۈلۈپ بىردىن

يىغار سۈپۈرۈپ ئاياغلىرىغا
كۆكتىكى گۈزىت پارچىلىرىنى
سارغايغان رەزگى يوپۇرماقلارنى.
ئۇرۇلدى شددەتتە تۇرخۇن ئاغزىغا
سۇنغان ۋەيرانە روجەكلەرگە ھەم.
كوچا دوقمۇشدا يالغۇز شۇ بىر ئات
بۇس ئۆرلەيدۇ تۇياقلىرىدىن،
يورۇقلۇق كەلدى كوچا چىراغلىرىدىن.

دېرىزە ئالدىدىكى سەھەر مەنزىرىسى

ئاشخاندا ئۇنلەر تەخسە ناشتا ۋاقتىدا،
يولۇچىلار دەسسەپ ئۆتكەن يول قاسىنىدا
سېزىپ قالدىم نەم روھىنى ئايال چاكارنىڭ
بىخلاپ تۇرار يىغلامسىراپ ئىشىك ئالدىدا.

سارغۇچ تۇمان دولقۇنلىرى كوچا يۈزىدىن
ئەگرى ـ قىيسىق چىرايلارنى تاشلايدۇ ماڭا.
مەينەت كۆڭلەك كىيگەن ئاشۇ يولۇچىلارنىڭ
ئەھمىيەتسىز كۈلكىسىنى يىرتىپ چېھرىدىن
پىشايۋاندىن پۇۋلەپ چىقار ساماغا ئاستا.

كارىل ساندبۇرگ

(1887 ــ 1967) 1914 - يىلى ئېلان قىلىنغان «چېكاگو» ناملىق شېئىرى زور زىلزىلە پەيدا قىلغان. 1922 - يىلى كەينىدىن تۆت شېئىر توپلىمى ئېلان قىلىنىپ، «ئاۋام خەلقىنىڭ شائىرى» دەپ نام ئالغان. 1936 - يىلى بىر يۈز يەتتە بابلىق ئەڭ مۇھىم شېئىرى «خەلق، شۇنداق»نى ئېلان قىلغان. ساندبۇرگ يەنە ئالتە تومۇق «لىنكولىنىڭ تەرجىمھالى»نى يېزىپ، ئىلىم ساھەسىدە يۇقىرى باھاغا ئېرىشكەن.

بەلكىم

بەلكىم ئۇ ئىشنەر ماڭا، بەلكىم ياق،
بەلكىم ئاڭا ياتلىق بولارمەن، بەلكىم ياق،
دېڭىزلارنى يەلپۈتەر شامال
بەلكىم
ئىپار چېچىپ كېزىدۇ يايلاق.
بەلكىم، بىراۋ قىلار ئاشكارا.
مۇرىسىگە قويسام بېشىمنى.
سورار مەندىن،

دەردەن: ھە، شۇنداق،
بەلكىم.

تۇمان

تىمسىقلاپ مۇشۇكتەك
كەلدى تۇمان.
مۇكچىيىپ ئولتۇردى
كوچا ئاغزىدا
رەستىلەرگە كۆز تاشلاپ بىر ئان
يولىغا ئۇ بولدى راۋان.

دېنس لېۋىتوف

(1923 ــ) ئامېرىكىدا ئەڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ئايال شائىرلارنىڭ بىرى، 1946 ـ يىلى تۇنجى شېئىرلار توپلىمى ئېلان قىلىنغان. 1957 ـ يىلى ئۇنىڭ «مۇشۇ يەر، ھازىر» ناملىق توپلىمى ئېلان قىلىنغاندا، ئوبزورچىلار ئۇنى قارا تاغ ئېتىمغا تەۋە شائىر دەپ قاراشقان.

يېگانە ئادەم

قان رەڭگىدە پاتقان كۈن
يېزىپ قويار سىلىق بىر ئاتنى
سۆزۈمايدۇ
نۇرلاردىكى ھارارەت
قونالغۇ ئىزدەشكە بار تېخى پۇرسەت.

قونغاندا ئاي ئۇپۇق لېۋىگە
ئاستا تېڭىرقاپ
شوللىرى ئۆچەر تامامەن
تۇرمايدۇ چاقناپ
تەڭرىنىڭ ئىشلىرى شۇنداق
ئەۋلىيالارمۇ
قەھرىمانلارمۇ ھەم شۇنداق.

ئانىنى سېكستون

(1928 ــ 1974) «مونولوگ ئېقىمى»دىكى ئامېرىكىلىق ئايال شائىر. ئۇنىڭ «مونولوگ»لىرىنى تەنقىدچىلەر «مونولوگ ئېقىمى» ئىچىدە ئۆزىنى ئەڭ بىۋاستە ئوپېراتسىيە قىلغان دەپ قارايدۇ. 1960 ـ يىلى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى ئېلان قىلىنغان، 1967 ـ يىلى «ئۆلۈم يا كۆرۈم» ناملىق توپلىمى پولىتزىر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. 1968 ـ يىلى ئەنگلىيە خان جەمەتى ئەدەبىيات ئىنستىتۇتىنىڭ تەتقىقاتچىلىقىغا تەكلىپ قىلىنىپ، داڭلىق شائىر قاتارىغا ئۆتكەن، لېكىن ئۇمۇ «مونولوگ ئېقىمى»دىكى باشقا ئىككى شائىرغا ئوخشاش ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان.

يۇلتۇزلۇق كېچە

بۇ شەھەر مەۋجۇت بولۇپ باقمىغان،
قارا چاچلىق قېرى بىر سۆگەت
سۇغا چۆكۈپ ئۆلگەن ئايالدەك
ياز قويندا يوقالدى پەقەت.
جىمجىت شەھەرلەر
قاپقارا قازاندا قاينىتار يۇلتۇز.

ئاھ، يۇلتۇز، نۇرانە يۇلتۇزلۇق كېچە،
تىلەيمەن ئۆلسەم دەپ مەنمۇ ئاشۇنداق.

يۇلتۇزلار كۆچمەكتە، ئۇلار تىرىك جان.
ئاي تۇگۈل قىپقىزىل كىشەن ئىچىدە
چىڭقىلىپ كۆبجۇيدۇ ئۇنىڭ كۆزىدىن
باللارنى سقىپ چىقماقچى تەڭرى.
سۈمۈرۈپ دەم تارتتى يۇلتۇزچاقلارنى
كۆرۈنمەس قەدىمىي بىر بوغما يىلان.
ئاھ، يۇلتۇز، نۇرانە يۇلتۇزلۇق كېچە،
تىلەيمەن ئۆلسەم دەپ مەنمۇ ئاشۇنداق.

كېچىگە ئېتىلىپ كىردى بىر قاۋان،
جېنىمنى سۇغۇرۇپ ئالدى ئەجدىھا
بايراقسىز،
قورساقسىز،
تىنىقسىز بۇ ئان.

بويىدىن ئاجراش

تۆرىلەتتى، تۆرەلمىدى ئۇ بىراق.

لەۋلىرىنى چىشلىگەندە يەر شارى
ئۇندۇرمىلەر گۈل قېتىدا تولغاندى،
ئالماشتۇرۇپ ئايىغىمنى كەتتىم مەن بىراق.

دولقۇنلايدۇ چەكسىز كەتكەن پىنسلۋانىيە،
يىراق، يېشىل چوققىلاردىن ئۆتىدۇ ھالقىپ

كۆك يالىلىق شىرغا ئوخشاش ئېسىل ماي بويىاق.
كاتاك يوللار تولغىنىدۇ كۈل رەڭ سىياقتا:
ئېقىپ چىقار قارا ئۆڭكۈر ئاغزىدىن كۆمۈر
ئاچچىق - ئاچچىق قىيقاس سېلىپ چىرقىرار تۇپراق.

تۆرىلەتتى، تۆرەلمىدى ھەيھات، ئۇ بىراق.
كىچىككىنە گۈل - گىياھلار شۇ قەدەر قەيسەر،
بىلەلمىدىم، يېرىلىدۇ يەر شارى قاچان،
بىلەي دەيمەن ناتۇانلار ياشايدۇ قانداق؟

بىر پەتەكنى ئۈچراتتىم پىنسىلۋانىيەدە،
ئەمەس چىقتى، ئەپسۇس رېمبورىسدىسكى...
شېرىن سۆيگۈ لەززىتىگە ئۇ بوپتۇ مۇشتاق.

سلۇئيە پىلاس

(1932 ــ 1963) ئامېرىكىنىڭ بوستون شەھىرىدە تۇغۇلغان، 1956 ـ يىلى ئەنگلىيەلىك شائىر تېدشۇسقا ياتلىق بولغان، كېيىن ئاجرىشىپ كەتكەن، 1963 ـ يىلى نېرۋىسىدىن ئادىشىپ لوندوندا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان. «گىگانت ئادەم»، «ئېللىر» ناملىق توپلاملىرى 1960 ـ يىللاردىكى «مونولوگ ئېقىمى» شېئىرىيىتىدىكى ۋەكىللىك ئەسەر دەپ قارالماقتا.

كۆڭۈلدىكى گەپ

ئورمانلارنى كەسكەندە پالتا
دالىلاردا چاپقاندەك ئاتلار
يىراقلارغا تارايدۇ سادا.

دېۋىرقايلار مېنىڭ كۆز يېشىم
ئېقىپ ـ ئېقىپ تۆگىدى،
ئۈيۈپ قالدى شۇنچە خاتىرجەم
ئەينەكسىمان
كۆرۈنەر ئۇندا كۆڭلۈمدىكى تاش
دوملاپ چۈشسە
مۇمىيا بولۇپ قالدۇ باشلار،

يېشىل چۆپلەر ئېتەر ئۇنى يەم
يىللار ئۆتۈپ
يول بويىدا ئۇچراتسام ئۇنى
تىلسم تۇتۇلار، چەۋەندىز غايىب
تاراسلاپ ئاڭلىنار تۇياقلار ئۇنى
تىنىق كۆلنىڭ تەكتىدە
جىمىرلىغان يۇلتۇزلار توپى
كۆرىستىدۇ ھايات ئەكسىنى.

چەت

ئەيىبسىز ساھىبجامال ئىدى ئۇ،
ئۆلگەن تېنىدە

جىلۋىنەر زەپەر كۇلكىسى،
يەلپۇنۇپ تۇرغان ئېتەكلىرىدە
يۇنانىنىڭ خىيالىي تىراگېدىيەسى.
سۆزلەيدۇ

يالاڭ ئاياغ پۇتلىرى ئۇنىڭ:
يىراقلاپ كەتتۇق، ئەمدى ئىش تامام.

ئۆلگەن ھەر بالا ئاپپاق يىلاندەك
تولغىنىپ ياتار كىچىككىنە شۇ

بوش قالغان سۆت بوتۇلكىسىدا،
ساھىبجامال ئالدى ئۇلارنى

قوينىغا، گويا
قىزىلگۈل بەرگىنى يۇمۇۋالغاندەك.
مۇزلىغاندا باغ، ئۆلۈم نۇرلىرى
چۈشتۇر بوغۇزدىن يامرىدى بالدەك.

ھەسرىتى يوق ھېچ تولۇن ئايىنىڭ
ئاق رومال ئاستىدىن تۇرار ئۇ قاراپ،

كۆنۈپ كەتتى بۇ ئىشلارغا ئۇ،
قارا كۆڭلەك سۆرىلىپ ئۇنلەر پالاقلاپ.

خلدا دولېتتى

(1886 ــ 1961) تىپىك ئىماگىنزمچى ئايال شائىر. ئامېرىكىنىڭ پېنسىلۋانىيە ئىشتاتىدا تۇغۇلغان، 1930 ـ يىلى رېچارد ئالدىڭتون بىلەن بىرلىكتە يېڭى ئىماگىنزم ئېقىمىدىكى شېئىرلار توپلىمىنى تۇزۇپ چىققان. 1930 ـ يىللاردىن كېيىن ئۇنىڭ شېئىرىيەت ئۇسلۇبى ئۆزگىرىپ، ئىماگىنزمنىڭ تار يولىدىن ئايرىلغان. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ئۇ «يېقىلماس تام»، «پەرىشتىگە سالام»، «چېچەكلىگەن هاسا» قاتارلىق ئۇچ توپلىمىنى ئېلان قىلغان.

سېنى سۆيمەيدۇ

سېنى سۆيمەيدۇ
شامالالار قايتا،
يامغۇرلارمۇ هەم.

كۆرەلمەيمىز شۇنچە ئۇز
چاقناشلىرىڭنى
شامالالار ئىچرە، قارلار ئەكسىدە.

ئېرىپ - ئېرىپ قار
كېتىدۇ يوقاپ،
سەنمۇ ئۇچۇپ كېتىسەن ئۇزاپ.

قولىمىزدىن ئۇچقان قۇرغۇيدەك
قەلبىمىزدىن ئۆچكەن نۇرلاردەك
كەلمەيسەن يېنىپ.

جوسف برودىسكى

(1940 ــ) ئامېرىكا تەۋەلىكىدىكى رۇس شائىر، لېنىنگرادتا بىر يەھۇدىي ئائىلىسىدە تۇغۇلغان، ئون سەككىز يېشىدا شېئىر يېزىشقا ۋە تەرجىمە قىلىشقا باشلىغان، 1972 ـ يىلى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئايرىلىپ، نيۇيوركتا ئولتۇراقلاشقان، شېئىرلىرىنى ئىنگلىز ۋە رۇس تىلىدا يازغان، ئۇ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئەڭ ياش يازغۇچى. ئۇ رۇس لىرىك شېئىرىيىتىنىڭ ئەنئەنىسى بىلەن غەرب هازىرقى زامان شېئىرىيىتىنى بىرلەشتۈرۈپ، شېئىرنى ئىچكى ئېھلاستىكلىققا ئىگە قىلغان، تېمىسى دىن، ئەپسانە، تارىخ ۋە رېئاللىق قاتارلىق تەرەپلەرگە چېتىلىدۇ.

192

سۈكۈتتە دېمىگىن شېئىر ئىلاهى

سۈكۈتتە دېمىگىن شېئىر ئىلاهى،
بىناۋا يىگىتنىڭ پۈتمەيدۇ ئاهى.
زەڭگەر رەڭ ياغلىقنى يەلپۈتەر قېيىق،
دولقۇنلار كۆكرەككە ئۇرۇلۇپ گاهى.
كەينىگە باقمىغىن، دېمە هەم ئۇندىق،
تېرەكلەر رەتمۇرەت تۇرار تىزىلىپ.

ياستۇققا باش قويۇپ ياتىمەن ئېغىر،
كۆزلىرىم پوشكالدەك كەتتى ئېزىلىپ.

ئېيتقىن، بۇ تۇپراقتا بەختلىكمۇ سەن؟
چىمەنلەر تۆشكىكى،
شۇنداق سورايمەن.
ھاۋاغا ئىنتىزار بولغاندەك بېلىق،
نەمخۇش لەۋلىرىمدە سېنى شورايمەن.

توشقاننىڭ قۇلىقى بولسا بېشىمدا،
يەر ئىدىم ئورماندا رەگەتكە تېشى؛
ئالدىڭدا نامايان بولاتتىم يارقىن
ياپراقلار سېسىغان كۆلچەك ئىچىدە.
ئۇ ئەمەس ھەرگىزمۇ ئورمانلار ئىشى.

بەھۇدە ئۆتىمەكتە شۇ خەسىس يىللار.
قاچاندۇر چېچىمغا تولۇپ كەتتى ئاق.
قانسىراپ كەتمەكتە ئەنسىز تەنلىرىم،
مۇرددەك سياقىم پىكىرسىز ھەر ۋاق.

جان دوستۇم، ئەبەدىي ئايرىلار بولدۇق،
قەغەزگە سىزغىنا قېنى بىر چەمبەر.
بىلگەنسەن، شۇ قەدەر كاۋاك ئادەم مەن،
يىرتىۋەت، ئاتا بىر ئاغدۇرۇپ نەزەر.

شۇ ئادەم مەن

شۇ ئادەم مەن،
ئېلىپ باغرىڭغا
باغاشلىغان سۆيۈملۈك ياردەك،

تۈن پەردىسى يېيىلغان ئاخشام
ئالدىڭدا مەن ئېگىلگەن يادەك.

شۇ ئادەم مەن،
تونۇۋالاي دەپ
پەستىن ماڭا باققانتىك قىيا.
ئەمدى بىلدىك كىملىكىمنى سەن،
دەسلىپىدە كۆرۈنسەم غۇۋا.

قۇياش كەبى تەنلىرىك بىلەن
تاشلانغاندا قۇچاقلىرىمغا
سەزگەنىدىم مەۋجۇتلۇقۇمنى
پىچىرلساڭ قۇلاقلىرىمغا.

سەن چۈشۈردۈڭ پەردىنى ئاستا،
لەۋلىرىمگە يېقىپ لېۋىڭنى.
بېقىپ يەنە مەيلىڭگە جانان
چاقىرايمۇ سېنىڭ ئىسمىڭنى.

كۆرۈنگەنتىڭ ئەما چاغلىرىم
گاھ كېيىملىك، گاھى يالىڭاچ.
بىلگەنىدىم بىلمىگەنلەرنى،
قەلبىمگە ئۇ چوڭقۇر ئورنىغاچ.

ئەۋلاد تېپىش كارامىتىنى
جاھان شۇنداق قىلىدۇ ئىجاد.
تەڭرى شەپقەت ياغدۇرۇپ چەكسىز،
پىرقىرايدۇ تىنماي كائىنات.

گاھ كېچىده، گاھى كۈندۈزده
تەرلەيمىز ھەم كېتمىز توختاپ.
ئۇنتۇلىدۇ كىشىلىك دۇنيا،
ئالەم تىنماي تۇرار پىرقىراپ.

لېنىنگراد شەھەر ئەترايىدىكى يەھۇدىيلار قەبرىستانلىقى

لېنىنگراد شەھەر ئەترايىدا يەھۇدىيلار قەبرىگاھى،
چىرىپ كەتكەن شادىلىرى قىڭغىيىپ تۇرار.
ئاشۇ يەردە
ئادۇوكات، سودىگەر، مۇزىكانت ھەمدە
ئىنقىلابىي قۇربانلارمۇ
ياندىشىپ ياتار.
ئۇلار ئۆزى ئۈچۈن كۆيلىگەن
ئۆز - ئۆزىنى قۇتقۇزاي دېگەن
باشقىلار ئۈچۈن بەردى مانا جان.
ئۇلار بۇرۇنلا تۆلەپ بولغان باج،
ساقچىلارغا بىلدۈرگەن ھۆرمەت،
ئىمكان بار جىمى ئىشلارنى قىلغان.
زوقلىنىپ بەختلىك ياشىغانلارغا
يەھۇدىي كالامىدىن سۆھبەتلەر قۇرغان.
بەلكىم، قارىغۇلارچە چوقۇندى ئۇلار،
بەلكىم، يىراقلارغا تاشلىدى نەزەر.
لېكىن ئۆگەتتى پەرزەنتلىرىنى
بولۇشقا قەيسەر.
ئۇلار پەقەت چاچمىغان ئۇرۇق،
ئۇلار پەقەت تېرىمىغان يەر.
مۇزلۇق يەر شارىدا ياتار ئۇلار

زىرائەتتەك
مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا چۆكۈپ،
كېيىن يەر شارىغا چېچىلدى ئۇلار
شامغا ئوخشاش نۇرلىنىپ كۆيۈپ.
تىلاۋەت بايرىمدا
يارىشايلى دەپ
بار ئاۋازدا قىلار ئىلتىجا
ئاچ - زېرىن چاللار.
ئۇلار يەتتى شۇنىڭغا
ماددىلارنىڭ پارچىلىنىشىدا،
ئەسلىگۈدەك نەرسە قالمىدى،
ئۇنتىغۇدەك ھېچ نەرسىمۇ ھەم.
قىيسىيىپ ياتقان شادا ئىچىدە،
تىرامۇاي توردىن يىراق مىڭ قەدەم.

مۇھەببەت

بۇگۈن كېچە قاچتى ئۇيقۇمىز
سەيلە قىلىپ يۈردۇق ئىككىمىز.
ئۆچتى تامام كوچا چىرىغى
سانسىز توچكا بولۇپ يوقالدى
چۈشۈمدىكى سوئال بەلگىسى،
ئەنسىز تۇيغۇ قوينىغا ئالدى.

چۈشۈمدە سەن ھاملىدار بوپسەن،
ئايرىلغانتۇق نەچچە يىل بۇرۇن؟
پۇشايمىنىم كۆپتۇر شۇ قەدەر،
بۆرتۈپ چىققان كۆكرەكلىرىڭنى
يايراپ - يايراپ سىلىغۇم كېلەر

ئەسنى يىغسام كۆڭلەكلىرىمنى
پۈرلاپتىمەن، مۇجۇپتىمەن ھەم
كارىۋات چىرىغىنىڭ مۇنەكلىرىنى.

بىلدىم روجەك ئالدىدا، سېنى
تاشلاپ قويدۇم كېچە قويىندا،
چۈشلىرىمدە، تەنھا، پەرىشان.
سەن يىراقتا كۆتەرسەن مېنى
ئاغرىنمايسەن قېيىداپ ھېچقاچان.

چىراغ نۇرى تاشلىسا ئۇزۇپ
تۇندە يەنە ئېتىدۇ داۋام؛
تويلاشتۇق بىز ئەر - خوتۇن بولۇپ،
ئايرىلمايمىز ئەبەدىلئەبەد،
ئىككى تەن بىر، كەتكەن قوشۇلۇپ،
شاھت بولۇپ ئاقلار بالىمىز
يالىڭاچلانغان سياقىمىزنى.
كېچىلەردە كېلەرسەن يەنە،
شۇنچە ھارغىن، نازۇك ۋە ئاجىز،
ئالدىمىزدا بىر ئوغۇل، بىر قىز،
ئۆز قېنىمدىن تانمايمەن ھەرگىز،
مۇناخ بولۇپ كەتكىنىمۇ يوق.
ئىزدەپ يۈرمەس قوللىرىم بىراق
ئەمدى چىراغ مۇنەكلىرىنى.
چۈشلىرىمنى قوغلاپ ئۇ يىراق.
سېنى كېچە ئەنسىزلىكىگە
تاشلاپ قويغۇم يوقتۇر زادىلا،
ئۇندا ئۇنلۇك يىغلىيالمايسەن،
كۆز ئالدىڭدا بولماس نامايان

تېڭىرقىغان بىناۋا يىللار،
چۈشلىرىمدىن ئويغانسام، سېنى
كۆرۈش نېسىپ بولمىدى ئەسلا.

بېلىق

بېلىق ياشار قەھرىتان قىشتا،
خيالىدا ھاۋانى كۆشەپ.
بېلىق كېزىپ يۈرەر قىش ئارا،
كۆزلىرىنى كۆك مۇزغا بىلەپ.
ئۇ يەرلەر
چوڭقۇر شۇ قەدەر.
بېلىق،
بېلىق،
بېلىق،
بېلىق كېزىپ يۈرەر قىش ئارا.
بۇ پەسلىنى تەرك ئەتكىلى.
قۇياش پەرياد چېكەر دىرىلدەپ.
بېلىق كۆزىسىز
نۇرنى پەرق ئەتكىلى.
ئۆلۈملەردىن ئۇزاپ كېتەر ئۇ
بۇ بېلىقنىڭ مەڭگۈلۈك يولى،
ياش تۆكمەيدۇ بېلىق ئەزەلدىن.
مۇزتاغ بىلەن تىركىشىپ مەغرۇر
تۇرار ئۇ ھامان.
سوۋۇپ كەتكەن بېلىقنىڭ كۆزى
مۇزدەك سۇدا
ئۈيۈپ قالغان.
بېلىق ھامان سۈكۈتتە يۈرەر،

چۈنكى ئۇنىڭ بولمىغاچ تىلى.
بىلىق ھەققىدە يېزىلغان شېئىر
بىلىقتەك
شائىر بوغۇزىغا قىسىلىپ قالغان.

لىرىكىلار

1

خوشلىشايلى سۈكۈت ئىچىدە،
پاتىپفونمۇ توختىسۇن بىرپەس.
بۇ ئالەمدە ئايرىلدۇق شۇنداق،
ئۇ ئالەمدە قوشۇلماقمۇ تەس.
بىر ياستۇققا باش قويالمايمىز،
ھاياتتىمۇ يۇردۇق ئىككى يان.
ئۆلۈم بىزگە نە ۋىسال بەرگەي،
سەدپارە دىل ئىشق دەردىدە قان.

2

كىمدە ئەيب بولسا مەيلىلا،
يېتىپ كەلدى ئاخىرقى سوراق،
گۇناھسىزنى كۆتكىلى بۇندا
پايانداز مۇ سالمايمىز ھېچ ۋاق.
خەيرلەشتۇق تەكرار ۋە تەكرار،
كەلمىش قىسمەت كۆڭۈلگە ئايان.
جەننەتتىمۇ ئۇچرىشالمايمىز،
دوزاختا ھەم بىر بولماس ماكان.

3

قوشۇلۇش بەك گۈزەلدۇر، گۈزەل،
ئايرىلىشمۇ نەپىس شۇ قەدەر.

نە قېيىداش، نە نەپرەت قالمىدى،
كېچىكتى رەڭ تاشلىغان سەپەر.
بىز ئەبەدىي بىر جۇپ يەنىلا،
يۇرمەيلى ھەم بۇنى جاكارلاپ.
كامالەتكە كۆتۈرۈپ بىزنى
قىسقا دەملەر تۇرسىمۇ پارلاپ.

4

قۇرۇپ قاقشال بولغۇچە تەنلەر
يامغۇر بولۇپ تۆكۈلدى تەرلەر.
تەڭ كۆتۈردۇق قەدەھتە مەينى،
ئەپسۇس، بىرىمىز مەست بولدۇق بەتتەر.
تاماق ئەمەس بىز ئۈچۈن دۇنيا،
مەنزىللەردە تالاي قىسمەت بار.
يوللار داۋان، يوللار ھاڭ ـ قىيا،
بەلكىم ۋىسال ياكى فۇرقەت بار.

5

خوشلىشايلى سۆكۈت ئىچىدە،
بىلمەيمىز كىم كەتكەننى تاشلاپ.
(سەن «پەرىشتە» مەن بىر «شايانتۇن»)
ئالالمىدىم سېنى باغاشلاپ.
ئەيىبكارمىز ئۆزىمىز بەلكىم،
شېئىر ئىلاھى تۇرار سوراقلاپ.
ئۆلۈم بىزگە قىلغان ستەملەر،
ھاياتلىقتا قالدۇردى ئازاب.

ئوكتاۋئىو پاز

(1914 ــ) مېكسىكا شەھىرىدىكى بىر زىيالىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، 1930 ـ يىللارنىڭ دەسلىپىدە ئەدەبىي ئىجادىيەتكە كىرىشكەن، 1938 ـ يىلى پارىژدا سۇررېئالىزملىق ئەدەبىيات ھەرىكىتىگە قاتناشقان، 1944 ـ يىلىدىن 1945 ـ يىلىغىچە ئامېرىكىغا بېرىپ لاتىن ئامېرىكا شېئىرىيىتىنى تەتقىق قىلغان، ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ فرانسىيە، ياپونىيە، ھىندىستان قاتارلىق دۆلەتلەردە دىپلوماتىيە خادىمى بولۇپ تۇرغان، 1971 ـ يىلى دۆلىتىگە قايتىپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇ ژالىڭ ژۇبي، لى بەي، دۇفۇ قاتارلىق جۇڭگو كىلاسسىكلىرىنىڭ شېئىرلىرىنى تەرجىمە قىلغان. ئۇنىڭ ئىجادىيىتى دۇنيادا كەڭ تەسىرگە ئىگە بولۇپ، لاتىن ئامېرىكىسىدىكى ئەڭ مەشھۇر شائىر ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «تەنھا قەسىر»، «قۇياش تېشى» «بوران ـ چاپقۇنلۇق پەسىل»، «قەسىقا شېئىرلار»، «ژۇسال ژە جۇدالىق»، «ئۆزگىرىش دولقۇنى» قاتارلىقلار بار. ئۇ 1990 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

ئىنسان يىلتىزى

1

مۇزىكا ۋە ئۇسسۇل بار بۇندا،
بۇ يەردىكى سۈكۈت ئىچىدە،
مېلودىيە ئەڭ ئۇيناق جايدا،
قانلىرىمنىڭ دەرەخ ئاستىدا
ساڭا ئەلۋىدا.
يالىڭاچ تېنىم،
كۆچتۈڭگۈرلۈك تۈرىدۇ ئۇرغۇپ،
سۈكۈتتىكى پەرزەنتلەر،
تومۇرۇمدا ياڭرىتار سادا.
شۇنچە جىمجىت تىنىق بۇ ئاسمان،
بۇ شۇنچە پاك يالىڭاچ بەدەن.
شېھىت بولساڭ،
قانلىرىمنىڭ دەرەخ ئاستىدا
ياتقىن خاتىرجەم.

2

كۆيگىن جىمى سادالار،
كۆيگىن، قىپقىزىل لەۋلەر؛
ئېگىز ـ ئېگىز گۈل بەرگلىرىدە
ئۇخلاپ ياتار جىمجىت كېچىلەر.

ھېچكىم بىلمەس سېنىڭ ئىسمىڭنى؛
ئالتۇن رەڭگە قانغان يۇلتۇزلار،

ئۇيۇپ قالغان كېچىلەر؛
جىمجىت كەتكەن ئوكيانلار،
سېنىڭ پىنھان كۈچ ـ قۇدرىتىڭدە
ئۆركەشلەپ ئاقار.

قەدىردانىم، سېنىڭ نامىڭنىڭ
لاۋۇلدىغان سادالىرىدا،
غەرق بولۇشتى سۈكۈتكە ھەممە.
غايىب بولدى نامىڭمۇ سېنىڭ
تىلسىز كېچىدە.

3

سېنىڭ قانلىرىڭ
شۇنچە ناتونۇش
تەنلىرىڭگە كىرمەكتە ئېقىپ
يۇيۇپ غۇۋا قىرغاقلىرىڭنى،
ناتونۇشتۇر ساڭا شۇ قىرغاق.
پاك ھەم يىراق
دەۋرەپ ـ دەۋرەپ ئېقىشلىرىدا
توختاپ قالدى قانلىرىم شۇنداق.
كېچىككىنە جاراھەت ئىزى،
ئۇ تونۇيدۇ نۇر ۋە ئاپتاپنى،
كۆزلىرىنى تونۇماس بىراق.
مانا، سېنىڭ قانلىرىڭ، مانا
زاھىر بولغان نەملەنگەن سادا.

قايتىپ كېلەر جىمكى ۋاقىت
كۆندۈزلەرنىڭ باشلىنىشىغا،
ئوخشار سېنىڭ
زەرەتلەنگەن چېچىڭغا،
يوچۇن چوڭقۇرلۇقتا تىترىسە يىلتىز.
هايات
ئايلىنىدۇ شۇ دەقىقىدە،
ۋاقىت ئۆلەر ۋاقىت ئىچىدە،
نام ۋە شەكىل ئەسلەنمەس هەرگىز.

دەيمەن، مانا بۇ سېنىڭ قېنىڭ،
يوقالغاندا قانلىرىڭ تامام
يار - يۆلەكسىز قالدۇ روهىڭ.

ئۇنتۇش

كۆزلىرىڭنى يۇمۇپ بىر لەهزە،
غايىب بولغىن قارانغۇلۇقتا،
غايىب بولغىن كىرپىكلىرىڭنىڭ
شەپەقسىمان ياپراقلىرىدا.

چۆكۈپ كەتتىڭ
ئاۋازلارنىڭ قاينامىلىرىدا،
ئاڭلىنىدۇ يىراق - يىراقتىن
گۈركىرىگەن سىرلىق بىر سادا؛
ئۇ غوۋغاچى شارقىراتمىدەك
ئۇنلەپ بارار ئۇپۇققىچە تا.

مەۋجۇتلۇقۇڭ
سىڭىپ كەتسۇن قاراڭغۇلۇققا
غايىب بولسۇن تېرىلىرىڭدە
ھەتتا ئىچىڭدە؛
مۇسكۇللىرىڭ
يالتىرايدۇ بىنەپشە رەڭدە،
بىلەلمەيسەن نىگاھىڭ نەدە.
دېڭىزلاردا
كېچىلەرنىڭ چوڭقۇرلۇقىدا
تەلۇە ئوتنىڭ يېشىل يالىسى
تارتىدۇ نەرە.
نەملىنىدۇ يالىڭاچ تېنىڭ
چۈشتەك سۈيۇق كۆلەڭگىلەردە؛
تەرك ئەتكەن، ئۇنتۇ ئۆزۈڭنى،
تاشلاپ كەتتى كۆپۈكلەرنى كىم
بىلىپ ـ بىلمەي يېشىل قىرغاقتا.
پايانى يوق مەۋجۇتلۇقۇڭدا
غايىب بولغىن، يىتكىن بىراقلا،
قۇيۇلىدۇ دېڭىز دېڭىزغا،
ئۇنتۇپ كەتكەن ئۆزۈڭنى ئاستا،
دېمەيمەن مېنى ئېسىڭدە ساقلا.
ئەبەدىيلىك ئۇنتۇش ئىچىدە
لەۋلەر، سۆيۈشلەر.
ئوتلۇق سۆيگۈلەر
تىرىلەر ھەممە،
يۇلتۇز تۇنىڭ بالىسى يەنە.

چىراغ

ئېلىشىدۇ تۈن بىلەن
پارە - پارە قىلىپ ئۆزىنى
قۇچاقلايدۇ تەنها ئازابنى

سىياھتەك پىكىر، ئوت ئالغان ئۇرۇق
ئوت ۋە شېرىن سۈنىڭ ئازابى
جەڭنىڭ ئازابى
سىرلىق بالقىپ تۇرغان يورۇقلۇق
سۈزۈك، مەزمۇت يېشىل يېپىنچا
ھىماتىغا ئالار ئازابنى

تۈن كۆيلەيدۇ، كۆندۈز سۈكۈتتە
سىرىدىشىمىز، سۆزلەر ئۆزىگە
شاد - خۇرام ئازاب
قۇرۇغان كۆز، شور باسقان كۆكرەك
كارىۋاتقا چىق، كىرگىن چۈشۈمگە
ئازابلىق ئازاب

قېنىمنى ئىچ، قۇشلارنىڭ دەردى
پۈتمەس كۆتۈش، يوقلىدۇ تۈن
سەمىمىي ئازاب

غېرىب ئۇزۇك كۆتەر سۆيگۈنى
ئاپتاپپەرەستەك
دەرد تولغان راۋاق

ئېلىشىدۇ تۇن بىلەن تىنماي
جۇشقۇن بۇ ھايات
ئازابقا بۇلاق

كېلىپ ـ كېتىش

پاتقاق بولۇپ كەتتى نويابىر:
تاشلار ئىپلاس، قارايغان مۇسكۇل،
كۆرۈنمەيدۇ غۇۋا بىنالار.
ئۆتۈپ كۆۋرۈك ۋە ئىشكلەردىن
ھايات ئىزدەش نەقەدەر مۇشكۇل.

ئاي نۇردا كاتتا ئايۇانلار
چىراغلاردىن تامچىلايدۇ قان.
ئالماشتۇرار مۇزدەك شولىنى
بېلىق ۋە ئىنسان

كۆردۈم تالاي تىرىك ئەرۋاھنى
ياشاش ئۈچۈن تەلپۈنۈپ تۇرغان.
راۋاق، سېرىق گۆھەر، قىزىل قان،
قاپقارا چاچ، كەھرىۋا كۆكرەك،
پەگاھتىكى ئاقسۆڭەك جۇۋان.

يولۋاس، موزاي ھەمدە سەكسەنپۇت،
ئوت ئىچىدە ھەشقىپىچەك گۈل،
قېنىم ئىچىپ مېنى قىلار كۈل.

كارىۋاتتا، ئۆچكەن يۇلتۇزلار،
كېچە ۋە تەن ئەينەككە قاپقان،
بىر دۆۋە تۇز، ئاقسۆڭەك جۇۋان.

جەستىمنى يېگىن ئەي قۇياش.
ئۆلۈم ئىزدەش مەن ئۈچۈن ياشاش.

بوران

چوققىسىدا قاپقارا تاغنىڭ
جۆيلۈمەكتە يامغۇر ئۈن سېلىپ
شۇ دەقىقىدە
كېتىۋاتقان ھاڭ ئارىسىدا
تېنىڭ كەتكەن ئۇيقۇغا پېتىپ
ئېلىشىدۇ قاراڭغۇلۇقتا
چۈشۈڭ بىلەن قاپقارا بوران
يېشىل ھەمدە ئاپپاق چاتقاللار
مىڭ يىللىق دۇب شۇ قەدەر يۇمران
سېنى يۇلۇپ يىقتار بوران
پىكرىڭنى يىرتىپ ھەر تامان
پىرقىرىتار بىر جۈپ كۆزۈڭنى
كىندىكىڭنى قىلىپ ئاشيان
قالار قۇرۇق بولۇپ بۇ جاھان
ئوخشاپ قالدىڭ يېكەنگە گويا
ماڭلىيىڭدا، كىندىكلىرىڭدە
ھۇۋلاپ سېنى ئۈچۈرار ھەر يان
مىنۋالدى

چۈشۈگەندىكى يامغۇرغا بوران
قولى يېشىل، پۇتلىرى قارا
كېچەندىكى
قورام تاشنىڭ بوغۇزلىرىدا
بوغماقتا سېنى
تاغ ـ ئېدىرلار ئۈيقۇغا كەتكەن
جۆيلۈمەكتە يىغلاۋاتقۇ يامغۇر
ئارىسىدا ئىككى پۇتۇشمىنىڭ
پىچىرلايدۇ قىيا تاش ھەم سۇ
پىشانەڭنىڭ قىيالىرىدىن
ئېقىپ چۈشەر قۇشلار دەريا‌سى
ياراملانغان ئۆكۈزگە ئوخشاش
ساڭگىلىتار بېشىنى ئورمان
بوراندىن قانات ئاستىدا
كۆككە تىنماي سوزار بېشىنى
جۆيلۈمەكتە يىغلاۋاتقۇ يامغۇر
ئۆكسۈپ ئەمما تۆكمەي يېشىنى
غەپلەت باسقان تەنلىرىڭ ئارا
كېچە چەكسىز بولماقتا قارا

ئوتسكو①

تومۇز پەسلى كۆيمەكتە قۇياش،
كۆيگەن قۇياشتا قاقلىنىدۇ ياز،
بارچە قۇياش،
پەقەت شۇ قۇياش، قۇياشلىق قۇياش،

① سىتسىلىيەدىكى يانار تاغ ئارىلى، قەدىمىي سالاسىلارنىڭ قەبرىستانلىقى.

قېتىپ كەتكەن سارغۇچ ئۇستىخان،
مۇزدەك سوۋۇن جىسمىغا ئوخشاش.

قىيالارنىڭ مۇشتۇمى،
ۋولقانلارنىڭ چاچمىسى،
قەبرىلەر،
زېمىن ئەمەس،
ئارالمۇ ئەمەس،
چوققىلاردىن غۇلاپ چۈشكەن تاش،
تاشتەك مېۋىلەر،
تاشقا ئايلانغان قۇياش تامچىسى.

تىڭشايدۇ كېچە
بۇلاقلارنىڭ تىنىقلىرىنى،
قۇترىسا دېڭىز
تاتلىق سۇدا ھەسرەتلىك ئىڭراش.
كېچىلەردە يالپىشل ئاراش.
ئۇخلاپ ياتار ئىدىش ئىچىدە
قالپاقارا شاراب،
تۇم قارا ۋە يېيىپكى قۇياش.

توق قىزارغان قىزىلگۈل
قىزىل تومۇر كەبى بىر شامدان،
كۆيەر چوڭقۇر دېڭىز تەكتىدە.
ئۆچۈرەر قۇياش ئۇنى زېمىندا،
ھاك تېشىدەك ئاقارغان ئۆلۈم
تېپىرلايدۇ ياشاش ۋەسلىدە.
گۈڭگۈرتسمان شۇ ئېگىز قىيا

تاشلىرى چوغ، چاچدۇ لاۋا.
سەن تۇرسەن يانمۇيان ماڭا.
پىكىرلىرىڭ قاپقارا زىيا.

قول ئۇزارتساڭ
ئالقىنىڭدا ھەقىقەت مانا.
دولقۇنلايدۇ دېڭىز قوللىرى
چاقناپ تۇرغان قىيالار ئارا.
باشلار قېيىپ، كۆز بولار غۇۋا.
چىرايىڭغا باقمەن،
كۆزىتىمەن شۇ چوڭقۇر ھاڭنى،
ۋەھشىي ئۆلۈم بەك سۈزۈك بۇندا.

قەبرە ۋە ئاسمان:
يىلتىزىمىز تۇتاشقان
جىنسىي ئەزاغا،
تۇپراق ئاستىدا كۆمۈلۈپ ياتقان
ئانىلارنىڭ ئاغزىغا،
شالغۇت دەرەخ چېچەكلەر ئاچقان
شېھىتلەرنىڭ زېمىن باغرىغا.

خارابە قەسىدىسى

پەر سىلكىيدۇ ئالتۇن تاجلىق كۈن.
زەر رەڭلىك نەرە،
كۆكتىكى بۇلاق
ئادىل، مېھرىبان.
نەقەدەر ئۇز مەۋجۇتلۇق ھامان.

قىيالارغا يامىشار دېڭىز،
قورام تاشلارنى بېسىپ باغرىغا؛
قارا تاغلارنىڭ چاقنار يارىسى؛
ساي تېشىدەك ئۆچكە بالىسى؛
قۇياش تۇخۇمى چۆكتى دېڭىزغا.
سىرلىق بۇ جاھان.
سۇنغان ھەيكەللەر،
تۇۋرۇكسىمان نۇر،
تىرىك ئۆلگەنلەرنىڭ خارابىسىدۇر.

تېئودۇاكننى قاپلىدى گۇگۇم.
ئەلئېھرام ئۈستىدە گىتار چېلىشىپ
ئولتۇرار يىگىتلەر كۆك نەشە چېكىپ.
ھايات بىزگە بەردى نېمىنى؟
ئۇنىدىن قەسىدە، سۆز ۋە ئۇسسۇلنى
شەھەر ئۆلچەملىرىنى ئالدۇقمۇ قېزىپ؟
پاچاقلاپ تاشلاندى مېكسىكا كۈيى،
ئۆچۈۋاتقان شۇ يەتتە يۇلتۇز
كۆكۈل روجەكلىرىنى ئەتتى تاش بولۇپ،
ئانا زېمىن كەتمەكتە قېرىپ.
كۆرۈپ باق، قوللىرىڭدا تۇتۇپ باق.
بىزگە كېرەك نەرسىلەر بەك ئاز؛
پېتەكگۈل ۋە تىكەنلىك مارجان؛
ئەنجۈرلەرنىڭ بېشىدا قالپاق؛
ياشىنغان ئۈزۈم، كەينى بەك خۇشۋاق؛
تۇز، شاراب، بولكا ۋە ھەمدە قايماق.

قۇياش يۇيۇپ پاكلار چېركاۋنى،
ماڭا باقار
دېڭىز قىزى كۈلۈپ بىر ئوماق.
ساھىللاردا يېشىل قارىغاي،
ئۇزۇپ يۈرەر يەلكەنلەر ئاپپاق.
قۇياش ياسار دېڭىزدا راۋاق.

نيۇيورك، لوندون، موسكۋا،
قۇتراز كۆلەڭگە،
يېشىل پېلەكلەر ئالۋاستىسمان،
تىترىگەن ئورمان،
شالاڭ گۈل ـ گىياھ،
يايلاقتا يامراپ يۈرىدۇ چاشقان.
زەئىپ قۇياشنىڭ چېھرىدە يوق قان،
قەدىمىي قەلئە تاغ چوققىسىدا
پولېفرموس چۈشكۈرەر شۇ ئان.
ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل تاغنىڭ باغرىدا
بىر توپ كىشى يۈرەر بىنىشان.
(ئىككى پۇتلۇق ھايۋانلار،
گۆشى ھارام دەپ
چېركاۋ چۈشۈرگەن بولسىمۇ پەرمان ـــ
بايلار ئۇنى قەۋەت ياقتۇرغان.
قاي زاماندا بىراۋلار
دېگەن ئۇلارنى ئېپلاس بىر ھايۋان.)
سلار ھەۋەسته گۈزەل تەنلەرنى
تەرك ئېتىلەر نۇر، نەپرەت، قانات،
داستىخانغا تامچىغان مەيدىن
تارقىلىدۇ بىخسىمان پۇراق.

مارجان ئارال
چىلغاندەك پۇتىنى سۇغا
تۇيغۇمنى سانجىدىم سۆزنىڭ ۋاقتىغا؛
زاھىر بولار ھەربىر دەقىقە،
گۈگۈم پەيتىنىڭ تەڭگەشلىكىدە،
چۈش ۋاقتى
مىنۇتلاردىن ئۇنمەكتە باشاق،
ئەبەدىيلىك مۇكاپات!
پىكىرلىرىم ئاقار چىرمىشىپ،
باشلىنىدۇ يەنە قايتىدىن،
دېڭىزلارغا ئاقالمىغان ئېقىندەك
قالىدۇ قېتىپ.
قانلىق دېلتىنى
يورۇتىدۇ گۈگۈمسىز قۇياش.
ھەممە تىنىق كۆلگە چۆككەن تاش؟

كۈنلەر، يۈپيۇملاق كۈنلەر.
يىگىرمە تۆت تىلمىلىق يارقىن ئاپپلسىن،
سىڭگەن ھەر تىلمىغا ئالتۇن رەڭلىك تەم!
ئىدراك ئويغىتىدۇ ئاقۇەت،
رەقىبلەرمۇ قالار دوست بولۇپ،
ئاڭ ۋە ئەينەك ئېرەر مەي بولۇپ،
باشلىنار بۇلاقتەك يېڭى رىۋايەت:
ئىنسانلارنىڭ ئوبراز دەرىخى ـــ
يېزىق، گۈل، مېۋە ھەم نۇسرەت.

پابلو نېرۇدا

(1904 ــ 1973) چىلىق مەشھۇر شائىر. 1971 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

نېرۇدا كىچىكىدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا ئىشتىياق باغلىغان، 1920 ـ يىلى تېمۇكو شەھىرىدە ئوتكۇزۇلگەن شېئىرىيەت مۇسابىقىسىدە بىرىنچىلىككە ئېرىشكەندىن كېيىن، يېزىقچىلىق ھاياتىنى رەسمىي باشلىغان. 1924 ـ يىلى ئۇ «يىگىرمە پارچە مۇھەببەت لىرىكىسى ۋە بىر ئۇمىدسىز ناخشا» ناملىق توپلىمىنى ئېلان قىلىپ، بىردىنلا شۆھرەت قازانغان.

نېرۇدا بىرنەچچە قېتىم چەت ئەلدە دىپلوماتىيە ئەمەلدارى بولۇپ تۇرغان، چەت ئەللىك نۇرغۇن مەشھۇر شائىرلار بىلەن تونۇشقان. بولۇپمۇ ئىسپانىيەلىك شائىر گارسىئا لوركا، رافائىل ئالبېرت بىلەن قويۇق مۇناسىۋەتتە بولغان. بۇ ئۇنىڭ شېئىرىيەت ئۇسلۇبىنىڭ ئۆزگىرىشىگە كۈچلۈك تەسىر كۆرسەتكەن.

1936 ـ يىلى ئىسپانىيەدە ئىچكى ئۇرۇش پارتلىغاندا، نېرۇدا ئىسپانىيە خەلقىنىڭ فاشىستلارغا قارشى كۈرىشىگە ھېسداشلىق قىلىپ، «ئىسپانىيە مېنىڭ قەلبىمدە» ناملىق شېئىرنى يازغان. بۇ شېئىر

ئىنگلىز، فرانسۇز، رۇس تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنغان.

«ئويغىنىڭلار، ئورمان كەسكۈچىلەر»، «ئۆزۈمزار ۋە شامال» قاتارلىق توپلاملار نېرۇدا ئىجادىيىتىنىڭ يۈكسەك پەللىسى ھېسابلىنىدۇ.

ئون تۆتىنچى لىرىكا

شۇ كۈنلەردە ئالەم نۇرى ساڭا مۇجەسسەم،
تۇغقانمىدى سېنى زۇمرەت ياكى گۈل - چېچەك.
ئاپپاق ئوماق غۇنچە ئىدىڭ كۆكسۈمگە تاڭغان،
تۇرار ئىدىڭ قوللىرىمدا ئۆز گۈلدەستىدەك.

سۆيدۈم سېنى، ئەل ئىچىدە بەرنا كۆرۈندۈڭ، 216
باغاشلايمۇ زەر رەڭ گۈلگە ئوراپ مەن سېنى.
يۈرىكىمدە قالسۇن ئورناپ ئەسلي سىمايىڭ،
بىلمۇالاي يۇلتۇزلاردىن سوراپ مەن سېنى.
كۆچلۈك بوران دېرىزەمنى چېكەر شىددەتتە،
مغىلدايدۇ گۈڭگا بېلىق ئاسمان تورىدا.
بوران كېزەر ھەممە ياقتا،
ياغار ھەم يامغۇر،
ياغار ئۈنىڭ تونلىرىنى يۇيۇش كويىدا.

قۇشلار تېزىپ كەتتى تامام،
بوران، ئەي بوران،
ئىنسانلارنىڭ قۇدرىتىگە پەقەت ئۆزۈم دال.
ئۇچۇپ يۈرەر پىرقىرىشىپ دات رەڭ ياپراقلار،
ئۇچۇپ كەتتى شامالدا ھەم كۆكتىكى ھىلال.

سەن يېنمدىن ئايرىلمىدىڭ، پەقەت سەن پەقەت،
ھەمدىل بولۇپ تۇردۇڭ ھەربىر ئاھىم ـ سۆزۈمگە.
چىرمىشسەن تەشۋىشلىنىپ تۇرغاندەك ماڭا،
كۆرۈنگەندەك غەيرىي سايە يەنە كۆزۈڭگە.

جېنىم قوزام، توزۇماس گۈل ئۈزارتتىڭ شۇ تاپ،
كۆكسۈڭ ھىدلاپ تولدى قەلبىم ئوتلۇق ھەۋەسكە.
قىرىپ يۈرەر كېپىنەكنى ماتەم شامىلى،
شادلىقتا مەن لەۋلىرىڭدىن ئۈزدۈم جىنەستە.

كۆپ رىيازەت چەكتىڭ بېقىپ مېنىڭ رايىمغا،
روھىم تەنھا، ھېچكىم مېنى كۆرمىدى راۋا.
قۇياش تىنماي پىرقىرايدۇ شامالدۇرغۇچتەك،
كىرپىكىمىز چولپانلارغا ياقار ئوت ـ لاۋا.
ئاشقىتۇرمەن قۇياش سۆيگەن سەدەپ بويۇڭغا،
زىكىر قىلار تىلىم ھەر ۋاق سېنى ياد ئېتىپ.
سەن گۈزەللىك ئىلاھى سەن، ئىشەنچىم كامىل،
قوللىرىڭغا تۇتاي تاغدىن گۈلدەستە تېرىپ.
ئىشەن، ساڭا يۈرىكىمدىن پاك سۆيگۈ ئاقار،
سۆيەي، گىلاس لەۋلىرىڭنى سۆيگەندەك باھار.

سېنىڭ كۈلكەڭ

كېرەك بولسا ئېلىپ كەتكىن بولكامنى،
ئېلىپ كەتكىن باھارىمنى ھەتتا، يار.
تىلىكىم شۇ، جاھالىڭدىن دەققە،
ئۆچۈرمىگىن شوخ كۈلكەڭنى سەن زىنھار.
قىزىلگۈلگە تەگمە،
سېنىڭ چەشمەڭ ئۇ،
شادلىق قەترەڭ ئۇندا مارجان، ئۇندا زەر.

داۋالغۇسا قەلبىڭ سۆيگۈ بەھرىدىن،
زاھىر ئۇندا ئاق چېچەكلىك ئاق چەمبەر.

مۇشەققەتلىك كۆرەش بىلەن بەند ئۆزۈم،
ھارغىن كۆزۈم سېنى ئىزدەر دائىما.
باقسام ھەر چاغ ئۆز پېتىچە بۇ دۇنيا،
لېكىن كۆرسەم قۇياش كەبى جىلۋەڭنى،
شېرىن ھايات دەرۋازىسى بىردىنلا
ئاچار ئىللىق قۇچقىنى كەڭ ماڭا.
تەبەسسۇمىڭ قاپقاراڭغۇ تۇندىمۇ
جىلۋە قىلار مۇھەببىتىم قوينىدا.
قورام تاشقا تۆكۈلگەن ساپ قېنىمنى
ئۇچراتساڭمۇ ئەگەر چوڭ يول بويىدا
سۇۋغا قىلغىن كۆلكەڭنى، شاد كۆلكەڭنى،
شەمشەر بولار ئۇ يارىڭنىڭ قولىدا.

كۆز كۆنلىرى ساھىلىدا دېڭىزنىڭ
سېنىڭ كۆلكەڭ قەتىرىلەردىن گۈل تىزار.
باھار پەسلى مۇھەببەتنىڭ پەسلى ئۇ،
چاڭقاق قەلبىم كۆلكەڭگە مىڭ ئىنتىزار.
ئەنە، باقسام سېنى كۆتكەن غۇنچىدەك
رەڭ ئوينىتىپ بوپتۇ شۇ دەم لالىزار.
چۇقانلىرىم كەزگەن ۋەتەن، ئۆز دىيار.
كېچىلەرنى يورۇتقىلى ئاي كەبى
قۇياش بىلەن بەسلىشەمدۇ شوخ كۆلكەڭ.
ئاراللارنى ئورىۋالغان يول كەبى،
يۈرەكلەرنى ئەسىر قىلىپ گۈل كەبى،

سېنى سۆيگەن ئاشۇ ساددا يىگىتكە
كېلەمدۇ ئۇ ئېلان قىلىپ ئىشقىي جەڭ؟
مەيلى ئاچاي، مەيلى يۇماي كۆزۈمنى،
مەيلى ئالغا چاماداي ياكى كەينىمگە،
بەرمىسەڭمۇ مەيلى بولكا - ئۇنۇمنى،
ھاۋايىمنى، باھارىمنى، نۇرۇمنى،
بەرگىن، جانان، تەبەسسۇمىڭ - كۈلكەڭنى،
بولمىسا مەن كۆز يۇمارمەن مەڭگۈگە.

چوپان ناخشىسى

سىزنىمەن تاغ - دەريا، بۇلۇتلارنى مەن،
قولۇمدا بەھۇزۇر ئويناىدۇ قەلەم.
يازنىمەن قۇشلارنىڭ پەرۋازلىرىنى،
يىپەك تور توقۇغان ئۆمۈچۈكنى ھەم.

پايانسىز ھاۋا مەن،
بۇغدايلار بۇندا
تەۋرىنىپ خوپ لەرزان ئويناىدۇ ئۇسسۇل،
نىشانسىز پىرقىراپ ئۇچقان ياپراقلار،
كۆللەردە ئارام ئېپ ياتقان بېلىقلار،
بۇلۇتتىن ھالقىغان ھەيكەللەر ھەتتا.
قوشۇلۇپ يامغۇرنىڭ شۇرلىشىغا
ئاھ، مېنى نەگىدۇر ھەيدەيدۇ ئۇدۇل.

كۆزنىمەن مەن پەقەت ياز جامالىنى،
كۈيلەيمەن ناخشامدا بىرلا شامالنى.
باق ئەنە، تارىخنىڭ بېزەك ھارۇسى

كېلىدۇ قاچىلاپ كېپەن، مېدالنى.
مەن قالدىم باھاردا، ئۇ كەتتى يۇرۇپ،
قالدۇرماي دەريادىن باشقا خيالنى.
بىلمەمسەن، بىلمەمسەن، ئەي، چوپان بالام،
ئاشۇلار سېنىلا تۇرماقتا كۈتۈپ.
بىلمەن،
مەن مۇشۇ قىرغاقتا تۇرۇپ
سەمەندەر كۆيگەندەك ئۆرتىنىپ كۆيۈپ،
كۈتىمەن ئۆزۈمنى،
ئۆزۈمنى زىنھار،
كۈتكەندەك گويا كى مېنى باشقىلار.

كۆرىمەن ئۆزۈمنىڭ كەلگەنلىكىمنى،
شۇ تۈيغۇ بار بولار ماڭا ئاقۇەت.
يەتكەندە ئۆزۈمنى كۈتكەن شۇ جايغا،
شادلىقتىن قاقاھلاپ كۈلىمەن شۇندا
ئويغانىماس ئۈيقۇغا كېتىمەن ئەبەد.

چۈنى ئۇچۇپ كىردى يېپىق ئېغىزغا[1]

قىزىل ياقۇت نە ئۇچۇن دائىم
كۆيدۈرىدۇ ئوتتا ئۆزىنى؟

قاشتېشىنىڭ يۈرىكى نېچۇن
يالتىرىتار زەرگۈن كۆزىنى؟

① ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلۈش، دېگەن مەنىدە.

نېچۈن شۇنچە خۇشتار قىزىلگۈل
ئۆزگەرتىشكە چۈشىنىڭ رەڭگىنى؟

نېچۈن مۇزدەك تۇرار زۇمرەت تاش
چۆكۈپ كەتكەن كېمىگە ئوخشاش؟

نېچۈن ئۆچەر ئاسماننىڭ رەڭگى،
شوخ يۈلتۈزلار ئاتقىنىدا قاش؟

يۈرۈپ كەتتى كەسلەنچۈك قاياق،
قۇيرۇقىغا ئىزدەپ رەڭ - بوياق؟

قايسى يەرنىڭ تېگىدىكى ئوت
تىرىلدۈردى تاش چېچەكلەرنى؟

سۈزۈكلۈكنى قايدىن ئالدى تۇز؟
باق، جۇلاسى قاماشتۇرار كۆز.

كۆمۈر قاچان ئۇيقۇغا پېتىپ
ئۆرلەپ چىقتى قارا تون كىيىپ؟

يولۇاس كېزىپ قايسى بىر تاغنى
سېتىۋالدى رەڭدار بەلباغنى؟

قىش پەسلىدە ئېچىلغان لاله
ئۆز ھىدىنى سېزىدۇ قاچان؟

قارىغاي ئۆز يېشىللىقىنىڭ
يەكۈنىنى قىلارمۇ بايان؟

لىمون قاچان ئۆگىنىۋالدى
زەر قۇياشنىڭ ئەقىدىسىنى؟

بىلىپ قالدى ئىس ـ تۈتەك قاچان
پەرۋاز قىلىپ ئۇچۇشنى تىنماي؟

ئاھ، يىلتىزلار چېتىپ رىشتىنى
ئېيتالارمۇ بىر كۈن ئىشقىنى؟

يۇلتۇزلارغا يېتەرمۇ چەشمە؟
چايان نېچۈن زەھەرلىك شۇنچە؟
پىل نە ئۈچۈن سەمىمي مۇنچە؟

تاشپاقىنىڭ كۆڭلىدە نە سىر؟
كۆلەڭگىلەر مۆكۈندى قايان؟
يامغۇر تەكرار ئېيتقان نە كۈي ئۇ؟

قۇشلار ئۆلۈپ كۆمۈلدى قايان؟
نېچۈن يېشىل بولىدۇ ياپراق؟
نېمىدېگەن تولا بۇ سوراق؟

بىلگىنىمىز ئاز ئىكەن زادى،
تولا ئىكەن تەسەۋۋۇر خىيال.

بەكمۇ ئاستا ئۆگىنىپتۇق بىز،
ئۆلىدىكەنمىز تاشلاپلا سوئال.

ئۇندىن كۆرە غۇرۇرىمىزنى
ئېلىپ كەتسەڭ باقي ئالەمگە،

شۇ جايدا باش سۆڭمكمىزنىڭ
تۆشۈكىدىن كىرىپ بىمالال
ئاشكارىلاپ جىمكى سىرنى،
پىچىرلاپ يوق قۇلقىمىزغا
ھەقىقەتنى سۆزلەيدۇ شامال.

سۆزلىگۈم كېلىۋاتىدۇ

(«ئىسپانىيە قەلبىمدە» ناملىق سېكىلدىن)

سوراڭسىلەر بەلكى مېنىڭدىن،
سېرىنگۈل يوقالدى قايىقلارغا دەپ،
كۆكنارنىڭ جىلۋىسى، ھۆسنى قېنى دەپ؟
شېئىرىڭنى ئۇرغۇتقان سىم ـ سىم ياغۇر ھەم
سۈرەنچى قۇشلارنىڭ كۈيى قېنى دەپ؟
ئاڭلاڭلار،
سۆزلەي بار سەرگۈزەشتىمنى،
مادرىدتا تۇراتتىم،
ئۇندا رەتمۇرەت
چېركاۋلار بار ئىدى، ئۇستىدە سائەت،
دەرەخلەر سايىسى ئىدى خوپ راھەت.
تاشلىنىپ تۇراتتى ئۇندىن كۆزۈڭگە
كاستىللانىڭ① قاقشال مۇڭلۇق جامالى،
ئوخشايتتى تېرىدەك خۇنۈك دېڭىزغا،
سېرىق يار ئېچىلغان ھويلامنى خەقلەر

① ئىسپانىيەنىڭ بىر ئۆلكىسى.

دەر ئىدى ماختىشپ گۈلزارلىق هويلا.
شۇ گۈزەل ۋادىدا بالىلار، ئىتلار
توپلىشپ شوخ ئەركىن ئويناپتتى تولا.
يادىڭدا بارمىدۇ گونزالىز دونۇن①،
يادىڭدا بارمىدۇ رافائىل ئالبېرت②،
يادىڭدا بارمىدۇر گارسىيا لوركا③،
گۈللەرگە چۆمگەن بالكونلۇق ئۆيۈم
ئىيۇن قۇياشىدىن ئېمەتتى زىيا،
يادىڭدا بارمىدۇر قېرىنداشلىرىم،
دېڭىز مەئشەتلىرى،
قايناق چۇقانلار؟
تېخى سۇۋۇمغان بولكىلار ـ نانلار؟
ئاگوللىس④ بازىرىدا شۇ ئاپپاق هەيكەل
هەيۋەتلىك قەد كېرىپ تۇراتتى هامان.
نەقەدەر بايىاشات، گۈزەل مەنزىرە ـــ
قول بىلەن پۇتلارنىڭ ۋەزمن تەۋرىشى
يوللارنى چىرمىشپ ئارىيە ئېيتقان،
مەنىگە باي ئىدى هايات بىپايان،
دۆۋىلەنگەن بېلىقلار كۆمۈشتەك يارقىن،
ئۆگزىدە كۈن نۇرى يالتىراپ تۇرغان،
شامال بەلگىسمۇ ئويناپ چارچىغان.
گويا پىل چىشىدەك ئاقارغان يانگۇ،
پەمىدۇر يايمىسى كۆزنى چاقنىتىپ
تا دېڭىز بويىغچە سوزۇلۇپ ياتقان.
بىر كۈنى تاڭ سەھەر،

---

① ئارگېنتىنا شائىرى.
② ئىسپانىيە شائىرى.
③ ئىسپانىيە شائىرى.
④ مادرىد ئەتراپىدىكى بىر رايون.

تاشلاندى بىر ئوت
گويا يەر تەكتىدىن يامراپ چىقتى ئوت،
ئوت دېڭىزغا ئايلاندى ھەر يان،
يەر - كۆكنى قاپلىدى قارا ئىس - تۈمان،
ھەر ياندا تۆكۈلۈپ ئۆركەشلىدى قان.
ئەكەلدى شۇ رەزىل شۇم قاراقچىلار
موروسلارنى① كۆكتىن ساماليوت بىلەن،
گىرتسوگ خانىمنى، ئالتۇن ئۇزۇكنى،
قارا پەرەنجىلىك مونا‌خلارنى ھەم.
نىيىتى بىز ئۈچۈن «بەخت تىلەش» كەن!
قىرىلدى گۈناھسىز باللار شۇ ئان،
باللار قېنىدا بويالدى يوللار،
بۆرىدىن بەتتەرەك يىلاندىن زەھەر
نىجىسلار قولىدا داغلاندى دىللار،
كۆردۈم ئالدېڭدا ئۆركەشلەپ تۇرغان
ئىسپانىيە خەلقىنىڭ يالقۇنلۇق قېنى،
يۈتىدۇ قەھرىدە سىلەرنى ھامان
غۇرۇردىن ئۇلغىيىپ قىساس دولقۇنى.

گېنېرالار، ساتقۇنلار، قاراڭغۇلار ئەنە،
سۆيۈملۈك ئۆيلىرىم قىلىندى ۋەيران،
چەيلىنىپ ئىسپانىيە بولدى ھەم پايخان.
گۈم بولغان ھەر ئۆيدىن گۈل - چېچەك ئەمەس
ئېتىلىپ چىقىدۇ يالقۇنلۇق تىغلار.
كامارلىرىدىن ئىسپانىيەنىڭ
ئىسپانىيە تېخى مىڭلاپ تۇغۇلار.

---

① ماۋرىتانىيە، مالى، ماراكەش قاتارلىق جايلاردىكى بەربەرلەرنىڭ كېيىنكى ئەۋلادى.

بەتلەنگەن ملتىقتۇر ئۆلگەن ھەر بالا،
ئەجەللىك ئوق بولار جنايىتىڭلار.
بۇ ئوقلار ئاقىۋەت باغرىڭلار تېشىپ
سىلەرنى بىر يولى لەھەتكە يوللار.
سورارسىلەر بەلكى مېنىڭدىن،
گۈزەل ئارمانلارنى كۆيلىمەمسەن، دەپ،
يۇرتۇڭنىڭ زۇمرەتتەك ياپراقلىرىنى
ۋە يەنە تېغىنى سۆزلىمەمسەن، دەپ.
ۋاھ، ئەنە، كوچىغا تاشلاڭلار نەزەر،
بويىلىپ ھەممە ياق ئاقماقتا قانلار،
كوچىدا قىپقىزىل ئاقماقتا قانلار!

قول سائىتى قەسىدىسى

تۇن كېچىدە مېنىڭ سائىتىم
فوسفور كەبى چاقنار قولۇڭدا.
ئاڭلايمەن
شۇ كۆرۈنمەس قولۇڭدىن كەلگەن،
يېنىك ـ يېنىك چىكىلدىشىنى.
كۆكرىكىمگە قويۇپ قولۇڭنى
ئوۋ قىلسەن چۈشۈمنى
يۈرىكىمنىڭ تېپىرلىشىنى.
سائەت
پارچىلايدۇ ۋاقىتنى تىنماي،
خۇددى ھەربىدەك.
تۆكۈلىدۇ ۋاقىت كېپەكتەك،
قوۋزاقتەك،
قۇرۇپ سۇنغان پۇتاقتەك
ۋە قۇشلارنىڭ چاڭگىلىردەك.
ھۆكۈم سۈرەر سۈكۈنات بىراق،

سالقىن كېچىده سەگىيدۇ يۇرەك.

شۇنداق، سائەت سېنىڭ قولۇڭدا
پارچىلايدۇ ۋاقىتنى تىنماي،
ئۇچۇپ چىقار ھەربىر دەقىقە
خۇددى ياپراقتەك،
چىرىگەن ۋاقىتنىڭ تالالىرىدەك،
گويا تال ـ تال قارا پەيلەردەك.

ئورماندىكى
يىلتىزلارنىڭ نەمخۇش ھىدىدەك
قەيەردىندۇر چىقىدۇ سىرغىپ،
شەبنەم قونغان يېشىل ئۇزۇمدەك.
كېچىككىنە بىر تۇگمەن تېشى
تالقان قىلىپ بارار كېچىنى.
كۆلەڭگىسى قۇمدەك سۆزلەرنىڭ
ئېقىپ چۈشۈپ قولۇڭدىن
بىر ئالدۇ يەرنىڭ ئۇستىنى.
تۇن كېچىدە مېنىڭ سائىتىم
تالقان ئېزەر سېنىڭ قولۇڭدا،
يالماپ بارار ئارىمىزنى ھەم.

مەن قوللىرىمنى ئۇزارتىپ بىردىن
گىرە سالدىم غايىب بوينۇڭغا،
ۋۇجۇدۇڭنى ئالدىم قوينۇمغا
ۋاقىت ئەمدى چۈشتى قولۇمغا.
شۇ ۋاقىتنىڭ
يىراق ھەمدە ئاجىز ساداسى
كەلدى قويۇق ئورمان ئىچىدىن،
يېشىنگەن بۇ ئاپپاق كېچىدىن،

تالقان قىلىنغان كۆلەڭگىلەردىن،
ئويغاق دەريانىڭ شۇرلىشىدىن،
زۇمرەت قەتىرە ياپراق ئۈستىدىن
سىرغىپ چۈشكەندەك ئورمان ئىچىدە.
چۈش سائەتتىن چۈشتى دوملاپ،
ئۈيقۇ باسقان قولۇڭدىن غۇلاپ؛
ئېقىپ كىردى تېنىڭگە شۇ تاپ،
يايلاق سايان كەتتى ھەم يامراپ.
ۋاقىت
چۆكۈپ كەتتى قارا ئېقىنغا،
ئېقىپ تۇرار ئۇ ئارىمىزدا.
كېچە دېگەن شۇنداق ئەمەسمۇ،
ئارىمىزدا كېزىدۇ زۇلمەت.
زامان ۋە ماكان،
يۇگۈرۈپ، دوملاپ ئۆتىدۇ بىر رەت.
كېچە دېگەن شۇنداق ئەمەسمۇ،
قالدۇرار ئۇ زېمىن ئۈستىدە
گۇڭگا ھەمدە قاپقارا پۇراق.
يەر ئۈستىگە ئۇنسىز ـ تىنىشسىز
سىرغىدى تامچە
ئۇچۇپ چۈشتى بىر تال يوپۇرماق.

ئۇخلىدى ئورمان،
ئۇخلىدى دەريا،
ئۇخلىدى يايلاق ھەمدە قوڭغۇراق،
يۇمۇلدى خۇمار كۆزلەرمۇ بىراق.
ئاڭلاۋاتمەن نەپەسلىرىڭنى
ئىشقىمغا پىدا سۆيۈملۈك ئوماق،
بىز ئۈيقۇغا كېتەيلى ئۇزاق.

گابرىئېلا مسترال

(1889 ــ 1957) چىلىلىق مەشھۇر ئايال شائىر، ئون تۆت يېشىدا شېئىر يېزىشقا باشلىغان، 1914 ـ يىلى چىلىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى ئۆتكۈزگەن گۈل بايرىمىدا «ئۆلۈم سونېتلىرى» ناملىق ئەسىرى بىرىنچى دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشىپ، چىلىنىڭ شېئىرىيەت ساھەسىنى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن، 1922 ـ يىلى نەشر قىلىنغان «ئۇزۇلگەن ئۈمىد» نامـ لىق توپلىمى ئەينى ۋاقىتتا لاتىن ئامېرىكىسىدا ئەڭ ئالغان مودېرنىزملىق شېئىرىيەت شەكلىنى بۇزۇپ تاشلاپ، لىرىك شېئىرنىڭ يېڭى تەرەققىيات يولىنى ئاچقان. ئۇ 1945 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشىپ، لاتىن ئامېرىكىسىدا نوبېل ئەدەبىيات مـۇـ كاپاتىغا ئېرىشكەن تۇنجى شەخس بولۇپ قالغان.

سەۋدالىق

ئەي ئىلاھىم،
كۆزلىرىمنى قويساڭچۇ يۇمۇپ،
لەۋلىرىمنى قويساڭچۇ جۇپلەپ

ۋاقىت تېخى تۇرۇپتۇ شۇنچە
سۆزلىرىمىز كەتسىمۇ تۈگەپ.

بىر - بىرىمىزگە تۇرىمىز قاراپ
ئۇزاق - ئۇزاق سۈرمەستىن زۇۋان،
قېتىپ قالغان كۆزلەردە يوق جان،
تىترەپ تۇرغان چىرايلار سامان،
نېمە قالدۇردى بىزگە بۇ جاھان!

لەۋلىرى تىترەپ سۆزلەر ئۇ ماڭا،
قەلبىدىن ئۆرلەپ چەكسىز دەرد - پىغان،
مەنسىنى بولمايدۇ بىلىپ.
دەيمەن ئاڭا تەقدىرلىرىمىز
قان بىلەن گۆشتەك قوشۇلغان ھامان.
شۇندىن كېيىن
ھېچنېمە قالماپتۇ ماڭا!
گىرىملەرمۇ ياشقا قوشۇلۇپ
مەڭزىم بويلاپ ئاقماقتا مانا.

كالۇالاشتى تىللىرىم تامام،
قۇلقىمغا كىرمەيدۇ سادا.
زەئىپ دالا پايانلىرىغا
تىكىلىمەن شۇنچە بىپەرۋا!
ئوتقاش كەبى گۈللەر بەرىبىر،
كۈلتۈك قارلار ئاڭلاتسىمۇ سىر!
ھېچ كىشىدىن كۆرمەيمەن زىنھار،
ئۆرتىسىمۇ دىلىمنى يارا.
تىلەيمەن، ئاھ، تەقدىر ئاللادىن،

كىرپىكلىرىم يۇمۇلسۇن ئەبەد،
تومۇرۇمدا توختىسۇن سادا!

توختات، دەيمەن شامالىلارنىمۇ،
شامال ئۇنىڭ ئاۋازلىرىنى
ئېلىپ كېتەر بەكمۇ يىراقتا.
سايىۋەن بول دەيمەن قۇياشقا،
سىيماسىنى شۇ ئۆتكۈر نۇرلار
قىلار هامان يېنىمدىن جۇدا.
قوبۇل ئەيلە مېنى ئەي خۇدا،
دەرگاهىڭغا بارىمەن تەنها ــ
ئېلىپ چەكسىز مۇهەببىتىمنى
قىيان باسقان زېمىنىڭ گويا!

كۆڭۈل ئىزهارى

قوللىرىمنى سىقما بۇنچە چىڭ،
ئاخىر زامان قالدى يېقىنلاپ.
چىڭ كىرىشكەن بارمىقىمزنى
تۇرار چاڭ ۋە كۆلەڭگە ئوراپ.

بەلكىم ماڭا ئېيتارسەن شۇ چاغ؛
«كۆڭلۈم سەندىن كەتتى بەك سوۋۇپ.
ماموق كەبى يۈمران قوللىرىڭ
قاپتۇ ئەجەب قوۋزاقتەك بولۇپ.»

لەۋلىرىمدىن سۆيمە يىمىرىپ،
يوقلاپ كەلدى نۇرسىز دەملىرىم.
نەم تۇپراقتا مۇزدەك سۆيۈشكە
ساڭا نېسىپ بولماس لەۋلىرىم.

بەلكىم ماڭا ئېيتارسەن شۇ چاغ:
«سۆيگەنىدىم ئۇنى بىر چاغلار.
ئىشقىم ئۆچتى، ئۇ قىزىلگۈلدەك
تارقىتالماس خۇشبۇي پۇراقلار.»

نەشتەر سانجىپ جېنىمغا تەكرار
بىلجىرلايسەن توختىماي شۇنداق.
بارماقلىرىم سۇنسا قايرىلىپ
پېشانەڭنى سىلايمەن قانداق.
تىنىقلىرىم ئۆپمەس يۇزۇڭنى،
مۇزلاپ كېتەر ئوتلۇق ئىشتىياق.
ئەخمەق قىلما مېنى ئويىنتىپ،
بېرەي ساڭا كۆڭۈل ئىشقىمنى.
ئاچاي باغرىم - قۇچاقلىرىمنى
سۈتتەك بويۇن، ئوتلۇق لېۋىمنى
دېسەم ئالداپ قويارمەن سېنى،
سەن هەممىگە نائىل بولغاندەك،
گوللىنارسەن سەبىي بالدەك.

تالىق ئەمەس مۇھەببەتكىلا
هالسىرىغان قاششاق تەنلىرىم.
زاهىت تونى ئىچرە تىترەيمەن،
كۆكتە قانات قاقماس پەرلىرىم.
سۆيۈش، سۆيگۈ لەۋلەردە ئەمەس،
جار سېلىشلار چىن كۆڭۈلگە يات.
تەنلىرىمنى سالار زىلزىلىگە،
تەڭرى تىنىقى ئۇ، ئەركىن هۆر هايات!

ماكور بۇلوك

(1918 ــ) كانادالىق مەشھۇر شائىر، يازغۇچى، تەرجىمان. ئۇ ئەنگلىيەنىڭ لوندون شەھىرىدە تۇغۇلغان بولۇپ، 1968 ـ يىلى كاناداغا كېلىپ ئولتۇراقلاشقان.

بۇلوكنىڭ ھازىرغىچە ئون ئۈچ توپلىمى نەشر قىلىنغان بولۇپ، ئاساسلىقى «قارا ئورمانلىقتىكى شېئىر»، «يامغۇردىكى مەھبۇس» قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

پارىژدا يامغۇر

مۆكۈندى پارىژنىڭ گىرىمسەن چېھرى
ئۆمۈچۈك توردەك يامغۇر كەينىگە،
تۈگۈن بوپ چىرماشتى تەبەسسۇملىرى
ئەسىرگە تۇتۇلغان چۈننەك گويا،
لېۋىدە يىرتىدۇ چۈمپەردىنى، دەپ
ئۇنىڭدىن بىھۇدە كۈتىمىز ئۇمىد.
پەردىنى قايرىشقا قادىر بارماقنى
چىشلەپ ئۈزۈۋەتتى ئاچ قالغان بۇلۇت
پارىژنىڭ لەۋلىرى ئۇنىڭ كەينىدە
سۆزلەيدۇ، ۋەزنىدە ئېغىر بىر سۈكۈت.

ئاتانيوتايا

(1922 ــ) ياپونىيەلىك مەشھۇر شائىر، ئوبزورچى. ئۇ ئون بەش يېشىدا شېئىر يېزىپ، تالانتىنى نامايان قىلىشقا باشلىغان. ئاتانيوتايا تاغقا يامىشىشقا ۋە سايا‌ھەت قىلىشقا ئامراق بولۇپ، ياپونىيەدىكى تاغلارنىڭ ھەممىسىنى كېزىپ چىققان، 1970 ـ يىلى ھىندىستان ۋە نېپالغا كەلگەن، 1981 ـ يىلى تەڭرىتاغ تىزمىلىرىنى ئايلىنىپ چىقىپ، شىنجاڭنىڭ بىر پايان مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەيدىغان شېئىرلارنى يازغان. ھازىرغىچە توقۇز پارچە شېئىرلار توپلىمى، شېئىرىيەت ھەققىدە يېزىلغان تۆت پارچە ماقالىلەر توپلىمى، ئون يەتتە پارچە سايا‌ھەت خاتىرىسى ۋە نەسر توپلىمى نەشر قىلىنغان.

سىمفونىيە

ئېگىز ـ ئېگىز دەرەخلەرگە ئىلىنىپ
ئارقىمىزدا جىمپ قالدى مۇزىكا
سەن كۆيلىسەڭ
مەستخۇش بولۇپ ئىنسانلار
غايىب بولار كۆلەڭگىلەر قوينىدا

ئاق تېرەكنىڭ بۇك ـ باراقسان شاخلىرى
بېشىمزغا سايە تاشلار خيابان
يېشىل چۆپتىن قايناپ چىقار كۈندۈزلەر
سۈنئىي پۈتلۈق كىشى گارمون قۇچاقلاپ
مۇگدىگەنچە ئۇخلايدۇ بەخىرامان
مېلودىيەك ياڭرار ئەسلەر قېتىدا
قانچە ـ قانچە يۈرەكلەرنى جور قىلىپ
چۈشلىرىدە كۆرەر جىمجىت ئىنسانلار
بىر كىشىنى دىلخەستە بوپ خورلانغان.

مۇزىكىسىز جىمجىتقىنا باغ ئىچى
بىر ـ بىر بېسىپ چىقتىم داۋان ئۈستىگە
ئاتەش كەبى يېنىپ تۇرغان كەچكى كۈن
چوغ مىسالى قوندى ئورمان ئىچىگە

يىپەك يولى

گۆدەك چېغىم
ھەر كېچە ئانام
كەپە ئىچىدە توقۇيتتى ماتا
جىنچىراغنى كۆتۈرۈپ
كىرىپك قاقماي تۈن بويى
تۇرار ئىدىم ئۇنىڭ يېنىدا
كېچە قويىنىدىن
ئاڭلىناتتى ئۇنىڭ ئاۋازى

مېھرى بىلەن دەيتتى ئۇ ماڭا
«ئۆچۈرۈپ قويما چىراغنى يەنە»
مەلىمزنىڭ تاغلىرى ئېگىز
يۇلتۇزلارنى تۇراتتى سۆيۈپ
تۇلپار مىنگەن بىر يېپەكچى قىز
كەلگەندى شۇ تاغدىن ئۆتۈپ
ئانام ئېيتقان بۇ ھېكايىنى
ئاشۇ يولنى ئېلىپ يادىمغا
يېپەك يولى ئىكەن يۇرتۇمنىڭ
دەيمەن شۇ يولنى
يېپەك بىلەن مەدەنىيەتنى
ئالماشتۇرغان ئەمەسمۇ بۇ يول
بۇ يىل باھاردا
كېسىپ ئۆتۈپ ھىندى دەريانسنى
يېپەك يولىغا قويدۇم مەن قەدەم.
سەپىرىمدە تۆگىلەر ھەمدەم
قۇملۇقتىكى بىر يۇرتقا كەلسەم
كۆرۈندى تاشتىن ياسىغان ئۆيلەر
ئۆگزىسىدە تۇرار يېيىلغان
پۇرۇم - پۇرۇم قىزىل كۆڭلەكلەر
يېپەك يولىنىڭ شەۋكىتى ئۇلار
مسكىن كۆيلەر بىلەن توقۇلغان
كىچىك قەلئە خارابىسىدە
يوللىرىنى كېزىپ مەن تەنھا
كەلدىم ئانام ئۆلگەن شۇ جايغا
قارا كېچە شۇنچە مېھرىبان.

قىشتىكى دالا

سەپەر كېزىپ كېلىمەن تەنھا
ئىزلىرىمغا تەڭكەشتۇر سايەم
لەيلەر شۇئاق ئۇستىدە بۇلۇت
كۆلەڭگۈسى ئېگىز تاغلارنىڭ
كەڭ دالىدا ياتار سوزۇلۇپ
ئەي، ئاتا تاغ، قەد كېرىپ تۇرغان
قۇياش ئۇنى تۇرار يورۇتۇپ
باللىقتا ھاياتىم ئىدىڭ
بەخش ئەتكەن يېڭى ئىستەكلەر
كېيىن سەندىن ئايرىلىپ دالا
تالاي يىللار ئاقباش تاغلاردا
بۆلەندىم، ئاھ، چۈشلەر قوينىغا.

قاقشال بولۇپ قاپتۇ تاغلىرىڭ
(ياشلىق گۈلۈم تۆكۈلدى مېنىڭ
سەن تېخىچە ياش ھەم نەۋقىران)
كېزىپ چەكسىز قىش دالاسىنى
كەلدىم قايتىپ قوينۇڭغا بۇگۈن
تاغلار ئېيتىپ
قەلبىمدە ئارمان.

يوشسوسى كوزو

(1939 ــ) ياپونىيەنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى.

يەكشەنبە كۈنى

ساناقسىز ئۇۋقى چۈشلىرىمىزنىڭ
بوشلۇقلار قېتىغا كىرمەكتە قىستاپ.
تولمايدۇ بەربىر ئاراشلىرىمىز
ئەسلىمە قار كەبى كۆچمەكتە غۇلاپ.

چېچىكنى يەلپۈتۈپ ئۇچۇرغان كەبى
شامالار سوقماقتا تۈشمۈتۈش ئوراپ.
قانچىلاپ شەھەر ۋە گۈزەل رەستىنىڭ
ساماۋى رۇخسارى كەتمەكتە يوقاپ.
قۇتقازغۇچ كېمىنىڭ يەلكەنلىرىدەك
يېيىلار ئۇستەلگە كەڭرى داستخان.
ۋىلكا ۋە تەخسىلەر چاقنار ۋاللىداپ
ئالقاندەك ئۇستەلدە تۇرۇپ يانمۇيان.
دەم ئېلىش كۈنلىرى قىسقا بەك قىسقا
ئازابلىق سوراقلار كېلەر بىز تامان.

فۇكۇناگا تاكېيخكو

(1918 ــ 1979) ياپونىيەنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى.

ئوت ئارىلى

ــ بىر قىزغا

چايقىلىپ ئۆتمەكتە ئۆلۈم ھارۋىسى
سەپەردە قالدۇرۇپ گۈزەل خاتىمە.
گۈل، خۇش ھىد ۋە كېچە شېرىن ئۇيقۇدا،
ئاھ، سىرلىق بۇ ئارام بىر ئۇز مەنزىرە.

چەكسىزلىك مۆكۈنەر قارا ئورمانغا،
دەرەخلەر چۈشىدە كۆكلەمنى كۆيلەر.
ئىللىتار كۈن نۇرى خۇش چىللاشلارنى،
ھاياتلىق يولىغا تۆكۈپ ھەم گۈللەر.
ئۇنتۇلسۇن يۇلتۇزۇڭ بەرگەن بېشارەت،
كۆمۈلگەن قوقاستا پۈتتى ھارارەت.
ياز تەپتى قوغلىشىپ ئۆتكەندە رەت ـ رەت،
چوغدەك ئوت ئارىلى، كۆيمەكتە، ھەيھات،
قۇشلارنىڭ تىلىدا بەخت ئىستىكى،
گۈگۈم ئاسمىندا قاقماقتا قانات.

ئىسمىر

(1937 ــ) ھىندىستاندىكى ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى.

كۆتۈش

كۆتۈش دېمەك غېرىبلىق
كۆتۈش دېمەك بىر قوشاق
كۆتۈش دېمەك ۋەھىمە
كۆتۈش بىلسەك ئاشۇنداق:

بىر ۋوگزال
ناتونۇش جايدا
تۇرار ئۇندا قاپقارا كېچە
چىرايىمىز سېنىك ۋە مېنىك
قىسمەت شۇنداق باشلانغانمۇ يا؟
غېرىبلىقنىك چېچى قاپقارا
غېرىبلىقنىك چاچلىرى ئاپپاق
غېرىبلىق ئۇ ۋوگزالدىكى
قۇرۇق قالغان ئۇزۇن ئورۇندۇق
ئۇنلەپ تۇرغان كونا قوڭغۇراق.

غېرىبلىقتا قاچىدۇ ئۇيقۇ
غېرىبسىنغان سۇرمەستىن زۇۋان
پاپروس بىلەن قىلىدۇ مېھمان

كېزىپ يۈرەر غېرىبلىق مەڭگۈ
شەھەرلەرنى خۇددى چۇقاندەك
جەڭگاھلاردا
ئۆلۈمدەك
ۋەھىمىلىك دۇنيا ئۇ پەقەت
سېنى ئۇندەر كۈتۈشكە ھامان
بۇ مەنزىلسىز ئەبەدىي سەپەر
قولۇڭدا بېلەت ھەمدە چامادان

كۈتۈش دېگەن غېرىبلىق
كۈتۈش دېگەن ۋەھىمە
كۈتۈش دېگەن تېپىشماق
كۈتۈش بولىدۇ شۇنداق.

رابىندرانات تاگور

(1861 ــ 1941) ھىندىستانىڭ يېقىنقى زامانداشى ئەڭ ئۇلۇغ شائىرى يازغۇچىسى. «گىتەنجالى» (1912 ـ يىلى نەشر قىلىنغان) ئۇنىڭ ئەڭ داڭلىق شېئىرلار توپلىمى بولۇپ، 1913 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. تاگورنىڭ ئىجادىيىتى ئىنتايىن مول بولۇپ، ئۇمۇرىدە ئەللىك نەچچە شېئىرلار توپلىمى، ئون ئىككى رومان، پوۋېستى، يۈزگە يېقىن ھېكايىسى، ئوتتۇز نەچچە دىرامىسى، ئوتتۇزدىن ئارتۇق نەسرىلەر توپلىمى نەشر قىلىنغان، بۇنىڭدىن باشقا يەنە ئىككى مىڭدىن ئارتۇق ناخشا تېكىستى، ئىككى مىڭدىن ئارتۇق رەسىم ھەمدە تىل، ئەدەبىيات، پەلسەپە، سىياسىي، تارىخ، دىن ۋە تەبىئىي پەنگە ئائىت ماقالىلىرى ئېلان قىلىنغان. ئۇ دۇنياغا داڭلىق «شېئىرىيەت پىرى» دەپ تەرىپلىنىپ كەلمەكتە.

خوشلىششى

خەير، ئانا، كېتەر ۋاقتىم بولدى، مەن كەتتىم.
سۈبھى تاڭ پەيتىدە، سەن قوللىرىڭنى تۈيدۈرماي سۈنۈپ، تۆشكىدە شىرىن ئۇيقۇدا ياتقان بالاڭنى قۇچاقلىماقچى بولغاندا، مەن «بالاڭ بۇ يەردە ئەمەس!»

دەيمەن ـ دە، كېتىمەن.

مەن سەلكىن شامالغا ئايلىنىپ سېنى تىنماي يەلپۈپ ئۆتىمەن، مەن دەريالاردا مەيىن دولقۇن بولۇپ سېنى چۆمۈلۈۋاتقان چېغىڭدا قانماي سۆيىمەن.

بورانلىق كېچىلەردە يامغۇر تامچىلىرى دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى شىلدىرلاتقاندا، سەن تۆشكىڭدە يېتىپ مېنىڭ پىچىرلاشلىرىمنى ئاڭلايسەن، چاقماق نۇرلىرى ئوچۇق دېرىزەڭدىن ئۆيگە ئېتىلىپ كىرگەندە، مېنىڭ كۈلكەمنى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ئۆي ئىچىدە جارانلايدۇ.

ئەگەر سەن ئوغلۇڭنى ياد ئېتىپ تۇن نىسپى بولغۇچە ئويغاق ياتقان بولساڭ، مەن يۇلتۇزلۇق ئاسماندىن ساڭا قاراپ: «ئۇخلىغىن، ئانجان، ئۇخلىغىن!» دەپ ئەللەي ناخشىسىنى ئېيتىمەن.

مەن ھەر يان سەيلانە قىلغان ئاي نۇرى ئۇستىدە ئولتۇرۇپ، سەن ياتقان كارىۋات يېنىغا ئوغرىلىقچە كېلىمەن ـ دە، ئۇيقۇلۇق پەيتىڭدە قوينۇڭغا كىرىپ يېتىۋالىمەن.

مەن شېرىن چۈشلەرگە ئايلىنىپ، كىرپىكلىرىڭ ئارىسىدىن سغدىلىپ كىرىپ تاتلىق ئۇيقۇلىرىڭغا ھەمراھ بولىمەن. سەن چۆچۈپ ئويغىنىپ تەڭەججۈپ بىلەن ئەتراپقا كۆز تىككىنىڭدە، مەن ياللىدە قىلىپ ئۆچكەن ئوچقۇنغا ئوخشاش قاراڭغۇلۇق ئىچىگە سىڭىپ كېتىمەن.

ئۇ قىرغاق

مەن دەريانىڭ ئۇ قىرغىقىغا تاقەتسىزلىك بىلەن تەلپۈنىمەن.

ئۇ ياقتىكى سانسىز كېمىلەر بامبۇك چەنزىلەرگە باغلاقلىق تۇرۇپتۇ.

كىشىلەر تاڭ سەھەردە كېمە بىلەن ئۇ قىرغاققا ئۆتۈپ، بوقۇسلىرىنى ھۇرىلىرىگە ئارتىشىپ، يېراق ـ يېراقلاردىكى يەر-

لىرىنى شۇدىگەر قىلىش ئۈچۈن يۈرۈپ كېتىدۇ.

ئۇ قىرغاقتىكى چوپانلار كاللىرىنى مۆرىتىپ دەريا بويىدىكى ئوتلاققا ھەيدىشىدۇ.

گۈگۈم چۈشۈپ ئۇلار ئۆيلىرىگە قايتقاندا، ياۋا گىياھلار بىلەن قاپلانغان ئۇ ئارالدا پەقەت چىلبۆرىلەرنىڭ ئەلەملىك ھۇۋلاشلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ.

ئېخ، ئانا، ئەگەر سەن كۆڭلۈڭگە ئالمىساڭ، مەن چوڭ بولغاندا ئەنە شۇ دەريادا كېمىچى بولىمەن.

ئاڭلىشىمچە، ئەنە شۇ ئېگىز قىرغاقنىڭ ئارقىسىدا نۇرغۇنلىغان غەلىتە كۆلچەكلەر مۆكۈنۈپ ياتارمىش.

يامغۇر توختىغان چاغدا ياۋا قۇشلار توپ - توپ بولۇپ ئۇياققا ئۇچۇپ بارىدۇ. قىرغاقلاردىكى قويۇق ئۆسكەن قومۇشلۇق ئىچىدە سۇ قۇشلىرى تۇخۇم تۇغۇشىدۇ.

قۇيرۇقلىرىنى لەرزان ئۇسسۇلغا چۈشۈۋاتقاندەك ئوينىتىپ تۇرغان بامبۇك كەكلىكلىرى لىغىرلاپ تۇرغان غۇبارسىز لانتىلارغا نازۇك ئىزلىرىنى قالدۇرۇپ كېتىدۇ.

گۈگۈم چۈشكەندە ئېگىز ئۆسكەن گۈل - گىياھلار باشلىرىغا كۈمۈش چېچەكلەردىن تاج قىسىدۇ، سۈتتەك ۋالىلداپ تۇرغان ئاي نۇرى ئۇلارنىڭ دولقۇنلىنىۋاتقان سىيماسى ئۈستىدە ئۇزۇپ ئويناپىدۇ.

ئېخ، ئانا، ئەگەر سەن كۆڭلۈڭگە ئالمىساڭ، مەن چوڭ بولغاندا ئەنە شۇ دەريادا كېمىچى بولىمەن.

مەن بۇ قىرغاقتىن ئۇ قىرغاققا، ئۇ قىرغاقتىن بۇ قىرغاققا ئارامسىز ئۇزۇپ ئويناپىمەن. كەنتىلەردە سۈغا چۆمۈلۈۋاتقان بالىلار ماڭا تەئەججۇپلەنگەن ھالدا قارىشىدۇ.

قۇياش ئۆرلەپ ئاسمانىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە، چۈش بولغىنىنى ھېس قىلمەن - دە، سېنىڭ قېشىڭغا يۈگۈرۈپ بېرىپ: «ئانا، قورسقىم ئاچتى!» دەپ ئۇنلۇك تولايمەن.

بىر كۈن ئاخىرلىشىدۇ، سايەم دەرەخلەر ئاستىدا سۈنايلىنىپ ياتقاندا، مەن ئۇلغىيۋاتقان گۈگۈم بىلەن ئۆيگە قايتىمەن.

مەن دادامنى دوربىنايمەن، سەندىن مەڭگۈ ئايرىلىپ شەھەرلەردە ئىشلەشكە زادى بارمايمەن.

ئېخ ئانا، ئەگەر سەن كۆڭلۈڭگە ئالمىساڭ، مەن چوڭ بولغاندا ئەنە شۇ دەريادا كېمىچى بولىمەن.

كىم ئۇ، ئۇيقۇنى ئوغرىلاپ كەتكەن

كىم ئۇ، بالىنىڭ كۆزىدىن ئۇيقۇ ئوغرىلاپ قاچقان، مەن بىلىشىم كېرەك ئۇنى ھامان.

كوزىسىنى قولتۇقلاپ ئانا، قوشنا كەنتكە كەتتى سۇغا.

بۇ چىگىچۇش ۋاقتى ئىدى، بالىلارنىڭ ئويۇن ۋاقتىمۇ ئۆتۈپ كەتكەن، كۆلدىكى ئۆردەكلەرمۇ سۈكۈتكە چۆمۈپ كەتكەن.

ئەنە نىم دەرىخى ساياسىدا، پادىچى بالىمۇ كەتتى ئۇيقۇغا.

ئەنە ئاق تۇرنا، ئەمىنلىك، تەمكىنلىك ئۇنىڭ تۇرقىدا، سۈكۈنات ئىلكىگە چۆمگەن شۇ تاپ، ماڭگولۇق يېنىدا تۇرغان سازلىقتا.

شۇ ئان ئۇيقۇ ئوغرىسى قاياقتىندۇر يېتىپ كەلدى، بالىنىڭ كۆزلىرىدىكى ئۇيقۇنى تۇتۇپ ئالدى، ئالدى ـ يۇ، ئۇ بەدەر قاچتى.

ئانا قايتىپ كېلىپ بالىسىنىڭ تۆت پۇتلۇق بولۇپ ئۆيىگچىدە ئۆملەپ يۈرگىنىنى كۆردى.

كىم ئۇ بالىنىڭ كۆزىدىن ئۇيقۇ ئوغرىلاپ قاچقان، مەن بىلىشىم كېرەك ئۇنى ھامان.

مەن ئۇنى چوقۇم تۇتۇپ كېلىپ ھالىنى قىلمەن ياماق.
مەن ئەنە ئاۋۇ قاپقاراڭغۇ ئۆڭكۈر ئىچىگە بىتەھقىق كۆز يۈگۈرتىمەن. بۇ ئۆڭكۈر ئىچىدىكى يۇمىلاق ھەم مۇدۇر - چوقۇر تاشلار ئارىسىدىن بىر بۇلاق ئېقىپ چىقىدۇ.
مەن چوقۇم باغۇئېرەم ئىچىدىكى جەمئىت ۋە قويۇق ئورمانزارلىقنى قىدىرىپ چىقىمەن. بۇ ئورمانزارلىقتىكى كەپتەرلەر ئۆز ئۇۋىلىرىدا بۇقۇلدىشىپ سايرىشىدۇ. پەرىلەرنىڭ پۇتىغا ئېسىلىشىۋالغان ھالقىسى سانسىز يۈلتۈزلار جىمىرلاپ تۇرغان تۇننىڭ قوينىدا جىرىڭلاپ تۇرىدۇ.
گۈگۈم چۈشكەندە مەن تىنچ، سۈرلۈك بامبۇكزارلىقا نەزەر تاشلايمەن. ئۇ يەردىكى پارقىراق قوڭغۇزلار يالت - يۇلت قىلىپ نۇر چىقىرىدۇ. مۇبادا مەن بىرەر كىشىگە يولۇقسام، ئۇنىڭدىن: «ئۇيقۇ ئوغرىسىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلەمسىز؟» دەپ سورىماقچىمەن.
كىم ئۇ بالىنىڭ كۆزىدىن ئۇيقۇ ئوغرىلاپ قاچقان، مەن بىلىشىم كېرەك ئۇنى ھامان.
مۇبادا ئۇ قولۇمغا چۈشۈپ قالسا، ئەزبىرايىل خۇدا، ئەدىپىنى بېرىمەن راسا !
مەن ئۇنىڭ ئۇۋىسىغا مەردانىلەرچە بېسىپ كىرىپ، ئوغرىلاپ كەلگەن جىمىكى ئۇيقۇلارنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلىۋالىمەن.
ئاندىن ئۇنىڭغا قىلچىمۇ قالدۇرماي تارتىپ ئالىمەن - دە، ئۆيگە ئەكېتىمەن.
مەن ئۇيقۇ ئوغرىسىنىڭ قاناتلىرىنى مەھكەم باغلاپ دەريا بويىغا ئاپىرىمەن - دە، ئۇنىڭغا بىر تال قومۇش تۇتقۇزۇپ پىلەكئوت بىلەن نېلۇپەر ئارىسىدا بېلىق تۇتقۇزۇپ ئويۇن قىلىمەن.
گۈگۈم چۈشۈپ قاينام بازارلار بېسىقماندا، كەنتتىكى بالىلارنىڭ ھەممىسى ئانىسىنىڭ تىزلىرىدىن ئورۇن ئالىدۇ. تۇن

قۇشلىرى ئۈيقۇ ئوغرىسىغا قاراپ مەسخىرە ئاھاڭدا مۇنداق دېيىشىدۇ: «سەن يەنىلا ئۈيقۇ ئوغرىلاش قەستىدە بولۇۋاتامسەن؟».

ھېسداشلىق

ئەي قەدىردان ئانا، ئەگەر مەن سېنىڭ بالاڭ بولماي كىچىككىنە بىر كۆچۈك بولۇپ، تاۋۇقنىڭدىكى نەرسىنى يېمەكچى بولغىنىمدا سەن ماڭا «ياق» دەرسەنمۇ؟

سەن: «نېرى كەت، خۇنىەر كۆچۈك!» دەپ ھەيدىۋېتەرسەنمۇ؟

ئۇنداقتا، مەن كېتىمەن، جان ئانا، مەن كېتىمەن! سەن مېنى ھەرقانچە چاقىرساڭمۇ مەڭگۈ يېنىڭغا كەلمەيمەن، سېنىڭ بەرگەن نەرسەڭنى مەڭگۈ يېمەيمەن.

ئەي قەدىردان ئانا، ئەگەر مەن سېنىڭ بالاڭ بولماي كىچىككىنە رەڭدار شاتۇتنى بولسام، سەن مېنى ئۇچۇپ كەتمىسۇن دەپ قەپەس ئىچىگە بەند قىلىپ قويارسەنمۇ؟

سەن ماڭا بىگز قوللىرىڭنى شىلتىپ تۇرۇپ: «ئەي، مېھىر - شەپقەتنى بىلمەيدىغان شۇم قۇش، كۆنىۋىي زەنجىرىڭنى چىشلەپ تارتىشىڭ نېمە ۋەجىدىن؟» دەپ سورامسەن؟

ئۇنداقتا مەن كېتىمەن، جان ئانا، مەن كېتىمەن! مەن بۇككىدە ئورمانلىق ئىچىگە ئۇچۇپ بېرىپ، سېنىڭ سقمىڭدىن مەڭگۈ ئازاد بولىمەن.

ئەڭ ئاخىرقى سودا

تاڭ سەھەر، مەن تاشيولدا كېلىۋاتىمەن؛ «كىم مېنى مالايلىقا ئالىدۇ؟» دەپ ئۈنلۈك توۋلاپ كېلىۋاتىمەن.

پادىشاھ قولىدا شەمشەر تۇتقان ھالدا مەپە بىلەن يېتىپ كەلدى.

ئۇ قوللىرىمنى مەھكەم تۇتۇپ شۇنداق دېدى: «مەن ھوقۇقۇمغا تايىنىپ ياللاي سېنى».

ئۇنىڭ ھوقۇقى مېنىڭ ئالدىمدا نېمىدى؟! ئۇ مەپىسىگە چۈشتى ـ دە، كېتىپ قالدى.

چىڭقىچۈش ۋاقتى، ھاۋا پۈرۈ ـ پۈر ئىسسىپ كەتكەن، ھەممە كىشى ئىشكىلىرىنى تاقۇۋلىشقان.

مەن ئەگرى ـ بۈگرى كوچىنى بويلاپ كېتىپ بارىمەن.

بىر چال بىر خالتا تىللا كۆتۈرۈپ چىقىپ كەلدى. ئۇ سەل ئويلىنىۋېلىپ: «مەن بۇ تىللالار بىلەن سېنى ياللايمەن» دېدى.

ئۇ بىر ـ بىرلەپ ساناشقا باشلىدى تىللالىرىنى، مەن پىشمىنى قاقتىم ـ دە، باستىم يولۇمنى.

گۈگۈم چۈشتى. باغچىدىكى گۈللەر ھۆپپىدە ئېچىلدى.

بىر نازىنىن قىز چىقىپ كەلدى ـ دە، ماڭا: «مەن سىزنى نازلىق كۈلۈمسىرەشلىرىم بىلەن ياللايمەن» دېدى.

ئۇنىڭ جامالىنى ھەسرەت تۇمانلىرى باستى، ياشلىرى سىمابتەك سىيرىلىپ چۈشتى. ئۇ چەكسىز غېرىبانە قىياپەتتە كەينىگە بۇرۇلۇپ قاراڭغۇلۇق ئىچىگە سىڭىپ كەتتى.

قۇياش نۇرى ساھىلدىكى قۇملۇق ئۈستىدە جىلۋىلەنگەندە، دېڭىزنىڭ بەڭباش دولقۇنلىرى بۇزۇغۇنلىنىپ مەرۋايىت ئۇنچىلىرىنى ھەر ياققا چېچىشقا باشلىدى. شۇ قۇملۇق ئۈستىدە بىر بالا ئولتۇرۇپ قۇلۇلە قېپى ئويناۋاتاتتى.

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ خۇددى قەدىناسلارچە ماڭا دېدى: «مەن سىزنى ياللاش ئۈچۈن ھېچنېمە ئىشلەتمەيمەن».

كىچىككىنە بالىنىڭ چاقچىقىدىن پۈتكەن بۇ سودا مېنى شۇنىڭدىن ئېتىبارەن تامامەن ئەركىن ئادەمگە ئايلاندۇردى.

ساچداناند هرانانىد ۋاتسيان ئاگېيېي

ھىندىستاننىڭ ھازىرقى زامانىدىكى ئەڭ مەشھۇر شائىرى. ئۇنىڭ يېگىرمە نەچچە شېئىرلار توپلىمى ھەم ھېكايە، نەسرلىرى بار. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى نۇرغۇن چەت ئەل تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنغان.

گۈلدان

نە قۇدرەت بۇ
يىلتىزىدىن ئايرىلغان گۈللەر
گۈلدان ئىچرە ئۇرۇپتۇ خەندان؟

ئاشۇ قۇدرەت كۆكلىتەر بىزنى
شاخلىرىدا تارىخنىڭ
ئۆلمەس دەرەخلەردىن كېسىپ تاشلانغان.

نىشان

ھەر سەھەردە ياشايمەن كۆپ
ياشىغاندەك ئۆتمۈشتە،
ھەر ئاخشىمى ئۆلمەن كۆپ
ئۆلگىنىمدەك كېلەچەكتە.

ئويغانغان چاغ

غەپلەت ئۇيقۇسدا ياتتىم تالاي يىل
ئىزدىمەيمەن نادانلارچە مەن
يىللار ئېلىپ كەتكەن ھەممىنى
ئويغاقمەن بۈگۈن، ئىزدەيمەن پەقەت
ئويغانغان ئاشۇ دەقىقىلەرنى.

تۇن قوينىدىكى سەھرا

تومۇزغىلار ئەللەيلىتىدۇ،
ئۇيقۇغا چۆمگەن بىپايان سەھرا؛
ئاق شايىدەك يېيىلىپ تۇمان
تەۋرىتىدۇ جىمى جانلارنى
بۆشۈكتە گويا.

ئەي چىڭ

1910 ـ يىلى تۇغۇلغان، جۇڭگو ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەكىلى. 1929 ـ يىلى فىرانسىيەگە چىقىپ بىر ياقتىن ئىشلەپ، بىر ياقتىن ئوقۇغان. 1936 ـ يىلى تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «دا يەنخې»، 1956 ـ يىلى ئىككىنچى شېئىرلار توپلىمى «باھار» نەشر قىلىنغان. 1959 ـ يىلى شىنجاڭ قۇرۇ-لۇش بىڭتۇەنىگە كېلىپ ئون ئالتە يىل ئىشلىگەن. كېيىن ئۇنىڭ «قايتىش ناخشىسى»، «ئەي چىڭ شې-ئىرلىرىدىن تاللانما» قاتارلىق توپلاملىرى نەشر قى-لىنغان. ئەي چىڭنىڭ «قۇياشقا بېقىپ»، «نۇر قەسى-دىسى» قاتارلىق داستانلىرى جۇڭگو ھازىرقى زامان ئەدەبىيات تارىخىدا ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

قەلەم ھەققىدە

مەن بىر تال قەلەمگە تىكىلدىم ئۇزاق،
بولدۇم ـ دە، بىتاقەت، تاشلىدىم سوراق:
«سەن قانداق غەلىتە نەرسىسەن زادى؟»
ئۇ پۈردى يۈزىنى، قىلغاندەك مازاق.

شۇ سەۋەب كۆپ ئىشلار كەچتى يادىمدىن:
ئېسىمدە، بىر دېھقان ئېيتقانتى شۇنداق،

«قەلەمنى مەن ئەگەر ئالسام قولۇمغا،
بىلىنەر كەتمەندىن بەتتەر ئېغرىراق.»

دېھقاندىن يېتىلگەن بىر كادىر ئەنە،
ۋاي قېچىپ كېتىدۇ دېگەندەك قەلەم
كۇچ بىلەن سقىمداپ يازىدۇ بىر - بىر
تېشىلىپ كېتىدۇ قەغىزىمۇ ھەم.

ئويىنار ئۇ قولىدا پىروفېسسورنىڭ
شۇنچە ئۇز، شۇنچە تېز، شۇنچىلىك راۋان.
بىر قولىدا تاماكا، بىر قولىدا قەلەم،
خەت چۈشەر قەغەزگە سۈرئىتى بوران.

موي قەلەم ئۇچىنىڭ بۆرە تۈكىدە
ياسىلىپ پۈتكىنى هەممگە ئايان.
مۇمكىندۇر خەنجەر قىپ ئىشلەتسەڭ ئۇنى،
دۈشمەننىڭ باغرىنى قىلىش ئۇچۇن قان.

پولاتتىن ياسالغان قەلەمنىڭ ئۇچى،
بولىدۇ ئۇ گاھى كەشتە يېڭنسى.
بېزەلسە ئۇنىڭدا نەپىس كەشتىلەر،
كۆزلەرنىڭ يېغنى يەيدۇ جلۇسى.

قەلەمدىن تارتىلغان رىشتە، قانچىلاپ
دىللارنى چاتتى - دە، قىلدى چىن سىرداش.
قەلەمدىن تۆكۈلگەن سياھ كۇر مىڭلاپ
كىشىلەر ئەلمى ئۇچۇن تۆكتى ياش.

مۇمكىندۇر قەلەمدە جىنايەت يېزىش،
مۇمكىندۇر قەلەمدە تۆھپىنى پۈتۈش.
مۇمكىندۇر مەغرۇر قوشۇننى يېڭىش
ۋە پۈتكۈل ئالەمگە ئاپەت كەلتۈرۈش.

كۆر! قەغەز ئۈستىدە ھايات يالقۇنى،
كۆر! قەغەز ئاستىدا جاھان چاپقۇنى.
قوزغايدۇ ئۇ ماجرا ۋە ئۇرۇشلارنى،
زىنھار بوش ۋە كىچىك چاغلىما ئۇنى.

ئاخىر مەن بايقۇالدىم، ئاھ، ئۇنىڭ
ئەسلىي تۈز بولمىغان خۇلق - سىرىنى.
يوق ئۇندا ئىرادە ياكى ھېسسىيات،
چۈشەركىن ئۇ كىمنىڭ قولىغا قېنى!

شاراب

سۆيۈملۈكتۇر ئۇ،
بولغان ئۇنىڭ ئوتتەك مىجەزى
ھەم زۇمرەتتەك
سۈپسۈزۈك پەيزى.

خۇشاللىقنىڭ پەرىشتىسى ئۇ،
نەدە شادلىق، تەنتەنە بولسا،
ئۇ شۇ يەردە بولىدۇ پەيدا.

قىزىتىپ ھەم قوزغاپ كەيپىڭنى،
راست سۆزۈڭنى قىلار ئاشكارا،
يۈرىكىڭنى سۇغۇرۇپ گويا.

خالاس قىلىپ كۆڭلۈڭنى دەردتىن،
چىرايىڭنى قىلىپ ھەم گۈلگۈن،
خۇشاللىقتا قىلىدۇ ھەمراھ.

ئىچكىن ئۇنى غەلبە ئۈچۈن
ئىچكىن ئۇنى چىن دوستلۇق ئۈچۈن،
ئىچكىن ئۇنى مۇھەببەت ئۈچۈن.

سەگەك بولغىن ئېھتىيات قىلغىن،
خۇشاللىققا چۆمگەن چېغىڭدا
ئازدۇرمىسۇن سېنى ئەقلىڭدىن.

ئۆچۈرەر دەپ ھەسرەت ئوتۇمنى،
ئۇنى پەقەت «سۇ» دەپ بىلمىگىن.

ۋاقتى كەلسە بولار ئۇ بىردىن
ئوت ئۈستىگە چېچىلغان بېنزىن.
ئاقىللارغا بېغىشلاپ ئۇ ئاڭ،
دۆتلەرنى ئۇ قىلدۇ گالۋاڭ.

ئەينەك

نېپىزگىنە ئاشۇ بىر ئەينەك،
ئۆلچەپ بولماس چوڭقۇردۇر شۇنچە.
راستچىللىقنى ياقتۇرار قەۋەت،
ئەيىبىڭنى يوشۇرماس قىلچە.

سادىق بولار ئاڭا باققانغا،
ھەركىم كۆرەر ئۇندىن ئۆزىنى.
قىروۋ چۈشكەن چاچ ـ ساقىلىنى
ھەم مەستانە قىزىل يۈزىنى.

ياقتۇرىدۇ بەزىلەر ئۇنى،
چۈنكى گۈزەل بولغاچ جامالى.
بىراق ئۇندىن قاچار بىراۋلار،
ئوچۇق ـ يورۇق دەپ ئۇنى بەتتەر.
نەپرەتلىنەر ھەتتا بەزىلەر،
چېقىپ تاشلار بولسا ئامالى.

گاۋ يىلى

1943 ـ يىلى تۇغۇلغان. جۇڭگونىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر شائىرى، ئۇنىڭ ئالتە پارچە شېئىر ئۆە نەسرلەر توپلىمى نەشر قىلىنغان.

باھار بىلەن خوشلىشىش

مەن تېخى سەن بىلەن خەيرلەشمىدىم،
ئېخ، باھار، سەن شۇ تاپ كەتتىڭ قاياققا؟
كەتتىڭمۇ ئەگىشپ ياز يامغۇرىغا،
ياپراقلار قىزارغان گۈلستان باغقا،
مەست بولۇپ كاككۇكلار ئېيتقان قوشاققا.

دەل ئۇچ ئاي سەن بۇندا چەكتىڭ رىيازەت،
بۇغداينىڭ دان سۇرگەن باشاقلىرىدا،
قارلىغاچنىڭ سېغىزلىق ئۇۋىلىرىدا،
رەڭمۇرەڭ گۈللەرنىڭ چېچەكلىرىدە
ۋە يۇمران بىخلارنىڭ چاناقلىرىدا.

ھەئە، راست، سەن قاتتىق چارچىدىڭ قەۋەت،
مەن سېنى ئۇزىتار ئىدىم، خەيرىيەت.
گۈللەرنى تولدۇرۇپ ئېتەكلىرىمگە،
تولدۇرۇپ شارابنى گۈللەر جامىغا،
ئايرىلىش ئۇچۇن مەن بېرىپ زىيافەت...

ـــ مەن كەتتىم، ئۇزىتىش بىھاجەت ماڭا،
دېرىزەڭ ئالدىدىن ئۆتتۈم دەپ سالام.
مەن كەتتىم ئۇن ـ تىنسىز، ئارمانسىز ھالدا،
ئاچچىق تەر، ئاق كۆڭلۈم، كۈلكەمنى ھەتتا
جانجان زېمىنغا بېغىشلاپ تامام.

ئېخ، باھار، قىيمايمەن سەن ئۇچۇن زادى،
بالىلىق چاغلىرىم ئۆتۈپ كەتكەندەك.
قىيمايمەن، ئىلكىمدىن ئېسىل بىساتىم
گويا كى بىردىنلا يىتىپ كەتكەندەك،
سەپىرىڭ قاياقتا، ئېيت باھار تېزرەك.

مەن كەتتىم سىڭىشىپ يازنىڭ ۋەسلىگە،
تېنىمگە ھارغىنلىق چاڭ سالغان چېغى.
ئەمدى مەن ئارامىلىق ئالىمەن بىرپەس،
بۆشۈكۈم بولىدۇ پىشقان ئالتۇن دان
ۋە يۇرتىنڭ نەشپۈتلۈك، شاپتۇللۇق بېغى.

ئۇيقۇغا كېتىمەن پىلە بىلەن تەڭ،
كۆرىمەن باغلاردا كېپىنەك چۇشى.
بۇزماڭلار ئارامىم، جىمجىتلىقىمنى،
«تەشەككۇر ئېيتىمەن» ۋە يا «زىيادەت
بېرىمەن» دېمىسۇن ھېچقانداق كىشى.

كىلىمەن ئۆتكۈزۈپ يەنە توققۇز ئاي،
ئېخ، يازنىڭ پەيزىنى قانغۇچە سۈرۈپ.
كىلىمەن بەختلىك كۈز ئىچرە يايراپ،
زېمىستان قىشنىڭ ھەم قەھرىنى كۆرۈپ.

كېلىمەن مۇز يېرىپ شجائەت بىلەن
توڭلىغان زېمىنغا ئىللىقلىق ئېلىپ.
كېلىمەن نى ئېغىر ئۆتكەل ـ سناقتىن
ئۆتۈپ مەن بىمالال، كەڭ قۇچاق يېيىپ.

كىشىلەر، سۆيىمەن سىلەرنى قەۋەت،
سىلەرگە مەنسۇپتۇر بارلىقىم پەقەت.
جاپادا مەن بىلەن بولسا كىم ئۇلپەت،
بەرداشلىق بەرسە ھەم مۇشكۈل سناققا،
شۇ بىلەن قەلبداش، سىرداشمەن ئەبەد.

بېي داۋ

ئەسلىي ئىسمى جاۋ جىنكەي بولۇپ، 1949 ـ يىلى بېيجىڭدا تۇغۇلغان، مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە تولۇق ئوتتۇرىدىكى ئوقۇشى ئۈزۈلۈپ قېلىپ، قۇرۇلۇش ئىشچىسى بولغان، 1978 ـ يىلى «بۇگۈن» ناملىق ژۇرنالنى تەسىس قىلغان، 1981 ـ يىلى بۇ ژۇرنال توختىتىلغاندىن كېيىن باشقا ژۇرنالدا مۇھەررىر بولغان، كېيىن بىر شىركەتتە ئىشلىگەن. ئۇ گۈڭگا شېئىر ئىجادىيىتىنىڭ مۇھىم ۋەكىلى.

بېي داۋ ھازىرغىچە مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا نەچچە يۈز پارچە شېئىر ئېلان قىلغان، ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھەر خىل شېئىر توپلاملىرىغا كىرگۈزۈلگەن، 1986 ـ يىلى «بېي داۋ شېئىرلار توپلىمى» ناملىق تۇنجى توپلىمى نەشر قىلىنغان. ئامېرىكا ۋە شۋېتسىيەدە ئىككى توپلىمى نەشر قىلىنغان.

جاۋاب

پەسكەشلىك پەسكەشلەرنىڭ يول خېتىدۇر،
ئالىيجانابلىق ئالىيجانابلارنىڭ ئابىدىسى.

باق ئەنە، زەرگۈن كۆكتە يۇرەر لەيلەپ،
شېھىتلەرنىڭ ئەگرى - بۇگرى كۆلەڭگىسى.

مۇزلۇقلار ئېرىپ كەتكەن ئەمەسمىدى،
جاھاننى يەنە نېچۈن مۇز باسىدۇ؟
شۇنچە كەڭ سۇ يوللىرى ئېچىلىدۇ يۇ،
يەلكەنلەر نېچۈن دېڭىز تالىشىدۇ؟

مەن كەلدىم بۇ دۇنياغا ئېلىپ پەقەت،
قەغەزنى، سىرتماقنى ۋە كۆلەڭگىنى.
جاكارلاپ ئۆتەي كېسىم ئالدىدا مەن،
كېسىمگە بەند قىلىنغان سۆزلىرىمنى:

ئەي دۇنيا، ئاڭلا مېنىڭ جاكارىمنى،
مەن زىنھار ئىشەنمەيمەن، ئىشەنمەيمەن.
مىڭ بولسا رىقابەتچىڭ مەگەر سېنىڭ
قوشۇلۇپ مىڭ بىرىنچى بولاي دەيمەن.

ئىشەنمەيمەن ئاسمانىنى گەر كۆپكۆك دېسە،
ئىشەنمەيمەن چاقماق ئەكس ساداسىغا.
ئىشەنمەيمەن چۈشنى تامام يالغان دېسە،
قالمايسەن دېسە ئۆلۈم قىساسىغا.

ئوكيانلار مەۋج ئۇرۇپ تاشسا ئەگەر،
زەردابلار يۇرىكىمگە كىرسۇن ئېقىپ.
ئىنسانلار ياشاش ئۈچۈن چوققىلارنى،
تاللىسۇن، زېمىن ئەرشكە كەتسە چىقىپ.

بۇرۇلۇش يالقۇنلىرى، يۇلتۇزلىرى،
قامالسىز كۆكنى شۇ دەم بېزىمەكتە.
تەسۈرىي يېزىقلار ئۇ بەش ملك يىللىق،
چاقنىغان كۆزلەردۇر ئۇ كېلەچەكتە.

يامغۇرلۇق كېچە

ئازگاللاردا چېقىلغان كېچە،
بوۋىقنى ئەللەي ئەتكەندەك.
تەۋرەتكەندە يېڭى ياپراقنى،
نۇر يىپلىرى
قەتىرلەرنى تىزىپ مارجاندەك.
چاقناتقاندا ئاپپاق بوينۇڭدا
سىرغىپ چۈشۈپ سۆيدى تۇپراقنى.
«باق!» دېدىك
تەلەپپۇزۇك شۇ قەدەر ئېغىر.
قىيا باققان كۆزۈڭدىن بىراق
ئايان بولدى دىلىڭدىكى سىر.
پەسلەپ چۈشكەن قارا بۇلۇتلار
نەم قولىدا ئوينار چېچىڭنى،
ئوينىشىدا بارار سىڭدۈرۈپ
ئاڭا گۈلنىك ئىپار ھىدىنى،
ھېنىك قاينىاق نەپەسلىرىمنى.
يول چىرىغى ئۇزاتقان سايە،
تۇتاشتۇردى ھەربىر رەستىنى.
تۇتاشتۇردى چۈشلەرنى چۈشكە،

سوزۇپ ئېلىپ يېپسىز توربغا
ياش دىللارنىڭ شادلىق سرىنى.

نەملەشتۇرگەن قول ياغلىقىڭنى
بىر چاغلاردا ئەلەملىك يېشىڭ
ئۇنتۇلدى ئۇ،
قاراڭغۇ غارغا
تاشلاپ كەتتى قۇرۇغان ئېسىلڭ.
تاڭلا ئەتە ئاقارغاندا تالڭ،
ئالماق بولۇپ ئەركىنلىكىمنى.
ياشلىقىمنى، قەلبىمنى ھەم
كەلسىمۇ گەر قارىيىپ ناگان.
قانسىرىغان قۇياش سوراپ جان،
تاپشۇرمايمەن شۇ بۇ كېچىنى
تاپشۇرمايمەن سېنى ئەي جانان،
لەۋلىرىمنى توسۇۋالسۇن تام،
ئاسمىنىمغا قورۇق سالسۇن رام.

گۈپۈلدەپلا تۇرسا يۈرەكلەر،
جۇش ئۇرىدۇ دولقۇنلىنىپ قان.
سېنىڭ ئوماق كۆلكىلىرىڭمۇ
تولۇن ئايدا بولۇپ ھەم مېھمان
ھەر ئاخشىمى روجەكلىرىمدىن
ماراپ،
دىلنى ئېيقاچار ھامان.

ئەنئەنە ھەققىدە

ياۋا ئۆچكە تۇرار قىيا ئۈستىدە،
ئەگىم كۆۋرۈك پۇتكەن كۈندىن باشلاپلا
كەتتى ئۇ قېرىپ.
جەيرە كەبى قىستاك ھايات يىللىرى
كۆرەلمىدى ھېچكىم ئۇپۇقنى
تۇماننى يېرىپ.
تالاي يىللار
مەيدىسىگە گۈل چەككەن ئەردەك
سۆرۈن تەلەت قوڭغۇراقلارمۇ
كەتتى ھەم جىمىپ،
بېرەلمەستىن
ئەجدادلارنىڭ لەۋزىنى ئاڭلىتىپ.
ئۇزاق جىمجىت كېچمۇ
كەتتى تامام تاشلارغا سىڭىپ
تاشنى يۆتكەش ئارزۇسى
گويا تاغ بولۇپ
تۇرار تارىخ بېتىدە دولقۇنلىنىپ.

قىشقا سەپەر

شامال
ئاق قۇشقاچنىڭ قالدۇق تەپتىنى
مەغرىب سايان كەتتى ئۇچۇرۇپ.

قالدۇق قىشقا يېقىنلاپ
بىر مۇقەددەس ۋەدە ئۈچۈنلا
تۇغۇلمىغان ئىدۇق ئالەمگە.
يۇر!
دۇمچەك قېرىلاردىن ياسالغان ئاشۇ
ئەگىم ئىشكىتىن كېتەيلى ئۆتۈپ،
ئاچقۇچىنى ئۇندا قالدۇرۇپ.

ئۆتۈپ كېتەيلى
جىن سايىسى تولغان قەسىردىن،
چۈش دۇنياسىنى ئۇندا قالدۇرۇپ،
قالدۇرايلى
ئارتۇق كەلگەن بارچە نەرسىنى،
ھېچنېمىگە قەرز ئەمەسمىز.
سېتىۋېتەيلى ھەتتا ئېگىننى،
ئاياغنى ۋە
ئەڭ ئاخىرقى نورمىزنىمۇ
قالسۇن پەقەت
جىرىڭشىپ تۇرغان پارچە پۇلىمىز.

قالدۇق قىشقا يېقىنلاپ،
ناخشا ئېيتايلى.
تىلمەستىن بەخت،
قىلماستىن تاۋاپ.
مەپتۇن كۆچى ئۆلگەن پەسلىدە
بېزەپ يېشىل ياپراقنى پەقەت
مەي بەرمىگەن ئاشۇ مېۋىدىن
چىقمايدۇ ھەم چۈچۈمەل شەربەت.

گېزىت قەغىزىدە ئوراپ موخۇركا،
قارا ئىسنى
ئەگەشتۈرۈپ سادىق ئىتلاردەك
تاشلايلى بىز ئۆچۈرۈپ
نۇر ئاستىدىكى ساختا سۆزلەرنى
قالدۇرماي بىر خەت.

قالدۇق قىشقا يېقىنلاپ
يېشىل دولقۇن مەۋجىدە
تىنچلىنىمىز
بولمايمىز خاراب.
تەكرارلىمايمىز
گۈلدۇرمامىنىڭ ئەپسۇنلىرىنى،
ئوي - خىيالىمىز
يامغۇر تامچىسىدەك تىزىلىپ قاتار
چىگىچۇشنىڭ نازارىتىدە
تۇنقۇن كەبى ئۆتەر كوچىدىن
ئۆز سايىسى دەسسەپ كۈچ بىلەن.
ۋە يا مۆكۈپ پەردە كەينىگە
ئۆلۈكلەرنىڭ سۆزىنى
قىلىمىز تەكرار،
سەھىندىكى ئۇسسۇلچى
تەلۋە خۇشلۇقتىن يەيدۇ ئازار.
قالدۇق قىشقا يېقىنلاپ،
دەريا توڭلاپ كەتكەن شۇ جايدا.
ھەر تەرەپكە ئاقىدۇ يوللار
ساھىلدا

تۆخۇمسمان تاشنى باستۇرۇپ
ئاي چىقرار تېخى قاغىلار.
كىم ئويغانسا چۈشىنەر جەزمەن،
چۈشلەر كۆكتىن چۈشۈپ زېمىنغا
هالسىزلانغان يۈلتۈز ئورنىدا
قېتىپ قالارنى قىروۋدەك.
تۈگەپ قالدى لەنىتى ۋاقىت
زورايماقتا مۇزلۇق چوققىلار
بىر ئەۋلادنىڭ هەيكەللىرىدەك.

ئاقۇۋەت ۋە باشلىنىش

مەن
قەستلەنگەن بىر كىشى ئورنىدا
تۇرماقتىمەن بۇ جايدا
ئېغىر سايەم ئۇزۇن يول كەبى
كېسىپ ئۆتسۇن دەپ شۇ دىيارنى
قۇياش هەر رەت ئۆرلىگەن چاغدا.

ياماق كەبى زىچ ئۆگزىلەرگە
يېيىلماقتا هەسرەتلىك تۈمان.
ئارىسىدا ئۆي بىلەن ئۆينىڭ
پۈركىمەكتە تۇرخۇنلار
ئادەملەرنى
چىرايلىرى تۇندەك ئسلانغان.
يورۇق شاختىن ئۇچۇپ چۈشكەن هارارەت
نامرات پاپرۇسنى يۈرەر ئايلىنىپ.

چارچاپ هالى كەتكەن قوللاردىن
قارا بۇلۇت ئۆرلەر قايرىلىپ.

سېتىپ بۇندا قۇياش نامىنى
تالان ـ تاراج قىلىشماقتا تۇن.
سۇكۇت
شەرقە خاس ھېكايە يەنە
قەدىمىي تام سۇرىتىدە خەلق
ياشىماقتا چىقارماستىن ئۇن
ئۆلمەكتە ھەم چىقارماستىن ئۇن.
ئاھ، ئانا تۇپراق
كۆيلمەيسەن نېچۈن سەن قوشاق
ئۇزۇلدىمۇ تارلىرىڭ تامام.
ۋاقىت دېگەن بۇ غۇۋا ئەينەك
ساڭا مەڭگۈ قىلىپ كەينىنى
قالدۇردىمۇ پەقەتلا
يۇلتۇز ۋە تۇمان.
چۈشلىرىمدە ئىزدىدىم سېنى
ئىزدىدىم
تۇمان باسقان شامۇ سەھەردە،
ئىزدىدىم
ئالما چېچەك ئاچقان باھارنى
ھەسەل ھەرىسى
باشلاپ كەلگەن مەيىن شامالنى
مەن ئىزدىدىم ساھىلدىكى دولقۇننى،
كۈن نۇرىدا چايكا بولغان بۇزغۇننى.
مەن ئىزدىدىم

غايىب بولغان رىۋايەتنى تاماللاردىن
ئۇنتۇلغان شۇ ناممىزنى تاڭلاردىن.

هوسۇل بەرسە ئەگەر ساڭا قىزىل قان
كۆر، ئەتىكى شاخلاردا
مەي باغلىغان ئالمىنىڭ
جۇلاسىدا رەڭگىم بار مېنىڭ.
ئىقرارىمەن شۇڭا،
تىترىگەنىمەن ئۆلۈم نۇرلىرى
مۇزدەك ئاقىرىپ كەلسە ئالدىمغا.
كىم خالايدۇ تاشتەك سۇنۇشنى،
هەمدە جانسىز هەيكەل بولۇشنى.
چىدىمايمىز ياشلىق ئوتلىرى
تۇرسا يېنىپ خەقنىڭ قولىدا.
سەزمەيدۇ هەيكەل
هارارەت ۋە ئىسسىق نەپەسنى،
كەپتەر كېلىپ قونسىمۇ
تارىۋېلىپ پەرىنى بىرپەس
ئۇچۇپ كېتەر ئويناپ رولىدا.
ئادەم مەن
ئىنتىزارىمەن مۇھەببەت ئۇچۇن
ئىنتىزارىمەن نىگار كۆزىدە
گۈگۈلارنى ئۆتكۈزۈشكە جىم.
ئىنتىزارىمەن
تەۋرىشىدە گۈلدار بۆشۈكنىڭ
جاراڭلىسا تۇنجى يىغىسى
ئوماق ئوغلۇمنىڭ.
يازدىم هايات لىرىكىسى

چىمەنلەرگە
ۋە تۆكۈلگەن زەر رەڭ ياپراققا.
ئادەم بولۇش بەدىلى بولۇپ
يەتكۈزدى بۇلار مېنى مۇرادقا.
هاياتىمدا
يالغانچىلىق قىلدىم تالاي رەت.
بىراق
باللىقتا قىلغان ۋەدەمگە
قارا يۈزلۈك قىلمىدىم پەقەت.
شۇڭىمۇ
باللىقتىن بەزگەن بۇ دۇنيا
ئېلىپ كەلدى ماڭا كۆپ هەسرەت.
مەن
قەستلەنگەن بىر كىشى ئۈرىدا
تۇرماقتىمەن بۇ جايدا.
باشقا تاللاش يوق ماڭا
يىقىلسام قايدا
دەس تۇرىدۇ يەنە بىر كىشى
گۈركىرەيدۇ مۇرەمدە بوران
بوران ئۇستىدە
سانسىز يۇلتۇز قىلىدۇ جەۋلان.
بەلكىم
گۈلچەمبىرەككە ئايلىنىپ قۇياش
مەردلەر كۆمۈلگەن قەبرە ئالدىغا
قويۇلار بىر كۈن.
ئۇچۇشىدۇ هەمدە قاغىلار
يىرتىلغاندەك پارچىلىنىپ تۇن.

شۇتىك

1952 ـ يىلى فۇجيەن ئۆلكىسىدە تۇغۇلغان، 1969 ـ يىلى يېزىغا چىنىقىشقا چۈشكەن، 1972 ـ يىلى شەھەرگە قايتىپ ئىشچى بولغان، 1979 ـ يىلى شېئىر ئېلان قىلىشقا باشلىغان. 1980 ـ يىلىدىن ئېتىبارەن فۇجيەن ئۆلكىلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلىگەن. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «قوش ماچتا»، «ناخشا ئېيتار ئىرىس گۈلى»، «ئانا قۇش» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى، «قەلب تۇتۇنى» ناملىق نەسرىلەر توپلىمى بار.

ھەممە

ـــ بىر ياش دوستۇمنىڭ «ھەممە» ناملىق شېئىرىغا مۇشائىرە

سۇنىدۇ دېمە قارا بوراندا
ھەممە ئېگىز دەرەخنى بىراق؛
يىلتىز تارتقىلى ھەممە ئۇرۇقلار
تاپالمايدۇ دېمىگىن تۇپراق؛
كۆمۈلىدۇ ھەممە چىن سۆيگۈ

دېمە دىللارنىڭ قۇملۇقلىرىدا؛
دېمىگىن ھەممە ئارزۇ ـ تىلەكلەر
ئۆچىدۇ زاۋال ئۇيۇقلىرىدا.
ياق، دوستۇم ھەممە ـــ
سەن دېگەندەك ئەمەستۇر ئۇنداق!

دېمىگىن ھەممە ئوت ۋە يالقۇنلار
ئۆزىنىلا يورۇتۇپ پەقەت
ئۆزگىلەرگە بەرمەس ھارارەت؛
دېمىگىن ھەممە يۇلتۇز ـ چولپانلار
شاھىت بولۇپ قارا تۇنگىلا
نۇرلۇق تاڭدىن بەرمەس بېشارەت؛
دېمىگىن ھەممە ئوتلۇق ناخشىنى
كېتىدۇ ئۇنلەپ قۇلاق تۇۋىگىدە
ساقلانمايدۇ دىللاردا ئەبەد.

ياق، دوستۇم ھەممە ـــ
سەن دېگەندەك ئەمەستۇر ئۇنداق!

ھەممە ئىلتىجا، ھەممە خىتابنىڭ
بولمايدۇ دېمە ئەكس ساداسى؛
ھەممە يوقتىش جاۋابسىز قالماس؛
ھەممە ھاڭ ـ گىرداب ئۆلۈملا بولماس؛
ھەممە پالاكەت، ھەممە پالاكەت
دېمىگىن پەقەت ئاجىزلارغا خاس؛
خارلىنىدۇ دېمە بارچە دىل؛

قان ـ ياش ئەمەس ھەممە ئاقۇەت.
شادلىق، كۈلكىگە بار ھامان پۇرسەت.

كەلگۈسىگە ھامىلە بۇگۈن،
تۇنۇگۈندىن كۆكلەر كېلەچەك.
ئېسىڭدە شۇنى ساقلا ئەبەدىل ـــ
ئۈمىد ئۆزى كۈرەشتۇر دېمەك.

قوش ماچتا

قوش قانىتىمنى نەم قىلدى تۇمان
شامال مېنى ئۇندەيدۇ بىراق
ئەي قىرغاق، سۆيۈملۈك قىرغاق
تۇنۇگۈنلا خوشلاشقانتۇق بىز
بۇگۈن ئېچىپ تۇرسەن قۇچاق
ئۈچرىشارمىز ئەتە يەنىلا
يېڭى كەڭلىكتە
سەپەر خوپ يىراق

بىزنى باغلاپ تۇرىدۇ مەھكەم
بىر بوران ـ چاپقۇن، بىر يانغان چىراغ
ئىككى ياقتا ئۇزىتار بىزنى
يەنە بىر بوران، يەنە بىر چىراغ
مەيلى جاھانىڭ ئۇ چېتى بولسۇن
مەيلى كۈندۈز، مەيلى تۈن كېچە
سەپىرىمدە سەن ھامان مېنىڭ
نىگاھىڭدا مەن ھامان سېنىڭ.

ئىلاھە چوققىسى

ساڭا تەلپۈنۈپ سىلكىپ قول ياغلىق
كىم ئۇ قولىنى چۈشۈرۈپ بىرىدىن
يۆگۈلغان يۈزىنى مەھكەم
تاراپ كەتسىمۇ كىشىلەر ھەر يان
كىم ئۇ پالۋىدا تۇرغان كۆزى نەم
ئاق بۇلۇتتەك يەلپۈنەر كۆڭلەك
دولقۇن بىر ئۆرلەپ، پەسىيەر بىر دەم
شېرىن تىلەكنىڭ ھەسرىتى شېرىن
ئەزەلدىن شۇنداق كەلگەن بۇ قىسمەت
بىراق
قورام تاشقا ئايلانماس يۈرەك
نە قىلسەن كۈتۈپ بىھۇدە
باھار جىلۋىسىنى قىلماستىن كۆرەك
قىرغاقلارغا ئۇرۇلار كۆپجۈپ
ۋاپادار يارنىڭ ئاسىي شاقۇنى
قىيادا مىڭ يىل تۇرغۇچە قېتىپ
گىرە سېلىپ يارنىڭ بوينىغا
قېنىپ ـ قېنىپ سۆيسەڭچۇ ئۇنى.

« ! · ؟ »

ئىشىنىمەن ساڭا
سەن مېنى كۈتسەن بەلكىم

سېۋەتتىكى ئۈرۈقلارنى بولغۇچە چېچىپ
ئېزىپ قالغان ھەربىلەر كەلگۈچە قايتىپ
ھۇجرىلاردا، كەپىلەردە
جىنچىراغلار بولغۇچە يېنىپ
ئوقۇيمەن يورۇق روجەكلەرنى
گۈڭگا روجەكلەرنى
ناخۇش دىللار بىلەن ئۇزاق سىردىشىپ
ئايلىنىدۇ يوللار ناخشىغا
كېلىدۇ سۆيگۈ نۇر چېچىپ پارلاق
ئايرىسىمۇ قىسمەت بىزلەرنى
تاقەت بىلەن كۈتسەن مېنى
ساداقەتتىن ياساپ بىر قولۇاق
ئىشىنىمەن ساڭا
ئەقىدەڭدىن قايتمايسەن پەقەت
يۇمران قولۇمنى باسسىمۇ قورۇق
ئىككى مەڭزىمدىن ئۆچسىمۇ شەپەق
چالغان نېيىمدىن تامچىسىمۇ قان
ئېرىمەيدۇ بەلكىم قېلىن قار
كەينىمدىن قوغلاپ كەلسىمۇ قامچا
ئالدىمدا دۈشەيلەپ تۇرسىمۇ ھاك ـ غار
تۇن قوغلاپ يەتسىمۇ سۈزۈلگۈچە تاك
تۇپراق بىلەن بولساممۇ يەكسان
ئىشقىمنى ساڭا قىلالماي ئىزھار
كۈتسەن مېنى ساداقەت بىلەن
قىلىپ ھامان، ھامان جان نىسار.

قېنى ئۇلار
ئوقياسنى ياغدۇرسۇن ماڭا
ئاق دالدا يۇگۈرۈپ مەردانە
كېلىمەن تەمكىن تەلپۈنۈپ ساڭا
سۇمبۇل چېچىمنى يەلپۈتۈپ لەرزان
مەن
سېنىڭ ئۇچۇن توزۇماس رەيھان.

ئۆتكەن ئىشلار

شىرە ئۇستىدە چېقىلغان قەدەھ
ئاي نۇردا لەيلەيدۇ تاشيول
يېشىل چىملار يانجىلغان جايدا
تۇرار تاشلىنىپ بىر تال قىزىلگۇل.

پىرقىرايدۇ خۇشبۇي سېرىنزار
شوخ يۇلتۇزلار رەڭدار بىر جاھان
داتلىشىپ ياتار لەگگەر بىر ياندا
كۆزلەر ئەكسىدە بىھۇش كۆك ـ ئاسمان.

شام نۇردا ئېچىلغان كىتاب
يېنىككىنە چىشلەنگەن بارماق
ھۇجرا ئىچى تىمتاس ۋە جىمجىت
چۇش پەردىسى كېزىدۇ ئوماق.

گۈچاك

1956 ـ يىلى بېيجىڭدا تۇغۇلغان، گۈڭگا شېئىر ئىجادىيىتىنىڭ ئاساسلىق ۋەكىلى، مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن ئىلگىرى شېئىر يېزىشقا باشلىغان، 1987 ـ يىلى تەكلىپ بىلەن ياۋروپا ۋە ئامېرىكىغا چىقىپ، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش، لېكسىيە سۆزلەش پائالىيەتلىرىدە بولغان، 1988 ـ يىلى يېڭى زېللاندىيەگە چىقىپ جۇڭگو كلاسسىك ئەدەبىياتى دەرسىنى ئوقۇتقان، ئوكلېند ئۇنىۋېرسىتېتى ئاسىيا تىللىرى فاكۇلتېتىنىڭ تەتقىقاتچىسى بولغان. ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «قارا كۆز»، «قەلئە»، «سىماب» «گۈچاك شېئىرلىرى»، «گۈچاك شېئىرلىرىدىن تاللانما»، «گۈچاك نەسرلىرى» قاتارلىقلار بار. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئىنگلىز، فىرانسۇز، ئىسپان، شۋېت قاتارلىق ئون نەچچە خىل تىلغا تەرجىمە قىلىنغان.

بىز ئىزدىدۇق بىر چىراغ

يىراق ـ يىراق يوللارنى بېسىپ
بىز ئىزدىدۇق نۇرلۇق بىر چىراغ

شايى پەردە كەينىدە دېدىكۈ
ئاق تام ئوراپ تۇرىدۇ دېدىكۈ
نامازشامدىن ئۇزگەن چېچەكلەر
باشقا رەڭگە كىرىدۇ دېدىكۈ
يىراق - يىراق يوللارنى بېسىپ
بىز ئىزدىدۇق نۇرلۇق بىر چىراغ.

ئۇنى كىچىك بېكەتتە دېدىكۈ
تۇرىدۇ ياۋا گۈللەرگە قاراپ
جىجىتقىنا ئۆتسە پويىزلار
ئەسلەرمۇ بىللە كېتىدۇ ئۇزاپ.

يىراق - يىراق يوللارنى بېسىپ
بىز ئىزدىدۇق نۇرلۇق بىر چىراغ.

ئۇنى دېڭىز بويىدا دېدىكۈ
تۇرىدۇ ئانار كەبى چوغلىنىپ
ئۇنى سۆيگەن بارچە بالىلار
تاكۈ سەھەردە قالار چوكۈ بولۇپ.

يىراق - يىراق يوللارنى بېسىپ
بىز ئىزدىدۇق نۇرلۇق بىر چىراغ.

بىر ئەۋلاد كىشىلىرى

قارا تۇن بەردى ماڭا قاپقارا كۆزنى
ئىزدەيمەن شۇ كۆز بىلەن نۇرلۇق كۈندۈزنى.

قار جىلۋىسى

1

قارلىق زېمىن
جىمجىت پاك زېمىن
ئۇ بەختكە شۇ قەدەر يېقىن
تىترەيدۇ زەڭگەر دولقۇن ئىچىدە
تىنىقلىرى يېنىك ھەم ۋەزمىن

زىننەت بولۇپ كۆرۈنەر نەپىس
ماڭلىيىدا چاتقاللار ئۇنىڭ

2

يىتتۈردى دەريا ئىزدىنىشىمنى
ئارىسىدا مۇز ۋە تۇپراقنىڭ
لىپ ـ لىپ قىلىپ تۇرغان كۆز يېشى
تىمسالىدۇر ئوتلۇق قوشاقنىڭ
يا ئەڭ سەبىي ئىچى تارلىقنىڭ
ماھكاپىلاردەك
ساھىللاردا تۇڭگەل ئېچىلىپ
قىزىل راۋاققا تۇرىمەن بېقىپ.

3

نە ئۇچۇندۇر
خىيال قىلىپ قالدىم چۈشنى مەن

ئەسلەپ قالدىم بەختسىز چايكىنى ـــ
ساھىلغا تاشلاپ قويۇپ دولقۇنلار
ئەك ئاخرقى مۇرادقا يەتكەن
چاقناپ تۇرغان ئاپپاق مويلىرى
بېلىقلارنى مەھلىيا ئەتكەن.

4

يەرگە تەۋە بارچە ئادەملەر
تېۋىنىدۇ ئېگىز ئاسمانغا
ئىشىنىدۇ ئالتۇن قۇياشقا
نۇرلىرىنك رەھىمدارلىقىغا
ئىشىنىدۇ قەبرە ئۈستىدە
چاقناپ تۇرغان يۇلتۇز چولپانغا

ئابىدىلەر مەڭگۈلۈك تامان
قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ ھامان.

5

مەن پەقەت بىر ئاددىيلا ئىنسان
بالكوندا تۇرۇپ يېگانە
كۆزىتىمەن چەكسىز دۇنيانى
ماڭالمايمەن ئالغا بىر قەدەم
غېرىبلىقتىن بولۇپ يېگانە
شۇنداق دىلنى سالسامك بازارغا
ھېچكىم ئالماس، بولار بىچارە.

6

ئانا تۇپراق شۇ قەدەر پاكتۇر
ئىشەنچ ئېرەر باھار تۇنىدە
پۇكمىسمۇ كۆڭۈلگە ھېچكىم
ئېچىلىدۇ گۈللەر ھۆپپىدە
ئورمان كۆكلەر تاغلار ئۇستىدە
قېقىپ سۈزۈك قاناتلىرىمنى
يوقلىمەن چۆچەك ئىچىدە.

ئەتىياز كۈنۈم

روجەك سىرتىدا
ئېكىنزارىم ياتىدۇ تۈپتۈز
ئۇندا بۇقۇسام
ھەم كىچىك ئۆكۈز

بىر ئەترەت قۇياش
چىتنى بويلاپ كېلىدۇ خۇشال
ئېگىلمەكتە ھاۋا رەڭ گۈللەر
بولۇپ گويا دال
تىترىگەن شەبنەم
خاتىرەمنى نەم قىلدى تامام
چۆچۈپ كەتكەن كۈيچى قۇشقاچلار
تىكىلمەكتە زەر ئۇپۇق تامان.

ئىشلەيمەن ئەمدى
چۈشۈمدىكى ئۇرۇقنى تاللاپ

يەرگە چاچاي بىر تال قالدۇرماي
ئۇچۇپ چۈشسۇن ئالتۇندەك چاقناپ.

مەن بىر بەڭباش بالا

زېمىنغا جىق ـ جىق روجەكلەرنى توشقۇزۇۋەتسەم دەيمەن،
شۇنداق قاراڭغۇلۇققا ئادەتلىنىپ كەتكەن جىمى كۆزلەر
يورۇقلۇققا كۆنگەن بولاتتى.
بەلكىم
ئەركىلەتكەچ ئانام قەۋەتلا
بولۇپ قالدىم بەڭباش بىر بالا
ئارزۇيۇم شۇ ھەربىر دەقىقە
گۈزەل بولسا ھەسەن ـ ھۈسەندەك
سىزسام دەيمەن ئاپپاق قەغەزگە
ئەركىنلىكنى
بولمىسا ھېچ چەك
سىزسام دەيمەن ياشسىز بىر كۆزنى
كۈلۈپ تۇرسا تائەبەد كۈندەك
سىزسام دەيمەن سۈزۈك ئاسمانىنى
پەرۋاز قىلسام ئۇندا قاناتلار
سىزسام دەيمەن يېشىل كېچىنى
مۇڭلۇق جىرلاپ تۇرسا ياپراقلار
سىزسام دەيمەن ئالتۇن سەھەرنى
شەبنەمنى ھەم بارچە كۈلكىنى
سىزسام دەيمەن ئازابسىز ـ دەردسىز
ئەڭ سەممىي سەبىي سۆيگۈنى
سىزسام دەيمەن شۇنداق بىر يارنى

تۇماننمۇ كۆرۈپ باقمىغان
شۇ بىغۇبار زەڭگەر كۆزلىرى
پەقەت ماڭا تۇرسا تىكىلىپ
ئۆتسە ئەبەد جان پىدا قىلىپ

سىزسام يىراق گۈزەل ئۇيۇقنى
ئېقىنلارنى شىلدىرلاپ تۇرغان
توقايلارنى سىزسام ياپيېشىل
ئۇندا تورغاي سايرىسا خەندان
سۆيگۈ تۆكسە جىمى تەبىئەت
ھەر چېچەكنىڭ تۇغۇلغان كۈنى
باھار ئۇچۇن بولسا ھاياجان

سىزسام يەنە كېلەچەكنىمۇ
ئۆزۈم تېخى كۆرۈپ باقمىغان
خىيالىمدا ئۇ بەكمۇ گۈزەل
سىزسام دەيمەن كۈز ياپرىقىنى
ئۇ گويا كى ئالتۇن رەڭ مەشئەل
قانچە سۆيگۈ شاملىرى يېنىپ
ئۇنىڭ ئۇچۇن تۆلىدى بەدەل
سىزاي تويىنىڭ مەرىكىسىنى
شۇنچە سەھەر ئويغاندى بايرام —
كەمپۈت قەغىزى پارقىرار ئۇندا
رىۋايەتكە توشۇپ كەتكەن تام

بولۇپ قالدىم بەڭباش بىر بالا
بەختسىزلىك بولمسا پەقەت
روجەكلەرنى سىزسام زېمىنغا
قاراڭغۇلۇققا كۆنگەن ھەممە كۆز
يورۇقلۇققا كۆنسە تائەبەد
سىزسام غۇر - غۇر مەيىن شامالنى
سىزسام ئېگىز - ئېگىز چوققىنى
سىزسام شەرقنىڭ تىلەكلىرىنى
كۆيلىسە خۇشال دېڭىز دولقۇنى

بۇرجىكىگە ئاپپاق قەغەزنىڭ
سىزسام دەيمەن ئۆزۈمنى ئاخىر
سىزسام ئورمان ئېيقىنى ھەم
ئېگىز شاختا ئولتۇرسا تەنها
ماكانى يوق، مۇڭلىنىپ ئېغىر
يىراقلارنى خالىماس كۆڭلى
جامەدەك ئېچىلغان كۆزلەردە كۆپ سىر
شېرىن چۈشلەر ئۆتىدۇ بىر - بىر

ئارزۇلىرىم كۆپتۇر شۇنچە كۆپ
لېكىن يوقتۇر رەڭدار قەلەمم
رەڭدار چاغلار نەلەردە قالدى
يۇرىكىمدە ئاچچىق ئەلەمم
ئاق قەغەزنى يىرتىپ تاشلايمەن
كېپىنەكنى بارسۇن ئۇ ئىزدەپ

غايىب بولسۇن بۇگۈندىن تېزرەك
مەن بىر بالا
ئەركىلەتكەچ ئانام قەۋەتلا
بولۇپ قالدىم بەڭباش ھەم گۆدەك.

بىلمۇالدىم كۆز يېشى نېمە

بىلمۇالدىم
كۆز يېشىنىڭ نېمىلىكىنى

سىرغىپ چۈشۈپ يامغۇر تامچىسى
ياپراقتىن نېلۇپەر گۈلنىڭ
قول ياغلىقى قىلىۋەتتى نەم
ياشىنىغاندەك ئۇندىكى گۈللەر
جىلۋىلىنىپ ئېچىلدى شۇ دەم

ھەسەل ھەرىسى
بۇرنى بىلەن ناخشا ئېيتىدۇ
ئۇچۇپ چىقىپ ئورمان ئىچىدىن
قوللىرىدا سۇپسۇزۇك چېلەك
بۇگۈن ئۇلار قىلار تويىنى
تولۇن ئايلار يوقلاپ كەلگۈچە
ئاقارتىدۇ ھۇجرا ئۆيىنى

بىلمۇالدىم
كۆز يېشىنىڭ نېمىلىكىنى

ئېرىقلار
ئۇنتۇپ كەتتى يول بەلگىسىنى
پارە - پارە بولدى يېقىلىپ
توختىتالماي شوخ كۈلكىسىنى
چۆچۈپ كەتكەن سۇ پەرىلىرى
كىرىۋالدى كېچە قوينىغا
دېڭىزدا يوق ھېچقانداق سادا
يا بىر مۇئەممما
يۇلتۇزلار قانچە بولسا ئاسماندا
سۇدىكى ئەكسى بولىدۇ شۇنچە
ھاياتلىقمۇ بولىدۇ شۇنچە

بىلىۋالدىم
كۆز يېشىنىڭ نېمىلىكىنى

قارا بۇلۇتلار
گويا قارا يەلكەنگە ئوخشار
چاقماق چېقىپ
دولقۇنلارنى قوغلايدۇ تىنماي
يامغۇر يۇيۇپ ئۆتكەن يوللاردا
تېرىم پەسلى كەتسىمۇ ئۆتۈپ
سەبىلىكنىڭ ئۇرۇقىن چاچار
قۇم ئۈستىگە تاشلانغان بېلىق
يېرىم ئېچىپ ياتار كۆزىنى
«يۇرەك بەرگىن» دەيدۇ قۇلۇله
ئاڭلاپ باقسام ئۇنىڭ سۆزىنى.

خەيزى

ئەسلىي ئىسمى چاخەيشلىك، 1964 ـ يىلى تۇغۇلغان، 1979 ـ يىلى بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ قانۇن فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا كىرگەن، 1983 ـ يىلى ئوقۇش پۈتكۈزۈپ، جۇڭگو سىياسىي قانۇن ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇتقۇچى بولغان، 1989 ـ يىلى ئالەمدىن ئۆتكەن. «تۇپراق» ناملىق داستانى، «خەيزى، لويىخې ئەسەرلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان.

ئالتۇن يايلاق

يايلاقتىكى قوي پادىلىرى
جىمرلايدۇ دەريا بويىدا
گويا ئاپپاق ئىللىق چىراغدەك
ئۇخلاپ ياتار ئەرلەر قوينىدا

مالچى كېلەر ئالتۇن يايلاقتىن
قۇرۇپ كەتكەن دەرەختەك تۇرقى
قوزىلارنى سولاپ قوتانغا
تىكىلىپ جام ھەمدە ئالتۇنغا
ئايال كىشىم دەيدۇ ئۇ ساڭا

ئايال كىشى مېنىڭ سىرداشىم
كېلىپ - كېتىپ تۇرار شامالىلار
ئىسمىڭ سېنىڭ بەكمۇ چىرايلىق
يۇلتۇز ياكى قويدەك خۇش پۇرار

ئۇخلاپ قالدىڭ قېيا ئاستىدا
يەتتە پاقلان يەتتە چولپانمۇ؟
ئېرىمدىڭ تىلىمدا قاردەك
سەن كۆكتىكى ئاپپاق پاقلانمۇ؟

قۇياش ۋە ياۋا گۈل

— AP غا

ئالتۇن قۇياش ئۇنىڭ بېشىدۇر،
ياۋا گۈللەر ئۇنىڭ شېئىرى.

دېدىم مەن ساڭا
ئوخشىمايدۇ ئانام ئاناڭغا.

جىنەستىگە ئوخشايدۇ ئاناڭ
قان ۋە ياشقا ئوخشايدۇ ئانام
خۇددى سۈتتەك ئاپپاق ئايدىڭدا

دېدىم ئاسمانغا
سېغىنىشىدە شەبنەمدۇر ئاي
خامىنىڭدا قۇياشمدۇر تاي

ئالتۇن قۇياش ئۇنىڭ بېشىدۇر.
ياۋا گۈللەر ئۇنىڭ شېئىرى.
ئېقىپ ئۆتەر مېنىڭ سۆڭىكىم
قارا ياغاچ تۇۋىدە
تۇپتۇز دالدا

قاراپ تۇرار ئوۋچى ئەر - خوتۇن
ئېدىرلىقتا ئەركىن جەسەتلەر
ئېقىپ بارار قايان - قايانغا

ئىككى ئانا ئىككى ياقتا چۈشەيدۇ مېنى.
ئىككى قىزچاق ئىككى قايتا بوپقالدى ئانا.
گۈلسامساقلار توزۇماستا تېخى دالدا.
تۇرسا قۇشلار كۆكتە ئۇچۇپ، قولۇڭدا ئوقيا.
ئۇنتۇپ كەتكەن ئۇنتۇش كېرەك بولسا هەممىنى
ساقلاپ قالغىن ساقلاش كېرەك بولغان هەممىنى

ئالتۇن قۇياش ئۇنىڭ بېشىدۇر.
ياۋا گۈللەر ئۇنىڭ شېئىرى.

مسكىن كۈنلەر بولىدۇ هامان.
دەردلىك كۈنلەر بولىدۇ هامان.
غېرىب كۈنلەر بولىدۇ هامان.
بەختلىك كۈنلەر بولىدۇ هامان.
هەي، غېرىبلىق كېلىدۇ هامان.

دېگەنىدى كىم ساڭا شۇنداق:
ماقۇل دېگىن

چداپ ئېغىر ئازابلىرىڭغا ۰
ئۇندىمگىن چىشىڭنى چىشلەپ
كېزىپ چىققان پۇتۇن شەھەرنى
يوللار گەرچە بولسىمۇ يىراق
كېلىپ مېنى كەتكىنە يوقلاپ
بەلكىم تېخىمۇ چېكەر ئۇ ئازاب
ئۇ ئولتۇرۇپ يازماقتا شېئىر
ئۇمىدىمۇ يوق، ئۆلۈمنى ئويلاپ.

ئۇ يازدى شۇنداق:
دالىلاردىن
ئېقىپ ئۆتەر مېنىڭ سۆزۈمكىم.
قارا ياغاچ تۇۋىدە
ئارام ئالغان چاغدا تاغلىقلار
ئەۋلىيالار ھەمدە ئوۋچىلار
گاھ ئولتۇرۇپ، گاھ بېقىشقاندا
قوي، كالىلار يېشىل چۆپلۈكتە
كۆرۈپ قالدى قىيا ئۈستىدىن
مالچى ئۇشتۇمتۇت يېقىلغاندا
ئۇ بويالدى قىپقىزىل قانغا
ئەجەل يەتتى شۇ ئەزىز جانغا
ئۇ يازدى شۇنداق:
سۆزۈمكىلىرىم
ئېقىپ بارار كەڭ دالىلاردا.
سەن كۆرگىلى بارغىن بۇ چاغدا.

ماقۇل دېگىن
ئازابلارغا قىلغىن سەن تاقەت

كېزىپ چىققىن پۇتۇن شەھەرنى
ئۇندىمەي پەقەت
ئاشۇ مالچىنى
سەن قۇتقۇزۇپ قالارسەن بەلكىم
يا ئەمرىڭگە ئالارسەن بەلكىم
ئىككى تال شام يېقىپ ھۇجرىڭغا
ئۇ ئايلىنىپ قالدۇ ماڭا.

باغرىمدىن ھەممە بەختنى تاپىمەن.
قىزىل لالىنى، قوي ھۆڭگۈزىنى،
ھەرە كۆنىكى، قىپقىزىل لەۋنى
ئاق پاقلاندەك بىر جۈپ ئەمچەكنى.
ساڭا نەزمە ئوقۇپ بېرىمەن:
ئالتۇن قۇياش ئۇنىڭ بېشىدۇر.
ياۋا گۈللەر ئۇنىڭ شېئىرى.
ئاشۇ چاغدا، ئاشۇ كېچىدە
بەلكىم دەپمۇ قالارمىز شۇنداق:
قۇياش ياۋا گۈلنىڭ بېشىدۇر.
ياۋا گۈللەر قۇياشنىڭ شېئىرى.
ئۇلارنىڭ پەقەت بىرلا دىلى بار
ئۇلارنىڭ پەقەت بىرلا كۆڭلى بار.

بۇغدايلىق

بۇغداي نېنىنى يەپ چوڭ بولغانلار
تاۋاق تۇتۇپ تۇرار ئايدىڭدا
تاۋىقدا جىمىرلايدۇ ئاي

جىمىرلايدۇ ساپسېرىق بۇغداي
چىقارماستىن ھېچبىر ئۇن ـ سادا

ئىككىلارغا ئوخشىمايمەن ھېچ
كۆيلىگەندە بۇغدايزارلىقنى
ئاينى قوشۇپ كۆيلەيمەن يانا

ئۇچۇپ ئۆتتى ئون ئىككى توخۇ
بۇغدايلىقتىن ئاپپاق ئايدىڭدا
بەزىلىرى چىشلەپ بۇغدايىنى
بەزىلىرى سېلىشپ ساما

سۆيگەنىدى مېنى ئاي نۇرى
خامان بېقىپ ياتسام داق يەردە
يۇرتىمىزنىڭ كەپسىز شامىلى
يۇرتىمىزنىڭ ئاپپاق بۇلۇتى
يىغىشتۇرۇپ قاناتلىرىنى
ئۇخلاپ قالغانىدى مۇرەمدە

دولقۇنلىغان ئالتۇن باشاقلار
داستىخىنى بۇندا جەننەتنىڭ
ئورما پەسلى بۇ
سۈتتەك ئايدىڭ ۋە ئالتۇن باشاق
يۇيۇنىدۇ بىلەنگەن ئوغاق

مەن بىلىمەن، ئايمۇ بىلىدۇ
چارچاپ كەتسەك لايدىنمۇ بەتتەر

جانان بۇگۈن ئۇياتچان شۇنچە
باشاققمۇ سالمايدۇ نەزەر

بۇغدايلىقتا كۆيۈشكەنلەر بىز
رەقىب بىلەن يارىشىۋالدىم
قول بېرىشىپ ئورما كۈندە
ئىشنى بىللە تۈگىتىپ سوڭرە
ئۇخلاپ قالدۇق ئايدىڭ كېچىدە
شۇكۇر قىلىپ تەقدىر - قىسمەتكە
مەمنۇن بولۇپ خوتۇنلىرىمىز
ئاق رومالدا سۈرتتى قولىنى
يۈيۈنماقتا زېمىن ئايدىڭدا
باشلاپ ماڭدۇق ئۆز يولىمىزغا
بابىلۇننى، نىل دەريا‌سىنى
خۇاڭخېنى ھەم پەرزەنتىمىزنى
تىك چوققىلار قونغان ئارالدا
تۈزلەڭلىكتە، ئىككى قىرغاقتا
قولىمىزنى يۇيۇپ پاك - پاكىز
تەييارلاندۇق كەچلىك تاماققا

ئارىمىزدا بۇلۇڭلار بىللە
سۆزلەپ بېرەي مۇنداق ھېكايەت
ئاق كۆڭلىدە يوقتۇر ھېچ ھەسرەت
ئايدىڭدا بار ئىككىيلەن پەقەت
بىرى گاداي، بىرى باي ھەزرەت
يېرۇسالىم بىلەن نيۇيورك
ۋە يەنە مەن

ئۇچمىز ئۇلپەت
چۈشمىزگە كىردى بۇغدايلىق ـــ
شەھەرلەرگە شۇ قەدەر يىراق
تېرەكلەرگە ئورالغان كۈجۈم
ساغلام بۇغدايلىق
ساغلام بۇغدايلار
بىزنى باققان بۇغدايلار!

كۆز يېشى

ئاخرقى چوققىدا قىزاردى ياپراق
تاغلار نامرات بالىنىڭ كۈل رەڭ ئېتىدەك
ئۆكتەبىرنىڭ ئاخرقى تۈنى
قان ئىچىگە يىقىلدى بىراق
ئۆكتەبىرنىڭ ئاخرقى تۈنى
نامرات بالا قايتتى ئۆيىگە
كۆزىدە ياش، قولىدا چىراغ
ئۆلدى ھەممە سەپەر ئۈستىدە
ئۆكتەبىرنىڭ ئاخرقى تۈنى
بىر سەھرادا يۇرتىدىن يىراق

قاۋاقخانىغا يۆلەنگەن بىراۋ
سورايدۇ تۈپراققا كۆمۈلگەنلەرنى
ئۆكتەبىرنىڭ ئاخرقى تۈنى
سورايدۇ كۈل رەڭ ئات ئۆلدى كىم ئۈچۈن...
قانغا بويالغان جىمكى يەرنى

چىراغ كۆتۈرۈپ قايتتىمۇ ئۇلار
كۈز روھى ئۇلارغا بولدىمۇ ھەمراھ
بوراندەك يۈگرەيدۇ دوزاخ يولدا
ئۇلار تىرىكمۇ ۋەياكى ئەرۋاھ

شۇ ئەرۋاھ مەن ئۈچۈن ئېچىپ روجەكنى
تاشلاپ بىرەرمۇ كونا شېئىرنى
ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرقى تۈنى
مەن ئەمدى زىنھار يازمايمەن سېنى

ئىككى كەنت

تىنچلىق بىلەن ئىشق تولغان كەنت
شېئىر تولغان كەنت
تۈشمۈتۈشتا گۈللىرى جەۋلان
ئانا قوينىدەك گۈزەل رەيھان كەنت

ماي ئېيىدا دولقۇنلار ئېچىز
ئاق قۇلىرى تاشلاپ كەتتى پەر
جىمجىت ھەمدە يېگانە شۇ كەنت
بىرى ئالدىدا، بىرى كەينىدە
پۈشكىن مەن بىلەن تۈغۈلغان يەر

غۇر ـ غۇر شامال كېزەر كەنتلەرنى
كېزەر خەيزىنىڭ كەنتىنى ئۇزاق
شامال كېزەر شامال كەنتىنى
شۇ قەدەر ئىللىق، شۇ قەدەر يىراق

بىر - بىرىنى يورۇتار يۇلتۇز
ئانا كەنتته پۇشكىن بىلەن مەن
جانان بىلەن بېلىققا شائىر
ئۇخلىغان يامغۇر تامچىلىرىدا
تامچە ئۆزى ئۆلىدۇ ئاخىر!

كېچە، كەنتنى كېزىدۇ شامال
ئولتۇرار كەنت قارا گۆھەردەك
ئىككى قىرغاقتا ئۇخلار ئىككى كەنت
خەيزىنىڭ كەنتى ئۆلۈمدىنمۇ بەك

شىمالدىكى ئورمان

تۇخۇمەك ئېچىلىپتۇ تاغ باغرىدا
يول بېسىپ كەلدۇق يىراق - يىراقلاردىن
ياتىمىز توقايلىقتا سۇنايلىنىپ
كۆڭۈلنى يايرىتىدۇ گۈگۈم پەيزى
چوققىلار خيال كەبى قالسا جىمىپ

تۇخۇمەك گۈللىرىنى ئۇزۇۋالدۇق
چاچار ئۇ قولىمىزدا خۇشبۇي پۇراق
خۇش پۇراق كېلەر زېمىن ئاھلىرىدىن
تۇرىدۇ ھېلىمۇ ئۇ چېكىپ پىراق

شىمالنىڭ گۈگۈمى بۇ باھارىدىكى
ياپيېشىل تۇن يېپىنغان گۈل - گىياھلار
ئاخىرقى قىزغۇچ بۇلۇت ئۇيۇپ قالدى
چۈنكى ئۇ ئارچىلارنى كۆرۈپ قالدى

تاغلاردا قارىغاي، تېرەك ھەم تۈخۈمەك
ئولتۇرۇپ گۈگۈملاردىن سۆيۈنىدۇ
ئېھتىمال ئىككىمىزنىڭ گۈگۈمى بۇ
كۆپ ئۆتمەي قاراڭغۇغا كۆمۈلىدۇ

قىزىلگۈل

قىزىلگۈل ھەسەلدەك شېرىن تەنلىرىڭ
قىزىلگۈل كېچىدەك يەلپۈنگەن چېچىڭ
يۆگەپتۇ قاردەك ئاق ئەمچەكلىرىڭنى

قار قوۋۇق
قار قوۋۇق سىرتىدا قارغا كۆمۈلگەن
ئىككى كۆمۈش جام
قار روجەك
قار روجەك ئىچىدە ئىككى قىزىلگۈل
ئىككى قىزىل شام
ئۆزىنى ئۆرتەپ تۈگىدى تامام
سۈمۈرۈپ تۈگەتتىم ئوتتەك شارابنى
جىرىڭلاپ تۇرىدۇ ئىككى كۆمۈش جام
چۈشەندىم، ئاق كۆكسۈڭ ھەسەل تەنلىرىڭ
يازنىڭ ئوتىدەك
باھار تىنىقىدەك
قۇچقىمغا تاشلىنىدۇ تەڭ
قۇياش ھەرىلىرى
تۈن شارابىغا ئۆزىنى ئاتقاندەك
بولسەن پارسىڭ ئېرەمبېغىغا
قايتىپ بارغاندەك

شرازدا ملك يللاپ ياشايسەن ئەي تەن
قىزىلگۈل تەنلىرىڭ ھەسەل ياكى قەن

كۈز

جەسەت سۆڭەكلىرىمزدە
يازدۇق ساھىلغا
سېنى ئەي باھار،
بوۋىمزنى يۇدۇپ ئاتلاندۇق
ئۇزاق سەپەرگە
ئۇزۇلدى نىشان
شېئىرىمزغا كىردى سغدىلىپ
يىرتقۇچلاردەك ۋەھىمە پاتمان

كىمنىڭ ئاۋازى يېتىدۇ كۈزگە
ئۇزۇلمەي ياڭراپ
كۆمگىلى جەسەت سۆڭەكمىزنى
يېتىپ كەلدى كۈز
رەھىم قىلماي سوغۇق نەزەردە
يېتىپ كەلدى كۈز.

كۈز كۈنلىرى

ئېلىپ كەلدىڭ سۇ، شاراب، ئاشلىق
چەكسىز كەتكەن كۈزنىڭ قويندا
يوپۇرماقلار ئۇخلار زېمىندا
مەي باغلىشىپ پىشتى مېۋىلەر
چىقارماستىن ھېچبىر ئۈن ـ سادا

يەر بېغىرلار كۆمۈش ئورغاقلار
مول ھوسۇلغا تولغان يايلاقلار

كۆز سۇلىرى ئۆرلىدى كۆككە
مېۋىلەرگىچە
پىشقان مېۋىلەر ئوخشار ئەمچەككە

كۆز

مول - ھوسۇلنىڭ سېۋىتى
جەننەت سېۋىتى
مېۋىلەرگە تولغان لىقمۇلىق
كېسەل كارىۋىتىغا پۈتكەن ئەرەبلەر
ياكى دەريالار
مەڭگۈلۈك يېزىق

چۈشلىرىدە كۆيلەيدۇ بېلىق
سەھرا ۋە كەنتلەر
ئايرىلدى سۇ شەكلىدىن
ئايرىلدى ھەم قولىدىن
ئەكس سادا
مول ھوسۇلغا تولغان جۇپ سېۋەت
بىر - بىرىگە ئوخشار نېھايەت
قول بىلەن ئەمچەك.

كۆز ئاخشىمى

يالقۇنلارنىڭ ئۈچىدا
پاتقان كۈننىڭ تاپانلىرىدا

چەكسىز گۈگۈم ئۇز ۋە مۇقەددەس
پىشتى كۈزنىڭ پىغانلىرىدا

چۆكتى قۇياش، كۆيمەكتە زېمىن
ئۆركەشلەپ كەلمەكتە قىپقىزىل ئۇپۇق
ئىنسان بەك ئۇلۇغ
ئىنسان ياشايدۇ ئۆمرىدە تولۇق
قاراڭغۇنى ئايرىغان چىراغ
ئۇزاق ئۆمۈر تىلەر پۇقرالار
كەلسە كېچە چېكىپ مىلك پىراق

قاڭقىيدۇ ئوت كۆيگەن ئېگىز چوققىدا
كۆتۈرۈپ ۋاقىتنىڭ چاڭلىرى مېنى
ھېچ كىشى زاكىغا قايتسۇن دېمەيدۇ
يا سۆيۈپ ئۆمۈرنىڭ چاڭلىرى مېنى

ئەجەبمۇ ئازابلىق بۇ گۈگۈم بىراق
ئارزۇلار بوغۇلدى، كېچە بەك ئۇزاق
تومۇرلار كېسىلدى
كۈن كەتتى قاناپ

ئاشقلار دىلىغا چۈشمىسۇن ھىجران
مۇھەببەت ساقلانسۇن ئەبەدىلئەبەد
ۋە ياكى لىپ قىلىپ ئۆچسۇن شۇ زامان
ئۇنى تىلغا ئالمايمەن پەقەت
ئۆتمۈشنى قايتا ئالمايمەن تىلغا
مەيلى ئۇ خۇشاللىق بولسۇن يا ئازاب
تۇغۇم يا ئۆلۈمگە ھەمراھ ئەمەس ئۇ
بىر گۈگۈم گۈزەلدۇر ھەم ئالىيجاناب.

چىراغ

چىراغ ئۇستىدە ئولتۇردۇق
نۇرلارغا تولۇپ
چۈشمىزدە گىرەلەشتى بىلەكلەر
بۇغدايلىققا ئۇچۇپ كەتتى بىزنىڭ داستىخان
بىز ئولتۇرغان چىراغنى چاقىردى چولپان

چىراغ يېلىنجار
گۈزەل، ئىللىق ھەمدە سارغۇچ قار
توي قىزىنىڭ ئالتۇن چېچىنى
يېپىنىپ ياتار

(چىراغ
تەنھا بىر ئۆزۈڭ
پۈتۈڭ يالاڭ ئاياغ
غىل ـ پال كۆرۈپ قالمىز ھەر ۋاق)
سېنىڭ ئىسمىڭ قولۇمدا
چىراغ

چىراغ
ئاي ئۇستىدە يانغان كۆز
ھەم يۈرەك

چىراغ
جىلغىلارغا مۆكۈنگەن
شىمالدىكى
چوققىدىكى بۇغدايلىققا مۆكۈنگەن

ئەي چىراغ
بۇغدايلىققا ئۇچۇپ كەتتى، بىز
چۈش كۆرگەن ئۆيلەر
سۆيگۈ ئىزھار قىلغان جام
شىرە ئۈستىدە
يېلىنغان ھەم ۋەدە بەرگەن لەۋ
شۇ يانغان چىراغ

چىراغ
كىچىككىنە گۈزەللىك
ئىللىقلىق
بىر ئىسىم
مېنىڭ سىرلىرىم
يېڭى كېلىنچەك
شۇ يانغان چىراغ

چىراغ
ئەتىكى قارىدىكى يېڭى كېلىنچەك
ھۇجرىسىدا ئولتۇرار تەنھا
سەن نېچۈن يالاڭ ئاياق
نېچۈن چىقىرىپ قىزىل بارمىقىڭنى
توي كۈنىنى قىلسەن يىراق.

ئەرەب قۇملۇقىدىكى مەھەللە

مەھەللە
توغرا يېرىم قالمىدى بۇگۈن
ئولتۇرىمەن مەھەللە چېتىدە.

ھېچكىم تۇرماس بولدى ۋەدىدە.
جىمىرلايدۇ
ئارتىۋالغان ياغلىقتا يۇلتۇز.
گۈگۈم قوينىدا
ئەرەب قۇملۇقىدىكى مەھەللە.
غەربكە باقساڭ چەكسىز قارلىق تاغ.
شەرققە باقساڭ بىپايان دېڭىز.

مەھەللە.
ئۆتۈپ كەتتى مارت،
ئۆتۈپ كەتتى ئاپرىل.
ئۆتۈپ كەتتى كۈزدىكى سۆھبەت،
مۇشۇ كۈندە بول ماڭا ئۇلپەت.

مەھەللىدە يورۇپ قالدى تاڭ
يايلاقلاردا تۇن تۇلپارلىرى
سۈرمەيدۇ زۇۋان
بىر كۆرۈشسەك، قىسقرار بىر كۈن.

مەھەللە.
ئولتۇرسەن
كېچىككىنە تۆپىلىكتە سەن.
كونا ئامباردىكى شېئىردا.
يەنە كەلدى تۇغۇلغان شۇ كۈن.
ئۇچۇپ كەلدى
ئۇزاق يىللىق
قەدىناس بىر ئات.
ئۇزاق يىللىق
ساقايماس يارا.

مەھەللە.
بىر تال شامنى ياندۇردۇق
كۆل بويىغا جەم بولدۇق
ئۆلۈپ بولۇپ، ھايات چاغدەكلا.
كۆيدۇ شام جىمجىت ۋارقىراپ
تىنىق سۇلار تۇرار شارقىراپ
يايلاق بىلەن ساھىبجامالنى
كۆرگەن ئەما شام يورۇقدا
كەتتى ۋارقىراپ.

مەھەللە.
تۇغۇلغان كۈندە
چىرايلىق ئايال مەھبۇس سەن گويا
يۇرتۇڭدىكى خاماندا
ئولتۇرغان تەنھا

كېچە بولۇپ قالدى مەھەللىدە
نېمىنىدۇر
ئۇنتۇپ قالدىم تاغنىڭ ئۇستىدە.
كېچىدىكى پىرىستان
مەھەللىمۇ تۇرار يانمۇيان.

ئۇخلاپ قالدى خاماندا
ئاچا ـ سىڭىللار
ھېچ كىشى يوق
جاھاندا

يورۇپ كەتتى تاڭ
تۇنەپ چىققان كىشىلەر
ماڭدى سىرلىق مەھەللە تامان.

خاتىرە

ئاچا، بۇگۈن كېچە دېلىنخادا مەن.
كېچە قاپلىغان
ئاچا،
بۇگۈن كېچە پەقەت بايا‌ۋان

ئولتۇردۇق يايلاقنىڭ چېتىدە تەنھا
كۆزلەردىن ئازابلىق يېشى تۆكۈلەر
ئاچا، بۇگۈن كېچە دېلىنخادا مەن
بۇ يامغۇردىكى قاقاس بىر شەھەر

بىز ئۆتكەن، بىز قونغان ئاشۇ دېلىنخا
بۇ كېچە تەنھا
بىلسەڭ ئۇ بىردىنبىر ئاخىرقى يايلاق
بىلسەڭ ئۇ ئاخىرقى بىرلا لىرىكا

قايتۇرۇپ بەردىم تاشنى مەن تاشقا
زەپەرگە زەپەر يەنە كۆچمەكتە
بۇ كېچە ئارچا مەنسۇپتۇر ئاڭا
جىمى مەۋجۇدات يەنە ئۆسمەكتە.

بۇ كېچە ئىلكىمدە گۈزەل بايا‌ۋان
سېنىلا ئويلايمەن ئەي، جېنىم ئاچا،
خىيالىمغا كىرمەس ھېچ ئىنسان.

شىزاڭ

شىزاڭ،
يېگانە بىر تاشسەن ئاسمانغا تولغان

ھېچبىر كېچە مېنى ئۇخلىتالمىغان
ھېچبىر تاڭ مېنى ئويغىتالمىغان

يېگانە بىر تاشسەن ئاسمانغا تولغان
ئۆتسمۇ يىللار مىڭ ـ مىڭلاپ
پەقەت ئۆزۈمنىلا سۆيگەن مەن ھامان
يېگانە بىر تاش ئۇ ئاسمانغا تولغان
قىلمىدى كۆز يېشى مېنى يا رەيھان
ياكى بىر پادىشاھ زەر تەختىراۋان.

يىراق

يىراق
يىراقتىن باشقا يوقتۇر ھېچنىمە
يىراقتىكى ئارزۇلىق
ئارزۇدىن باشقا يوقتۇر ھېچنىمە

تېخىمۇ يىراق يېگانە يىراق
يىراقتىن باشقا يوقتۇر ھېچنىمە

ئۇچۇپ كەلدى يېنىمغا بىر تاش

تاش، ئۆسۈپ چىقتى قان
تاش، ئۆسۈپ چىقتى يەتتە قىزلىرىم

تۇرار قاغجىراپ كەتكەن يايلاقتا
ئۇ چاغدا مەن يىراقتا ئىدىم
ئۇ چاغ ئەركىن ۋە نامرات ئىدىم.

تۇتقىلى بولماس بۇ ئۆز جاننىنى
تۇتقىلى بولماس بۇ قىزىل قاننى

تۇتقىلى بولماس
يىراقتىكى بەخت ـ ئارماننى

يىراقتىكى بەخت، ئازابلىق بەخت.

چىگىخەي كۆلى

كىم ئۇچۇن كۆتۈردى
مەغرۇر قەدەھنى
تاقىر ئېگىزلىك

كىم ئۇچۇن كۆتۈردى
قۇش بىلەن توزنى
ئاسمانلارغا تىك

تەنھا بارماقلاردىن سىيرىلدى دولقۇن،
ئاق قۇش ئارىلى،
ئويناپدۇ توپلىشىپ يىراق سەھرانىڭ
مەينەت بالىلىرى.

مەغرۇر بىر قەدەھ
چىگىخەي مەلىكىسى
باسساڭچۇ يۇمشاق باغرىڭغا مېنى
مەن شۇنچە نامرات، شۇ قەدەر قاقاس
شۇ قەدەر ناپاك
قارەڭ ئاپپاق بىر جۇپ قانىتىڭ
بىر دەققە بەختكە تەققاس

ئۇچۇپ كەلدىك قۇياش قويىنىدىن
يېشىل مەلىكە
ئەي، چىگىخەي كۆلى
كۆكتىكى قارسمان قۇشقا ئايلاندى
شائىرنىك يېگانە شۇ بىر جۇپ قولى.

ئاخىرقى كېچە بىلەن بىرىنچى كۈنگە يېزىلغان شېئىر

بۇگۈن كېچە سېنىك قارا چاچلىرىك
قىيادىكى جىمجىت قارا تۈن گويا
پادىچىنىك ئاق قار كەبى قويلىرى
بېسىپ كەلدى كېچىدىكى ئايرودۇرۇمغا

ئۇخلاپ قالدى كېچە مەندىن كۆپ بۇرۇن
قارا كېچە پەيغەمبەرنىك يارىسى
سەن مېنىك يارام
قويلار ۋە گۈللەر
قىيا تاشنىك يارىسى

قارلىق تاغلار قارلىرىدا قورشىدى
ئايرودۇرۇم كېچىسىنى ئاقارتىپ
قارلىق تاغنىك ئىلاھ قىزى يەيدۇ يىرتقۇچنى
كىيەر گۈللەرنى
بۇگۈن كېچە توقسان توققۇز قار باسقان چوققا
جەننەتتىنمۇ كۆرۈندى ئېگىز
ئۆتتۇم ئۇيقۇسىز

كېچە ناخشىسى

شوتىدىكى كېچە ناخشىسى
جەننەتتىكى كېچە ناخشىسى
كېچە ناخشىسى كۈيلىدى مېنى
تاشلاپ قويۇپ ئوقيانى،
سىزىپ چىقتىم يانباغرىنى
قۇياش قويۇپ قويدى ئوقيانى
كېچە سىزدى يانباغرىنى

بىر توپ گاچا
بېشىدا زىندان
كىيۈپلىپ كىشەن ۋە ئوتنى
يانباغرىدا ئولتۇرار ئاخشام
بىر توپ گاچا
ئېيتار كېچە ناخشىسىنى توۋلاپ
ئېيتقىنى مېنىڭ كېچە ناخشام
مېنىڭ كېچە ناخشام بۇ
ئاشۇلارنى كۈيلىگەن
كېچىلەرنى كۈيلىگەن
ئاشۇ سىرلىق ئوتۇنىنى
جەننەتتىكى ئوتنى كۈيلىگەن

كېچە شۇنچە ياش ھەمدە سىرلىق
ئوخشايدۇ ئازاب ـ كۈلپەت ئوتىغا
ئوخشار ئازابنىڭ قارا ئوتىغا
ئۆزىنى ئۆزى كۆرمەيدىغان ئوت
كېچىدىكى ناخشام بۇ مېنىڭ

كىمنى كېچە قۇچاقلاپ مەھكەم
ئولتۇرىدۇ كېچە تەكتىدە
كۆيمەكتە ئۇ بولۇپ قاپقارا

كىمنى كېچە قۇچاقلاپ مەھكەم
ئولتۇرىدۇ شۇ قەدەر قىزغىن
ئولتۇرىدۇ ئۆرتىنىپ كۈلدەك
ماڭا ھەيران بولۇپ قارايدۇ
كېچىدىكى ناخشام بۇ مېنىڭ
جەننەت ئارا ئولتۇرۇپ
شوتىلاردا ئولتۇرۇپ
باقار چەكسىز يايلاققا
قايسى شاھقا مەنسۇپ ئۇ
ئاتلار
قويلار
ئالتۇن ئۇچلۇق ئوقيالار
چەكسىز كەتكەن ئالتۇن چېدىرلار
شۇنچە قاقاس، شۇنچىلىك غېرىب
كۆيلەر مېنىڭ كېچە ناخشامنى

كېچىدىكى ئاي

ئورمانلارنى قايرىپ
قۇيۇپ قويدى چىراغقا قۇياش
قىپقىزىل قاننى
ئولتۇرىمەن سەھرادا
كىشىلەر ياشاپ تۇرغان سەھرادا
سۈرمەي زۇۋاننى

هەممە ئوخشار ئەسلىگە
هەممە بولۇر مۇجەسسەم
ئىنسانلارنىڭ چىراي ئەپتىگە
هەممە كۈلپەت هەم بەختسىزلىك

ئوخشايمەن بىر قۇدۇققا
ئەۋلادلارغا بۇرۇنقىلار كولىغان
هەممە كۈلپەت ئاشۇ سىرلىق،
خلۇەت سۇغا باغلانغان.

ئانامغا

1. شامال

شامال شۇنچە ئۇز
مېۋىلەرمۇ هەم
شۇ قەدەر ئۇز ئىزغىرىن شامال
تەبىئەتنىڭ ئەمچىكىمۇ هەم

سۇ شۇنچە ئۇز
هېچكىم سەن بىلەن
مۇڭداشقىلى كەلمىگەندە ئۇز

ئۆيۇڭدىكى كونا ئىشكىڭ
يۆگەپ تۇرغان نامراتلىقمۇ ئۇز

يايلاقلارنى كەزمەكتە شامال
يېشىللاشتى، ئاتىنىڭ سۆڭىكى

2. بۇلاق

بۇلاق، بۇلاق
تەبىئەتكە سەن ئېغىز
ھەم يېشىل ئانا
تېنىڭ بىلەن گۈللىرىڭ بىلەن
قىيا تاشنى
باش سۆڭكى بىلەن قەدەھنى
ئۆزۈڭ يۆگىگەن

3. بۇلۇت

ئانا،
ياشىنىپ قالدىڭ،
ئاقاردى چېچىڭ
ئەمدى ئالغىن سەن ئارام
يانباغىردا ياتقان شۇ ئوغلۇڭ
گويا توقايدىكى جىمجىت سۇ
شولىسىدا ئاقماقتا ئاسمان

بۇلۇتلارنى كۆيلەيمەن
سۈزۈك يامغۇر تامچىلىرىدەك
نازىنىنلارنى گۈزەل ئىزھارنى
ئاشقىلارغا يېزىلغان شېئىرىم
چېكىلمەس ئەمدى يۈرەك تارىنى

بۇلۇتلارنى كۆيلەيمەن
يېتەرمەن دەپ ئاخىر بەختكە

جىمكى پاك ئىنسانلار بىلەن
جەم بولغاندا بېھىش - جەننەتكە

4. قار

ئانام سەھرادىكى پاكار ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ مېنى ئويلايدۇ
شۇ ئورۇندۇق قار باسقان بىزنىڭ ئۆگزىگە ئوخشايدۇ
ئۆگزىسىدە ئانامنىڭ
ئەتە سەھەردە
تاڭ نۇرلىرى پارلايدۇ
كۆرسەم دەيمەن سېنى جان ئانا
قاراپ تۇرساڭ توشقان ئامبارغا
پۇتلىرىڭنىڭ ئاستىدا گۈگۈم
بىلمەن قېرىلىق سېنى مارايدۇ.

5. تىل ۋە قۇدۇق

تىل دېمەك ئانا
ھامان سۆزلەيدۇ،
تەجرىبە دەريانىڭ قاسناقلىرىدا
ھادىسە دەريانىڭ قاسناقلىرىدا
چىرايلىق ئايالغا ئوخشايدۇ گۈللەر
زەن سالغان قۇلاق ۋە ئوتلۇق شېئىرغا
تولدى ھەمە يەر
تېگىشايدۇ ئازابقا تولغان سۇلارنى
سۇ شارقىرار يىراقتا.

لى تىڭ

لى تىڭ 1954 ـ يىلى تۇغۇلغان. 1982 ـ يىلى غەربىي شىمال پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تارىخ فاكۇلتېتىنى پۈتكۈزگەن. ئۇ «نۇر گېزىتى»دە مۇخبىر بولغان. كېيىن مەركىزىي تېلېۋىزىيە فىلىمى ئىشلەش مەركىزىدە 1 ـ دەرىجىلىك ئەدەبىي مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن. ئۇ سېنارىيە ۋە شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

قەشقەر، سۆيگۈ، ئاتا

قولۇمدا بىر شېئىر توپلىمى،
ئىگىسىنى ئىزدەپ شېئىرنىڭ
ساڭا مەپتۇن بولدۇم ئەي، قەشقەر.

ئەزىزانە قەشقەرنىڭ يازى،
ھەممە ئىشلار كۆڭلۈمگە ئايان،
ئۇ يىراقتا قىلغانغۇ سەپەر.
كۆڭلۈم تىنىم تاپماس زادىلا،
ئاختۇرمەن ئاتام ئىزىنى،
سېيماسىغا تولغان ھەممە يەر.

ئەي، قەشقەر،
ئالتۇن رەڭلىك قۇملۇقلىرىڭدىن
گۈلگە تولغان باغلارغا قەدەر
تىنىقلىرى كېلەر ئاتامنىڭ،
ئىمزا قويغان قەلەمدىن ئەنبەر.
ئۆركەشلەيدۇ توپلىق يوللار،
يۈرىكىمدىن تامغان ياشلىرىم
يامغۇر بولۇپ ئۇندا تۆكۈلەر.
شائىر ئاتا،
سېنى مەڭگۈ ئۇنتۇيالمايمەن،

كەلدىم مانا ئۆتۈپ ئوتتۇز يىل،
ئىزلىرىڭنى كۆرسەتتى قەشقەر.
قوللىرىمدىن يېتىلەپ مېنىڭ،
كېزىپ چىقتىڭ قەشقەر قوينىنى،
سەن سۆيگەنتىڭ ئۇنى شۇ قەدەر.

شامالللاردا،
گۈل ـ گىياھلاردا،
بازارلاردا،
كۈجۇم باغلاردا،
ھەربىر جۈملە ئۇيغۇر تىلىدا،
ئون ئىككى مۇقامنىڭ سادالىرىدا،
گۈزەل شېئىر تۇيغۇلىرىدا،
دىدارلاشتىم سەن بىلەن ئاتا،
ئېقىپ سۆيگۈ دەريالىرىدا.

جان ئاتا،
ئوقۇپ چىقتىم يېنىش ـ يېنىشلاپ

شېئىرلىرىڭنى،
شېئىرلىرىنى
قەشقەرنىڭ ھەم ئۇيغۇرنىڭ،
شېئىر كەبى قەشقەرنى،
شېئىر كەبى ئۇيغۇرنى،
ماڭا ئۇ كەۋسەر.

كارۋان

توپا توزۇپ تۇرغان سېپىللار،
ئۆركەشلەيدۇ ئالۋۇن ئىچىدە،
كۆرۈنمەيدۇ رومانتىك يوللار.

كىرىپ كەلدى قۇملۇققا كارۋان،
سىڭىپ كەتكەندەك ئۆتمۈشكە بۇگۈن.
چۆپ يېسەڭمۇ مەغرۇردۇر بېشىڭ،
ھەردەقىقە، ھەربىر قەدىمىڭ
شۇنچە سالماق، شۇنچىلىك ئېغىر،
خۇشلاشقاندەك كۆرۈنەر نېچۈن؟
ساڭا قاراپ چىدىيالمايمەن،
ئۇندىمەيسەن نى - نى ئازابقا
ئۆزگىلەر ۋە خۇشاللىق ئۈچۈن.

ئىدىقۇتتا گۈگۈم

قېيمىغاندەك قەدىم قەلئەگە،
كۈجۈم مەلىكە،
سۈرۈلمەكتە نىل رەڭلىك سايە.

كۆرۈنىدۇ كۆزلەرگە غىل - پال،
غۇۋا ئىزلار، كىرىشكەن قوللار،
ناخشا ئېيتقان ناتونۇش تىللار.

يالقۇن بولۇپ ياندى قىلىچلار،
شاد كۈلكىلەر يوقالدى بىردىن.
قان ئىزلىرى ئايلاندى تۈنگە،
خارابىنى كېزىپ ئىزغىرىن.

ھەسرەت بىلەن شۇ قەدىمىي ئەل
غايىب بولدى سۈبھى ئالدىدا.
دەريا قۇرۇپ، كۆيدۈرسمۇ كۈن،
ئۇندەپ كەلدى ئۇنى سەپەرگە
«ياشا!» دېگەن قۇدرەتلىك سادا.

ئۆچكىنى يوق ئىزگۈ تىلەكلەر،
بالىلارنىڭ ئىگراشلىرىدىن
مويىسپىتلەر سېزەر بىر ئارمان.
ئەنە، يىللار ھالقىلىرىدا
يېنىپ تۇرار سۆيگۈدىن گۈلخان.

گۈگۈم چۈشتى دېمەك بۇ ئەلگە،
بولغىنى يوق سەپىرى تامام،
ياشاش، گۈللەش قىلماقتا داۋام.

تىرىك تاش

يىمىرىلدى، سويۇپ ئېلىندى،
قىيالاردىن شۇ سەبىي تاشلار.

تەئەججۇپلۇك كۆزلەرنى كۆتۈپ،
ئۇ پەرۋاسىز جىمغىنا ياتار.
مۇزبىيدىكى ئەينەكلىك تاۋۇت،
ئۇ ئۇخلايدۇ خيالغا پېتىپ،
تەبىئەتتىن خالىي ئۇ ئەمدى،
يامغۇر، بوران ئۆتمەيدۇ چېقىپ.
دەللىلەشلەر ئاڭا بەردى جان،
ئىنسان ھوقۇقىدىن قىلىپ بەھرىمەن.

مەھكۇم بولماس ئەمدى ئۇ قايتا،
نادانلىقنىڭ ئازابلىرىغا.
تاشلانمايدۇ قانغا بويىلىپ،
جاھالەتنىڭ خارابلىرىغا.
يىراقلاردا قالدى ئۇ قىسمەت ــ
قىستاپ كەلگەن شددەتلىك ئۆلۈم؛
تىكەنلىكتە يالىڭاچ چېپىپ،
ئىزلار قېتىپ قالغان قىزىل قۇم.

يارالغاندەك بۇيۇك تېۋىنىش
بوۋاق گويا بولدى تەۋەللۇت،
قىيقاس سېلىپ ئاشۇ بىر مىنۇت.

تۇيغۇ يامراپ تىرىك تاشلاردا،
تارام - تارام قورۇقلار ئارا
قاراڭغۇ غار بولىدۇ ئايان،
شولا تۆكۈپ ئۆتكەندە قۇياش

بالقىپ چىققان ئۇچقۇنلار گۈلخان،
يانىدۇ ئۇ تېخى كۆپ زامان.

چۆلدىكى بوستان

شۇنداق قەيسەر مۆجىزىدۇر بۇ،
تېشىپ چىقتى يەرنىڭ باغرىنى
ھاياتلىقنى قىلدى نامايان.

كۆكلەپ كەلدى ئەسرلەر بويى
قورشىسىمۇ ۋەھشىي قۇم - بوران.

باغاش ئەتتى ئۇنى ھۆر ھايات،
بايا‌ۋاندىن كۆتۈرگەندە باش.
ئۆلۈك تۈپراق يىمرىلدى چاك - چاك،
قۇش ئۇرغاندا ئىنتىلىش — ياشاش.

ئۆركەش ياساپ ئاقتى قار - مۇزلار،
نەلەرگىدۇر قاچتى بايا‌ۋان،
قۇچاق ئاچتى يايىبشل بوستان.

كەلدى ئىنسانلار،
قۇچاقلاشتى تەبىئەت بىلەن،
چېچىپ سۆيگۈ ئۇرۇقلىرىنى
جاكارلىدى: «چۆللەرگە ئۆلۈم
خىرىس قىلماس ئەبەدىي» دېگەن.

قوشۇمچە

پابلو نېرۇدانىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى

شۇ تاپتا مەن ناھايىتى ئۇزاق بىر مۇساپە، يەنى يەر شارىنىڭ يەنە بىر يېقىدىكى شۇ‌ېتسىيەدىن ئىنتايىن يىراق، لېكىن مەنزىرىسى ۋە يېگانىلىكى بىلەن شۇ‌ېتسىيەگە تولىمۇ ئوخشىشىپ كېتىدىغان بىر جايدىكى ساياھىتىم ئۇستىدە توختىلىمەن. ئۇ دەل يەر شارىنىڭ ئەڭ جەنۇبىي ئۇچىغىچە سوزۇلغان ۋەتىنىم چىلى. چىلى سوزۇنچاق بولۇپ، بىر ئۇچى جەنۇبىي قۇتۇپقىچە تۇتىشىدۇ. شۇڭا، ئۇ يەر شەكلى جەھەتتە يەر شارىنىڭ شىمالىي ئۇچىدىكى شۇ‌ېتسىيە بىلەن تولىمۇ ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

ۋەتىنىمنىڭ بۇيۇكلۇكىگە قارىتا مەندە ئۇنتۇلۇپ قېلىشقا ئازلا قالغان بىر تەسىرات بار. ئۇ چاغلاردا ئارگېنتىنا بىلەن چىلىنىڭ دۆلەت چېگرا‌سىنى تەكشۈرۈش ئۇچۇن، ئاندىس تاغ تىزمىلىرىدىن ئۆتۈشكە توغرا كەلگەنىدى. بۇك ـ باراقسان ئورمانلار بىلەن قاپلانغان، يېقىن يولماق تەس بولغان بۇ رايون خۇددى تونېلدەك قاپقارا‌ڭغۇ ئىدى. بىز خۇپيانە ھەربىكەت قىلىۋاتقاچقا، ئاندا ـ ساندا ئۇچراپ قالىدىغان بەلگىلەرگىلا تايىنىپ ئىلگىرىلەيتىۋقى. مەن ئادەمىزات ئايىغى تەگمىگەن بۇ سرلىق ئورمانلىقتا تۆت ھەمراھىم بىلەن بىللە دەل ـ دەرەخ، گىرانت تاشلار، ئادەم ئۆتەلمەيدىغان دەريا ـ

ئېقىنلار ۋە كۆلىتۈك قارغا ئوخشاش تەبىئىي توسالغۇلارنى ئارقىدا تاشلاپ، ئېھتىيات بىلەن ئاستا - ئاستا ئىلگىرىلىدۇق. ئورمانلىق ھەمراھلىرىمغا بەش قولدەك تونۇش ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇلار مېنى ئامان - ئېسەن ئاپىرىپ قويۇش، قايتىشىدا ئېزىپ قالماسلىقى ئۈچۈن يول بويى دەرەخلەرگە ئورغاق بىلەن بەلگە سېلىپ ماڭدى.

بىز ئېيتقۇسىز بىر تەنھالىق ئىچىدە كېتىپ باراتتۇق. غايەت زور دەل - دەرەخلەر، يۆگىمەچ ئوت - چۆپلەر، شاخ ۋە دەرەخ غوللىرى يولىمىزنى توسۇپ ياتاتتى. بىز مانا مۇشۇنداق يېشىل ۋە ئاق رەڭلەر ئۆزئارا سىڭىشىپ كەتكەن تىمتاسلىق ئىچىدە كېتىپ باراتتۇق. ئەتراپ ئادەم ئەقلىنى لال قىلىدىغان تەبىئەت، قەھرىتان سوغۇق، ئاپىياق قار ۋە ئىزىمىزغا چۈشكۈچىلەرنىڭ ۋەھىمىلىرى بىلەن تولغان، يالغۇزلۇق، خەۋپ - خەتەر، سۈكۈنات ھەم زىممەمدىكى مەجبۇرىيەتلەر بىلەن ئارىلىشىپ بىر گەۋدە بولۇپ كەتكەنىدى.

يولدىن ئېزىپ قالغانلار ۋە قاچقۇنلارنىڭ ئاياغ ئىزلىرى ئاندا - ساندا ئۇچراپ تۇراتتى. بەلكىم ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى قەھرىتان قىشنىڭ ئىبلىس چاڭگىلىدا جېنىدىن جۇدا بولغانىدۇ. چۈنكى، ئاندىس تاغ تىزمىلىرىدا دائىم قار كۆچۈپ تۇرغاچقا، يولۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسى قېلىن قار ئاستىغا كۆمۈلۈپ قالاتتى.

يولنىڭ ئىككى قاسىنقىدىكى ئېتىدائىي خارابىلىكلەردە خۇددى ئادەملەر ياساپ قويغاندەك نەرسىلەر كۆزۈمگە چېلىقتى. بۇ نەرسىلەر تالاي قەھرىتان سوغۇقنى بېشىدىن كەچۈرگەن، زامان - زامانلاردىن بۇيان مۇشۇ يەرگە كېلىپ، ئۆز مەقسىتىگە يېتەلمىگەن نۇرغۇن سەييياھلار ئۈچۈن دۆۋىلەپ قويۇلغان شاخ - شۇمبىلار بولۇپ، شۇ تاپتا كىشىنىڭ كۆڭلىگە مۇسىبەت قايغۇسىنى سېلىپ، يامغۇر سۇلىرى ئىچىدە ئەبەدىي ئۇيقۇغا كەتكەن ياغاچ قەبرىلەردەك كۆرۈنەتتى. ھەمراھلىرىم

بېشىمىزغا ساڭگىلاپ تۇرغان دەرەخ شاخلىرىنى توختاۋسىز كېسىپ باراتتى. ئاشۇ زور بەرجەس دەرەخلەردە قىش جۇتلىرى كېلىشتىن ئىلگىرىكى بىرنەچچە تال يوپۇرماقلا قالغانىدى.

يەنە بىر دەريادىن ئۆتۈشكە توغرا كەلدى. ئاندىس تاغلىرىنىڭ چوققىلىرىدىن باشلانغان تارام ـ تارام ئېقىنلار شددەت بىلەن ئېقىپ شارقىراتمىلارنى ھاسىل قىلاتتى ـ دە، پەستكى گىرانت تاشلارنى پارچىلاپ ئېقىتىپ كېتەتتى. ئەينەكتەك تېپتىنچ چوڭ سازلىق يولمىزنى توسۇۋالدى. ئاتلار سازلىققا چۈشۈپ ماڭا ـ ماڭمايلا پاتقاققا پاتقىلى تۇردى. مېنىڭ ئېتىم سۇغا چۆكۈپ كەتكەنىدى. ئۇ بېشىنى سۇدىن چىقىرىۋالماقچى بولۇپ ھە دەپ تېپىرلايتتى. مەنمۇ ھېچبىر تايانچسىز ھالدا سۇدا لەيلەپ قالغانىدىم. مەن مىڭبىر مۇشەققەتتە قىرغاققا چىقتىم. يول باشلىغۇچى دېھقانلار كۈلۈپ تۇرۇپ مەندىن سوراشتى:

«قورقتىڭىزمۇ، ئەپەندىم؟». «ۋاھ، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ! مەن ئەمدى تۇغۇلغىنىم دەپ ئويلىغان» دېدىم مەن. «بىز ئاتلارنىڭ تىزگىنىنى چىڭ تۇتۇپ ئارقىڭىزدىنلا ئەگىشىپ كەلدۇق» دېدى دېھقانلار.

ئاردىدىن بىرەيلەن يەنە گەپ ئارىلىدى: «مېنىڭ بۇۋاممۇ ئەنە شۇنداق چۆكۈپ كەتكەن، شۇڭا ئەمدى ئۇنداق ئىشنىڭ يەنە يۈز بېرىشىگە قاراپ تۇرمايمەن.»

بىز داۋاملىق ئىلگىرىلەپ، تەبىئي شەكىللەنگەن بىر تونېلغا كىرىپ قالدۇق. بۇ بەلكىم توسۇلۇپ قالغان دەريا تاشقىنىنىڭ قورام تاشلارنى تېشىپ ئۆتۈشىدىن، يا بولمىسا يەر پوستىنىڭ ئۆزگىرىشى تۈپەيلىدىن پەيدا بولغان بولۇشى مۇمكىن. تونېل ئىچىدە ئانچە ئۇزاق ماڭمايلا ئاتلار مۇدۇرۇلۇشكە باشلىدى. ئۇلار ھە دەپ ئېگىز ـ پەس تاشلار ئارىسىدىن پۈت تىرەپ تۇرغۇدەك يەر تېپىپ ماڭماقچى

بولۇشاتتى. ئات تۇياقلىرىدىن ئوت ئۇچقۇنلىرى چاچرايتتى. مەن بىرنەچچە قېتىم ئاتتىن يېقىلىپ چۈشۈپ ھوشۇمدىن كەتتىم. ئېتىمنىڭ بۇرنى ۋە پۇتلىرىدىن قان كەتتى. ئۇستىباشلىرىم لاي - پاتقاقتا مىلەنگەنىدى. شۇنداقتىمۇ بىز يەنىلا بۇ ئۇلۇغۋار، پارلاق ۋە مۇشكۈل سەپەرنىڭ داۋام ئەتتۇق.

بۇ قويۇق ئورمانلىقتا بىزنى قانداقتۇر بىرنەرسىلەر كۈتۈۋاتقاندەك قىلاتتى. بەزىدە تاغ ئېتەكلىرىدىكى كۆركەم فېرمىلارنى، سۈپسۈزۈك ئېقىنلار، ياپيېشىل ئوتلاقلار، جۇلالىنىپ تۇرغان دالا گۈللىرى ۋە تىنىق ئاسمان، كۆچلۈك قۇياش نۇرلىرىنى غىل - پال كۆرۈپ قالاتتۇق.

بىز خۇددى تىلسىماتلىق بىر دۇنياغا، يەنى «مۇقەددەس» بىر قەسىرگە كىرىپ قالغان كىشىدەك بىردىنلا ئورنىمىزدا تۇرۇپ قالدۇق. دېھقانلار ئاتلىرىدىن چۈشۈپ خۇددى مۇراسىم ئۆتكۈزۈۋاتقاندەك ئۆكۈزنىڭ باش سۆڭىكىنى يەرگە قويدى، ئاندىن بىر - بىرلەپ كېلىپ باش سۆڭەككە مېتال پۇل ۋە يېمەكلىكلەرنى تاشلىدى. مەنمۇ ئۇلارنىڭ سېپىگە قوشۇلدۇم. يولدىن ئېزىپ قالغۇچىلار ۋە تۇرلۇك قاچقۇنلار بايقاپ قالالىغۇدەك قىلىپ، باش سۆڭەكنىڭ كۆز ئويۇقىغا ئاتىغان بولكا ۋە باشقا سەدىقىلىرىمنى سېلىپ قويدۇم.

بۇ ئۇنتۇلغۇسىز مۇراسىم مۇنداقلا ئاياغلاشقىنى يوق. مېنىڭ سەھرالىق دوستلىرىم بۆكلىرىنى ئېلىشىپ غەلىتىلا ئۇسسۇل ئوينىشىپ كەتتى. مەن ئۇلارنىڭ بۇ خىل غەلىتە، چۈشىنىكسىز ھەرىكەتلىرىگە قاراپ مۇنداق بىر غۇۋا چۈشەنچىگە كېلىپ قالدىم: «ناتونۇشلار ئارىسىدىمۇ بىر خىل رىشتە بولىدۇ. دۇنيادىن بىخەۋەر، چەت، ئادەمزات ئايىغى باسمىغان بۇ يىراق جايدىمۇ غەمگۇزارلىق، ئۇمىد - ئىستەك ۋە چۈشىنىش مەۋجۇت ئىكەن.»

مەن داۋاملىق ئىلگىرىلەپ، ۋەتىنىمدىن تولىمۇ يىراق جايدىكى دۆلەت چېگراسىغا يېقىن كەلگىنىمدە، قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغانىدى. بۇ چاغدا بىز ئوت يورۇقىنى كۆردۇق. قارىغاندا، يېقىن ئەتراپتا ئادەم بارىدەك قىلاتتى. يېقىنلاپ بېرىۋىدۇق، ئۆرۈلۈپ كېتەي دەپ قالغان بىر كونا ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تۈپ يوغان دەرەخنىڭ غولى كۆيۈۋاتقانىكەن، كېچە ـ كۈندۈز توختىماي يېنىۋاتقان ئاشۇ يالقۇندىن كۆتۈرۈلۈپ ئۆگزىنىڭ يېرىقلىرىدىن قىسىلىپ چىقىۋاتقان تۈتۈنلەر تۇن قوينىدا قېلىن يېشىل لىباستەك يەلپۈنۈپ تۇراتتى. ئۆينىڭ ئىچىدە ئاشۇ يەردە ئىشلەنگەن پىشلاقلار دۆۋىلىنىپ تۇراتتى. بىرنەچچە ئەر ئوت يېنىدا خۇددى تاشلاپ قويۇلغان تاغاردەك جىمجىت يېتىشاتتى. تىمتاسلىق ئىچىدە ئوت يېنىدىن كېلىۋاتقان گىتار ئاۋازى بىلەن ناخشا ساداسىنى بۇ قېتىمقى سەپىرىمىزدە تۇنجى قېتىم ئاڭلاۋاتاتىۋق. بۇ ناخشا سۆيگۈ ـ مۇھەببەتكە بولغان ئېسىدەشنى، يىراقتىكى باھارنى، يۇرت جۇدالىقى ۋە كىشىلىك ھاياتقا بولغان چەكسىز قايغۇنى ئەسلىتەتتى. مەن بۇ قاچقۇنلارنىڭ كىملىكىنى بىلمىدىم. بۇرۇن ئۇلارنىڭ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىمۇ ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. ھالبۇكى مېنىڭ شېئىرلىرىم ۋە ئىسمىمۇ ئۇلارغا نامەلۇم. بىز ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ناخشا ئېيتىشتۇق، تەڭ غىزالاندۇق. كېيىن بىز بۇ ئۆيدىن چىققىنىمىزدا، بىر ئارىشاڭ سۇيىنىڭ بىرنەچچە ئۆينى ئارىلاپ ئېقىپ كېتىۋاتقانلىقىغا كۆزىمىز چۈشتى. بىز ئۆزىمىزنى باسالماي يانارتاغدىن ئېقىپ چىققان بۇ ئىسسىق سۇغا ئۆزىمىزنى ئاتتۇق.

بىز سۇدا ھۇزۇرلىنىپ چۆمۈلدۇق. بىر ـ بىرىمىزگە سۇ چېچىشىپ ئويناشتۇق. سەپەر ھاردۇقىمىز چىقىپ قايتىدىن تۇغۇلغاندەكلا يېنىكلىشىپ قالدۇق. تاڭ يورۇدى. بىز روھىمىز كۆتۈرەڭگۈ ھالدا ئېتىمىزغا مىندۇق ـ دە، ناخشا ئېيتقاچ ئەڭ ئاخىرقى بىرنەچچە كىلومېتىر يولنى تۇگەتمەكچى بولۇپ يول

ئالدۇق. ھېلىمۇ ئېسىمده، بىز يولغا چىقىدىغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ناخشىلىرىغا، يېمەكلىكلىرىگە، ئۆيلىرىگە يەنە كۆتۈلمىگەن ئىلتىپاتلىرىغا رەھمەت ئېيتىپ بەرگەن ئازراق پۇلىمىزنى ئۇلار زادى ئالغىلى ئۇنمايۋ: «بۇ ئانچىكىملا بىر يارىدەم، ئۇنچىلىك جۇۋاپ كەتمەڭلار» دېيىشكەنىدى. بەلكى، بۇ قىسقىغىنا سۆزگە چوڭقۇر مەزمۇن يوشۇرۇنغانىدۇ ياكى بۇ بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى چۈشىنىش، ياكى بولمىسا چۈشتۇر.

ھۆرمەتلىك ئەپەندىلەر!

مەن شېئىرنى كىتابتىن ئۆگەنگەن ئەمەس، شۇڭا كىچىنكى شائىرلارغا بىرەر تەكلىپمۇ بېرىش خىيالىم يوق. مەن شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بۇ يەردە، ئاللىقاچان ئۆتمۈشكە ئايلىنىپ كەتكەن، لېكىن ئېسىمدىن چىقمايدىغان بىر ئىشنى پۈتۈنلەي ماس كەلمەيدىغان بىر سورۇنغا كۆتۈرۈپ كېلىپ سۆزلەپ ئولتۇرىمەن، بىز كىشىلىك ھاياتنىڭ ئۇزاق مۇساپىلىرىدە ھەمىشە دېگۈدەك ئاجايىپ ئىشلارغا، كۈتۈلمىگەن ۋە دەل ۋاقتىدا بېرىلگەن يارىدەملەرگە ئۇچراپ تۇرىدىغانلىقىمىز ئۈستىدە سۆزلىمەكچىمەن. بۇ خىل يارىدەملەرنىڭ ئەسىر تېمىسى بولالىشى ناتايىن، بىراق ئۇ ئۆز - ئۆزىمىزنى چۈشىنىشىمىزگە يارىدەم بېرەلەيدۇ.

ئالايلۇق، مەن بۇ سەپىرىمده، شېئىرىي ئېلىمېنتلارنى ئۇچراتتىم، زېمىن بىلەن ئىنسان روھىدىن ئاجايىپ مەنىۋى بايلىقلارغا ئىگە بولدۇم. مەن مۇنداق بىر تەسراتتىمەن: شېئىر يېزىش ھەش - پەش دېگۈچە بولغان دەقىقە ئىچىدىكى كەسكىن بىر ھەرىكەت، ئۇ تەنھالىق بىلەن باغلىنىشچانلىقنى، ھېسسىيات بىلەن ھەرىكەتنى مۇجەسسەملەشتۈرگەن، ئۆزىگە، ئىنسانىيەتكە يېقىن بولغان، تەبىئەتنىڭ سىرلىق ئىلھامىدىن تۇزۇلگەن تەڭداش قۇرۇلما. يەنە مەندە مۇنداق بىر ئېتىقادمۇ پەيدا بولغان: ئىنسان بىلەن تەبىئەتنىڭ ئوبرازى، ئىنسان بىلەن تەبىئەتتىكى

شېئىرىي تۈيغۇ، ئىنسان بىلەن تەبىئەتنىڭ ھەرىكىتى ـــ مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ ئاۋۇيدۇ، بارا ـ بارا كېڭىيىپ، ئۆزئارا سىڭىشىپ كېتىدۇ. شۇنداقلا چۈش بىلەن رېئاللىقنى بىزنىڭ ئۆزئارا باغلىنىشلىق ھەرىكەتلىرىمىزدە مەڭگۈلۈك ھاياتقا ئىگە قىلىدۇ. چۈنكى، شېئىرىي تۈيغۇ ئاشۇ نەرسىلەرنى بىرلەشتۈرۈپ بىر پۈتۈن گەۋدىگە ئايلاندۇرىدۇ. ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىتلاردىن كېيىنكى بۈگۈنكى كۈنگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ھەيران قالارلىق دەرىجىدە ئىتتىك ئاقىدىغان ئېقىن سۈلار، كالىنىڭ باش سۆڭىكى ئەتراپىدا ئوينالغان ئۇسسۇللار ۋە ئېگىزلىكتىكى بىز يۈيۈنغان سۈپسۈزۈك سۈلار، ماڭا قالدۇرغان تەجرىبە ـ ساۋاقلار زادى باشقا كۆپچىلىك كىشىلەرگە يەتكۈزۈلگەن چۈشەنچىمۇ ياكى باشقىلار ماڭا يەتكۈزگەن ئۇچۇرمۇ؟ بۇنىسى ئۆزۈمگىمۇ قاراڭغۇ. ئاشۇ مىنۇتلاردا كۆز ئالدىمدىن ئۆتكەن شېئىرىي مەنزىرىلەر ۋە كېيىنكى كۈنلەردە ۋۇجۇدۇمدا پەيدا بولغان تۈيغۇلار مەندە ئەزەلدىنلا مەۋجۇتمىدى ياكى ئۇ بىر خىل شېئىرىي تۈيغۇمۇ؟ بىردەملىك نەرسىمۇ ياكى ئەبەدىيلىكمۇ؟ بۇنى ئۆزۈمىمۇ بىلمەيمەن!

ئەپەندىلەر، بايا مەن تىلغا ئالغان نەرسىلەر دەل شائىر باشقالاردىن ئۆگىنىشى زۆرۈر بولغان نەرسىلەردۇر. ئۇنى ھەممىلا نەرسىدىن تاپقىلى بولىدۇ. جاھاندا غالىب كېلىدىغان تەنھالىق مەۋجۇت ئەمەس، ئاخىر ئۆزىمىزنىڭ ھەقىقىي قىياپىتى ئاشكارىلىنىپ قالىدۇ. شۇڭا، ئاددىي ئۇسسۇللار ئويىنلىپ ۋە ھەسرەتلىك ناخشىلار ئېيتىلىپ تۇرىدىغان ئاشۇ مۇقەددەس جايغا يېتىش ئۈچۈن يالغۇزلۇق ۋە ئازابتىن، غېرىبلىق ۋە سۈكۈناتتىن ھالقىپ ئۆتۈشىمىز كېرەك. بۇ ئۇسسۇل ۋە ناخشىلار ئادەم بولۇش تۈيغۇسى، تەقدىرگە ئىشىنىشتىكى

ئەلمساقتىن تارتىپ كېلىۋاتقان قائىدە - يوسۇنلار بىلەن تولغان.

ئەمەلىيەتتە ئاز ساندىكى بىرنەچچىلا كىشى ياكى كۆپچىلىك كىشىلەر مېنى مەزھەپچىلىكى ئىنتايىن كۈچلۈك ئادەم دەپ قارايدۇ، ئۇلار دوستلۇق ۋە مەسئۇلىيەتنىڭ يۈمىلاق ئۇستىلىدە مەن بىلەن بىللە ئولتۇرالمايدىغانلاردۇر. مەنمۇ ئۇلارغا ئۆزۈمنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمايمەن، چۈنكى ئەيىبلەش ۋە ئاقلاشلار شائىرلىقتىن ھۇستەسنا ئىشلاردۇر. ھەرقانداق بىر شائىر شېئىرىيەتكە يۈنىلىش بەلگىلەپ بېرەلمەيدۇ. ئەگەر شائىرلار ھەر دەپ بىر - بىرىنى ئەيىبلەش ياكى ئاقلاش بىلەن بولۇپ كېتىپ ھەرقانداق باھانە - سەۋەب كۆرسەتكەن تەقدىردىمۇ، مەن بۇنى ئۆزلىرىنىڭ ھەرىكەتلىرىنى چۈشەندۈرۈشىدىكى شۆھرەتپەرەسلىكىدىن باشقا نەرسە ئەمەس دەپ قارايمەن. شېئىرىيەتنىڭ رەقىبلىرى مۇنداق شۆھرەتپەرەسلىكنى ھمايە قىلىدىغان ياكى ياقلايدىغان كىشىلەر ئارىسىدا ئەمەس، بەلكى شائىرلار ئارىسىدىكى بىرەكلىك پىسخىكىسى يېتەرسىز بولغان كىشىلەردىن چىقىدۇ. شۇڭا، شائىر ئۇچۇن ئېيتقاندا، دەۋرنىڭ خاتىرىسىدىن ئۆچۈرۈلۈپ كەتمەيدىغان، كىشىلەرنىڭ چۈشىنىشىدىن چەتتە قالمايدىغان ئىشتىن باشقا قورقۇنچلۇق دۈشمەن بولمىسا كېرەك. بۇ ھەرقانداق بىر دەۋر، ھەرقانداق دۆلەتتە ئوخشاش.

شائىر ئىلاھ ئەمەس، شۇنداقلا باشقا تىرىكچىلىك ۋەياكى كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشىلەردىنمۇ ئارتۇق ياكى سىرلىق قىممەتكىمۇ ئىگە ئەمەس. مەن بۇرۇنمۇ ئېيتقانىدىم: ئەگەر ئېسىل شائىر ھەر كۈنى بىزنى بولكا بىلەن تەمىنلەپ تۇرىدىغان، ئۆزىنى قىلچىمۇ «ئىلاھ» سانىمايدىغان بولكا ساتقۇچىلاردۇر. بۇ كەمتەر كىشىلەر دۇخۇپكىدا بولكا پىشۇرۇپ

بىزنى تەمىنلەشنى ئۆزلىرىنىڭ ئەڭ كۆڭۈللۈك ۋەزىپىسى دەپ تونۇيدۇ. شائىر ئۆزىگە بۆلۈپ بېرىلگەن نەرسىلەرنى باشقىلارغا سۇنىدۇ. بىزنىڭ كۇندىلىك مېھنەتلىرىمىزگە دىلكەشلىكىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ خىل مىسلىسىز كۆرەشكە ئاتىلانغان شائىرلارلا قان ـ تەر بەدىلىگە كەلگەن بولكا، ئۇنۇ ۋە پۇتۇن ئىنسانىيەتنىڭ گۈزەل تۇيغۇلىرىدىن تەڭ بەھرىمەن بولالايدۇ ھەمدە ئاشۇ ئاددىي كىشىلەر بىسىپ ئۆتكەن يولدا ماڭغاندىلا، ئاندىن ھەرقايسى دەۋرلەر مەھرۇم قىلغان گۈللىنىش ۋە مەردانىلىكنى شېئىرىيەت دۇنياسىغا قايتۇرۇپ كېلەلەيمىز.

ھەقىقەتكە يېتىمەن دەپ تالاي خاتالىقلارنى سادىر قىلغان بولساممۇ، بۇ ئىككى خىل ئىجادىيەت مۇساپىسى مېنى ئەدەبىياتنىڭ مۇشكۇل چوققىسىغا باشلاپ ئاچقالمايدۇ ھەمدە ماڭا يېتەكچىلىكمۇ قىلالمايدۇ، ئەلۋەتتە، مېنىڭدە ئۇنداق بىر ئۇمىد تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. مەندە شۇنداق بىر تەسىرات بارکى، ئەگەر بىز ئۆز مەيلىمىزگە بېرىلىپ ئەپسانە ۋە خىيالىي توقۇلمىلارنى توقۇۋەرسەك، بىز ياراتقان ۋە ياراتماقچى بولغان ئوبرازلار ئاقۇەتتە بىزنىڭ ئىجادىيەتتىكى ئىلگىرىلىشىمىزگە توسقۇنلۇق قىلىدىغان نەرسىلەرگە ئايلىنىپ قالىدۇ. بىزنى رېئاللىق ۋە رېئالىزم يېتەكلەۋاتىدۇ. مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۆزگىرىشچان يوللارنى ناھايىتى ئېنىق تونۇپ يەتتۇق. يەنە تېخى ئۆزىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە راۋاجلاندۇرۇش بۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ياراتقانلىرىمىزنىڭ ئۆز ـ ئۆزىمىزنى خاراب قىلىدىغان نەرسىلەر ئىكەنلىكىنى كېچىكىپرەك تونۇپ يەتتۇق. بىز ئۆز ـ ئۆزىمىزگە يۈك قىلىۋالغان رېئالىزمنىڭ تاشتىنمۇ قاتتىق ۋە ئېغىر ئىكەنلىكىنى ئەمدىلىتىن تونۇپ يېتىۋاتىمىز. بىز ئىشلىرىمىزدا كەم بولسا بولىمايدىغان نەرسىلەرنى ئەمەلىيەتتە تېخى ھازىرلانمىغان نەرسىلەر دەپ

قارىماقتىمىز. ئەگەر بىز باشقىلار چۈشىنەلمەيدىغان ياكى ناھايىتى ئاز ساندىكى كىشىلەرلا چۈشىنەلەيدىغان ھەمدە يەكلىملىككە ئىگە سىرلىق ئوبرازلارنى ياراتساق، شۇنىڭدەك رېئاللىق ۋە رېئاللىقتىكى چۈشكۈن نەرسىلەرگە كۆز يۇمساق، ئامالسىزلىق دۇنياسىدا قاملىپ قالمىز، يوپۇرماقلار، لاي - لاتقىلار ۋە سازلىق بويلىرىدىكى كۈلتۈك قارلار ئىچىدە تېڭىرقاپ قالمىز، زورۇقۇش ۋە يىمىرىلىش ئۈمىدسىزلىكىدە ھالمىزدىن كېتىمىز.

بولۇپمۇ بىپايان لاتىن ئامېرىكىسىدىكى يازغۇچىلار «بۇ زور بوشلۇقنى قان - گۆش بىلەن تولدۇرايلى» دېگەن چوقانلارنى كۈندە دېگۈدەك ئاڭلاپ تۇرىدۇ ۋە ئۆزلىرىنىڭ بۇ جەھەتتىكى مەجبۇرىيتىنى ئەسلىرىگە ئېلىشىدۇ. ئاھالىسى ئاز، لېكىن رەزىللىك، ئاسىيلىق ۋە قايغۇ - ھەسرەت بىلەن تولغان بۇ زېمىندا بىز ئۇچۇن دۇنياغا تەنقىدىي نەزەر بىلەن تىكىلىش كەم بولسا بولمايدىغان مەجبۇرىيەت. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىز يەنە غۇلاپ چۈشكەن تاش ئابىدىلەر ئارىسىدا، بىپايان ئوتلاقلارنىڭ سۇكۈتلۈك قوينىدا، قېلىن ئورمانلاردا، غەزەپلىك شاۋقۇنلاپ ئاقىدىغان دەريا - ئېقىنلاردا ئۇخلاپ چۈش كۆرۈۋاتقان ئۆتمۈشنى ئويغىتىش مەسئۇلىيىتىمىزنىڭ بارلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلماقتىمىز. بۇ قۇرۇقلۇقتا تىمتاس ئۇيقۇدا ياتقان نۇرغۇن جايلار بار. بۇ يەرلەرنى تىل بىلەن ئاۋۇندۇرماي، تولۇقلىماي بولمايدۇ. مەن ئۇنداق پاراڭ ۋە ئىشلارغا بەكمۇ قىزىقمەن. بۇلار ئانچىكىم ئىش بولسمۇ، لېكىن مەن بۇلارنى بۇگۈنكىدەك ھالەتكە ئەكەلگەن ۋە مەۋقەگە ئىگە قىلىشتا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىغان دەپ قارايمەن. مېنىڭ بۇ مۇبالىغىلىرىم، كۆپلىگەن ئەسەرلىرىم ۋە ماختاشلىرىم ئامېرىكا قۇرۇقلۇقى تەقەززا بولۇۋاتقان نەرسىلەر ئالدىدا ھېچنېمىگە

ئەرزىمەيدۇ. لېكىن، مەن ھەربىر ئەسىرىمىنىڭ كىشىلەرنى ھاياجانغا سالىدىغان بولۇشىنى ھەمدە ئۇلار ئارىسىدا چوڭقۇر يىلتىز تارتىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. مەن ھەربىر شېئىرىمىنىڭ ئەھمىيلىي خىزمەتلەرگە پايدىلىق بولۇشى ئۈچۈن تىرىشماقتىمەن.

مەيلى توغرا ياكى خاتا بولسۇن، شائىر ئۆز مەجبۇرىيىتىنى ئەڭ ئاخىرقى چەككچە كېڭەيتەلەيدىغانلا بولسا، ئەھمىيىتى قانچىلىك ئەرزىمەس بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ تۇرمۇشىمىزغا، كىشىلەرنىڭ ياشاش پوزىتسىيەسىگە پايدىلىقلا بولىدىكەن، مەن ئۇنى قوللايمەن. مەن سەلتەنەتلىك دەۋر، يېگانە نۇسرەت، شەرەپلىك مەغلۇبىيەتلەرنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەن ۋاقتىمدىلا شۇنداق ئىرادىگە كەلگەنىدىم. ئامېرىكا جەڭگاھلىرىدىكى چاغلىرىمدا ئۆزۈمنىڭ ئادەملىك بۇرچۇمنى ئىسسىق قېنىم، روھىم، قىزغىنلىق ۋە بارلىق ئۇمىدىمنى ئېيتىشىم كېرەكلىكىنى چۈشەنگەنىدىم. چۈنكى، يازغۇچىلار بىلەن خەلق پەقەت مۇشۇ قاينىاق ئېقىملار ئىچىدىلا يېڭىلاش ئېلىپ بېرىش زۆرۈرىيىتىنى ھېس قىلالايدۇ. مەيلى باشقىلار بۇ خىل كۆزقارىشىمغا قارشى چىقىپ غۇلغۇلا قىلىشسۇن ياكى مېنىڭ ئەسەرلىرىمنى خالىغان تەرزدە ئوقۇسۇن، ھەتتا پۈتۈنلەي ساۋاتسىز بولۇپ ئوقۇشقا ئامالسىز قالسۇن ھەمدە ماڭا خەت يازالمىسۇن، مەن پەقەت ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغان، مۇستەقىل ھالدا ئورنىدىن دەس تۇرغان ئادەم بولۇشنى ئۈمىد قىلىمەن. بۇ بىپايان ھەم ئېچىنىشلىق مەملىكەتتە شۇنىڭدىن باشقا يول يوق.

بىرنەچچە ئەسىردىن بۇيان، بىز جىنايەتلىك بىر مىللەتنىڭ بەختسىز ھاياتىغا ۋارىسلىق قىلىپ كەلدۇق. بۇ مىللەت تاش ۋە مېتاللار بىلەن ئىنسان ئەقلى يەتمەيدىغان ئاجايىپ ھەيۋەت مۇنارلارنى، كۆزنى قاماشتۇرىدىغان ئەتىۋارلىق نەرسىلەرنى

يارىتالىغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ نەرسىلەر ئۆزىنىڭ جەننەتتەك غۇبارسىز تۈپرىقىنى مۇستەملىكىچىلەرنىڭ ۋەھشىيانە ھاقارىتى ۋە بۇلاڭچىلىقىدىن قۇتۇلدۇرالمىدى.

شۇڭلاشقىمۇ كۆرەش ۋە ئۇمىد ئاللىقاچان بىزنىڭ قېلىنامىمىز بولۇپ قالغان. بىراق، بۇ بىرلا ئادەمگە خاس بولغان كۆرەش ياكى ئۇمىد ئەمەس. ئۇزاق دەۋرلەردىن بۇيان ھۇرۇنلۇق قىلىش، خاتالىق ئۆتكۈزۈش ۋە جاپا تارتىشتىن مۇستەسنا بولماي كېلىۋاتقان بارلىق كىشىلەر ھازىرقى زامان تارىخىنىڭ ئىزچىللىقى ۋە زامانىۋى تۈرمۈشنىڭ تەقەززاسىنى ھېس قىلدى. مەن ئامېرىكا قۇرۇقلۇقىدىكى زاۋاللىققا يۈز تۇتۇۋاتقان فېئودالزمنى مەلۇم بىر ئۇسۇل ئارقىلىق ساقلاپ قېلىشقا ئۇرۇنغان بولسام، ئۇ چاغدا ئۆزۈمنىڭ قانداق ئادەم بولۇپ قالغانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا ئاجىزمەن. ئەگەر مەن ۋەتەنىنى ئويغىتىش ھەرىكىتىگە قاتنىشىش شەرىپىگە ئىگە بولالمىسام، شۇبھىسىيە ماڭا بەرگەن بۇ شەرەپ ئالدىدا يۈز كېلەلمىگەن بولاتتىم! نېمىشقا نۇرغۇنلىغان يازغۇچىلار زۇلمەت ئىلاھىنىڭ ئامېرىكا خەلقىگە تاڭغان ھاقارەتلىك نام ۋە تالان - تاراجلىق ئۆتمۈشلىرىنى رەت قىلالىدى؟ بۇلارنى چۈشىنىش ئۈچۈن، ئامېرىكا قىتئەسىنىڭ خەرىتىسىنى، كۆپ ئۆزگىرىشچانلىققا دۇچ كېلىۋاتقان، شۇنىڭدەك چەكسىز بوشلۇقنى ئوراپ تۇرغان كائىناتتەك كەڭرى بۇ زېمىننى ئىنچىكىلىك بىلەن تەتقىق قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

مەن مۇشكۇل مەسئۇلىيەتچانلىقنى ئۆزۈمگە يول قىلىپ تاللىۋالدىم. خۇددى قۇياش سىستېمىسى قۇياشنى مەركەز قىلىپ دەۋرلىك ئايلىنىۋەرگەندەك، شەخسىكە تەكرار - تەكرار چوقۇنۇشۇبرىشتىن كۆرە، خاتالىشىپ تۇرىدىغان، جەسۇر ۋە قەتئىي تىركىشەلەيدىغان دەۋرنىڭ خاتا تۈيغۇسى ۋە

كۆرەڭلەرچە خاراكتېرىگە ئىگە بولغان، لېكىن كۈنبويى تىنىمسىز ئالغا ئىلگىرىلىيەلەيدىغان بىر قوشۇنغا چوقۇنغان تۈزۈك، شۇڭا مېنىڭ شائىرلىق بۇرچۇم، مېنىڭ شائىرانە مەجبۇرىيىتىم خۇش پۇراق گۈللەر، لەرزان كۈي - ناۋا، شېرىن مۇھەببەت، يۇرت سېغىنىشلىرىنى ئىپادىلەش ئەمەس، بەلكى ئەڭ مۇھىمى شېئىرلىرىم ئارقىلىق ئىنسانىيەت بىلەن جاپالىق ئەمگەكنىڭ ئۆزئارا باغلىنىشلىق تۈيغۇسىغا مەدھىيە ئوقۇشتۇر.

ئىلگىرى بەختسىز، لېكىن بۈيۈك بىر شائىر ئۆتكەنىدى. ئۇمىدسىزلەر ئىچىدىكى ئەڭ ئۇمىدسىز بۇ شائىر بۇنىڭدىن يۈز يىل مۇقەددەم بىزگە مۇنداق دېگەن: «بولدى بەس، چېقىلدى سەۋر قاچمىز، ۋاللايدۇ قوللاردا قورال. شامۇ سەھەر ھاياتلا بولساق، قىلمىز شەھەر - بازارنى ئىشغال.»

رېمبونىڭ بۇ ھۆكۈمگە بولغان ئىشەنچىمگە قىل سىغمايدۇ، چۈنكى مەن زۇلمەتتىن كەلدىم، خەتەرلىك يەر شەكلىنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن پارچە - پارچە بۆلۈنۈپ كەتكەن دۆلەتتىن كەلدىم. مەنمۇ ئۇنتۇلۇپ كېتىدىغان شائىر، مېنىڭ شېئىرلىرىم ئازابلىق، قىرتاق ھەم يەرلىك پۇرىقى كۈچلۈك، بىراق مەن ئىنسانىيەتنىڭ ئۇمىدسىزلىنىپ كېتىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ شېئىرلىرىم ۋە روشەن بايرىقىمنى ئېلىپ بۇ يەرگە كەلدىم.

ئاخىرىدا ئاق كۆڭۈل، ئىشچان شائىر ئەپەندىلەرگە شۇنى ئېيتماقچىمەنكى، كېلەچەك رېمبو ئېيتقان ئاشۇ مىسرالارغا يىغىنچاقلانغان، يەنى «بولدى بەس، چېقىلدى سەۋر قاچمىز»... شۇندىلا پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ پارلاق، ھەققانىي ۋە شانۇ شەۋكەتلىك، «شانلىق» شەھەر - بازارلىرىنى بويسۇندۇرالايمىز.

مۇشۇنداق شېئىرلارنىلا ھەققىي شېئىر دېگىلى بولىدۇ.

كاشمودونىڭ نوبىل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى

مېنىڭ نەزىرىمدە شۋېتسىيە ھەربىر نوبىل مۇكاپاتىغا ئېرىشكۈچىنىڭ ئىككىنچى ۋەتەندۇر. بۇ مۇكاپاتقا نائىل بولۇش ھازىرقى زامان مەدەنىيىتىنىڭ بىردىنبىر ۋە پارلاق شەرىپىگە ئىگە بولۇشتىن دېرەك بېرىدۇ. دەرۋەقە، شۋېتسىيە پەقەت نەچچە مىليون نوپۇسقىلا ئىگە دۆلەت بولسىمۇ، لېكىن ھازىرغىچىلىك باشقا بىر دۆلەت ئەھمىيەتلىك نەمۇنە دەپ قارىلىدىغان ۋە غايەت زور مەنىۋى، ئەمەلىي كۈچ - قۇدرەتنى ئۆزىدە مۇجەسسەملەشتۈرگەن بۇ مۇكاپاتنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا تەسىس قىلالمىدى ۋە يولغا قويالمىدى.

نوبىل مۇكاپاتىغا ئېرىشىش ھەقىقەتەن ئاسان ئەمەس، ئۇ ھەرقايسى دۆلەتلەردىكى تۈرلۈك سىياسىي كۈچلەرنىڭ قىزغىنلىقىنى ئۇرغۇتىدۇ، يازغۇچىلار، شائىرلار ۋە پەيلاسوپلار ئۇنىڭدىن ئۆزلىرىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ۋە قۇدرىتىنىڭ سىمۋولىنى بىلىدۇ. ۋەھشىيلىك قاتىللىق قورالى ۋە مالىمانچىلىق ئىدىيەسى بىلەن ئۆزىنى قوراللاندۇرسىمۇ، لېكىن مەدەنىيەت ئۇنىڭ ھەر قېتىملىق ھۇجۇمىنى بىتچىت قىلىشقا تامامەن قادىر.

ھازىر مەن ئۆزۈمنى شىمالنىڭ ئۇزاق زامان مەدەنىيىتىنىڭ ۋەكىللىرى ئارىسىغا قويدۇم. بۇ مەدەنىيەت ئۆزىنىڭ مۇشەققەتلىك، ئەگرى - توقاي تەرەققىياتى جەريانىدا

ئىنسانىيەتنىڭ ئەركىنلىكىنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدا جان پىدا قىلغان مېھرىبان پىداكارلار بىلەن مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ بىرلىكتە جەڭ قىلدى؛ مانا مۇشۇ مەدەنىيەت ئىنسانپەرۋەرلىك روھىغا باي بولغان پادىشاھنى، خانىشنى يېتىشتۈردى، بۇيۇك شائىر، يازغۇچىلارنى مەيدانغا چىقاردى.

قەدىمكى ۋە ھازىرقى بۇ بۇيۇك شائىرلار ئۆزىنىڭ ھېس - تۇيغۇ ئالىمىدىكى شىددەتلىك ئېقىنلارنى، ئۇلارنى ئىزتىراپقا ۋە ئەندىشگە سالغان ھەر خىل مەسىلىلەرنى ئەكس ئەتكۈزگەن. ئۇلار ھازىرقى كۈندە كەڭ ئىتالىيە كىشىلىرىگە تونۇشلۇق بولۇپ كەتتى. گەرچە بىز سىكاندىناۋىيەلىكلەرنىڭ ئاجايىپ مەزمۇنلارغا باي، سىرلىق تۇپرىقىدا يىلتىز تارتقان بۇ شائىرلارنىڭ ئىسمىنى تۇغرا تەلەپپۇز قىلىشقا ئاجىزلىق قىلساقمۇ، لېكىن بۇ تاۋۇشلار يەنىلا شۇ قەدەر جاراڭلىق ۋە يېقىملىقتۇر. ئەمدىلىكتە ئۇلارنىڭ نامى بىزنىڭ روھىي دۇنيايىمىزغا چوڭقۇر نەقىش بولۇپ ئويۇلۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ شېئىرلىرىدىن بىزگە ئاڭلىنىۋاتقان لىرىك سادالار خارابلاشقان ياكى ئەدەبىي ئويغىنىش دەۋرىدىكى ئىستىلستىكىنىڭ چاڭ - توزانلىرىغا كۆمۈلۈپ قالغان مەدەنىيەت ئاڭلاتقان سادالارغا قارىغاندا ئاجايىپ كەسكىن ۋە روشەندۇر.

مېنىڭ بۇ سۆزۈم قەسىدە ئەمەس، ئۇنىڭدا ساھىبخانىنى ئۇستاتلىق بىلەن كۆككە كۆتۈرۈش غەرىزىمۇ يوق. بەلكى، ئۇ ياۋروپانىڭ روھىي خاراكتېرىگە ئېلان قىلىنغان ئوبزوردۇر. مېنىڭ بىلىشىمچە، شۇ‌ېتسىيە ۋە شۇ‌ېتسىيە خەلقى ئۆزلىرىنىڭ توغرا تاللىشى ئارقىلىق قەتئىي ئېغىشماستىن دۇنيا مەدەنىيىتىگە رىقابەت ئېلان قىلۋاتىدۇ، دۇنيا مەدەنىيىتىنى ئىسلاھ قىلىش ئۈچۈن كۈچ چىقىرىۋاتىدۇ.

مەن بۇرۇن شائىر ۋە يازغۇچىلار دۇنيانى ئۆزگەرتىشنى ئۆزىنىڭ بۇرچى دەپ بىلىشى كېرەك، دەپ ئېيتقانىدىم.

كىشىلەر بەلكىم بۇ كۆزقاراشنى پەقەت مۇئەييەن شارائىتتىلا ھەقىقەتكە ئايلىنالايدۇ، دەپ ھېسابلىشى، ھەتتا ئۇنى كۆرەڭلەرچە چىقىرىلغان ئەقلىي يەكۈن، دەپ كەسكىن ئېيتىشى مۇمكىن. ۋاھالەنكى، بىز شائىرلارنىڭ ئۆزى ياشاۋاتقان جەمئىيەتتە ۋە باشقا رايونلاردا قوزغىغان غايەت زور تەسىرنىگە نەزەر سالىدىغانلا بولساق، كىشىلەرنىڭ بۇ كۆزقاراشقا نىسبەتەن تەشۋىشلىنىشى ياكى چىن دىلىدىن قايىل بولۇشتەك روھىي ھالەتلىرىنى چۈشىنىشىمىز قىيىنغا توختىمايدۇ.

كۆپچىلىككە ئايان بولغىنىدەك، شېئىر تەنھالىقتىن تۇغۇلىدۇ، شۇنداقلا تەنھالىقتىن چىقىپ ھەرقايسى تەرەپلەرگە ئۆزىنىڭ نۇرىنى چاچىدۇ، مونولوگدىن ئىجتىمائىيلىققا قاراپ يۈزلىنىدۇ، لېكىن سوتسىئولوگىيە ياكى سىياسەتنىڭ بېقىندىسىغا ئايلىنىپ كەتمەيدۇ. شېئىر يەنى لىرىك شېئىر بولغان تەقدىردىمۇ، ھەممىسى «سۆزلىشىش» دېمەكتۇر. ئاڭلىغۇچىلارنى شائىرلارنىڭ تېنى ياكى تەجرىبىسىدىن تاشقىرى قەلبى دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ. ئۇ بىر كىشى بولۇشمۇ، يۇز مىڭلىغان كىشى بولۇشمۇ مۇمكىن. ئەكسىچە، ھېسسىياتنىڭ ئۆز ـ ئۆزىگە مەستانە بولۇپ كېتىشى پەقەت بىر دائىرىگە سولىنىپ قالغان مەنگىلا ئوخشايدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ ئۆز رەڭگىنى يوقاتقان تارىخىي دەۋرلەردىكى باشقا كىشىلەر ئاللىقاچان قۇراشتۇرۇپ بولغان ئەپسانىلەرنى چىرايلىق قاپىيە ۋە ئاھاڭدارلىق ۋاستىسى ئارقىلىق قايتا تەكرارلاپ، خىيالغا كەلگەنچە ئويۇن چىقىرىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

مانا بۇگۈن بىز دۇنيادىكى يېڭى ئىنسانپەرۋەرلىكنىڭ مايەتلىك مېغىزى ئۇستىدە سۆزلىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدۇق. مۇبادا بىز شائىرلارنى ماددىدىن تۇزۇلگەن بۇ دۇنيانىڭ مەركىزىگە ئۆزىنى قويىدى ھەمدە ئىگىسى بولدى دەپ قارىساق، ئۇلار ئەقىل ۋە قەلبى ئارقىلىق بۇ دۇنيانى تاكامۇللاش-

تۇرۇۋېتىدۇ دېسەك، ئۇلار يەنە خەتەرلىك كىشىلەر دەپ قارىلامدۇ؟ گۇمان مۇنازىرىنىڭ سەۋۋولى ئەمەس، بەلكى ھەقىقەتنىڭ قىسقارتىلغان ئىپادىسى. بۈگۈنكى دۇنيا شېئىرىيەتنىڭ قارشى تەرىپىدە بىر تەرتىپ ئورناتقانىدەك قىلىدۇ، شۇڭلاشقا شائىرلار ئاشۇ تەرتىپ ئۈچۈن جەزمەن بۇزۇپ تاشلىنىدىغان، يوقاتمىسا بولمايدىغان رەقىبكە ئايلىنىپ قالدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، شائىرلارنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى خۇددى شەپەق نۇرىغا ئوخشاش جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە سىڭىپ، كېڭىيىپ بارماقتا. مۇبادا ئەدەبىياتتا ئوينىلىۋاتقان ئويۇنلارنى ھەرقانداق ئىنسانىيەتنىڭ ھېسسىياتىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇش دەپ قارىساق، ئىنسانپەرۋەرلىك روھىنى جەۋلان قىلدۇرۇۋاتقان شېئىرىيەتتە بولسا، زىنھارکى، بۇنداق ئەھۋال ھەرگىزمۇ يۈز بەرمەيدۇ.

مەن باشتىن ـ ئاخىر ئۆز شېئىرلىرىمنى شىمالىي يېرىم شارداىكى كىشىلەر ئۈچۈن ھەمدە ئافرىقا نېگىرلىرى ۋە شەرقىقلەر ئۈچۈن يېزىلغان دەپ ئويلايمەن. شېئىرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك قىممىتى ئالدى بىلەن ئۇنىڭ شەكلىدە، ئۇسلۇبىدا ياكى شېئىرداىكى مۇپەسسەللىك كۈچىدە ئىپادىلىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئىككىنچى بىر تەرەپتىن، يەنى بىر ئادەمنىڭ ئۆزى بىلەن دەۋرداش بولغان باشقا كىشىلەر ئۈچۈن قوشقان ھەسسىسى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. شېئىرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك قىممىتى مەلۇم كۆز قاراش ياكى بىر تەرەپلىمىلىك ئېتىكا ئاساسىغا قۇرۇلمايدۇ، ئەخلاقي ۋەز ـ نەسىھەتلەرنى تېخمۇ ئاساس قىلمايدۇ، بەلكى بۇاستە، كونكرېت بولغان ئۆزىگە خاس مۇستەقىل مەنىۋى مەيدانى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ.

مەن ئۈچۈن ئېيتقاندا، گۈزەللىك قارىشى ماس كېلىشتىلا ئەمەس، بەلكى ماس كەلمەسلىكتىمۇ بولىدۇ. چۈنكى، ماس كەلمەسلىكمۇ ئوخشاشلا گۈزەللىكنى بەدىئي يۈكسەكلىككە ئېلىپ

چقالايدۇ. ئويلاپ باقايلى، رەسساملىق، ھەيكەلتىراشلىق ۋە مۇزىكىدىن ئىبارەت بۇ سەنئەت تۈرلىرىنىڭ ئېتىكا، ئېتىكا ۋە تەنقىد قاتارلىق جەھەتلەردىكى مەسىلىلىرى بىر - بىرىگە تامامەن ئوخشىشىدۇ، گۈزەللىككە بولغان زوقلىنىش، ئۇنى ئىنكار قىلىشتىكى ئاساسىنىڭ مىزانلىرىمۇ بىر - بىرىگە يېقىن كېلىدۇغۇ؟ گىرېتسىيەنىڭ گۈزەللىكى ھازىرقى زامان كىشىلىرى تەرىپىدىن نابۇت قىلىندى. ھازىرقى زامان كىشىلىرى بىر خىل شەكىلنى بۇزۇش داۋامىدا يەنە بىر شەكىلگە ئىنتىلىدۇ، تۇرمۇشقا تەقلىد قىلىدۇ، ھالبۇكى بۇ خىل تەقلىد پەقەت تەبىئىي ھەرىكەت ھالىتىدىن ئىبارەت، خالاس.

شائىرغا كەلسەك، ئۇ تەبىئەتنىڭ بىردىنبىر ئاجايىپ گۈزەللىكلىرىنى بەرپا قىلغۇچىسى، ئۇ ئىنسانلارنىڭ تىلى ئارقىلىق، يەنى ئىنتايىن نازۇك ۋە يارقىن تىلى ئارقىلىق ئۆزى ئۆچۈن قەدەممۇقەدەم رېئال مەۋجۇتلۇق بەرپا قىلىدۇ. كىشىلىك ھايات تەجرىبىلىرى (ھېسسىي ۋە ماددىي تۇرمۇشتىن ئىبارەت ئىككى جەھەتتىكى تەجرىبىلىرى)گە دەسلەپتە كۆپ ھالاردا ناتونۇش روھىي ئېزىقىشلار، ئاجايىپ گۈزەل كۆڭۈل تەڭپۇڭسىزلىقلىرى، شۇنداقلا خارابلاشقان مەنىۋى مۇھىت ئىچىدە بىخ سۈرگەن تېڭىرقاش ۋە پەرىشانلىقلار ئارىلاشقاندى، ئالىملار ۋە تەنقىدچىلەر شائىرلارغا ھۇجۇم قوزغاپ، ئۇلارنى ئەزەلدىن تارتىپ «ئۆز قەلبىگە مەنسۇپ بولمىغان خاتىرىلەرنى يازدى»، «بىدئەت ئىلاھىيەت ئۈستىدە گەپ ئۇيناتتى» دەپ ئەيىبلەشتى، تەنقىدچىلەر يەنە ئۇ شېئىرلارنى «يېڭى ھۇنەر» بىلەن كۆڭۈل قويۇپ ياساپ چىقىلغان بۇيۇملاردۇر؛ بۇ يېڭى ھۇنەر»، «يېڭى تىللار پەقەتلا مودا قوغلىشىدىغان يېڭى نەرسىلەردىنلا ئىبارەت؛ شائىرلارمۇ ئالاھازەل مانا مۇشۇ ئۇسۇلنى ۋاستە قىلىپ، تەنھالىق قورشاپ تۇرغان مۇزدەك شەيئىلەرنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، كىشىلەرنى بۇ تەنھالىقنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرلىدى» دەپ كەسكىن ئېيتتى. بۇنداق قارىلىدىغان بولسا، شائىرلار ئىنتايىن رەزىل تەسىر

پەيدا قىلغان بولۇپ قالمامدۇ؟ بەلكىم شۇنداقتۇر. چۈنكى، يېڭى شائىرنىڭ بىر پارچە شېئىرىنى ئوقۇش بىلەنلا ھەممە كىشىنىڭ چۈشىنىشى ۋە ئورتاق ساداسىغا مۇيەسسەر بولۇش مۇمكىنمۇ؟ ۋاھالەنكى نېرۋىلىرى زەئىپلەشكەن تەنقىدچىلەر ئون بەش پارچە ياكى يىگىرمە پارچە شېئىرنىڭ ھەقىقىلىقىدىن قاتتىق سارىاسىمگە چۈشىدۇ.

«ساپ بولۇش» دېگەن بۇ قاراشنى يەنىلا تەتقىق قىلىش كېرەك، بولۇپمۇ سىياسىي جەھەتتە قاتتىق پارچىلىنىش بولۇۋاتقان بۇ ئەسىردە شائىرلار ئېغىر كۇلپەت ۋە غەيرىي ئىنسانىي تەقدىرگە دۇچار بولماقتا، ئۇلارنىڭ قەلبىدىن ئېقىپ چىققان ئەسەرلەر دائىم دېگۈدەك خىيالىي داپسودىيە دەپ قارىلىپ، گۇمانلار بىلەن كۆمۈلمەكتە.

بۇ سۆزۈمنىڭ مەقسىتى بىر خىل شېئىرىيەت نەزەرىيەسىنى بەرپا قىلىش ئۈچۈن ئەمەس ياكى مەلۇم بىر خىل ئېستېتىك ئۆلچەمنى تۇرغۇزۇش ئۈچۈنمۇ ئەمەس، بەلكى بۇ دۆلەتتىكى ئەڭ سۇباتلىق، بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىز ئۈچۈن ئالىيجانىاب تۆھپىلەرنى قوشقان زاتلارغا ھەمدە باياتىن مەن تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن، مانا ھازىر مەن ئۇنىڭ قوينىدا تۇرۇۋاتقان ئىككىنچى ۋەتەنگە چوڭقۇر سەمىمي سالىمىنى ئىپادىلەش ئۈچۈندۇر.

مەن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ شۇبۇتسىيە پادىشاھى ۋە خانىش ئالىيلىرىغا، ۋەلئەھد جانابلىرىغا، شۇنداقلا شۇبۇتسىيە خانلىق پەنلەر ئاكادېمىيەسىگە سالام، تەشەككۇر بىلدۈرىمەن. خانلىق پەنلەر ئاكادېمىيەسىدىكى ئىلىم بابىدا كامالەتكە يەتكەن ئون سەككىز نەپەر باھالىغۇچىلار ھېنىڭ شېئىرىمنى مۇكاپاتلاشنى قارار قىلىپ، ئىتتىلىيەگە يۈكسەك شۆھرەت ئاتا قىلدى. مۇشۇ ئەسرىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدىن تارتىپ تاكى يېقىنقى ئەڭ يېڭى دەۋرلەرگىچە ئىتتالىيەدە ئاجايىپ باي، رەڭگارەڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ۋە تەپەككۇر ئەسەرلىرى مەيدانغا كەلدى، دەل مانا مۇشۇلارنىڭ ئۆزى بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىزنىڭ ئۇل تېشىدىن ئىبارەتتۇر.

بروددسكىنىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تاپشۇرۇۋېلىش مۇراسىمىدا سۆزلىگەن سۆزى

(قىسقارتىپ ئېلىندى)

1

كۇچلۇك خاراكتېرگە ئىگە بىر ئادەم، يەنە كېلىپ بۇ خاراكتېرنى ھەرقانداق ئىجتىمائىي رولدىن يۇقىرى دەپ ھېسابلايدىغان بىر ئادەم ئۆزىنىڭ بىردىنلا مۇشۇ مۇنبەر ئۈستىدە تۇرغانلىقىنى بايقىغاندا، ئەنسىزلىك ۋە خجىللىق تۇيغۇسىدا بولماي قالمايدۇ.

بۇ خىل تەسىراتنىڭ چوڭقۇرلىششىنى كۆز ئالدىمدا تۇرغان كىشىلەرنى ئويلىغانلىقىمدىن بولدى، دېگەندىن كۆرە، مۇشۇ خىل شەرەپكە ئىگە بولالمىغان، مۇشۇ مۇنبەردە «رېمغا ۋە پۇتۇن دۇنياغا نۇتۇق بايان قىلىش» پۇرستى بېرىلمىگەن كىشىلەرنى ياد ئەتكەنلىكىمدىن بولدى، دېگىنىم تۇزۇك. چۈنكى، ئۇلار بارغانسېرى سۇكۇت ئىچىگە غەرق بولۇپ، نۇتۇق سۆزلىگۈچىلەردىن بىرەر تەسەللىگە ئېرىشىشنى ئىزدەيدىغان بولۇپ قالدى.

ئادەمنى مۇشۇ خىل مۇھىتقا ماسلىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدىغان بىردىنبىر نەرسە ئاددىي بىر تونۇشقا كېلىشتىن

ئىبارەت. بۇ شۇنداق تونۇشتىن ئىبارەتكى، (ئالدى بىلەن ژانىر جەھەتتىكى سەۋەب تۈپەيلىدىن) بىر يازغۇچى ھەرگىزمۇ يەنە بىر يازغۇچىغا ۋاكالىتەن سۆزلىيەلمەيدۇ، بىر شائىر يەنە بىر شائىرغا ۋاكالىتەن سۆزلىيەلمەيدۇ؛ مۇبادا ئوسمان ماندىلشتام ياكى مارىنا سۋىنايېۋا ياكى روبېرت فىروست ياكى ئاننا ئاخماتوۋا ياكى ۋىستان ئاۋدېن مۇشۇ يەردە تۇرغان بولسىمۇ، ئۇلارغا ياردەم بېرەلمىگەن بولار ئىدى، پەقەت ئۆزى ئۈچۈنلا سۆزلىگەن ھەم بىرئاز خاتىرجەمسىزلىك ھېس قىلغان بولار ئىدى.

ئاشۇلارنىڭ ئەرۋاھى ھەر دائىم مېنىڭ ئەتراپىمدا ئايلىنىپ يۈردى، بۇگۈنمۇ ھەم شۇنداق. ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا ئۇلار سىزدىن مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدۇ. نۇرغۇن چاغلاردا مەن ئۆزۈمنى ئاشۇلارنىڭ يېغىندىسى دەپ قاراپ كەلدىم. گەرچە مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ھەرقانداق بىرسىدىن تۆۋەن تۇرسامۇ. مەيلى كىتابىي خاتىرىلەردە بولسۇن ياكى ئەمەلىي تۇرمۇشتا بولسۇن، مەن ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن ئېشىپ كېتەلمىدىم. شۇ نەرسە ئېنىقكى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى تراگېدىيەلىك ياكى ئازابلىق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، مېنى ھەرقاچان تەسىرلەندۈرۈپ كەلدى، مەن ۋاقىتنىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىدىن قاتتىق ئۆكۈنىمەن. مۇبادا ئىككىنچى قېتىملىق ھاياتلىق مەۋجۇت بولسا (مەن ھاياتلىقنىڭ ئەبەدىيلىك ئېھتىماللىقىنى ئىنكار قىلمايمەن، ئۇلارنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇت ئىكەنلىكىنىمۇ ئۇنتۇپ قالمايمەن)، مۇبادا دۇنيادا ئىككىنچى قېتىم ياردىلىش بولسا، ئۇلارنىڭ مېنى ھەم مەن سۆزلىمەكچى بولغان پەزىلەتنى چۈشىنىشىنى ئۈمىد قىلىمەن: چۈنكى قانداقلا بولسۇن، بۇ بىرلا ئادەمنىڭ مۇنبەر ئۈستىدىكى پەزىلىتى ئەمەس، بىزنىڭ بۇ كەسىپىمىزنىڭ غۇرۇرى ئەنە شۇ مۇنبەر ئارقىلىق ئۆلچىنىدۇ.

بايا تىن مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بەش كىشىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتىتۇم، ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى ۋە ئۇلاردىكى نۇرغۇن نەرسىلەر مېنىڭكى بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇلار بولمىغان بولسا، مەن بىر ئادەمنىڭ بىر يازغۇچى بولۇش سۈپىتىم بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرالايدىغانلىرىم ناھايىتى ئاز بولغان بولاتتى؛ مەن ھەرقانچە قىلسامۇ بۇگۈن بۇ مۇنبەرگە چىقالمىغان بولاتتىم. ئەنە شۇ بۇيۇك ئەرۋاھلارنىڭ ئىچىدە تېخىمۇ ياخشىلىرى بار ئىدى، ئۇلار نۇر مەنبەسىگە، چىراغقا، يۇلتۇزلارغا ئوخشايدۇ. دەرۋەقە ئۇلار بۇ بەشى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. ئۇلار ئارىسىدىكى ھەرقانداق بىرسىنىڭ ئالدىدا مەن سۆزلەشكە ھەقلىق ئەمەسمەن. ھەرقانداق بىر ئاڭلىق ئەدىبنىڭ تۇرمۇشىدا بۇ ناھايىتى چوڭ سان ھېسابلىنىدۇ. ئۆزۈمنىڭ ئەھۋالىنى ئېلىپ ئېيتسام، بۇنى ئىككى ھەسسە قاتلايدۇ، چۈنكى تەقدىر مېنى ئىككى خىل مەدەنىيەتكە تەۋە بولۇشقا مەجبۇر قىلدى. ئويلاپ باقسام، بەزى زاماناشلىرىم ۋە كەسپداشلىرىمۇ ئىككى خىل مەدەنىيەتكە تەۋە بوپتۇ، مەن بەزى شائىرلارنىڭ ۋە يازغۇچىلارنىڭ تالانتىنى ئۆزۈمدىن كۆپ يۇكسەك دەپ ھېسابلايمەن، ئەگەر ئۇلار مۇشۇ مۇنبەردە تۇرغان بولسا، ئاللىقاچان مۇشۇ كۆز قاراشقا كەلگەن بولاتتى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ دۇنياغا دېمەكچى بولغىنى مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىمدىن ھەقىقەتەن كۆپ ئىدى. ھالبۇكى بۇ خىياللار ھەرگىزمۇ ئىشلارنى ئاسان بولۇشقا ئېلىپ كېلەلمەيدىكەن.

شۇڭا، مەن بۇيەردە چۈۋالچاق بولسىمۇ قىسقىچە سۆزلىمەكچىمەن. مېنى ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلۈدى، دەپ قالماسلىقىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. ماڭا ئوخشاش كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار سىستېمىلاشقان بىر خىل ئىدىيەۋى ئەندىزىنى ئانچە تەلەپ قىلىپ كەتمەيدۇ؛ ئەگەر يامان ئەھۋال ئاستىدا،

ئۇلار بىر خىل تۇزۇم بولسىكەن، دەيدۇ، لېكىن شۇنداقتىمۇ جەمئىيەت مۇھتىي، جەمئىيەت تەرتىپى ياكى تېخى پىشمىغان ياشلىقنىڭ پەلسەپۇلىك ئىزدىنىشىدىن ئۆرنەك ئالماقچى بولدۇ، خالاس. ھەرقانداق نەرسە بىر سەنئەتكارنى مەقسەتكە يېتىش ــ ئىجادىيەت جەريانىنىڭ ئۆزى، ئەسەرنىڭ بارلىققا كېلىش جەريانىنىڭ ئۆزى ئەمەس، بەلكى ئۆكتەملىك ۋاستىسىنى قوللىنىشتۇر، دېگەنگە ئىشەندۈرەلمەيدۇ. ئاخماتوۋا: «شېئىر ھەقىقەتەن ئەخلەت دۆۋىسىدىن بارلىققا كەلگەن، نەسرىنىڭ مەنبەسىمۇ ئۇنىڭدىن پاكىز بولۇشى ناتايىن» دېگەنىدى.

2

ئەگەر سەنئەت كىشىلەرگە بىرەر نەرسە ھەققىدە تەلىم بېرەلەيدۇ، (بولۇپمۇ سەنئەتكارلارغا) دېيىلسە، ئۇنى كىشىلەرنىڭ شەخسىي خاراكتېرىدىن، دەپ چۈشىنىش مۇمكىن. ئىنسانىنىڭ ئۆز ئىشلىرىنىڭ ئەڭ قەدىمىي ۋە ئەڭ مۇبالىغىسىز شەكلى بولۇش سۈپىتى بىلەن، ئۇ بىر ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا مەقسەتلىك ياكى مەقسەتسىز ھالدا بىر خىل خاراكتېرنى ۋە دۇنيادىن مۇستەسنا تۇرىدىغان ئالاھىدە تۈيغۇنى يېتىلدۈرىدۇ، بۇ تۈيغۇ ئۇنى ئىجتىمائىي ھايۋانىدىن ئىدراك قىلالايدىغان «مەن»گە ئۆزگەرتىدۇ. نۇرغۇن نەرسىلەردىن ئورتاق بەھرىمەن بولغىلى بولىدۇ. مەسىلەن، بىر كارىۋات، بىر بولكا، تۇۋا قىلىش، ئاشنا قاتارلىقلار... لېكىن بىر پارچە شېئىردىن، ئالايلۇق، نېللى مارىئا رىلكېنىڭ شېئىرىدىن ئورتاق بەھرىمەن بولغىلى بولمايدۇ. بىر پارچە سەنئەت ئەسىرى، يەنى ئەدەبىي ئەسەر، بولۇپمۇ شېئىر بىر ئادەمنىڭ ئۆز ئىچىدە پېچىرلىشىدىن ئىبارەتتۇر. سىز ئۇنىڭ ئىچىگە ۋاستىسىز كىرىشىڭىز كېرەك. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن، ئادەتتىكى سەنئەتنى، يەنە كېلىپ

ئەدەبىياتنى، بولۇپمۇ شېئىرىيەتنى ئىجتىمائىي پاراۋانلىقنىڭ تەشەببۇسچىلىرى، ئاۋامنىڭ غوجايىنلىرى، تارىخىي مۇقەررەرلىكنىڭ ھۆدەيچىلىرى ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمەيدۇ. چۈنكى، ئۇلار سەنئەتنىڭ قەدىمى يەتكەن زېمىندىن ئۇلارنىڭ ئەسلىي تەسەۋۋۇرىغا قارشى بولغان شېئىرنى ئوقۇدى. ئۇلار بۇنىڭدىن ئۆزلىرى بىلەن بىردەك بولىدىغان، ئۆزلىرىنى قۇۋۋەتلەيدىغان ئەمەس، بەلكى سوغۇق ۋە مۇرەككەپ ھېسسىياتنى؛ سەنئەتتىكى قەتئىيلىكنى ئەمەس، بەلكى پەرۋاسىزلىقنى ۋە قۇسۇرچانلىقنى بايقاپ قالدى. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئىجتىمائىي پاراۋانلىقنىڭ تەشەببۇسچىلىرى ۋە ئاۋامنىڭ ھۆكۈمرانلىرى ئىدارە قىلىشقا مايىل بولۇۋاتقان ئاشۇ كىچىك ـ كىچىك «نۆل»لەرنىڭ ئىچىدە سەنئەت «چېكىت، پەش ۋە مىنۇس» لارنى ئەكسىردى، شۇنداقلا ھەربىر «نۆل»نى ئادەملەرنىڭ كىچىك ـ كىچىك چىرايلىرىغا ئايلاندۇردى، گەرچە بۇ چىرايلار ئانچە كىچىك بولمىسمۇ.

پاراتنسكى ئۆزىنىڭ موسىسى ھەققىدە توختالغاندا، ئۇنى «ئادەتتىن تاشقىرى چىراي» دەپ تەسۋىرلىگەنىدى. ئىنسانلارنىڭ ياشاشتىكى ئەھمىيتىمۇ ئەنە شۇنداق «ئادەتتىن تاشقىرى چىراي»غا ئىگە بولۇشتىن ئىبارەت بولسا كېرەك. چۈنكى، بىز ئەزەلدىن ئادەتتىن تاشقىرى بولۇشقا ئىنتىلىپ كەلدۇق. مەيلى يازغۇچى بولسۇن ياكى ئوقۇرمەن بولسۇن، ئالدى بىلەن ئۆز تۇرمۇشىغا پۇختا بولۇشى كېرەك، ھېچكىم سىرتتىن كەلگەن تەسىر ياكى بەلگىلىمىنى قوبۇل قىلمايدۇ، مەيلى ئۇ قانداق ئالىيجاناب قىياپەت بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىشتىن قەتئىينەزەر. چۈنكى، ھەربىر ئادەمگە ھايات پەقەت بىر قېتىملا نېسىپ بولىدۇ، بىز ئۇنىڭ قانداق ئاخىرلىشىدىغانلىقىنمۇ ئېنىق بىلمەيز. پەقەت بىر قېتىملا نېسىپ بولىدىغان بۇ ھاياتنى قانداقتۇر بىراۋلارنىڭ پەيدا بولۇشىغا، تەجرىبىسىگە ھەمدە

شاتۇتىدەك دورامچىلىق قىلىشقا ئىسراپ قىلىش ھامان ئادەمنى پۇشايمانغا قويىدۇ، چۈنكى تارىخنىڭ مۇقەررەرلىكىنى تەشەببۇس قىلىدىغان ھۆدەيچىلەرنىڭ دەۋەت قىلىشى بىلەن شاتۇتىدەك دورايدىغانلار چىقىپ قېلىشى مۇمكىن. ھالبۇكى، بۇ ھۆدەيچىلەر ھەرگىزمۇ ئۇلار بىلەن بىللە لەھەتكە كىرمەيدۇ، ھەتتا بىرەر ئېغىز مىننەتدارلىقمۇ بىلدۈرمەيدۇ.

ھۆكۈمەتنىڭ پەلسەپىسى، ئېتىكىسى ــ ئۇنىڭ ئېستېتىكسىنى قويۇپ تۇرايلى ــ ھامان «تۇنۇگۈن»گە تەۋە نەرسە؛ تىل ۋە ئەدەبىيات «بۈگۈن»گە تەۋە نەرسە؛ تىل ۋە ئەدەبىيات بولسا «بۈگۈن»دىمەكتۇر. بولۇپمۇ كونسېرۋاتىپ سىياسىي تۈزۈمدىكى ئەھۋال ئاستىدا، ئېھتىمال ئۇ «ئەتە»نى بەرپا قىلىشى مۇمكىن. ئەدەبىياتنىڭ تۆھپىسى شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، ئۇ بىر ئادەمنىڭ مەۋجۇتلۇق ۋاقتىنى تېخىمۇ كونكرېتلاشتۇرىدۇ ۋە روشەنلەشتۈرىدۇ، ئۇنى ئەجدادلىرىدىن ۋە قۇرداشلىرىدىن پەرقلەندۈرۈپ، ئۆزىنى تەكرارلاشتىن ساقلاپ قالىدۇ. ئادەتتە سەنئەت، بولۇپمۇ ئەدەبىيات تۇرمۇشتىن پەرقلىنىدۇ، ئۇ دەل تەكرارلىنىشنى راۋا كۆرمەيدۇ. كۈندىلىك تۇرمۇشتا سىز بىر لەتىپنى ئۇچ قېتىم سۆزلىسىڭىز ھەر قېتىمدا كۆپچىلىكنى كۈلدۈرۈشىڭىز ھەم ئۇنى كۆپچىلىكنىڭ تۇرمۇشىغا ئايلاندۇرۇۋېتىشىڭىز مۇمكىن، لېكىن بۇ، سەنئەتتە «چاپىناپ شاما قىلۇبتلگەن» قىلىق دەپ ئاتىلىدۇ. سەنئەت كەينىگە تېپىدىغان قورال ئەمەس، ئۇنىڭ تەرەققىياتىنى سەنئەتكارلارنىڭ خاسلىقى ئەمەس، بەلكى تېمىنىڭ ھەربىر تەلەندۈرگۈچ كۈچى ۋە مەنتىقىسى، مۇشۇ خىل ھەربىر تەلەندۈرگۈچ كۈچ بىلەن مەنتىقىنىڭ مېتودىكىلىق نەتىجىسى بەلگىلەيدۇ، يەنە كېلىپ بۇ مېتودىكا ھەر نۆۋەت تامامەن يېڭىچە بولغان ئىستېتىك ئىزاھات تەلەپ قىلىدۇ. سەنئەتنىڭ ئۆزىنىڭ سىستېمىسى، ئۆزىنىڭ ھەربىر تەلەندۈرگۈچ

كۆچى، ئۆزىنىڭ مەنتىقسىز ۋە ئىستىقبالى بولمىدۇ، ئۇ تارىخ بىلەن مەنداش ئەمەس، ئەكسىچە بولمىغاندا ئۇ تارىخ بىلەن پارالىل تۇرىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇق شەكلى ئۆزۈكسىز تۇردە سەنئەت چىنلىقىنى يارىتىپ تۇرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇنىڭ ھامان تەرەققىياتىنىڭ ئالدىدا، تارىخنىڭ ئالدىدا كېتىۋاتقانلىقىنى بايقايمىز. تارىخنىڭ ئاساسلىق رولى ئۆتۈپ كەتكەن كونا نەرسىلەرنى خاتىرىلەشتىن ئىبارەتتۇر.

ھازىر يازغۇچى ۋە شائىرلار ئۆز ئەسەرلىرىدە ئېغىز تىلىنى قوللىنىش كېرەك، دەيدىغان بىر خىل تەشەببۇس كەسكىن تارقىلىپ يۈرمەكتە. گەرچە بۇ تەشەببۇسنىڭ بەلگىلىك دېموكراتىك تۈسى بولسىمۇ، ئۇ يازغۇچى ئۈچۈن روشەن مەنپەئەت ئېلىپ كەلسىمۇ، لېكىن بۇ ئىنتايىن بىمەنە تەشەببۇستۇر، ئۇ بىر خىل مۇددىئانى، يەنى سەنئەتنى ـــ ئەلۋەتتە ئەدەبىياتنىمۇ ـــ تارىخقا بويسۇنۇشى كېرەك، دېگەننى گەۋدىلەندۈرمەكچى بولۇۋاتىدۇ. پەقەت بىز ئىنسانىيەتنىڭ تەرەققىياتى ۋاقتىنچە توختايدىغان باسقۇچقا يەتتى، دەپ قارار قىلغان ۋاقتىمزدىلا، ئەدەبىيات خەلقنىڭ تىلىدا سۆزلىسە بولىدۇ، ئۇنداق بولمايدىكەن، خەلق ئەدەبىياتنىڭ تىلىدا سۆزلىشى كېرەك. يېقىنقى ئېيتقاندا، ھەربىر يېڭى سەنئەتنىڭ چىنلىقى كىشىلەرنىڭ ئەخلاقىي چىنلىقىنى يارىتىدۇ، دېسەك، تېخىمۇ توغرا بولىدۇ. چۈنكى، ئېستېتىكا ئېتىكىنىڭ ئانىسى، «ياخشىلىق» بىلەن «يامانلىق» كاتېگورىيەسى ئالدى بىلەن ئېستېتىكىلىق كاتېگورىيە، ھېچبولمىغاندا، تىل مەنبەسىدىن ئالغاندا، ئۇ «كەرەملىك» ۋە «رەزىللىك» كاتېگورىيەسىدىن بۇرۇن شەكىللەنگەن. بىر بوۋاق بىر ناتونۇش ئادەمنى كۆرگەندە ئىختىيارسىز ھالدا يىغلاپ، ھېيىقىپ ئۆزىنى قاچۇرسا ياكى ئەكسىچە قولىنى ئۇزارتىپ ئۇنىڭغا ئىنتىلسە، بۇ بىر خىل ئەخلاقىي تاللاش بولماستىن، بەلكى ئېستېتىك تاللاش بولىدۇ.

ماھىيەتتە بىر ئادەمنىڭ بەدىئىي تەسىراتى ئۇنىڭ ھەۋىسنى تېخمۇ مۇستەھكەم قىلىدۇ، ئۇنىڭ ئەخلاقىي نەزىرىنى تېخمۇ روشەنلەشتۈرىدۇ، ئۇ ئۆزىنى تېخمۇ ئەركىن ھېس قىلىدۇ، گەرچە زىيادە بەختلىك بولالمىسمۇ.

بۇنداق رېئال، ئەمما نەزەرىيە ئارىلاشمىغان تۇيغۇ مەسلىسىدە بىز چوقۇم دوستويېۋسكىينىڭ «گۈزەللىك دۇنياسى قۇتقۇزىدۇ» دېگەن سۆزىنى چۈشىنىشىمىز لازىم. دۇنيا ئۇچۇن ئېيتقاندا، بەلكىم بۇنىڭ ۋاقتى ئۆتكەن بولۇشى مۇمكىن، لېكىن ھەربىر كىشى ئۇچۇن پۈرسەت يەنىلا مەۋجۇت. سەنئەتنىڭ تەبىئي رولى كىشىلەرنىڭ ۋۇجۇددىدا تېز تەرەققي قىلىۋاتىدۇ، ھەتتا بىر ئادەم ئۆزىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى تېخى تونۇپ يەتمىگەن چاغدا، ئۇ ئۆزىنىڭ قانداقتۇر بىرنەرسگە ھەقىقەتەن ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتكەن چاغدا، ئۇ ئۆزىنىڭ كۆڭلىگە ياقمايدىغان ۋە ئۆز ئىشتىھاسىغا ماس كەلمەيدىغان نەرسىنى تەبىئي ھالدا بىلىپ يېتەلەيدۇ. ئىنسانشۇناسلىق نۇقتىسىدىن بىز شۇنى تەكىتلەيمىزكى، ئادەم ئېتىكىلىق جانلىق بولۇشتىن ئاۋۋال ئېستېتىك جانلىق بولغان. شۇڭا، سەنئەت، بولۇپمۇ ئەدەبىيات ئىنسانىيەت تەرەققىياتىنىڭ قوشۇمچە مەھسۇلاتى ئەمەس، بەلكى دەل ئۇنىڭ ئەكسى ئىدى. ئەگەر بىزنى ھايۋانات پادىشاھلىقىدىكى باشقا ئەزالاردىن پەرقلەندۈرىدىغان نەرسە تىل دەپ قارىلىدىكەن، شۇنى ئېنىق ئېيتىش كېرەككى، ئەدەبىيات، بولۇپمۇ شېئىرىيەت گىراماتىكىدىكى بارلىققا كەلگەن ئەڭ ئالىي شەكىل، يەنى دەل ئىنسانلارنىڭ نىشانى ھېسابلىنىدۇ.

مەن ھەرگىزمۇ شېئىرىيەت يېزىقچىلىقىدا مەجبۇرىي مەشىق قىلىش تەكلىپىنى بەرمەكچى ئەمەسمەن؛ جەمئىيەتنى ئىلىم ساھەسى ۋە باشقا تەرىكىلەرگە ئىنچىكىلەپ ئايرىشنىمۇ قوبۇل قىلالمايدىغان ئوخشايمەن. ئەخلاقىي ئىبارە بويىچە ئېيتقاندا، بۇ خىل ئەھۋال جەمئىيەتنى بايلار ۋە نامراتلار دەپ ئايرىغانغا

ئوخشاپ كېتىدۇ؛ مۇبادا جەمئىيەتتىكى تەڭسىزلىكنىڭ مەۋجۇتلۇقىدىن مەلۇم ساپ ماھىيەتلىك ياكى ماددىي ئاساسنى ئىزدەپ تېپىش مۇمكىنچىلىكى بار دېيىلسە، ئۇنداقتا، ئىلىم جەھەتتىكى تەڭسىزلىك ھەرگىزمۇ ئەقلگە سغمايدۇ. باشقا ھەرقانداق نەرسگە ئوخشمايدىغان يېرى شۇكى، بۇ جەھەتتە تەبىئەت بىزنى باراۋەرلىك بىلەن تەمىن ئەتتى. مەن بۇ يەردە ئادەتتىكى تەلىم ـ تەربىيەنى ئەمەس، بەلكى تىل جەھەتتىكى تەلىم ـ تەربىيەنى دېمەكچىمەن، ئەدەبىياتنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئەدەبىياتنىڭ ھۆرمەتكە ئېرىشىش دەرىجىسىنىڭ مەۋجۇتلۇقىدىن بېشارەت بېرىدۇ، بۇ پەقەت ئەخلاقي تۈيغۇ ۋە لېكسىكا جەھەتتىن شۇنداق. مۇبادا بىر مۇزىكا بىر ئادەمنىڭ ئاڭلىغۇچىنىڭ پاسسىپ رولى بىلەن ئورۇندىغۇچىنىڭ ئاكتىپ رولى ئوتتۇرىسىدا تالاش مۇمكىنچىلىكىگە يول قويىدۇ، دېسەك، ئۇنداقتا، بىر پارچە ئەدەبىي ئەسەر، يەنى بەدىئي ئەسەر ـــ مۇنتالىنىڭ سۆزى بويىچە ئېيتقاندا ـــ سمانتىكا بىلەن مۇناسىۋەتسىز، ئۇ پەقەت ئورۇندىغۇچىنىڭ رولىنىلا ئالالايدۇ، خالاس.

مەن ھەرگىزمۇ تۇرمۇش ھەققىدە بىلىدىغانلىرىم ئۆز قۇرداشلىرىمدىن كۆپ، دەپ ھېسابلىمايمەن، لېكىن بىر سۆھبەتداشنىڭ قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىغا نىسبەتەن، بىر پارچە كىتاب بىر دوستقا ياكى بىر سۆيۈملۈك يارغا قارىغاندا تېخىمۇ ئىشەنچلىك دەپ قارايمەن. بىر پارچە رومان ياكى بىر پارچە شېئىر ھەرگىز ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلاش ئەمەس، بەلكى يازغۇچىنىڭ بىر ئوقۇرمەن بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبىتىدۇر. مەن يەنە تەكرارلايمەنكى، ئۇ ئىنتايىن يوشۇرۇن بولغان، باشقا ھەرقانداق ئادەمنى نەزەردىن ساقىت قىلغان خۇسۇسىي سۆھبەتتۇر. ئەگەر سىز رەت قىلمىسىڭىز، مەن ئۇنى ناچار ئىجتىمائىي ئادەتلەردىن ئورتاق نەپرەتلىنىش دەيمەن.

مۇشۇنداق سۆھبەت بولۇۋاتقان ۋاقتىنلا ئۆزىدە بىر يازغۇچى — مەيلى ئۇ داڭلىق بولۇش - بولماسلىقىدىن قەتئىينەزەر — بىر ئوقۇرمەن بىلەن باراۋەر تۇرىدۇ. بۇ خىل باراۋەرلىك ئىدىيەۋى ئالاقە جەھەتتىكى باراۋەرلىك بولۇپ، ئۇ ئەسلىمە شەكلىدە ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن ھالدا بىر ئادەمنىڭ كىيىنكى ھاياتىغا ھەمراھ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۇ يا بالدۇر، يا كېيىن، يا مۇۋاپىق، يا نامۇۋاپىق ھالدا بىر ئادەمنىڭ ھەرىكىتىنى بەلگىلەپ قويىدۇ. مەن رول ئېلىش ھەققىدە تۇختالغىنىمدا كۆڭلۈمگە پۈككىنىم دەل بىر ئادەم ئۈچۈن ئەڭ تەبىئىي بولغان نەرسە ئىدى. چۈنكى، بىر پارچە ھېكايە، بىر پارچە شېئىر ھەم ئاپتورنىڭ، ھەم ئوقۇرمەننىڭ تەنھالىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر خىل ئورتاق تەنھالىقنىڭ مەھسۇلىدىن ئىبارەت.

3

بىر ئادەمنىڭ بىر پارچە شېئىرنى يېزىشىنىڭ تۈرلۈك سەۋەبى بولىدۇ: گاھىدا سۆيۈملۈك يارىنىڭ كۆڭلىنى ئۇتماقچى بولىدۇ؛ گاھىدا ئەتراپتىكى شەيئىلەرگە پوزىتسىيەسىنى بىلدۈرۈپ، لىرىك ھېسسىياتىنى بايان قىلىدۇ؛ گاھىدا ئۆزىنىڭ ئالاھىدە بىر دەقىقىدىكى ھېسسىياتىنى يازىدۇ؛ شۇ ئارقىلىق دۇنيادا بىرەر ئىز قالدۇرىدۇ. ئۇنىڭ شېئىردىن ئىبارەت بۇ شەكلىنى تاللىشى ئېھتىمال بىر خىل ئاڭسىز تەقلىد قىلىش بولۇشى مۇمكىن؛ ئېھتىمال ئۇ ئۆزىنىڭ مۇشۇ دۇنيادىكى ئەھۋالىنى، ئۆز ۋۇجۇدى بىلەن بوشلۇق ئوتتۇرىسىدىكى تەڭپۇڭلۇقنى يادىغا ئېلىپ، ئاق قەغەز ئۈستىگە شۇ قارا خەتلەرنى قوندۇرغان بولۇشى مۇمكىن. مەيلى ئۇنىڭ قولغا قەلەم ئېلىشىغا قانداق نەرسە سەۋەب بولۇشىدىن، ئۇنىڭ قەلىمىدىن تامغان نەرسىلەر ئوقۇرمەنلەر ئىچىدە قانداق ئۇنۇم پەيدا قىلىشىدىن قەتئىينەزەر، بۇ خىل كەسپىنىڭ بۇاستە

نەتىجىسى تىل بىلەن بىۋاستە ئېيتىدىغان تۈيغۇ ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ، تېخىمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، ئاشۇ تىل ئارقىلىق دېيىلىدىغان، يېزىلىدىغان ۋە ئورۇنلىنىدىغان ھەرخىل نەرسىلەر تەرىپىدىن تۇغۇلدىغان ئىشەنچ تۈيغۇسى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ.

بۇنداق ئىشەنچ مۇتلەق بولىدۇ، مۇستەبىت بولىدۇ؛ لېكىن كىشىگە ئەركىنلىك بېرىدۇ. چۈنكى، تىل يازغۇچىدىن قەدىمىي بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ناھايىتى كۆچلۈك مەركەزدىن قېچىش ئىقتىدارىغا ئىگە، بۇ خىل ئىقتىدارنى ئۇنىڭ زامان تۈسىدىكى ئاشۇ خىل مۇمكىنلىك ئىنتۇناتسىيەسى ئاتا قىلغان. بۇنداق مۇمكىنلىك ئىنتۇناتسىيەسى مۇشۇ خىل تىلدا سۆزلىشىدىغان (ھەم مۇشۇ تىلغا تايىنىدىغان) مىللەتنىڭ سانىدىكى ئاساسىي گەۋدە تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ، دېگەندىن كۆرە، مۇشۇ تىلدا يېزىلغان شېئىرنىڭ سۈپىتى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ، دېگەن تۈزۈك. بۇ نۇقتىدا بىز دانتنىي يادىمىزغا ئالساقلا كۈپايە قىلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا، بۈگۈن دەل رۇس تىلى بىلەن ئىنگلىز تىلى ئوتتۇرىسىدا ئىجاد قىلىنغان ئاشۇ تىللار ئۇنىڭ كېيىنكى ملك يىل ئىچىدىمۇ مەۋجۇت بولىدىغانلىقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى. مەن شۇنى تەكىتلەيمەنكى، شائىر تىلنى ئۆزىنىڭ ياشاش ۋاستىسى قىلىدۇ ياكى مەن ياقتۇرىدىغان ئاۋدىن ئېيتقانىدەك، شائىر دېمەك تىلغا تايىنىپ ياشايدىغان كىشىلەردىن ئىبارەتتۇر. بۇ مىسرالارنى يېزىۋاتقان مەن ھەم بۇ مىسرالارنى ئوقۇۋاتقان سىلەر ھامان ئۆلۈپ كېتىمىز، لېكىن بۇ شېئىرنى يېزىش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن ھەم ئۇنى ئوقۇيدىغان تىل مەڭگۈ ئۆلمەيدۇ، بۇ ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ئادەمدىن ئۇزاق ياشايدىغانلىقىدىنلا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ئۆزگىرىشىگە تېخىمۇ قابىل ئىكەنلىكىدە.

بىر ئادەم ئۆزى يازغان بىر پارچە شېئىرنى قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئۇزاق ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشنى ئارزۇ قىلسىمۇ، لېكىن ئۇ شېئىرنى ئۆمۈرلۈك شۆھرەت ئۈچۈن

يازمايدۇ. بىر ئادەم شېئىر يېزىۋاتقان چاغدا تىل ئۇنىڭغا ئىلھام (ياكى پەرمان) بېرىدۇ. بىر پارچە شېئىر يېزىلىشقا باشلىغاندا، شائىر ئۇنىڭ ئاخىرىنى قانداق چۈشۈرۈشنى بىلمەيدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە، بارلىققا كەلگەن ئاشۇ شەكىللەر ئۇنىڭ ئويلىغىنىدىن ياخشىراق بولىدۇ، ئۇنىڭ پىكرى تەسەۋۋۇر قىلغىنىدىن تېخىمۇ ئىلگىرىلەپ كېتىدۇ. مانا بۇ تىلدىكى كىلەچەكنىڭ ئۇنىڭ ھازىرغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەنلىكىنى دەلىللەپ بېرىدۇ. ھەممىگە مەلۇمكى، بىلىشنىڭ تەھلىل قىلىش، بۇاستە كۆزىتىش ۋە «ئىنجىل»دىكى ئەۋلىيالارغا ئوخشاش ئىلھاملىنىشتىن ئىبارەت ئۇچ خىل شەكلى بولىدۇ. شېئىرنىڭ باشقا ئەدەبىي شەكىللەردىن پەرقى شۇكى، ئۇنىڭدا يۇقىرىدىكى ئۇچ خىل بىلىش ئۇسۇلى بىراقلا (ئاساسلىقى ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى خىل ئۇسۇل) قوللىنىلىدۇ. چۈنكى، بۇ ئۇچ خىل ئۇسۇلنىڭ ھەممىسى تىلغا ئاتا قىلىنغان. شۇنداقمۇ چاغلار بولىدۇكى، بىر شائىر يەككە بىر سۆز، يەككە بىر قاپىيەنى ئىشلەتكەندە، ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىنقىلار تېخى قەدەم باسمىغان ئورۇنغا كىلىپ قالغانلىقىنى ياكى ئۆزىنىڭ مۆلچىرىدىنمۇ ھالقىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. بىر ئادەم ئاساسلىقى ۋىجدان نۇقتىسىدىن شېئىر يازىدۇ، ئۇنى دۇنيا ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزۈش ۋە دۇنيانى چۈشىنىشتىكى ئالاھىدە بىر خىل كاتالىزاتور دەپ ھېسابلايدۇ. ئۇ بۇ خىل كاتالىزاتورنى ھېس قىلغان ھامان، بۇنداق تۇيغۇدىن ھۇزۇرلىنىش پۈرستىنى قولدىن بېرىپ قويۇشنى ھەرگىزمۇ خالىمايدۇ؛ ئۇ مۇشۇ مۇساپىدىكى ئىشەنچكە مەپتۇن بولىدۇ، باشقىلار بولسا بۇ خىل شەكىل ئارقىلىق دورىغا ۋە ئىسپىرتلارغا مەستانە بولىدۇ.

بىر ئادەم تىلغا بولغان مۇشۇنداق ئىشەنچىنى تۇرغۇزالغاندىلا، كىشىلەر ئېتىراپ قىلىدىغان شائىرلاردىن بولالايدۇ.

شائىرلارنىڭ شېئىر ھەققىدە ئېيتقانلىرى

ئەگەر يېڭىدىن ئۇلۇغ يازغۇچىلار بارلىققا كەلمەيدىكەن، بولۇپمۇ ئۇلۇغ شائىرلار بارلىققا كەلمەيدىكەن، مىللەتنىڭ تىلى زەئىپلىشىشكە باشلايدۇ، بەلكىم ئۇ قۇدرەتلىك مەدەنىيەت تەرىپىدىن يۇتۇۋېتىلىشى مۇمكىن.

— توماس ئېلىئوت

ئەگەر بىز ئۇزۇكسىز تەرەققىي قىلالمايدىكەنمىز، ئىلگىرىكى ئەدەبىيات بىزدىن بارغانسېرى يىراقلىشىپ كېتىدۇ.

— توماس ئېلىئوت

ئۆز ئەسىرىنى ئاقلايدىغان يازغۇچىلار دائىم ئاۋارىچىلىكلەرگە يولۇقىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئەڭ ياخشى ئاقلاش ئۆزىنى نېمە دەپ ئاقلاش ئەمەس، بەلكى مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتۇر.

— پېررې رېۋېردى

شېئىرنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى ھېسسىياتنى ۋە تۇيغۇنى ئىپادىلەش دېمەكتۇر. ھېسسىيات بىلەن تۇيغۇ شەخسكە مەنسۇپ بولۇپ، ئىدىيەدىن پەرقلىنىدۇ، ئىدىيەنىڭ ئەھمىيىتى ھەممە كىشىگە نىسبەتەن ئوخشاش بولىدۇ.

— توماس ئېلىئوت

شېئىر پەقەت بىلىش ۋاستىسىلا ئەمەس؛ ئالدى بىلەن ئۇ بىر خىل ياشاش ۋاستىسى، يەنە كېلىپ مۇكەممەل بولغان ياشاش ۋاستىسى. شائىرلار ئەلمىساقتىن بۇرۇنقى ئىنسانلار ئارىسىدا مەۋجۇت بولغانىكەن، ئاتوم دەۋرىدىكى ئىنسانلار ئىچىدىمۇ مەۋجۇت بولالايدۇ، چۈنكى بۇ ئىنسانلار خاراكتېرىدە كەم بولسا بولمايدىغان قىسمدۇر.

ـــ ساينت جون پېرس

شېئىرنى شەرھلەشكە بولمايدۇ، لېكىن ئۇ چۈشەنگىلى بولمايدىغان نەرسىمۇ ئەمەس.

ـــ ئوكتاۋىئو پاز

بىر شېئىرنى ئوقۇغاندا، كۆزىمىز بىلەن ئاڭلىشىمىز، ئاڭلىمىغاندا قۇلقىمىز بىلەن كۆرۈشىمىز كېرەك.

ـــ ئوكتاۋىئو پاز

تەنها قالغان چاغلار ئىجادىيەتنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتىدۇر، تەنهالىق بىلەن تەپەككۇر ماڭا يېڭى ھېسسىياتنى، ئەزەلدىن ۋاز كېچىپ باقمىغان ئارزۇلارنى، ئىنسانىيەتنىڭ يېراق مەنزىلىگە تېۋىنىدىغان ئىستەكلەرنى ئاتا قىلىدۇ.

ـــ ۋىسېنتى ئالېكساندىر

ھېنىڭچە، شېئىرنىڭ ئالىيجانىاب خاھىشى ئەزەلدىنلا چىنلىققا ئىچكىرىلەپ كىرىش ۋە ئۇنى ئۆزگەرتىشكە ئارىلىشىش بولۇپ كەلدى، ئۇ گۈزەللىكنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدۇ، بەلكى ئۇنى پۈتۈن كۈچى بىلەن راۋاجلاندۇرىدۇ.

ـــ ئودىسسىئوس ئېلىتىس

شائىر ئوتتۇرىغا قويغان ئىدىيەنى كىشىلەر قوبۇل قىلمىغان چاغدا، بەزىلەر كۆپىنچە ئۇنى شېئىر ئەمەس، دەيدۇ؛ ئەكسىچە، بەزىلەر دائىم ئورتاق ھېسسىيات پەيدا قىلالايدىغان شېئىرنى ھەقىقىي شېئىر دەپ ھېسابلايدۇ.

ـــ توماس ئېلىئوت

مەدەنىيەت دەپسەندە قىلىنغان، داۋالغۇپ تۇرغان بۇ تىنچسىز ھازىرقى زامان جەمئىيىتىدە شېئىر ئىنسانلارنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان بىر خىل ھەرىكەت ئىپادىسىدۇر.

ـــ گېئورگى سېفېرس

شائىر تارىختىكى خىلمۇخىل ئۆزگىرىشلەر بىلەن ئىستىخىيەلىك ھالدا باغلىنىپ كەتكەن بولىدۇ. ئۇ ئۆز دەۋرىدىكى تىراگىدىيەلەر ئىچىدە ھەرقانداق شەيئىگە بېپەرۋالىق بىلەن قارىيالمايدۇ. ئۇ بۇ بوران ـ چاپقۇنلۇق زامانىدا ھاياتقا بولغان ئىنتىلىشىنى روشەن ئىپادىلىسۇن. چۈنكى، ئۇ بۇيۇك ئىنسانىدۇر، بۇ ئۇنىڭ ئۆزىنى يېڭىدىن بايقايدىغان پەيتى.

ـــ ساينت جون پېرس

ئۆز مىللىتىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى جاھىللىق بىلەن ساقلايدىغان شېئىردىن باشقا سەنئەت بولمىسا كېرەك.

ـــ توماس ئېلىئوت

شېئىر ئىنسانلاردىن تۇغۇلىدۇ، يەنە كېلىپ پەقەت ئىنسانلارنىڭ ئۆزىدىلا مەۋجۇت بولىدۇ، لېكىن ئىنسانلار ئۇنى

تەبىئەتتىن ئىزدىمەكچى بولغاندا، ئۇ شەپە بەرمەستىنلا غايىب بولۇشى مۇمكىن.

— پىررې رېۋېردى

شېئىر ئىجاد قىلىش دېمەكتۇر، پەقەت كەشىپ قىلالايدىغان، ئىجاد قىلالايدىغان كىشىلەرلا شائىر ھېسابلىنىدۇ.

— ژىئوم ئاپولىنېر

ۋالېرى ئېيتقاندەك، شېئىرنىڭ ۋەزىپىسى شېئىرىي كەيپىياتنى ئىپادىلەش ياكى يەتكۈزۈش ئەمەس، بەلكى بۇ خىل كەيپىياتنى قوزغىتىش. ئاشۇ كەيپىياتنى قوزغىتالىغان ھەمدە قوزغىتىشقا ماھىر بولغان كىشىلەرلا شائىر بولالايدۇ.

— رېۋېلدى

شائىرغا باشقا تەلەپ قويۇلمايدۇ، ئۇ ئۆز دەۋرىنىڭ باشتىن كەچۈرگەن جاراھەتلىرىنى ۋىجدانەن ئىپادىلەپ بەرسىلا كۇپايە.

— ساينت جون پېرس

ئەگەر بىزنىڭ ئالدىمىزغا قويۇلغىنى ھەقىقەتەن مۇكەممەل مەدەنىيەتنىڭ ئۈلگىسى بولىدىكەن، ئۇنداقتا، بىز ئىشىنىمىزكى، بۇيۇك شائىرلار ئۆز قېرىنداشلىرى تەرىپىدىن ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئېتىراپ قىلىنىدۇ.

— توماس ئېللىئوت

تىل گەرچە مەلۇم توسالغۇ پەيدا قىلالمىسىمۇ، لېكىن شېئىر بۇ توسالغۇدىن ھالقىپ ئۆتەلەيدۇ. بىز پەقەت شېئىرغا

تـايـنـپلا باشقـا ئەل تـىـلـدا يېـزىـلغان ئـەدەبـي ئەسـەردىـن زوقلىنالايمىز.

ـــ توماس ئېللىئوت

شـائىر ۋە يازغـۇچىلار دۇنيـانىڭ ئۆزگـىرىشىگە تۈرتـكـە بولىدۇ.

ـــ سالۋاتور كاشمودو

هـەقىقـي مۇهىم تـەرىپى شـۇكـى، شائـىرلار ئـۆزلىرىـگـە ماسلىشىدىغان دەۋرداش زوقـلانغۇچـىلارغا، يەنى ـــ شـېئىرنـى چۈشـىنىدىغـان، ئۆز دەۋرى بىلـەن چەكلـىنمـەي قـالـمايدىـغـان، شـۇنداقلا مەلـۇم جەھەتتـە دەۋردىن ھالقـىپ كېـتـەلەيدىـغـان، شەيئىلەرنى تېزدىن ئىگىلىيەلەيدىغان ئاۋانگارت كىشىلەرگە ئىگە بولۇشى كېرەك.

ـــ توماس ئېللىئوت

مۇبادا شائىر ناھايىتى تېزلا ئىنتايـىـن كۆپ زوقلانـغۇچىغـا ئېرىشىدىكەن، بۇ خىل ھالەتتـىن گۇمانـلانماي بولـمايدۇ؛ بـىـز بۇنى بۇنـداق شائىر ئـەمەلـيـەتتە ھـېچقانـداق يـېڭى نـەرسە يەتـكۇزۇپ بېرەلـمىدى، ئۇ پـەقەت ئوقۇرمـەنلەر ئاللىقـاچـان ئادەتلىنىپ كەتكەن، ئىلگىرىكى شائىرلارىـدىـن ئېرىشـىپ بولغـان نەرسىلەرنىلا يەتكۇزۇپ بەردى، دەپ قىياس قىلىمىز.

ـــ توماس ئېللىئوت

شائـىـرنىڭ ۋەزىپـىسى ئوبـراز يارىتـىش ئەمەس، ئـوبـراز ئۆزى قانات قېقىپ ئۇچۇپ كېلىشى كېرەك.

ـــ پېررې رېۋېردى

شائىرلار مول تەجرىبىگە ئېرىشكەنـدىلا، باشقـلار بىلـەن قەلب ئالماشتۇرالايدۇ ھەم باشقىلار ئۇنى چۈشىنەلەيدۇ.

— ۋىسېنتى ئالپكساندىر

شېئىر بـزىنىڭ روھـىي دۇنيايـمىزنـى بېيـتىدۇ ھـەمـدە ئەتراپـىمىزدىكى شەيئىلەرنـى چـۈشىنـىش قابـلـىيـتـىمـىزنـى يېتىلدۈرىدۇ.

— توماس ئېللىئوت

ھەرقانداق شائىرنىڭ ئەسىرىنى ئىنكار قىلماسلىق كېرەك، پەقەت شۇ شائـىر بىلـەن بىر رايونـدا ياشاپ، ئوخـشاش تىلـدا سۆزلىشىدىغان كىشـلەر ئارىسـىدىلا ئۇنـى تولۇق چۈشـەنگىلى بولىدۇ.

— توماس ئېللىئوت

354

ئەڭ چوڭقـۇر، بىۋاسـتە بولغـان گەۋدىلـىك تۇيغـۇلارغـا كىشلـەر باشقا سـەنئەت شەكـىللـىرىدىن، باشـقا تىل ئـارقىلىـق ئىجاد قىلىنغان شېئىرلاردىن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۆز تىلى ئارقىلىق ئىجاد قىلىنغان شېئىرلاردىن ئېرىشەلەيدۇ.

— توماس ئېللىئوت

شائىرلار يېڭى لەززەتلـەرنى ئۇزۇكسـىز بايقـىيالايدۇ، بـۇ لەززەت گاھىدا كىشىنى ئازابلايدىغان لەززەت بولۇشى مۇمكىن. جەسۇرلۇق ھەم يېڭىلىق يارىتىش روھى بولمىدىكەن، ھەرقانداق بىر ساھەدە شائىر بولۇپ چىققىلى بولمىدۇ.

— ژىئوم ئاپولىنېر

ھازىرقى زامـانىنىلا كـۆزلەپ يازماسـلىق كېـرەك، لېكـىن

قەلەم تەۋرەتكەن چاغدا ھازىرقى زامان تۇيغۇسى بولمىسا بولمايدۇ. ھازىرقى زامان ئۇچۇنلا يازغان ئادەم ھازىرقى زاماندىنمۇ بالدۇرراق ئۆلگەن بولىدۇ، چۈنكى ئۇنى پەقەت ئۆزى ئۇچۇنلا يازدى دېيىش مۇمكىن، بۇنىڭ بىلەنلا كۇپايىلىنىپ قالسا راستىنلا بولمايدۇ.

— پېررې رېۋېردى

شائىرلار گېگانت ئادەملەردۇر، لېكىن ئۇلار يېڭىنە تۆشۈكلىدىنمۇ بىمالال ئۆتۈپ كېتەلەيدۇ. شائىرلار ھەم ئىنتايىن كىچىك ئادەملەردۇر، لېكىن ئۇلار پۈتكۈل كائىناتنى تولدۇرالايدۇ.

— پېررې رېۋېردى

شائىرلارنىڭ رولى ئۆزى بىلەن دەۋرداش كىشىلەرنىڭ رولى دېمەكتۇر، ئەگەر بىزدە ھايات شائىرلار بولمايدىكەن، بۇرۇن ئۆتكەن شائىرلار ھېچنېمنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ.

— توماس ئېللىئوت

سەنئەتكارلار شەيئىلەرنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنغان نەرسىلەرنى تۇتالغاندىلا، شەيئىلەر ئەھمىيەتكە ئىگە بولالايدۇ.

— كاسمىل

شېئىر سۆز ئارقىلىقلا ئىپادىلىنىدۇ، لېكىن سۆز يەنە يوشۇرۇن خادا تاشقا ئوخشايدۇ، گاھىدا بىرەر سۆز ئەڭ ئېسىل بىر شېئىرنمۇ نابۇت قىلۋېتىدۇ.

— پېررې رېۋېردى

شېئىر بىلىمدىن ئىلگىرىكى تەسەۋۋۇردۇر؛ دىن بولسا

بىلىم پەيدا بولغاندىن كېيىنكى تەسەۋۋۇردۇر. شېئىر بىلەن دىن ئوتتۇرىسىدا تۇرمۇشنىڭ بىدئەت ئەقىل - پاراسەتلىرى ئۆز كومپىدىيەسىنى ئوينايدۇ. ھەرقانداق ئادەم شېئىر ياكى دىن ئىچىدە ياشىمغان بولسا، ئۇنى ئەخمەق دېيىش كېرەك.

— چىككو

شېئىر ھازىر مەۋجۇت بولمغان نەرسىلەر ئىچىدە مەۋجۇت بولىدۇ؛ شېئىر بىزدە ھازىر كەمچىل بولغان نەرسىلەر ئىچىدە مەۋجۇت بولىدۇ؛ شېئىر بىز دەل ئىزدەۋاتقان نەرسىلەر ئىچىدە مەۋجۇت بولىدۇ. شېئىر بىزنىڭ ۋۇجۇدىمىزدا مەۋجۇت، لېكىن بىزنىڭ ئىرادىمىزگە ئەمەس، بەلكى «بىز» بولماقچى بولغان ئاشۇ خىل ئادەملەرنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق. شېئىر بىز بارماقچى بولغان يەردە مەۋجۇت، لېكىن بىز ھازىر ئۇ يەردە ئەمەس.

شېئىر رېئاللىق بىلەن ئۇچراشقان ھامان، خۇددى ئەرۋاھ كۆن نۇرىغا يولۇققاندەك ئىز - دېرەكسىز غايىب بولىدۇ.

— پېررې رېۋېردى

شائىر ئۇچۇن ئېيتقاندا، شېئىر كامالەتكە يەتكەن، شەخسىي ئۇچۇرلارغا تۇيۇنغان تىل دېمەكتۇر. ئىجتىمائىي تىل ئارقىلىق پەقەت ئورتاقلىققا ئىگە نەرسىلەرنىلا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. شائىرلار ئۇچۇن بۇنداق تىل قۇرۇق، ئەھمىيەتسىز، ئاللىقاچان تەكرارلىنىپ بولغان تىل ھېسابلىنىدۇ.

— جېئان پېرول

شېئىردا ئەڭ خاسلىققا ئىگە تەسىرات ئىپادىلىنىشى ھەمدە ئۆز مەنزىلىنىڭ باشقىلارغا ئوخشاپ قېلىشىدىن ساقلىنىشى كېرەك.

— جېئان پېرول

بىر دۆلەتتە شېئىرنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈن زوقلىنىش سەۋىيەسى يۇقىرى بىرنەچچە ئوقۇرمەنگە بولۇشى پۈتكۈل ئەدەبىي تەنقىد ساھەسگە قارىغاندا تېخىمۇ مۇھىمدۇر.
ـــ لۇسئان بلاگا

شائىرلاردىن كەسپىگە نېمە دەپ سورىماڭ، بۇ ئۇلار ئۈچۈن ھاقارەتتۇر، خۇددى قۇياش بىلەن ئايدىن كەسپىگە نېمە دەپ سورىسا ھاقارەت بولغىنىغا ئوخشاش.
ـــ لۇسئان بلاگا

شائىرلارنىڭ يولى بۇلاققا ئۇزۇكسىز يېقىنلىشىدىغان يولىدۇر.
ـــ لۇسئان بلاگا

شائىرلار تىل دوختۇرخانىسىدىكى قان بەرگۈچىلەردۇر.
ـــ لۇسئان بلاگا

ئەگەر شائىر شېئىردىكى «بېزەش»كە ھەددىدىن زىيادە ئەھمىيەت بېرىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەل قىلغىنى شېئىرىي قائىدىلەر ئەمەس، بەلكى ھۆسن تۇزەش قائىدىسى دېيىشكە بولىدۇ.
ـــ لۇسئان بلاگا

شېئىر ئىجادىيىتى جەريانىدىكى مەقسەتلىك، سۈنئىي ۋە سىستېمىلىق ئېلىپ بېرىلغان سناقلار تۈرمۇش ئاتا قىلغان ئۇشتۇمتۇت سناقلارغا قارىغاندا ھامان ئاز ئۇنۇم بېرىدۇ.
ـــ لۇسئان بلاگا

مېنىڭچە، شېئىر بىر خىل مەنۇى پائالىيەت. شۇڭا، شېئىر

شېئىرىي جۇملىلەرگە ۋاقىتىنچە پىرېسلانغان نارازىلىق، ئىنتىلىش، سېغىنىش، غېرىبسىنىشلاردىن بارلىققا كېلىشى مۇمكىن. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، شېئىر ئىبادەت دېمەكتۇر. شېئىر گەرچە ئىشلارنى ئۆزگەرتەلمىسىمۇ، ئىبادەتكە ئوخشاش ئادەمنى ئۆزگەرتەلەيدۇ.

— لۇسئان بلاگا

بىر پارچە شېئىر مەيلى باش قاتۇرۇپ يېزىلغان بولسۇن ياكى ئۇشتۇمتۇت ئىلھامدىن يېزىلغان بولسۇن، ئۇنىڭدىكى ھەقىقىي ئەھمىيەت شائىرلارنىڭ ئاتا قىلىشىدىن ئەمەس، بەلكى شېئىر پۈتكەندىن كېيىن ئۆزلۈكىدىن شەكىللەنگەن بولىدۇ.

— لۇسئان بلاگا

يالغان شائىرلار ئۆزلىرى ھەققىدە سۆزلەيدۇ - يۇ، باشقىلارنىڭ نامىنى سۈيىئىستېمال قىلىدۇ. ھەقىقىي شائىرلار ئۆزى بىلەن پېچىرلىشىۋاتقان چاغدا باشقىلارغا سۆزلەۋاتقان بولىدۇ.

— ئوكتاۋىئو پاز

شېئىر چوقۇم ئوقۇرمەنلەرنى غىدىقلىيالىشى، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا قۇلاق سېلىشقا مەجبۇر قىلالىشى لازىم.

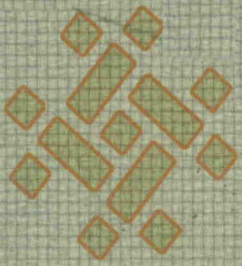
— ئوكتاۋىئو پاز

ئوت ئارىلى

(شېئىرلار)

تەرجىمە قىلىپ تۈزگۈچى: مۇختار مەخسۇت
مەسئۇل مۇھەررىرى: زىلەيخا ئەزىز
مەسئۇل كوررېكتورى: گۈلشەھەر نېغمەت
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون: 2827472 - 0991
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 11.875
نەشرى: 2012 - يىلى 2 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى: 2012 - يىلى 2 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 1 - 3000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 14961 - 2
باھاسى: 35.00 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

ISBN 978-7-228-14961-2

9 787228 149612 >

定价：35.00元